

საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში

ფონდი №	_____
ანგარი №	_____
საგვო №	_____

საქართველოში ადამიანის
უფლებათა და თავისუფლებათა
დაცვის ეფექტურობის შესახებ

2000 წლის 1 იანვრიდან 1 ნოემბრამდე

01.01.-01.11-2000

52 ვ.გ.მ.

დაიბეჭდა გავრცელების პროგრამის ფინანსური დახმარებით

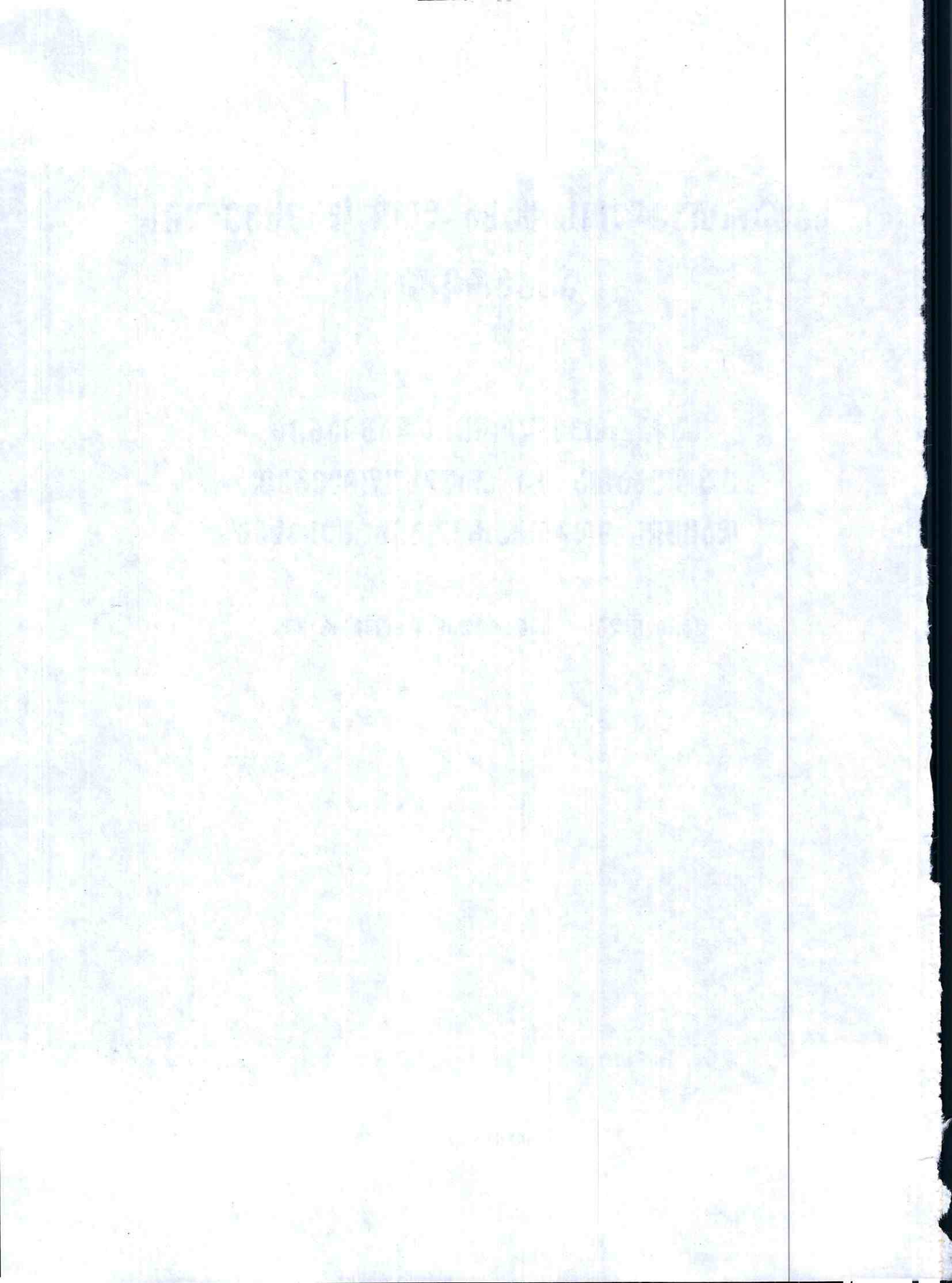
1

საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში

საქართველოში ადამიანის
უფლებათა და თავისუფლებათა
დაცვის მდგომარეობის შესახებ

2000 წლის 1 იანვრიდან 1 ნოემბრამდე

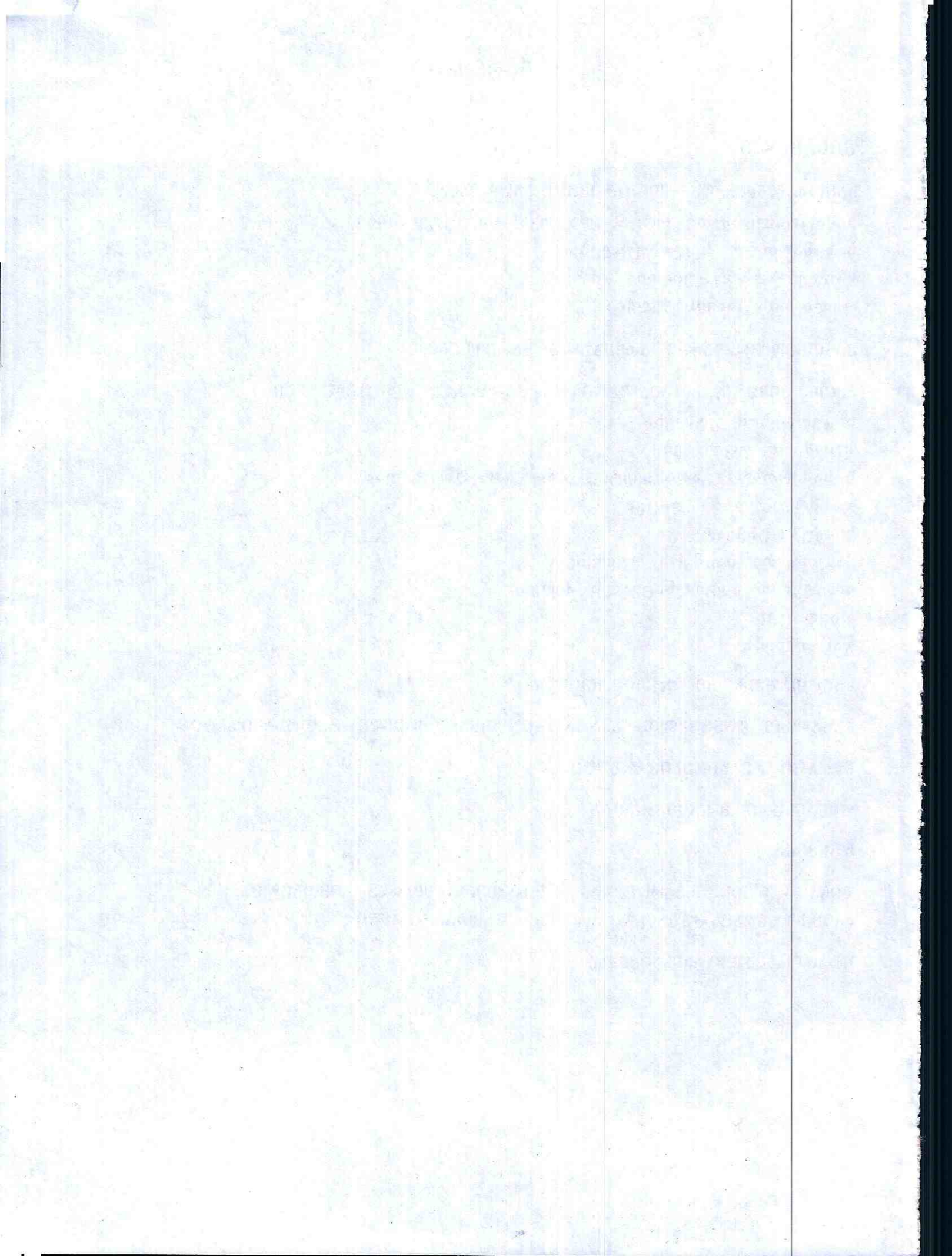
თბილისი

სარჩევი

2

შესავალი	5
სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებები	7
სამართალდამცავ ორგანოთა უკანონო ქმედებები	7
სასამართლო ხელისუფლება	21
სასჯელადსრულებითი სისტემა	29
რელიგიის თავისუფლება	35
კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზები	40
ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებები	51
საკუთრების უფლება	52
შრომითი უფლებები	58
სასამართლო გადაწყვეტილებათა არადსრულება	62
ჯანმრთელობის დაცვა	63
სოცურუნველყოფა	68
ქალთა და ბავშვთა უფლებები	69
იძულებით ადგილნაცვალი პირები	71
თავდაცვა	72
განათლება	76
საერთაშორისო ურთიერთობები	81
სახალხო დამცველის აპარატში მოსალოდნელი რეორგანიზაცია	84
სწრაფი რეაბირების ჯგუფი	87
ფინანსური მდგომარეობა	91
დასკვნა	93
წინა 6 თვის ანგარიშიდან იმ საქმეთა მოკლე მიმოხილვა, რომელზედაც მუშაობა არ იყო დამთავრებული	96
სტატისტიკური მონაცემები	101

შესავალი

ადამიანის უფლებათა და თავისუფლების დაცვა ყოველი სახელმწიფოს ღირსების საქმეა. პლურალისტული დემოკრატიისა და კანონის პრიმატის დამკვიდრება შეუძლებელია თითოეული ადამიანის ღირსების დაცვის გარეშე. უფლებებითა და თავისუფლებით - ადამიანის სამართლებრივ შესაძლებლობათა დაცვის მექანიზმებით უზვად არის უზრუნველყოფილი როგორც თანამედროვე მსოფლიოს საერთაშორისო სამართალი, ასევე ჩვენი ქვეყნის შიდასახელმწიფო საკანონმდებლო ბაზა. მაგრამ ერთია ამ ნორმატიული ბაზის არსებობა და მეორე, გაცილებით უფრო რთული - მათი რეალური განხორციელება. ადამიანის უფლებების დაცვა განუზომლად რთული ამოცანაა თითოეული საზოგადოებისათვის, მათ შორის ისეთი ქვეყნებისთვისაც, რომელთაც გააჩნიათ საკმაოდ დიდი სამართლებრივი ტრადიციები და კულტურა. მით უმეტეს, ჩვენი ახალფეხადგმული სახელმწიფოსათვის, სადაც ასეთი სამართლებრივი კულტურა ჯერ კიდევ ჩამოყალიბების სტადიაშია. ადამიანის უფლებები ეს არის იურიდიულ-სამართლებრივი ნორმების და თითოეული ადამიანის შინაგანი კულტურისა და ღირსების ჯამი, მათ შორის იმ ადამიანების, რომლებიც მოღვაწეობენ სახელმწიფო ხელისუფლების სხვადასხვა იერარქიულ საფეხურზე. სახალხო დამცველის ინსტიტუტის ჩამოყალიბება საქართველოში (ისევე როგორც სხვაგან) დაკავშირებულია ხელისუფლების მიერ დაშვებული შეცდომების გამოსწორებასა და ბრძოლასთან ადამიანის უფლებათა დაცვის საკითხებში, რაც პირადად სახალხო დამცველისა და მთელი საზოგადოებრიობის აქტიური ძალისხმევითა და მათი ურთიერთ-თანამშრომლობით უნდა განხორციელდეს.

ქვეყანაში არსებულ კრიზისულ ვითარებაში ძნელია ილაპარაკო ადამიანის უფლებათა ერთიან სისტემაში მოქცევაზე, ასევე ძნელია პრეტენზია გქონდეს მაღალ სტანდარტებზე, მაგრამ ეს სრულებითაც არ ნიშნავს, რომ მორჩილად მივყევთ დინებას და მთელი ჩვენი შეგნებით, გულით, ენთუზიაზმითა და პრინციპულობით არ ვიბრძოლოთ უფლებათა დარღვევის აღმოფხვრისათვის, შეცდომათა გამოსწორებისათვის, უკანონობისა და დანაშაულთა აღკვეთისათვის. ასე ფიქრობს არა მარტო სახალხო დამცველი, არამედ საზოგადოებაც, რასაც მოწმობს სახალხო დამცველის აპარატში შემოსული საჩივრებისა და განცხადებების რაოდენობა. სტატისტიკური მაჩვენებლებით, სახალხო დამცველის არჩევის შემდეგ განცხადებებისა და საჩივრების რიცხვმა ერთიორად იმატა. ამ ფაქტს აქვს როგორც პოზიტიური, ასევე უარყოფითი ხასიათი. პოზიტიური იმ მხრივ, რომ საზოგადოებაში ჯერ კიდევ არსებობს რწმენა და ნდობა სახალხო დამცველისადმი, ადამიანის უფლებათა სისტემისადმი, მაგრამ აშკარად უარყოფითი იმ მხრივ, რომ განცხადებების ზრდა მიუთითებს ამ სფეროში მდგომარეობის აშკარა გაუარესებაზე. გაუარესებული მდგომარეობა მთელი თავისი სიმძაფრით ადვილად საგრძნობია ყოველი ნორმალური, ცივილიზებული ადამიანისათვის. ადამიანის უფლებათა მდგომარეობა გაუარესებულია, პენიტენციალური სისტემის მუშაობიდან და სახელმწიფო მოხელეთა თვითნებობიდან დაწყებული, ქალთა და ბავშვთა უფლებებით დამთავრებული. ჩვენ მთავარ ამოცანად დავისახეთ რაც შეიძლება ზუსტად და ნათლად მოგვეწოდებინა საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა მდგომარეობის რეალური, ობიექტური სურათი, წარმოგვეჩინა დარღვევათა კონკრეტული ფაქტები, მათ აღმოსაფხვრელად მიმართული მუშაობა, თანამშრომლობა საზოგადოებრიობასთან, არასამთავრობო სექტორთან, საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, გაგვეშუქებინა უკვე მიღებული და მოსალოდნელი შედეგები. ადამიანის უფლებათა დაცვის სპეციფიკურობა ისაა, რომ არ არსებობს მათი დაცვის რაღაც ერთჯერადი მკვეთრი პროცედურა (გარდა სასამართლოსი, რომელსაც თავისი რთული პროცედურები აქვს), რომლის მეშვეობითაც ერთი ხელის დაკვრით შესაძლებელი იქნებოდა კონკრეტული დარღვევის აღკვეთა. საჭიროა მუდმივი, სისტემური მუშაობა, უდიდესი შრომა, მუდმივი ბრძოლა და სწრაფვა საკითხების დადებითად გადაჭრისათვის და ეს

მუშაობა ბევრ კონკრეტულ საქმეზე ახლაც, ამ წუთებშიც მიმდინარეობს. ჩვენი გზა (ადამიანის უფლებათა დამცველის გზა) მწვერვალისაკენ მიმავალი ვიწრო, ციცაბო, ურთულესი გზაა, რომელიც ადამიანისაგან უდიდეს ძალისხმევას, ენერჯიას, გამოცდილებასა და გონიერებას მოითხოვს, განსაკუთრებით კი იმ ყოფით სინამდვილეში, რომელშიც თითოეულ ჩვენგანს გვიწევს ცხოვრება.

პირადად ჩემთვის ეს პირველი ანგარიში ურთულესია. ჯერ ერთი იმიტომ, რომ ყოველივე ცუდზე, რაც ჩვენს ქვეყანაში ხდება, გული მტკივა ისევე, როგორც თქვენ. გარდა ამისა, მე მხოლოდ ოთხი თვეა, რაც საქმიანობას შევუდექი და ეს პერიოდი რთულ საზოგადოებრივ პროცესებს დაემთხვა. წესით, ამ ანგარიშში მსჯელობა უნდა ყოფილიყო 2000 წლის პირველი ნახევრის მდგომარეობაზე, მაგრამ მოვლენები ისე სწრაფად ვითარდება, რომ უამრავი კონკრეტული ფაქტის გადადება მარტისათვის არ იქნებოდა მიზანშეწონილი. ამიტომ ანგარიშის დიდი ნაწილი ივნისის შემდგომ მომხდარ ფაქტებს მოიცავს.

სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებები

სამართალდამცავ ორბანოთა უკანონო ქმედებანი

საზოგადოებაში კარგად ცნობილი ფაქტია, რომ ადამიანის უფლებები ყველაზე ხშირად და უხეშად პირის დაკავების მომენტიდან ირღვევა. წინასწარი დაკავებისას ხშირია წამება, ძალის გამოყენებით აღიარების მოპოვება, ფიზიკური და ფსიქიკური ზეწოლა. წამების ფაქტების გამოვლენა არც ისე ხშირია, ვინაიდან ამგვარი მოპყრობის შემდგომ ადგილი აქვს პოლიციასა და დაკავებულს შორის გარიგებას გარკვეული ფულადი თანხის ან სხვა საფუძველზე ამ უკანასკნელის გათავისუფლებასთან დაკავშირებით. ასეთ შემთხვევაში, დაკავებული არ ახმაურებს მომხდარ ფაქტს. წამების დროს გამოიყენება ელექტროშოკი, ცემა აირწინაღისა და ჩაფხუტის თავზე ჩამოცმით, ფეხისგულებზე, შესაბამისი კვალის დაფარვის მიზნით. აღნიშნულის გამო ხშირია შემთხვევები, როცა ძალოვანი სტრუქტურების წარმომადგენლები ხელოვნურად აფერხებენ დაკავებულთან ადვოკატის შესვლას და ყოველმხრივ ეწინააღმდეგებიან მხარის მიერ მოწვეული დამოუკიდებელი ექსპერტის მიერ დაკავებულის შემოწმებას.

საქართველოს კონსტიტუციის მე-18 მუხლის მე-6 პუნქტით წინასწარი გამოძიებისათვის გარანტირებული 9-თვიანი ვადა განსაკუთრებით ხშირად ირღვევა მძიმე კვალიფიკაციის მქონე სისხლის სამართლის საქმეებზე. დამკვიდრდა იურიდიული პრაქტიკა, როდესაც გამოძიების მიერ სრულყოფილად ხდება 9-თვიანი ვადის ათვისება. ასე მაგალითად, საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ 1998 წლის ტერორისტული აქტის ორგანიზებაში ბრალდებულთა საკითხი, რომელთაც 9-თვიანი საგამოძიებო ვადის გასვლის მიუხედავად არ აძლევდნენ საქმის მასალების გაცნობის საშუალებას, რის გამოც სახალხო დამცველმა მიმართა საქართველოს უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო დეპარტამენტს. 9-თვიანი საგამოძიებო ვადა დაირღვა, რომლის მოტივაციადაც დასახელდა ბრალდებულთა და მათ დამცველთა დიდი რაოდენობა, რაც ამ უკანასკნელთ ხელს უშლიდა საქმის მასალების გაცნობაში. სახალხო დამცველის რეკომენდაციით, შედგა ბრალდებულთა და მათ დამცველთა რიგითობის განმსაზღვრელი გრაფიკი, რომლის საფუძველზეც დღეისათვის საქმეს გაეცნო ყველა ბრალდებული და დამცველი. თუმცა სასამართლო პროცესის დაწყება კვლავაც ჭიანჭურდება.

რაც შეეხება დაუსჯელობის სინდრომს, ყველაზე შემზარავ შემთხვევებშიც კი, კანონის დამცველი ორგანოების ზოგიერთი თანამშრომელი კანონზე უპირატესობით სარგებლობს და მისი უზნეო ქმედებები დაუსჯელო რჩება. ის ფაქტი, რომ თავიანთ ნამოქმედარზე კანონის დამცველი პირები პასუხს არ აგებენ, კიდევ უფრო განამტკიცებს პოლიციის შესახებ მოსახლეობის შეხედულებას. ეს დაწესებულება, რომლის როლიც ერთობ მნიშვნელოვანია საზოგადოების ნორმალური ფუნქციონებისათვის, საზო-გადოებრივი აზრის გამოკითხვისას ფასდება, როგორც ყველაზე კორუმპირებული და ნეგატიური.

შს სამინისტროს კადრებისა და პირად შემადგენლობასთან მუშაობის მთავარი სამმართველოს გენერალური ინსპექციისა და მისდამი დაქვემდებარებული დანაყოფების მიერ 2000 წელს, 9 თვის განმავლობაში, პროკურატურის ორგანოებში გადაიგზავნა 143 მასალა, შს ორგანოებიდან სხვადასხვა მოტივით დაითხოვეს პოლიციის 102 თანამშრომელი, დაკავებული თანამდებობიდან გაათავისუფლეს 35, გადააყენეს 2, ხოლო სხვადასხვა დისციპლინური სასჯელი დაედო პოლიციის 1642 თანამშრომელს. ერთი შეხედვით ეს რადიკალური ღონისძიებები ვერ ასახავს ამ სისტემაში შექმნილ მეტად რთულ სიტუაციას.

დიდ პრობლემას წარმოადგენს პოლიციელთა განათლების დაბალი დონე, რაც

ზოგადად საბჭოთა პრაქტიკის გადმონაშთია. მოქალაქეთა დანაშაულში სამხილებლად დაკითხვით მიღებული ჩვენება უფრო მყარ საფუძველს წარმოადგენს, ვიდრე მტკიცებულებები.

ყველაზე ცუდი ის არის, რომ წამებისა და ძალადობის თითქმის ყველა მსხვერპლი დარწმუნებულია, რომ მათ მიმართ ჩადენილი უკანონობის გასაჩივრებას, პასუხისმგებელ პირთა დასჯის ნაცვლად, პირადად მისი და მისი ოჯახის წევრებისადმი რეპრესია მოჰყვება. ამიტომ სახალხო დამცველის აპარატის პრაქტიკაში არცთუ იშვიათია შემთხვევები, როდესაც პოლიციელთა მიერ ზეწოლის გამო დაზარალებულებს ან მათი ოჯახის წევრებს უკან გააქვთ თავიანთი განცხადებები და გვითხოვენ, აღარ გავაგრძელოთ მოქმედება პოლიციელთა პასუხისმგებლობის გამოკვეთის მიზნით, რაც უკიდურესად ართულებს ამ უკანასკნელთა გამოვლენასა და დასჯას.

სახალხო დამცველის რეკომენდაცია: მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს ფინანსური პრობლემა, პროფესიული კადრების უკმარისობა, როგორც შინაგან საქმეთა, ასევე პროკურატურის სისტემებში, მიზანშეწონილია ხელისუფლების მიერ წინასწარი დაკავების ადგილებში წამებისა და ძალადობის ფაქტების თავიდან აცილების მიზნით გატარდეს შემდეგი სახის ღონისძიებანი:

- დაკავებულ პირებს განემარტოთ მათი უფლებები, მათ შორის უკანონო მოპყრობის შემთხვევაში ზემდგომ ორგანოებთან გასაჩივრების შესაძლებლობის უფლება.
- ეჭვიმტანილი (ბრალდებული) დაკავების ან დაპატიმრებისთანავე ან იმ შემთხვევაში, როდესაც აცხადებს, რომ ადგილი ჰქონდა მის წამებას ან მისდამი ცუდ მოპყრობას, დაექვემდებაროს სამედიცინო შემოწმებას.
- განხორციელდეს წამების აკრძალვისა და ცუდი მოპყრობის დაუშვებლობის შესახებ ინფორმაციის ჩართვა სამართალდამცავ ორგანოთა თანამშრომლების, სამოქალაქო და სამხედრო, სამედიცინო პერსონალის, სახელმწიფო თანამდებობისა და სხვა პირთა სასწავლო და მოსამზადებელ პროგრამებში.

სახალხო დამცველის აპარატში შემოსულ განცხადებათა და საჩივართა მნიშვნელოვანი ნაწილი ეხება სამართალდამცავი ორგანოების მუშაკების მიერ გამოძიების არაობიექტურად ჩატარებას, წინასწარი გამოძიების დროს ბრალდებულის პროცესუალური კანონმდებლობით გათვალისწინებული უფლებების დარღვევას და რაც ყველაზე უფრო შემაშფოთებელია, გახშირდა საჩივრები, როდესაც დაზარალებულები ჩივიან პროკურატურისა და შინაგან საქმეთა ორგანოების მუშაკთა დანაშაულებრივ უმოქმედობაზე – სისხლის სამართლის საქმის აღუძვრელობაზე ან აღძრული საქმის უკანონოდ შეწყვეტაზე.

მოვიყვანოთ სახალხო დამცველის აპარატში განხილული საქმეებიდან რამდენიმე მაგალითს:

1. გაზეთ „რეზონანსის“ ჟურნალისტი **ალეკო ცქიტიშვილი** შარშან, 10 ნოემბერს, თბილისის „ომონის“ უფროსისა და მისი რაზმის წევრების მიერ სასტიკად იქნა ნაცემი, მას მიაყენეს მორალური შეურაცხყოფაც. მთაწმინდის რაიონის პროკურატურამ და გამოძიებელმა ირაკლი ბალიაურმა საქმე წარმოებით შეწყვიტა საქმეში „დანაშაულის ნიშნების არარსებობის გამო“. ერთი სიტყვით, გამოძიებამ „ვერ აღმოაჩინა“ ვერავითარი დარღვევა თბილისის პოლიციის სპეცდანიშნულების რაზმის ქმედებაში. ეს არის აშკარად უკანონო, დაუსაბუთებელი გადაწყვეტილება, რადგან საქმეში არსებობს მთელი რიგი მტკიცებულებები, რომლებიც ფაქტის არსებობას ადასტურებს (მოწმის ჩვენება, ექსპერტის დასკვნა, ჩაწერილი აუდიოკასეტა და ა.შ.). პოლიციისა და პროკურატურისთვის ასეთი მტკიცებულებები უცხო და მიუღებელი აღმოჩნდა. სახალხო დამცველი რეკომენდაციას აძლევს გენერალურ პროკურორს,

დასვას იმ პირთა პასუხისმგებლობის საკითხი, ვინც აწარმოებდა მოკვლევასა და გამოძიებას. ასევე დაისვას დანაშაულის ჩამდენ პირთა პასუხისმგებლობის საკითხი. ჟურნალისტ ალექო ცქიტიშვილის ცემის ფაქტი ადამიანის სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა დარღვევის ის აშკარა მაგალითია, რომელიც მკაცრი ზომების გამოყენებას მოითხოვს.

2. არავითარი პრინციპული სხვაობა არ არის გაზეთ „რეზონანსის“ მეორე ჟურნალისტის გიორგი კაპანაძის საქმეშიც. იგი 5-მა პოლიციელმა სცემა, თუმცა ბრალი მხოლოდ ერთ მათგანს წარუდგინეს. სასამართლომ არადადაკმაყოფილებლად მიიჩნია გამოძიების შედეგები და საქმე ხელახალი გამოძიებისათვის პროკურატურას დაუბრუნა. ორივე შემთხვევაში დარღვეულია ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის მე-3 მუხლი, რომლის მიხედვითაც დაუშვებელია ადამიანი გახდეს წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობისა და დასჯის მსხვერპლი - ამავე კონვენციის მე-13 მუხლი (უფლება ეფექტურ დაცვაზე).

3. სახალხო დამცველის აპარატს მომართა ჩოხატაურში მცხოვრებმა ივანე ჯინჭარაძემ, რომელიც თავის განცხადებაში აღნიშნავდა, რომ არაფხიზელ მდგომარეობაში მყოფმა ჩოხატაურის გამგებელმა - გ. ცინცაძემ, გასული წლის 16 ოქტომბერს მას მიაყენა მორალური და ფიზიკური შეურაცხყოფა, რამდენიმეჯერ გაისროლა პისტოლეტიდან მისი მიმართულებით, რითაც დაუზიანა საკუთარი ავტომანქანა და შემდეგ საერთოდ წაართვა იგი. როგორც განმცხადებელი აღნიშნავს, ამის ერთდერთი მიზეზი იყო ის, რომ ი. ჯინჭარაძე 1999 წლის საპარლამენტო არჩევნებში მხარს უჭერდა ოპოზიციის წარმომადგენელს, მიხეილ ჯიბუტს. ამის თაობაზე ი. ჯინჭარაძემ მიმართა გენერალურ პროკურატურას, შს მინისტრს, პარლამენტის დეპუტატ დ. უღენტს, ადგილობრივ პოლიციას და პროკურატურას, მაგრამ ყველა საჩივარმა საბოლოოდ თავი მოიყარა სამტრედიის პროკურატურის გამომძიებელ მამუკა კვერნაძესთან, რომელმაც მიიღო გადაწყვეტილება სისხლის სამართლის საქმის არადგვრაზე გ. ცინცაძის ქმედებაში დანაშაულის ნიშნების არარსებობის გამო. ამას დაერთო ის გარემოებაც, რომ ი. ჯინჭარაძე, როგორც პოლიციის მუშაკი, აღარ დაუშვებს სამსახურში, რაც მისი განმარტებით, გ. ცინცაძის მხრიდან მისი დევნის შედეგია. რაც შეეხება ი. ჯინჭარაძის კუთვნილ ავტომანქანას, მისი ბედი დღემდე გაურკვეველია. მანქანის დაკარგვის ფაქტზე ცალკეა აღძრული სისხლის სამართლის საქმე. ადამიანის უფლებათა დაცვის თვალსაზრისით, ეს არის ერთ-ერთი მძიმე საქმე. დარღვეულია ევროპის კონვენციის მე-3, ამავე კონვენციის პირველი ოქმის პირველი მუხლი საკუთრების შესახებ, სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის ანალოგიური სახის მუხლები.

სახალხო დამცველის აპარატიდან გაგზავნილ წერილზე წლეულს 11 ივლისს, მივიღეთ პასუხი გენერალური პროკურატურის სისხლის სამართლებრივი დევნისა და გამოძიების საპროცესო ხელმძღვანელობის სამმართველოს უფროსის - რ. უღენტისაგან, რომლის თანახმად, სამტრედიის პროკურატურის გამომძიებლის - მ. კვერნაძის მიერ გამოტანილი სისხლის სამართლის საქმის არადგვრის დადგენილება წლეულს 30 ივნისს, გააუქმა გენერალურმა პროკურატურამ „როგორც უსაფუძვლო, ნაადრევად მიღებული და განახლდა შემოწმება.“

სამწუხაროა, რომ გენერალური პროკურატურა ბოლომდე არ იჩენს პრინციპულობას და მასალების შემოწმებით კმაყოფილდება, როდესაც უამრავი ხალხის თანდასწრებით განსაკუთრებული ცინიზმით ჩადენილია ბოროტი ხულიგნობა, ადგილი ჰქონდა ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფის მცდელობას, ფეხქვეშაა გათელილი ადამიანის ქონებრივი უფლებები, მისი პატივი და ღირსება. ყოველივე ამაში ეჭვმიტანილია ჩოხატაურის რაიონის გამგებელი.

როგორც ამჟამად ჩვენთვის გახდა ცნობილი, გენერალური პროკურატურის მიერ

არაღძვრის დადგენილების გაუქმებისა და საქმის მასალების ხელმეორედ შემოწმების შემდეგ, სამტრედიის პროკურატურამ კვლავ არაღძვრის დადგენილება გამოიტანა. გენერალურმა პროკურატურამ კიდევ ერთხელ გამოითხოვა სამტრედიიდან საქმე და სწავლობს ამ დადგენილების კანონიერებას.

ცენტრალურ და ადგილობრივ პროკურატურებს შორის არსებული შეუთანხმებლობის (ან, რაც უფრო საფიქრებელია, სწორედაც შეთანხმების) შედეგად საკითხის განხილვა საკმაოდ გაჭიანურდა და იგი დღემდე გადაუწყვეტელია. ამასობაში კი ჯინჭარაძის შევიწროებული ოჯახი იძულებული გახდა, რაიონი დაეტოვებინა.

სახალხო დამცველის რეკომენდაცია: გენერალურმა პროკურატურამ სასწრაფოდ დაარეგულიროს საკითხი, მიიღოს საქმის აღძვრა-არაღძვრაზე კანონიერი გადაწყვეტილება და გამოძიების შედეგად ამხილოს დამნაშავე.

ხშირია შემთხვევები, როდესაც პროკურორების მიერ პოლიციის თანამშრომელთა მიმართ სისხლის სამართლის საქმეთა აღძვრას შედეგად მათი მალევე დახურვა მოჰყვება, რაც გამოძიების მიერ საკმარისი მტკიცებულებების მოპოვების შეუძლებლობითაა არგუმენტირებული. მსგავსი სიტუაციები მოსახლეობაში კიდევ უფრო მეტ უნდობლობას ამკვიდრებს სამართალდამცავი ორგანოების მიმართ.

4. შ. გრიგალაშვილი, რ. უზოვეი და რ. ვახილიანი 2000 წლის 21 ივნისს, როგორც ყაჩაღობისთვის ეჭვმიტანილები, მოთავსებული იქნენ ქ. თბილისის შინაგან საქმეთა მთავარი სამმართველოს წინასწარი დაკავების საკანში. წლეულს, 24 ივნისს, ქ. თბილისის ვაკე-საბურთალოს სასამართლოს მოსამართლის ბრძანებით, აღმკვეთი ღონისძიებების სახით მათ შეეფარდათ წინასწარი პატიმრობა. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 137-ე მუხლის საფუძველზე, დასახელებული პირები ბრძანების მიღებისთანავე ექვემდებარებოდნენ ქ. თბილისის №5 საპყრობილის საპატიმრო განყოფილებაში გადაყვანას, რაც ქ. თბილისის შინაგან საქმეთა მთავარი სამმართველოს ხელმძღვანელობის მიერ არ განხორციელდა და იგი შესაძლებელი გახდა მხოლოდ საქართველოს სახალხო დამცველის ჩარევის შემდეგ. წლეულს, 11 ივლისს, ე.ი. 17 დღის დაგვიანებით.

იმის გამო, რომ არსებობდა საფუძვლიანი ეჭვი **შ. გრიგალაშვილის** ცემის თაობაზე, ამ უკანასკნელის ადვოკატების მიერ, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 164-ე მუხლის საფუძველზე, დაინიშნა ალტერნატიული სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზა, რომლის ჩატარებას წლეულს, 23 ივნისიდან 4 ივლისამდე, ხელს უშლიდა დასახელებული სამმართველოს წინასწარი დაკავების საკნის უფროსი პ. ბიჩინაშვილი. მისი ამ უკანონო ქმედებისათვის ხელი არც ქალაქის პოლიციის, არც პროკურატურის ხელმძღვანელებს არ შეუშლიათ. სახალხო დამცველის დაუინებელი მოთხოვნით ჩატარდა სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზა. დამოუკიდებელი ექსპერტის 2000 წლის 10 ივლისის დასკვნით, შმაგი მერაბის ძე გრიგალაშვილს, მკვრივი ბლავვი საგნის მოქმედებით, მიყენებული აქვს სხეულის მსუბუქი ხასიათის დაზიანებები.

2000 წლის ივლისიდან საქართველოს გენერალურ პროკურორს ოთხჯერ - 11 ივლისს, 31 ივლისს, 11 აგვისტოსა და 15 სექტემბერს გაეგზავნა რეკომენდაცია შ. გრიგალაშვილის, რ. უზოვეისა და რ. ვახილიანის, ქ. თბილისის შინაგან საქმეთა მთავარი სამმართველოს წინასწარი დაკავების საკანში ხანგრძლივი პერიოდის მანძილზე, კანონის დარღვევით მოთავსებისა და ამავე სამმართველოს ხელმძღვანელობის მხრიდან ალტერნატიული ექსპერტიზის ჩატარებაში ხელის შეშლის თაობაზე, რაზეც დღემდე ექსპერტიზის ნაწილში დაშვებული დარღვევებისა და შესაბამის თანამდებობის პირთა პასუხისმგებლობის თაობაზე პასუხი არ გამოგზავნილა. ამასთან, გენერალური პროკურატურის ფორმალური და დაუსაბუთებელი ხასიათის პასუხებზე, მიუხედავად

მრავალგზისი მინიშნებისა, ხელს აწერს არა გენერალური პროკურორი, არამედ მისი მოადგილე თ. კოლუა.

აღნიშნული გარემოებების გათვალისწინებით, „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის 21-ე „ბ“ პუნქტის საფუძველზე, 2000 წლის 11 ივლისს დაისვა ქ. თბილისის შინაგან საქმეთა მთავარი სამმართველოს დასახელებულ თანამდებობის პირთა პასუხისმგებლობის საკითხი, რაზეც სრულყოფილი ინფორმაცია გენერალური პროკურატურიდან ვერ იქნა მიღებული. დიდი ძალისხმევის შედეგად გავარკვიეთ, რომ მომხდარ დანაშაულზე „რეაგირება“ თურმე წინასწარი დაკავების საკნის უფროსისათვის საყვედურის გამოცხადება ყოფილა. ვფიქრობთ, სრულიად არაადეკვატური სასჯელია იმ ფაქტზე, როცა დაკავებულის ცემა-წამება ხდება.

5. 2000 წლის 18 აგვისტოს შესაბამისი რეკომენდაციით მივმართე გენერალურ პროკურორს მსჯავრდადებულ თ. კურტანიძის მიმართ გამოტანილი განაჩენის ახალადმოჩენილ გარემოებათა გამო გადასინჯვისა და საქმეზე წარმოების აღდგრის შესახებ. ახალადმოჩენილ გარემოებად გ.თედიაშვილისა და სხვათა წინასწარი გამოძიების პროცესში თ.კურტანიძის მამხილებელი არათანამიმდევრული და წინააღმდეგობრივი ჩვენების გარდა, თავად გ.თედიაშვილის მიერ სახალხო დამცველის სახელზე გაკეთებული იქნა განცხადება, რომ მ.მადრაძის მკვლელობაში თ.კურტანიძეს მონაწილეობა არ მიუღია და ეს ჩვენება მისგან გამოძალული იყო ფიზიკურ-ფსიქოლოგიური ზემოქმედების შედეგად.

სახალხო დამცველის რეკომენდაციაზე ამომწურავი და არგუმენტირებული პასუხის გაცემის ნაცვლად, წლეულს, 2 ოქტომბერს, გენერალური პროკურორის მოადგილის, ბატონ ნ.გაბრიჩიძის ხელმოწერით მიღებული იქნა პასუხი - თ. კურტანიძის საქმეზე წარმოების აღდგრაზე უარის შესახებ, რომელიც გვერდს უვლის რა ახალადმოჩენილ გარემოებად მიჩნეულ გ.თედიაშვილის ზემოხსენებულ - თ. კურტანიძის მკვლელობაში მონაწილეობის უარყოფელ და მოტივირებულ განცხადებას, არასწორად და დაუსაბუთებლად მიუთითებს იმაზე, რომ სასამართლო კოლეგიას თვისი განჩინებით, აღნიშნულ ეპიზოდთან დაკავშირებით გაცემული აქვს მოტივირებული პასუხი.

6. 1999 წლის 3 აგვისტოს თბილისის საოლქო სასამართლოს მიერ, სასამართლო დარბაზიდან გათავისუფლებულ იქნა თამაზ ამირანის ძე შაფათავა, რომელიც 1998 წლის 13 აგვისტოდან იმყოფებოდა უკანონო პატიმრობაში, კონტრაბანდისა და სხვა სახის სამეურნეო დანაშაულისათვის. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 1999 წლის 5 ოქტომბრის განჩინებით, საოლქო სასამართლოს გადაწყვეტილება ძალაში იქნა დატოვებული.

1999 წლის ნოემბერში თ. შაფათავას მიერ საქართველოს უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო დეპარტამენტის მიმართ სასამართლოში შეტანილი იქნა სასარჩელო განცხადება, უკანონო პატიმრობიდან გამომდინარე, მისთვის მორალური ზიანის ანაზღაურების თაობაზე. მოსალოდნელი პასუხისმგებლობის თავიდან აცილების მიზნით, 1999 წლის 29 დეკემბერს, დასახელებული საგამოძიებო დეპარტამენტის შუამდგომლობის შემდეგ, საქართველოს გენერალური პროკურორის დადგენილებით, სისხლის სამართლის საქმეზე, რომლითაც თ. შაფათავა გამართლებული იყო სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 594-ე მუხლის II ნაწილის „გ“ პუნქტის მოთხოვნათა დარღვევით, სრულიად დაუსაბუთებლად აღიძრა წარმოება, „ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა“ გამო, იმ დოკუმენტების (კერძოდ, ავტომანქანის გაყიდვის ხელშეკრულების ტელეფაქსისა და თბილისის რეგიონალური საბაჟო სამმართველოსადმი თ. შაფათავას მიერ გაგზავნილი წერილის) გადამოწმების მოტივით, რომლებიც ცნობილი იყო წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლოსათვის და ასახვა ჰპოვა საბრალოდ დასკვნასა და განაჩენში.

აღსანიშნავია ისიც, რომ თ. შაფათავამ შელახული უფლებების აღდგენის თაობაზე

2000 წლის განმავლობაში 14-ჯერ მიმართა გენერალურ პროკურატურას, საიდანაც, კანონის მოთხოვნათა დარღვევით, არც ერთხელ არ მიუღია პასუხი.

აღსანიშნავია ისიც, რომ თ. შაფათავამ მისი ამ შელახული უფლებების აღდგენის თაობაზე, 2000 წ. 14-ჯერ მიმართა გენერალურ პროკურატურას, საიდანაც კანონის მოთხოვე

საქმეზე დართული დოკუმენტური მტკიცებულებებით, პროკურატურის მიერ მიჩნეული ე.წ. „ახლად აღმოჩენილი გარემოებები“ ვერ პოულობენ სათანადო დადასტურებას, ხოლო საქართველოს გენერალური პროკურატურა, მიუხედავად დაყენებული შუამდგომლობისა, არ აუქმებს მის მიერ გამოტანილ არაკანონიერ დადგენილებას საქმეზე წარმოების აღძვრის შესახებ. უშიშროებისა და პროკურატურის დაინტერესებაზე, საქმეს მისცეს მისთვის სასურველი მიმართულება, მიუთითებს ის გარემოებაც, რომ გასული წლის დეკემბრიდან დღემდე (რამდენიმე თვის განმავლობაში) არ მიმდინარეობს ე.წ. „ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა“ გამო სრულყოფილი და დროული გამოძიება და იგი დაუსაბუთებლად ჭიანჭურდება. ამ ფაქტთან დაკავშირებით სახალხო დამცველი გენერალურ პროკურორთან შევიდა შესაბამისი ხასიათის რეკომენდაციით, მაგრამ დღემდე არ მომხდარა სათანადო რეაგირება.

საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებათა გამოძიების გაჭიანურებას ხელს უწყობს საკანონმდებლო ხარვეზებიც, რაც გამოიხატება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ახლადმოჩენილ გარემოებათა გამო წარმოებით აღძრულ საქმეზე გამოძიების ვადის განუსაზღვრელობით, რითაც საჭირო შემთხვევაში სარგებლობენ დაინტერესებული ორგანოები და თანამდებობის პირები. აღნიშნული მოსაზრებების გათვალისწინებით მიგვაჩნია, რომ კოდექსში შეტანილი უნდა იქნეს შესაბამისი ხასიათის დამატებები (ეს პრობლემა დაწვრილებით იქნება გაშუქებული ანგარიშის სპეციალურ თავში „საკანონმდებლო ხარვეზები“). ბატონ შაფათავას მიმართ უხეშად არის შელახული ევროკონვენციის მე-5 და მე-6 მუხლები, რომლებიც ადამიანის უფლებების სისტემის უმთავრეს საფუძველს შეადგენს.

7. გენერალური პროკურატურის მუშაობის სტილისათვის, მთელ რიგ შემთხვევებში, დამახასიათებელია ე.წ. „ორმაგი სტანდარტების“ ტაქტიკა. კერძოდ, ანალოგიურ შემთხვევაში, ვ. ძერეას მკვლელობის საქმეზე პროკურატურა ავლენს სრულიად სხვაგვარ მიდგომას. იგი დაუსაბუთებლად ამბობს უარს „ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა“ გამო აღძვრას საქმე, თუმცა ამის თაობაზე პირდაპირაა მითითებული საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 594-ე მუხლის I ნაწილის „ა“ პუნქტსა და 596-ე მუხლებში. სახელდობრ, პროკურატურა უარს ამბობს საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარებით გადაამოწმოს ვ. ძერეას მკვლელობისათვის მსჯავრდებულ უ. ავალიანის რუსეთის ფედერაციის ქ. ირკუტსკში დანაშაულის ჩადენის დღეს ყოფნის ალიბის დამადასტურებელი ფაქტობრივი მონაცემები, რომლებსაც შეიცავს შ. ქურთაულის, ვ. სამხარაძისა და თ. ქავთარაძის ახსნა-განმარტებები და რომლებიც ცნობილი არ იყო სასამართლო ინსტანციებისათვის საქმის განხილვის დროს.

სახალხო დამცველს მიაჩნია, რომ აღნიშნული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარება აუცილებლობითაა განპირობებული, ვინაიდან იგი შექმნიდა საქმისათვის არსებითი მნიშვნელობის მქონე ალიბის დამადასტურებელ ან უარყოფელ მტკიცებულებათა მყარ საფუძველს.

სპეციალური მსჯელობის თემად უნდა იქცეს სახალხო დამცველის რეკომენდაციების განხილვისადმი საქართველოს გენერალური პროკურატურის არაჯეროვანი დამოკიდებულება. მთელ რიგ შემთხვევებში იგი ხასიათდება ფორმალური შემოწმებით და მათზე უმეტესწილად გაიცემა არასრული და დაუსაბუთებელი პასუხები.

8. წლეულს, 17 აგვისტოს, მოქალაქე დავით სტურუა დაკავებული იქნა შინაგან

საქმეთა სამინისტროს თანამშრომლების მიერ და პირადი ჩხრეკის დროს მისგან ამოღებული იქნა გასაღებების ასხმა ე.წ. „ატმჩკები“ და სხვა საყოფაცხოვრებო ნივთები. დავით სტურუა გადაყვანილი იქნა შს სამინისტროში, სადაც, მისივე განცხადებით, დაახლოებით დამის პირველ საათზე მას წინ დაულაგეს ორი ხელყუმბარა, ორი ნიღაბი და უთხრეს, რომ ყოველივე ეს ამოღებული იქნა მისი ჩანთიდან მოწმეების თანდასწრებით, რაზედაც მან უარი განაცხადა. სტურუა სცემეს, აწამეს და ის მტკიცებულებები, რომლებიც გამოძიებამ წარუდგინა სასამართლოს აღმკვეთი ღონისძიების შეფარდებისას, მომკვლევით მხრიდან კანსტიტუციის მე-40, 42-ე მუხლების, სსკ-ის 333-ე, სსსკ-ის 111-ე მუხლების დარღვევით არის მოპოვებული.

დავით სტურუას განცხადება გადამოწმებული იქნა ჩვენ მიერ. 2000 წლის 21 აგვისტოს ბრალდებულს ჩაუტარდა სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზა, რომლის დასკვნაშიც ექსპერტი ი.ბახტაძე მიუთითებს დავით სტურუას დაზიანებებს და ადგენს ხანდაზმულობას. გენერალური პროკურორისადმი სახალხო დამცველის წერილის თანახმად, ქ. თბილისის კრწანისის რაიონის პროკურატურაში ქ. თბილისის საბურთალოს რაიონის შს სამმართველოსა და შს სამინისტროს შენობაში ამავე უწყების მუშაკთა მიერ დავით სტურუას ფიზიკური შეურაცხყოფის მიყენების ფაქტზე წლეულს, 17 ოქტომბერს, აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე. დანაშაული გათვალისწინებულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 333-ე მუხლის 3-ე ნაწილის „ა“ და „ბ“ პუნქტებით, ხოლო დავით სტურუა პროკურატურის მიერ ცნობილი იქნა დაზარალებულად. ამის შემდეგ ჩვენ მივმართეთ ვაკე-საბურთალოს რაიონის სასამართლოს რეკომენდაციით - სასამართლოს ემსჯელა, რათა დავით სტურუასთვის შეეცვალა აღმკვეთი ღონისძიება - პატიმრობა, სასჯელის უფრო მსუბუქი ფორმით. ჩვენი პოზიცია გაზიარებული იქნა სასამართლოს მიერ.

არ შეიძლება აღნიშნული ფაქტი არ განვიხილოთ ევროპის ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპის კონვენციისა და საერთაშორისო სამართლის სხვა მატერიალური წყაროების მიხედვით. აღნიშნული შემთხვევის მიხედვით დარღვეულია ევროკონვენციის მე-5 მუხლი, რომელიც აცხადებს, რომ ყველას აქვს პიროვნების თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება და რომ არავის წაერთმევა თავისუფლება, გარდა კანონით განსაზღვრული პროცედურისა. ამავე მუხლით აუცილებელია პირის დაკავება მხოლოდ კანონიერ საფუძველს ემყარებოდეს. მესამე მუხლის თანახმად, დაუშვებელია ადამიანი გახდეს წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის მსხვერპლი. დარღვეულია აგრეთვე სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის მე-7 და მე-9 მუხლები.

9. სახალხო დამცველის აპარატს წლეულს, 8 აგვისტოს, განცხადებით მომართა შპს „ნათიას“ უფლებების დამცველმა საზოგადოებამ. საქმის შესწავლის შედეგად გაირკვა, რომ 1996 წ. მოქ. ნათელა სულხანიშვილ-კუპრეიშვილმა ქ. ქუთაისში დააფუძნა შპს „ნათია“ და უმოკლეს ვადაში მიიზიდა 1200-მდე მეანაბრე. მეანაბრეთა საერთო შენატანმა ერთ მილიონ აშშ დოლარამდე მიაღწია. განმცხადებელთა ინფორმაციით, მოქ. ნ. სულხანიშვილ-კუპრეიშვილმა არამიზნობრივად გაფლანგა მისთვის მიბარებული თანხა და მეანაბრეთა რისხვის თავიდან აცილების მიზნით, შპს „ნათიას“ გენერალურ დირექტორად მოავლინა მოქ. გივი ვანიშვილი. ეს უკანასკნელი განმცხადებლებს 1998 წლის 6 იანვრამდე არ უნახავთ და ხელშეკრულებებს მის ნაცვლად ხელს ნ. სულხანიშვილ-კუპრეიშვილი აწერდა. გ. ვანიშვილის დაპირებით უნდა ამოქმედებულიყო 80 ათასი აშშ დოლარის ღირებულების სპირტის ქარხანა, საიდანაც მიღებული შემოსავლით მოხდებოდა მეანაბრეთა ვალების გასტუმრება. თუმცა, როგორც შემდგომში გაირკვა, მეანაბრეთა შენატანებით შეძენილი სპირტის ქარხანა ვერ იქნა მოძიებული, რაშიც მეანაბრეები მომკვლევ ბ. ჭუმბურიძეს ადანაშაულებდნენ.

შექმნილ სიტუაციასთან დაკავშირებით „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის მე-18 მუხლის „გ“ პუნქტის თანახმად, ახსნა-განმარტების

მოთხოვნით, წლეულს, 5 სექტემბერს, შესაბამისი წერილი (№579/07-2/340) გაეგზავნა იმერეთის სამხარეო შს მთავარი სამმართველოს უფროსს - რუბენ ასანიძეს, რომლისგანაც მიღებული პასუხის (№2/2536, 14.09.2000წ.) თანახმად გაირკვა, რომ: 1. აღნიშნულ ფაქტთან დაკავშირებით შინაგან საქმეთა სამინისტროს საგამოძიებო დეპარტამენტის იმერეთის სამხარეო საგამოძიებო სამსახურში აღძრულია სისხლის სამართლის საქმე და მიმდინარეობს გამოძიება; 2. პატიმრობაშია აყვანილი შპს „ნათიას“ ხელმძღვანელი ნ. სულხანიშვილ-კუპრეიშვილი, ხოლო ყოფილ გენერალურ დირექტორზე - გ. ვანიშვილზე გამოცხადებულია ძებნა; 3. იმერეთის სამხარეო შს მთავარი სამმართველოს კორუფციისა და ეკონომიკური დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის განყოფილების მომკვლევს - ბჭუმბურიძეს სპირტის ქარხნის მოძიებისათვის აქტიური ღონისძიებების გაუტარებლობისათვის დაედო მკაცრი დისციპლინარული სასჯელი, ხოლო შესაბამისი სამსახურის უფროსი, პოლიციის პოლკოვნიკი ა. აბულაძე, ბჭუმბურიძის საქმიანობის მიმართ არასათანადო კონტროლისა და უუნარობისათვის გათავისუფლებული იქნა დაკავებული თანამდებობიდან.

10. სახალხო დამცველის აპარატში შემოვიდა მოქ. თ.ახმედოვას განცხადება, რომელიც ეხებოდა მისი შვილის - ალექო გაჯიევის მიმართ პოლიციის მუშაკების მხრიდან უკანონო დევნის ფაქტს.

ქ. თბილისის შს მთავარი სამმართველოს უფროსის მოადგილის, ბ-ნ უ. მგელაძის ხელმოწერით შემოსული წერილის შინაარსი თითქმის მთლიანად ადასტურებს მოქალაქე თ. ახმედოვას განცხადებაში მოყვანილ ფაქტებს.

ბ-ნი უ. მგელაძე აღნიშნავს, რომ გლდანი-ნაძალადევის შს სამმართველოს სს/სამიპრო ქვეგანყოფილების ინსპექტორები - პოლიციის მაიორი კ. გუგეშაშვილი და კაპიტანი პ. მოსიაშვილი ოპერატიული ინფორმაციის გადამოწმების მიზნით, დანაყოფის ხელმძღვანელთან შეთანხმებით, წლეულს, 31 აგვისტოს, მივიდნენ დ. ჟენტის ქ. №130-ში მცხოვრებ ა. გაჯიევთან ბინაში მასთან გასაუბრების მიზნით. აღნიშნული განმარტება საინტერესო ხდება ნაძალადევის რ-ნ-ის პროკურორის ბ-ნ ვ. იოსავას ხელმოწერილი დოკუმენტით. კერძოდ, მასში აღნიშნულია, რომ დასახელებული ოპერმუშაკები გაფრთხილებულნი არიან, რათა მათი მხრიდან მომავალში არ განმეორდეს მსგავსი უკანონო ღონისძიებები და შესაბამისად ჩამოერთვათ ხელწერილები. ისმის კითხვა: თუ ოპერმუშაკების საქმიანობა შეთანხმებული იქნა ხელმძღვანელობასთან და დავალება მოდიოდა მათი მხრიდან (იგულისხმება, რომ შესული ინფორმაცია რეგისტრირებულია ოფიციალურად, ასევე გატარებულია არასრულწლოვანის დაკითხვისათვის აუცილებელი სხვა პროცესუალური ნორმები), ოპერმუშაკების მიმართ არ უნდა გატარებულიყო აღნიშნული ღონისძიებები, ხოლო თუ ისინი მოქმედებდნენ თვითნებურად, მაშინ პროკურატურის მიერ გატარებული ღონისძიებები არაადეკვატურია მათ მიერ ჩადენილი ქმედების ხარისხისა. აღნიშნულის დადასტურებაა ოპერმუშაკების ხელწერილები პროკურატურისადმი. მასში ისინი, ერთი მხრივ, აცხადებენ, რომ კანონით დადგენილი წესით ატარებდნენ ჩვეულებრივი პროფილაქტიკური ხასიათის სამუშაოს, ამასთან, ხაზგასმით აღნიშნავენ, რომ მათი მხრიდან აღარ განმეორდება მსგავსი ქმედებები და გატარებული იქნება ყველა შესაძლო ღონისძიება, რომ აღნიშნული ოჯახის წევრებს საერთოდ არავინ „აწყენინოს“ და იღებენ გაუგებარ პასუხისმგებლობას მის შესასრულებლად.

ზემოთ აღნიშნული ფაქტი, სამწუხაროდ, არ არის ერთეული შემთხვევა და ამდენად, მისი ასეთი სახით განზოგადება სწორედ ამ მოსაზრებით არის განპირობებული.

ამ მაგალითიდან მხოლოდ ერთი დასკვნის გაკეთება შეიძლება, კერძოდ:

- ა. პოლიციელების მხრიდან აშკარად იქნა დარღვეული არასრულწლოვან ა. გაჯიევის უფლებები.
- ბ. პოლიციელების სამართლებრივი ცოდნის დონე ძალზე დაბალია, ან რაც უფრო საგანგაშოა, მათი ყოველდღიური საქმიანობა შეგნებულად მიმდინარეობს

კანონმდებლობის უგულბელყოფით.

გ. ძალზე უსუსურად გამოიყურება პროკურატურის სახედამხედველო საქმიანობა ან იგი შეგუებულია ამგვარ დარღვევებს.

11. საქართველოს გენერალური პროკურატურის საქმიანობაში აღვილი აქვს აღმკვეთი ღონისძიების სახით პატიმრობის შერჩევის შესახებ კანონის მოთხოვნათა დარღვევით შუამდგომლობის დაყენებას, ხოლო სასამართლოების მიერ - ასეთი სახის შუამდგომლობათა უსაფუძვლო დაკმაყოფილების შემთხვევებს.

2000 წლის 10 ოქტომბერს ქ. თბილისის კრწანისი-მთაწმინდის რაიონის სასამართლოს ბრძანებით, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულების დირექტორს, მედიცინის მეცნიერებათა კანდიდატს, ბრალდებულის სახით საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 332 მუხლის მე-3 ნაწილით პასუხისგებაში მიცემულ **ნაეოლის ქობულიას** შეეფარდა წინასწარი პატიმრობა.

ვინაიდან საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 159-ე მუხლის მე-3 ნაწილი არ ითვალისწინებს 65 წელს გადაცილებული პირის დაპატიმრებას, ნ. ქობულიას კი წლეულს, 1 ოქტომბერს, შეუსრულდა 66 წელი, ამასთან, მისი ჯანმრთელობა საკმარისად შერყეულია, ჰყავს ავადმყოფი და პენსიონერი მეუღლე, რომელიც მარჩენალის გარეშეა დარჩენილი, მიუხედავად ყოველგვარი შესაძლებლობისა, დაკავებამდე არ ჰქონია გამოძიებისაგან მიმალვის მცდელობა, ამასთან გაითვალისწინა რა ის გარემოება, რომ სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულება იუსტიციის მინისტრის 2000 წლის 11 იანვრის №10 ბრძანებით შექმნილია „პატიმრობის შესახებ“ კანონის მე-40 მუხლის მე-3 ნაწილის მოთხოვნათა დარღვევით, იმავდროულად არ არის დამტკიცებული დასახელებული დაწესებულების დებულება, რომლითაც განსაზღვრული და გამიჯნული იქნებოდა მისი დირექტორის უფლებამოსილება, რაც გადამწყვეტია ჩადენილი დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის და ყოველივე აქედან გამომდინარე, ეჭვს ქვეშ აყენებს ნ. ქობულიას მიმართ წაყენებული ბრალდების კანონიერებას. საქართველოს სახალხო დამცველმა წლეულს, 19 ოქტომბერს, რეკომენდაციით მიმართა ქ. თბილისის საოლქო სასამართლოს - ამ უკანასკნელის აღკვეთის ღონისძიება - პატიმრობა შეცვლილიყო მისი პირადი თავდებობით.

მიუხედავად ამისა, წლეულს, 20 ოქტომბერს, დასახელებულმა სასამართლომ, სრულიად უსაფუძვლოდ თქვა უარი რეკომენდაციის დაკმაყოფილებაზე. საქართველოს გენერალური პროკურატურის საგამოძიებო ნაწილის უფროსი ბატონი ო. ბებია, გაზეთ „ახალი თაობისათვის“ (№288) 2000 წლის 19 ოქტომბერს მიცემულ ინტერვიუში აღნიშნავს, რომ მართალია, გამოძიებას არ გააჩნია მონაცემები საავადმყოფოს თანამშრომლების დანაშაულში თანამონაწილეობის შესახებ და თუ ასეთი მტკიცებულებანი მომავალში არ იქნება მოპოვებული, ალბათ, გამოძიების ინიციატივით გადასინჯული იქნება მათ მიმართ შერჩეული აღკვეთის ღონისძიებანი. ერთი სიტყვით, ჯერ არა მაქვს მტკიცებულებანი, მაგრამ კაცი უნდა იჯდესო. ვფიქრობ, მეტი რომ აღარაფერი ვთქვა, მეტისმეტად უხერხულია, ამგვარი განცხადების გაკეთება იურისტის მიერ, მით უფრო, როცა ამ იურისტს საკმარისად მაღალი იერარქიული საფეხური უკავია გენერალურ პროკურატურაში.

12. 1999 წლის 8 აგვისტოს, დაახლოებით 23 საათზე, ქ.რუსთავის შ.ს. სამმართველოს საპატრულო-საგუშაგო სამსახურის ზემდეგმა ზ. ტეფნაძემ, სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას შ.პ.ს. „ორიონის“ ტერიტორიაზე სცემა და სხეულის დაზიანება მიაყენა მოქ. **გურამ ტყემალაძეს**. 2000 წლის 25 აპრილს ბ. ტეფნაძე მიცემული იქნა პასუხისგებაში საქართველოს სსკ 187-ე მუხლის მე-3 ნაწილით (სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება).

იმავე წლის 22 მაისს საქმე საბრალდებო დასკვნით განსახილველად წარიმართა

ქრუსთავის სასამართლოში. მანამდე, 24 აპრილს, ქ. რუსთავის პროკურატურაში გამოტანილი იქნა დაუსაბუთებელი დადგენილება, დანაშაულის თანამონაწილეების, რუსთავის შს სამმართველოს საგზაო პოლიციის თანამშრომლების: ოგუგუტიშვილისა და გ.ნოზაძის მიმართ, მათ ქმედებაში დანაშაულის შემადგენლობის არარსებობის გამო სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ.

ქ. რუსთავის სასამართლოს 1998 წლის 6 ივნისის დადგენილებით, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის დადგენილების კანონიერება უნდა გადაწყვეტილიყო ბ.ტყეშელაშვილის ბრალდების საქმის განხილვასთან ერთად.

აღნიშნული დარღვევის თაობაზე, საქართველოს სახალხო დამცველის მიერ მიმდინარე წლის აგვისტოში გენერალური პროკურორის სახელზე გაიგზავნა შესაბამისი ხასიათის რეკომენდაცია, რის შედეგადაც საქართველოს უზენაეს სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის მიერ გუგუტიშვილისა და ნოზაძის მიმართ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის დადგენილება გაუქმებული იქნა, ხოლო 2000 წლის 16 აგვისტოს ქ. რუსთავის პროკურატურამ საქმეზე განაახლა წარმოება. ამასთან, დაშვებული დარღვევებისათვის, საქართველოს გენერალური პროკურორის წინაშე დააყენა რუსთავის პროკურატურის გამომძიებლის, გ.ტორთაყვანიძის დისციპლინარული პასუხისმგებლობის საკითხი, იგი ჩამოაცილა დასახელებულ საქმეს და გამოძიება დაავალა ქალაქის პროკურორის უფროს თანაშემწეს.

13. არის შემთხვევები, როდესაც სახალხო დამცველის აპარატს მომართავენ საჩივრით უშიშროების სამინისტროს მიერ უფლებების დარღვევასთან დაკავშირებით. ასე მაგალითად, წლეულს, 11 სექტემბერს, განცხადება იქნა მიღებული პარლამენტარ ბორის კაკუბავას ინტერესების დამცველ ადვოკატ ლია მუხაშავრიასგან. ამ უკანასკნელის ინფორმაციით, საქართველოს უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო სამსახურის უფროსის მოადგილემ – მალხაზ სალაყაიამ ოფიციალურად, წერილობით უარი განაცხადა მისთვის ბრალდებულ ბორის კაკუბავას სისხლის სამართლის საქმის მასალების გაცნობაზე. აღნიშნულის თაობაზე რეკომენდაცია თანდართული მასალებით გაეგზავნა უშიშროების მინისტრს, რომლისგანაც მიღებულია პასუხი: „რაც შეეხება თქვენს მოსაზრებას, რომ ბ. კაკუბავას ადვოკატს უნდა მისცემოდა საქმესთან დაკავშირებული მასალების გაცნობის საშუალება, ვერ დაგეთანხმებით, ვინაიდან ადვოკატს ბრალდებულთან შეთანხმების დამადასტურებელი და ამავე დროს ლეგალიზებული დოკუმენტი არ წარმოუდგენია. ამასთან, თქვენს წერილზე თანდართულია „საქართველოს პარლამენტის წევრის“ ბარათი ქალბატონ ლიასადმი – ნაკლებ სარწმუნოა, რომ მისი შემდგენელი თავად ბ. კაკუბავა იყოს, ვინაიდან იგი სპეციალურ გამოკვლევას საჭიროებს. ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, თქვენი რეკომენდაცია ბ. კაკუბავას ადვოკატის ლია მუხაშავრიას მოთხოვნასთან დაკავშირებით - გაეცნოს საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო სამსახურის წარმოებაში არსებული შეჩერებული სისხლის სამართლის საქმის მასალებს, ამ ეტაპზე ვერ იქნება დაკმაყოფილებული“.

საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების მინისტრს, ბ-ნ ვ. ქუთათელაძეს, კარგად უნდა მოეხსენებოდეს, რომ გარდა მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული დაცვის უფლებისა, საქართველო შეუერთდა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მერვე კონგრესის მიერ ჰავანაში 1990 წელს მიღებულ საერთაშორისო ხელშეკრულებას „ძირითადი პრინციპები ადვოკატთა როლის შესახებ“, რომლის 21-ე მუხლის თანახმად, “შესაბამისი ორგანოების მოვალეობაა სათანადო დროის განმავლობაში უზრუნველყონ მათ გამგებლობაში ან კონტროლ ქვეშ არსებული სათანადო ინფორმაციის, საბუთებისა და დოკუმენტების ადვოკატისათვის ხელმი-საწვდომობა მათი კლიენტების ეფექტური დაცვის უზრუნველსაყოფად. ეს უკანასკნელი უზრუნველყოფილი უნდა იქნას უმოკლეს შესაძლო ვადაში”. საქართველოს კონსტიტუციისა და მოქმედი სისხლის სამართლის

საპროცესო კოდექსის ნორმები ასევე უზრუნველყოფენ დამცველის უფლებას - დაუბრკოლებლად გაეცნოს მისი საქმის მასალებს.

სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს, ყოველგვარი ექსპერტიზის ჩატარების გარეშე, ვიზუალური დათვალიერების საფუძველზე, ეჭვი შეაქვს პარლამენტარ ბორის კაკუბავას მიერ წერილის დაწერაში, რომლითაც იგი ადვოკატ ლია ადვოკატ ლია მუხაშავრიას სთხოვს დაიცვას მისი ინტერესები გამოძიების პროცესში.

დღეისათვის ვითარება ასეთია: სახელმწიფო უშიშროების საგამოძიებო სამსახურისადმი საქმის მასალების გაცნობის მიზნით მიმართვიდან, ანუ წლეულს, 6 სექტემბრიდან, გასულია ორ თვეზე მეტი. მიუხედავად ამისა, ადვოკატი კვლავ მოკლებულია შესაძლებლობას გაეცნოს თავისი კლიენტის სისხლის სამართლის საქმეს.

14. ჩვენთან ხდებოდა ა.ელიავას თანამებრძოლთა - იოსებ სანაიას, გია ზარქუას და გ.გვაზავას დაკავებისა და მათი წინასწარი პატიმრობის საკითხის შესწავლა. წლეულს, 11 ივლისს, იოსებ სანაია მიცემული იქნა პასუხისგებაში სსკ 223-ე მუხლის II ნაწილით, 236-ე მუხლის I და II ნაწილებით, 353-ე მუხლის II ნაწილით, ხოლო გია ზარქუა - 223-ე მუხლის II ნაწილით და 353-ე მუხლის II ნაწილით.

ქთბილისის კრწანისი-მთაწმინდის რაიონული სასამართლოს მოსამართლის მ. სონდულაშვილის 2000 წლის 12 ივლისის ბრძანებით, ი. სანაიასა და გ. ზარქუას აღკვეთის ღონისძიების სახით შეეფარდათ წინასწარი პატიმრობა სამი თვის ვადით.

ხსენებულ ბრალდებულებს პირადად შევხვდი და გავესაუბრე შსს წინასწარი დაკავების საკანში. როგორც ჩემთვის მათი საუბრიდან გახდა ცნობილი, წლეულს, 9 ივლისს, ქ. ზესტაფონში მომხდარი ფაქტის დროს ბრალდებულები ი.სანაია და გ. ზარქუა იყვნენ უიარაღონი, მათი მოთავსება ქ. ზესტაფონის პოლიციის სამმართველოს შენობაში მოხდა სხვა დაკავებულთაგან იზოლირებულად, ცალკე ოთახში, რის შესახებაც მოსამართლის ხსენებულ ბრძანებაშიცაა აღნიშნული. ისინი არ ესწრებოდნენ ა. ელიავას, გ. გვილაავასა და ზ. გვაზავას მიერ პოლიციის მუშაკებთან წარმართულ საუბარს, შესაბამისად, არ იცოდნენ არც ამ საუბრის არსი, მათ არანაირი მონაწილეობა არ მიუღიათ ხსენებულ დღეს ქ. ზესტაფონის პოლიციასთან მომხდარ ინციდენტში. ამასთან, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ ი. სანაია და გ. ზარქუა არ არიან ნასამართლევი, გააჩნიათ მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი, ორივე მათგანს აქვს მძიმე ოჯახური მდგომარეობა, ი. სანაიას ჰყავს ორი მცირეწლოვანი შვილი, არის საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისათვის ბრძოლების მონაწილე, საქართველოს ვეტერანთა კავშირის წევრი, გ. ზარქუას ჰყავს მძიმედ ავადმყოფი შვილი, რის გამოც მიგვაჩნია, რომ ამ ეტაპზე მიზანშეუწონელია ი.სანაიასა და გ. ზარქუას საზოგადოებისაგან იზოლაცია. აღნიშნული საკითხის გამო საქართველოს გენერალურ პროკურორს მივმართეთ შუამდგომლობით, სანაიასა და ზარქუას საკითხზე მიემართათ სასამართლოსათვის აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის თაობაზე. წლეულს, 8 აგვისტოს, მივიღეთ გენ. პროკურორის პირველი მოადგილის პასუხი: „საქმის ყოველმხრივი, სრული და ობიექტური გამოკვლევის დასრულებამდე პროკურატურა მიზანშეუწონლად მიიჩნევს ხსენებულ ბრალდებულთა მიმართ აღკვეთის ღონისძიების შეცვლის შუამდგომლობით გამოძიების ამ ეტაპზე მიმართოს სასამართლოს“. ამ ეტაპზე წინასწარი გამოძიება დასრულდა და საქმე სასამართლოს გადაეცა.

15. ერთ-ერთ მტკივნეულ და დამახასიათებელ პრობლემას წარმოადგენს ლინჩის წესით თვითგასამართლებისა და დამნაშავეთა ოჯახების დევნა-შევიწროების ფაქტები საქართველოში (განსაკუთრებით გამოირჩევა ზუგდიდისა და წალენჯიხის რაიონები). სამართალდამცავი და სახელისუფლო ორგანოების მხრიდან უპრინციპო და დაზარალებულებისადმი გაუმართლებელი შეღავათების შედეგად ტრადიციად ჩამოყალიბდა სისხლის სამართლის დანაშაულებზე, რასაც შედეგად მოჰყვა ადამიანის

მსხვერპლი, დაზარალებულთა მხრიდან დამნაშავის ოჯახის (ქონების) განადგურება (სახლების დაწვა, დანგრევა) დამნაშავის ოჯახის წევრთა განდევნა საცხოვრებელი სახლებიდან სამუდამოდ, მათი სამუდამო დევნა. თვითგასწორების, შურისძიების ამ მეტად მახინჯმა სახემ იმდენად მოიკიდა ფეხი, რომ საზოგადოება სრულიად ჩვეულებრივ მოვლენადაც კი აღიქვამს მას. ჩვენი გამოკვლევით მარტო ზუგდიდის რაიონში 300 ასეთი ოჯახია დაფიქსირებული. ეს არის სამარცხვინო და მიუტევებელი ფაქტი, სამართალდამცავებს ამ საკითხისადმი მართებთ მეტად პრინციპული მიდგომა, რათა უშეღავათო ბრძოლა გამოეცხადოს ამ მანკიერ მოვლენას. ამ პრობლემის დაძლევისათვის პირველი ნაბიჯები გადაიდგა ჩვენ მიერ ზუგდიდის რაიონში, სადაც შს სამმართველოსთან ერთად ვცდილობთ ერთ-ერთი ასეთი განდევნილის - **ტარას სამუშიას** ოჯახის 8 წევრის უფლებების აღდგენას თავიანთ საცხოვრებელ სახლზე. ეს არის ის პარადოქსული შემთხვევა, როდესაც ყველაზე უხეშად ირღვევა ევროკონვენციის თითქმის ყველა ძირითადი მუხლი (1-ლი, მე-2, მე-3, მე-5, მე-7, მე-8, მე-13 და მე-14 მუხლები).

16. ყურადღება გვინდა გაგამახვილოთ მოვლენაზე, რომელმაც მყარად მოიკიდა ფეხი შინაგან საქმეთა ორგანოების სისტემაში, როდესაც პოლიციელები პოლიტიკური ოპოზიციის წარმომადგენლებს, პოლიტიკური აქციის დროს ან წინა დღეს, ძალის გამოყენებით იტაცებენ და ქალაქგარეთ უკაცრიელ ადგილებში ტოვებენ. ანალოგიური შემთხვევა მოხდა წლეულს, 6 აპრილს, როდესაც პოლიციის მუშაკებმა ძალის გამოყენებით ავტომანქანაში ჩასვეს და გაურკვეველი მიმართულებით წაიყვანეს **ლ. შაკიაშვილი და ლ. ცომაია**. ოპოზიციური პარტიებისა და ორგანიზაციების წარმომადგენლებმა იმავე დღეს მომართეს სახალხო დამცველის აპარატს, რათა დაუყოვნებლივ გარკვეულიყო დაკავებულთა ბედი. კ. თარგამაძისა და უ. მეულაძისადმი ჩვენი მიმართვის შემდეგ, ამ უკანასკნელთაგან მივიღეთ პასუხი, რომ ლ. შაკიაშვილისა და ლ. ცომაიას შესახებ თბილისის პოლიციის არც ერთ განყოფილებაში არავითარი ინფორმაცია არ ჰქონიათ, რის გამოც არ არსებობს საფუძველი მოკვლევის ჩასატარებლად.

ვფიქრობ, მეტად შემაშფოთებელი და საგანგაშო ფაქტია, როდესაც პოლიციის მუშაკები აშკარა კანონდარღვევითა და ყოველგვარი რიდით მრავალი მოწმის თვალწინ იტაცებენ ადამიანებს და ამის შესახებ არავინ არაფერი იცის, პირველ რიგში, კი პოლიციის მაღალჩინოსნებმა. ეს კიდევ ერთი ნათელი დადასტურებაა ჩვენში გამეფებული კანონის უპატივმცემლობისა და დაუსჯელობის სინდრომისა.

შეკრებებისა და დემონსტრაციების უფლება ადამიანის პოლიტიკურ უფლებათა ნაწილია. პოლიტიკური უფლებები თავისი ხასიათით რამდენადმე განსხვავდება პირადი უფლება-თავისუფლებისაგან. პირადი თავისუფლება ადამიანს იცავს მის ცხოვრებაში სახელმწიფოს ჩარევისაგან. პოლიტიკური უფლება კი საზოგადოების წევრს აძლევს საშუალებას მიიღოს მონაწილეობა სახელმწიფო და საზოგადოებრივი გადაწყვეტილებების მიღებაში. შეკრებები და დემონსტრაციები ასეთი მონაწილეობის ერთ-ერთი სახეა. დემოკრატიულ სახელმწიფოში ყოველ ადამიანს აქვს უფლება გამოვიდეს მანიფესტაციით და ამგვარად გამოხატოს თავისი შეხედულება, მიუხედავად იმისა, მოსწონს თუ არა ეს შეხედულება ხელისუფლებას.

ადამიანის სხვა თავისუფლებათა მსგავსად, შეკრებებისა და მანიფესტაციების თავისუფლება შეიძლება ზოგ შემთხვევაში შეიზღუდოს, მაგრამ ეს შეზღუდვა მხოლოდ და მხოლოდ უსაფრთხოების მოსაზრებებით უნდა იყოს განპირობებული და კანონიერი სახე უნდა ჰქონდეს. ამავე დროს, დაუშვებელია შეკრების (მანიფესტაციის) მიზანი იყოს რასიზმის, ომის პროპაგანდა, სხვადასხვა სახის შეუღლის გაღვივება.

ევროპული კონვენცია უშვებს ისეთი შიდა კანონმდებლობის არსებობას, როცა მანიფესტაციის (დემონსტრაციის) მომწიფობნი ვალდებულნი არიან მიიღონ ნებართვა დემონსტრაციის ჩასატარებლად (სანებართვო სისტემა) და უშვებს ისეთი

კანონმდებლობის არსებობასაც, როცა საკმარისია ინფორმაცია მიეცეს შესაბამის ორგანოებს (შეტყობინების სისტემა). საქართველოში კონსტიტუცია და კანონი „შეკრებებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ ამ უკანასკნელ წესს აღიარებს.

შეკრებების შეზღუდვის არსი ისაა, რომ დაუშვებელია შეკრებების (მანიფესტაციების) გამართვა კანონის დარღვევის მიზნით. დემოკრატიულ ქვეყნებში შეკრებების (მანიფესტაციების) მხოლოდ ერთი სახის შეზღუდვა არსებობს – შეკრებების მონაწილეებმა არ შეიძლება მიმართონ ძალადობას და გამოავლინონ ვანდალიზმი. ევროპის სასამართლომ რამდენიმე ხნის წინ გამოიტანა უმნიშვნელოვანესი გადაწყვეტილება, რომლის თანახმად, დემონსტრაციამ შეიძლება გამოიწვიოს იმ მიზნების მოწინააღმდეგეთა აღშფოთება, რა მიზნის მისაღწევადაც იგი იმართება, მაგრამ ასეთი დემონსტრაცია კანონიერი იქნება.

დემონსტრაციის მიზანს წარმოადგენს ადამიანის უფლება - საჯაროდ გამოთქვას თავისი აზრი. აზრის გამოთქმის თავისუფლება ევროპული დემოკრატიის უმთავრესი პრინციპია. იმ შემთხვევაში, თუკი დემონსტრაციამ გამოიწვია ხალხის აღშფოთება, ორგანიზატორებმა შეიძლება მოითხოვონ პოლიციის თანხლება, რათა დაცული იქნან საზოგადოების თავდასხმისაგან. როგორც ჩანს, საქართველოში პოლიციის ხელმძღვანელობამ ან არ იცის ზემოთ მოყვანილი დემოკრატიის ელემენტების არსებობა, ანდა შეგნებულად უკეთებს მას იგნორირებას.

საქართველოს კონსტიტუციისა და „შეკრებებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ კანონის თანახმად, ყველას აქვს უფლება წინასწარი ნებართვის გარეშე, უიარაღოდ, ჩაატაროს შეკრება (მიტინგი) და მანიფესტაცია (გარდა სამხედროების, პოლიციელებისა და უშიშროების სამსახურის თანამშრომლებისა). კანონით დაწესებულია წინასწარი გაფრთხილება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ შეკრება ან მანიფესტაცია ხალხისა და ტრანსპორტის სამოძრაო ადგილას იმართება.

17. 28 ოქტომბერს თავისუფლების მოედანზე ჩატარდა პირველი მრავალპარტიული არჩევნების 10 წლისთავისადმი მიძღვნილი მიტინგი, რომლის ორგანიზატორიც იყო პოლიტიკურ პარტიათა და ორგანიზაციათა მრგვალი მაგიდა. დაახლოებით ორი საათის განმავლობაში შეკრება მიმდინარეობდა ექსცესების გარეშე. მომიტინგეთა განმარტებით, პოლიციის წარმომადგენლები გაფრთხილებული იყვნენ, რომ მიტინგის დასრულება 16 საათისთვის იყო ნავარაუდები. ამ დრომდე 7 წუთით ადრე, ხილული მიზეზის გარეშე, დაიწყო მიტინგის დაშლა, რამაც დარბევის ხასიათი მიიღო. მიტინგის მონაწილეებმა (ხოლო შინაგან საქმეთა სამინისტროს ხელმძღვანელობის ინფორმაციით, პოლიციის თანამშრომლებმაც) მიიღეს სხეულის სხვადასხვა სიმძიმის დაზიანება. ვინც ნახა მიტინგის დარბევის ვიდეოკადრები, დამეთანხმება, რომ მსგავსი ქმედება პოლიციის მხრიდან მიუღებელია. საქართველომ უკანასკნელ ათწლეულში უმძიმესი კოლიზიები გაიარა და როგორი სხვადასხვაგვარიც არ უნდა იყოს ამ ათი წლის შეფასება, ერთი რამ უდავოა: 10 წლის წინ ჩატარებული პირველი მრავალპარტიული არჩევნები არის ის ისტორიული ნიშანსვეტი, რომელმაც განაპირობა დამოუკიდებელი საქართველოს დღევანდელი დღე. ამის გათვალისწინებით, სრულიად გაუგებარია ის აგრესია, რომლითაც მოქმედებდა პოლიცია, თუმცა აქვე უნდა აღვნიშნო, რომ მიუხედავად მიტინგის შინაარსისა, აშკარად დაირღვა ადამიანთა ამ ჯგუფის უფლება შეკრებილიყო და თავისუფლად გამოეთქვა საკუთარი აზრი. კერძოდ, დაირღვა სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა ევროპის კონვენციის მე-10 მუხლი, რომელიც იცავს ადამიანის აზრის გამოხატვის თავისუფლებას და მე-11 მუხლი, რომლის თანახმადაც ყოველ ადამიანს აქვს შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლება. აგრეთვე, სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის 21-ე მუხლი.

სამწუხაროდ, ჩვენი პოლიციისათვის ზოგადად დამახასიათებელია მუშტისა და არა გონების, ძალით მოქმედება. მიტინგებისა და შეკრებებისას ეს თვალსაჩინოა,

მაშინ როცა ფართო საზოგადოება ვერ ხედავს, თუ რა ხდება წინასწარი დაკავების საკნებში.

28 ოქტომბერსვე მომმართა მიტინგის მონაწილეთა ერთმა ჯგუფმა მათი უფლებების დასაცავად. 20-მდე პირის სხეულის დაზიანებათა განსაზღვრის მიზნით შუამდგომლობით მიმართე სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის ბიუროს. ექსპერტიზა არ ჩაუტარდა მაყვალა აბაშილს არც გარდაცვალებამდე, არც მას შემდეგ. იგი 7 ნოემბერს გარდაიცვალა, ე.ი. მიტინგიდან 9 დღის შემდეგ. მნიშვნელოვანია, რომ მისი გარდაცვალებისთანავე ქალაქის პირველ სააგადმყოფოში მივიდა თბილისის პოლიციის სამმართველოს მთელი ხელმძღვანელობა, ბატონ სოსო ალავეძის ჩათვლით, რომელიც კარგა ხანს აწარმოებდა მოლაპარაკებებს გარდაცვლილის ოჯახის წევრებთან. მათ კატეგორიული უარი განაცხადეს გვამის გაკვეთაზე. ყოველივე ამან განამტკიცა ეჭვი, რომ აბაშილის ჯანმრთელობის გაუარესება და სიკვდილი მიტინგზე მიღებულმა ტრავმამ განაპირობა. თუნდაც იმიტომ იყო აუცილებელი ექსპერტიზა, რომ ამგვარი ეჭვი გამორიცხულიყო. გარდა ამისა, ეჭვი გააძლიერა იმანაც, რომ ყველას კარგად მოეხსენება, ჩვეულებრივი ინსულტისა თუ ინფარქტის შემთხვევაში ქალაქის პოლიციის ხელმძღვანელობა არ აკითხავს ხოლმე გარდაცვლილის ოჯახებს ჯერ კიდევ ცხედრის გადასვენებამდე. ერთი სიტყვით, სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის ბიურო იმით იმართლებს თავს, რომ გვამი იქ არ გადაუსვენებიათ, ხოლო პროკურატურა გარდაცვლილის ოჯახის წევრებისკენ იშვერს ხელს, რომლებმაც კატეგორიული უარი განაცხადეს გაკვეთაზე.

თავისუფლებას მკვეთრად დადგენილი საზღვრები და დიდი მოვალეობანიც ახლავს, როგორც ცალკეული ადამიანის, ისე მთლიანად საზოგადოების წინაშე. დამოუკიდებელ ქვეყანაში მომიტინგეც და პოლიციელიც სრულიად განსხვავებულად უნდა იქცეოდეს, ვიდრე ტოტალიტარული რეჟიმის პირობებში, დამონებულ ქვეყანაში. ვფიქრობ, ჩვენ ყველამ ერთად უნდა ვისწავლოთ ახალი ურთიერთობები, დავენერგოთ ის საერთაშორისო ნორმები, რომლის გარეშეც ნორმალური, ცივილიზებული ქვეყანა ვერ იარსებებს. საყოველთაო დაბალი სამართლებრივი კულტურა ჩვენი ყველას საერთო საზრუნავი უნდა იყოს, მაგრამ ეს განსაკუთრებით საგანგაშოა სამართალდამცავების მხრიდან, ვინაიდან სწორედ ისინი წარმოადგენენ სახელმწიფოს და მოქმედებენ მისი სახელით. ამ შემთხვევაში რიგითი პოლიციელის უხელფასობა ვერაფერი გამართლებს. განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია ე.წ. "ომონი", რომლის მოქმედების მღებრიშვილისეული "გონებამახვილური" ინტერპრეტაციები ჩრდილს აყენებს მთელ ქვეყანას და არა მხოლოდ იმ უწყებას, რომელსაც წარმოადგენს. განსაკუთრებით კურორტული ვითარება იქმნება მაშინ, როცა შეკრებისა თუ მიტინგის მონაწილეთა რაოდენობას მრავალჯერ სჭარბობენ შსს-ს თანამშრომლები. და ეს ხდება მაშინ, როცა, მაგალითად, სხვადასხვა რელიგიური ჯგუფების შეტაკებისას, პოლიცია საერთოდ არ ჩანს, არ აღკვეთს ამგვარ კანონდარღვევას და არ იცავს საზოგადოებრივ წესრიგს. მხედველობაში მაქვს გლდანის რაიონში მომხდარი რამდენიმე შეტაკება, მათ შორის სასამართლოს შენობაშიც კი. აშკარად იკვეთება, რომ ასეთ სიტუაციებში პოლიცია მოქმედებს არა კანონის ფარგლებში, არამედ ისე, როგორც მიიჩნევს მიზანშეწონილად, რასაც სამართლის ენაზე თვითნებობა ჰქვია.

მოყვანილი მაგალითები სრულად ვერ ასახავს იმ დარღვევებს, რაც ნიშანდობლივია ჩვენი ძალოვანი უწყებებისათვის. კერძოდ, კვლავაც მოქმედებს ძველი ინერცია, როცა ე.წ. "სახელმწიფო ინტერესები" ადამიანის უფლებაზე მაღლა დგას. ამასთან, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ეს სახელმწიფო ინტერესი ხშირად უწყებისა თუ მოხელის ინტერესებს უფრო გამოხატავს.

საერთოდ, უნდა ითქვას, რომ ჩვენი სახელმწიფო უწყებებისათვის, თვით სასამართლოს ჩათვლით, უცხოა პრაქტიკაში საერთაშორისო ნორმებისა თუ დოკუმენტების გამოყენება; ისინი მხოლოდ ადგილობრივ კანონმდებლობას ყურდნობიან და არ ითვალისწინებენ საქართველოსათვის სავალდებულოდ შესასრულებელ საერთაშორისო ნორმატიულ დოკუმენტებს. აუცილებელია ამ მხრივ უმოკლეს ვადაში ვითარების შეცვლა და იურიდიულ პრაქტიკაში საერთაშორისო სტანდარტების დამკვიდრება.

• სასამართლო ხელისუფლება

1999 წლის 15 მაისიდან საქართველოში ფუნქციონირება დაიწყო ახალმა სასამართლო სისტემამ, რომელიც ამ სფეროში გატარებული რეფორმის შედეგი იყო. საკვალიფიკაციო გამოცდების ჩაბარების შედეგად სასამართლო ხელისუფლება სრულიად ახალი კადრებით დაკომპლექტდა. მიუხედავად ასეთი ფართომასშტაბიანი რეფორმისა, მოსახლეობის ნდობა სასამართლო ხელისუფლებისადმი ჯერ კიდევ დაბალია, რაც განპირობებულია რიგი მიზეზებით. კერძოდ:

- მოსამართლედ მოვიდნენ სამოსამართლო პრაქტიკის არმქონე კადრები, რომელთაც პირველად მოირგეს მოსამართლის მანტია, რის გამოც, თუნდაც კანონიერი გადაწყვეტილებების მიღების შემთხვევაში, ხშირია მათი მხრიდან მოსამართლის ეთიკის ნორმების დარღვევის შემთხვევები;
- სასამართლო ორგანოების გადატვირთვა. ახალ მოსამართლეებს მემკვიდრეობით მრავალი განუხილველი საქმე დახვდათ, რასაც დაემატა სასარჩელო განცხადებების ახალი ტალღა. მოსამართლეებს ხშირად დღეში 5-6 პროცესის ჩატარება უწევთ, რაც მოქმედებს გამოტანილი გადაწყვეტილებების ხარისხზე;
- თბილისში რაიონების გაერთიანების შედეგად 5 რაიონული სასამართლო ჩამოყალიბდა, რის საფუძველზეც ერთ რაიონზე გათვალისწინებულ მოსამართლეთა რაოდენობა ახლა უკვე ორ რაიონს ემსახურება. ეს წარმოადგენს სასამართლოთა სასარჩელო განცხადებებით გადატვირთვის კიდევ ერთ საფუძველს;
- პრაქტიკაში საკმაოდ იშვიათად გამოიყენება საპროცესო კოდექსში ასახული აღმკვეთ ღონისძიებათა ისეთი სახეები, რომლებიც არაა დაკავშირებული წინასწარ პატიმრობასთან, კერძოდ, გირაო, შინაპატიმრობა, პოლიციის მეთვალყურეობის ქვეშ გადაცემა. არადა, მათი გამოყენება უზრუნველყოფს არა მარტო საპროცესო კოდექსით დაფიქსირებული დემოკრატიული პრინციპების განხორციელებას, არამედ სახელმწიფოს საშუალებას მისცემს გამოათავისუფლოს პატიმართა შესანახად გათვალისწინებული მნიშვნელოვანი ფინანსური სახსრები;
- გადაუჭრელ პრობლემად რჩება სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულების საკითხი. ამ მხრივ შედარებით უკეთესი მდგომარეობაა სისხლის სამართლის საქმეებზე, რისი თქმაც შეუძლებელია სამოქალაქო საქმეებზე. სააღსრულებო სამსახური, რომელიც იუსტიციის სამინისტროს სტრუქტურულ ერთეულს წარმოადგენს, დაბალი ხელფასების გარდა (თვეში 21 ლარი), კადრების უკმარისობას განიცდის. ამ პირობების კვალობაზე გასაკვირი არ უნდა იყოს სასამართლოს აღსრულებელ გადაწყვეტილებათა ესოდენ დიდი რიცხვი (1999 წლის დასასრულისათვის 7228 აღსრულებელი გადაწყვეტლება აღირიცხა). განსაკუთრებით საგანგაშო მდგომარეობაა შექმნილი სასამართლოს იმ გადაწყვეტილებათა აღსრულებლობის გამო, რომლებიც შრომით დაგებს ეხება. სახალხო დამცველის აპარატში შემოსული განცხადებების ანალიზით დადგინდა, რომ წლობით გრძელდება დაეა იმ საჯარო სამსახურის თანამდებობის პირებთან, რომლებიც სარგებლობენ რა ძალაუფლებითა და ავტორიტეტით, არაფრად აგდებენ კანონის მოთხოვნას, არ ემორჩილებიან მართლმსაჯულების ორგანოთა სავალდებულო გადაწყვეტილებებს, არ უწყობენ ხელს მოქალაქეთა შელახული უფლებების აღდგენას (68 განცხადება უკანასკნელი 3 თვის მანძილზე);
- სასამართლო სისტემაში ერთ-ერთ პრობლემად კორუფციის არსებობა უნდა ჩაითვალოს. საზოგადოების ის იმედიანი განწყობა, რასაც რეფორმით გათვალისწინებული მოსამართლეთა მაღალი ხელფასების შედეგად მოსალოდნელი სამართლიანობა იძლეოდა, თითქმის მხოლოდ იმედად დარჩა. და დღეს, როცა ისევ ვხვდებით სასამართლოს უკანონო გადაწყვეტილებებს, აღნიშნული არ შეიძლება მიეწეროს მათ არაპროფესიონალიზმს, რამდენადაც, ყველა მათგანს გავლილი აქვს

საკვალიფიკაციო გამოცდა და, ალბათ, უკანონო გადაწყვეტილებათა მიზეზები სწორედ კორუფციაში უნდა ვეძიოთ.

ზემოთ მოყვანილი მიზეზები აფერხებს სასამართლო ხელისუფლებაში წარმატებით დაწყებული რეფორმის მიმდინარეობას. სახალხო დამცველის აპარატში არაერთი განცხადება და საჩივარი შემოდის მოსამართლეთა მიერ გამოტანილ უკანონო გადაწყვეტილებებზე. მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლო ხელისუფლება მაქსიმალურად ცდილობს დაიცვას საკუთარი დამოუკიდებლობა, რაც მათ მიერ პასუხის გაუცემლობით, რეკომენდაციათა ტექნიკური პერსონალისათვის გადაცემით გამოიხატება, კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილებები ისწავლება და დარღვევის აღმოჩენის შემთხვევაში გაიცემა დასაბუთებული დასკვნა, მზადდება რეკომენდაცია და იგზავნება შესაბამისი ინსტანციის სასამართლოში. დაბეჯითებით შემიძლია განვაცხადო, რომ ჩვენი რეკომენდაციები და შუამდგომლობები არ ატარებს სასამართლოს დამოუკიდებლობაში ჩარევის ხასიათს და მიზნად ისახავს აღმოჩენილი დარღვევების აღმოფხვრას. მოხარული ვართ, როცა ჩვენს მოსაზრებას იზიარებენ, მაგრამ დასაბუთებული მოთხოვნის უარყოფის ფაქტებს ყოველთვის პრინციპულად გამოვააშკარავებთ.

1. გორის რაიონის სასამართლოს (მოსამართლე ი. სოსიაშვილი) 1997 წლის 6 აგვისტოს აშკარად უკანონო გადაწყვეტილებით მოქ. თ. ტლაშაძეს მოსარჩელეების – მ. ჯანაშიასა და ნ. სვიანაძის სასარგებლოდ დაეკისრა 3200 აშშ დოლარის და 15 მილიონი რუბლის გადახდა, მაშინ, როდესაც ამ თანხის უდიდესი ნაწილი თანაბრად უნდა განაწილებულიყო მოსარჩელესა და მოპასუხეს შორის მათ მიერ ერთობლივად განხორციელებული სამეწარმეო საქმიანობისაგან მიღებული ზარალის გამო. მოსამართლემ კი თ. ტლაშაძეს მთლიანად დააკისრა ამ თანხის გადახდა. ამის შემდეგ ვალის დაფარვის მიზნით ნ. სვიანაძემ ძალადობის გამოყენებით გაიტაცა თ. ტლაშაძის შვილის (გ. ტლაშაძის) კუთვნილი სატვირთო ავტომანქანა „კრაზი“, ხოლო შს გორის სარეგისტრაციო სამსახურმა უპრობლემოდ გადააფორმა მესაკუთრის წინააღმდეგობის მიუხედავად ნ. სვიანაძეზე სადავო ავტომანქანა. ყოველივე ამის საფუძველი გახდა მოსამართლე ი. სოსიაშვილის აშკარად უკანონო და ადამიანის უფლებების უხეშად შემლახავი სასამართლო გადაწყვეტილება. მოსამართლემ კიდევ ერთი კურიოზული გადაწყვეტილება მიიღო: მოპასუხეს დააკისრა მოსარჩელეების სასარგებლოდ ადვოკატის მომსახურებაზე გაწეული ხარჯის – 120 ლარის გადახდა. მოყვანილი მაგალითი აშკარად მეტყველებს მოსამართლის მიერ ევროკონვენციის მე-6 და მე-13 მუხლების დარღვევაზე;

2. სახალხო დამცველს დახმარებისათვის მომმართა ცხინვალის რეგიონიდან დევნილმა, ექვსი შვილის დეიამ, ე. ბაბუციძემ, რომელთაგან 5 მცირეწლოვანია და მათ უმამოდ ზრდის. მისმა უფროსმა ვაჟმა – ვ. ბაბუციძემ, თავისი ბიძის კუთვნილი მაღაზიიდან მშვიერი ბავშვების გამოსაკვებად მოიპარა პროდუქტები და სხვადასხვა ნივთები, რომლებიც დაკავებისთანავე უკლებლივ დაუბრუნდა პატრონს. მიუხედავად იმისა, რომ ვ. ბაბუციძეზე პატიმრობის ალტერნატიული აღმკვეთი ღონისძიების შეფარდებაზე შუამდგომლობდა თვით დაზარალებული, მრავალი საზოგადოებრივი ორგანიზაცია, ბოლნისის მოსამართლემ მას სამთვიანი პატიმრობა შეუფარდა აღმკვეთ ღონისძიებად. სახალხო დამცველმა შუამდგომლობით მიმართა ბოლნისის სასამართლოს ბაბუციძის მიმართ აღმკვეთი ღონისძიების შეცვლაზე.

ანალოგიურ შემთხვევას ჰქონდა ადგილი გურჯაანის სასამართლოში. მოსამართლე ს.გიორგანაშვილმა პატიმრობა შეუფარდა დ. ელიზბარაშვილს, რომელმაც პირველად ჩაიდინა წვრილმანი ქურდობა და რომელსაც ოჯახში სარჩენი ჰყავს მოხუცი ავადმყოფი დედა, მეუღლე და 4 მცირეწლოვანი შვილი, რომელთაგან ერთი ეპილეფსიითაა დაავადებული.

3. აფხაზეთიდან დევნილ არასრულწლოვან ალიმ გოგოხიას, რომელიც დროებით ზუგდიდის რაიონის ტერიტორიაზე ცხოვრობს, საბრძოლო მასალის (ავტომატური იარაღის ერთი ცალი ვაზნის) შენახვისათვის გალი-ოჩამჩირის რაიონულმა სასამართლომ პატიმრობა შეუფარდა. სახალხო დამცველის შუამდგომლობით გოგოხია პატიმრობიდან გათავისუფლდა.

გასული წლის 15 მაისიდან სისხლის სამართლის ახალი საპროცესო კოდექსის ძალაში შესვლამ მოსამართლეს ბრალდებულისათვის აღმკვეთი ღონისძიების მრავალი ალტერნატიული საშუალების გამოყენების შესაძლებლობა მისცა, მაგრამ მოსამართლეები უმრავლეს შემთხვევაში კვლავაც პატიმრობას იყენებენ, მიუხედავად დანაშაულის სიმძიმისა და დამნაშავის პიროვნებისა.

იმ დროს, როდესაც ხშირად მძიმე დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილი მრავალი პირი თავს აღწევს პატიმრობას, ცინიკურად მოჩანს შედარებით უმნიშვნელო დანაშაულის ჩამდენი პირის დაპატიმრება, რაც ძალზე ხშირია. ასეთ ვითარებაში ხდება ერთ-ერთი უმთავრესი სამართლებრივი პრინციპის – ინდივიდუალიზაციის ნიველირება. როდესაც ასეთი პირები ხვდებიან პატიმრობაში, ჩვენი სასჯელ-აღსრულებითი დაწესებულებების ყოველად შეუწყნარებელ პირობებში ხდება მათი არა გამოსწორება, არამედ მათი გაბოროტება და საბოლოოდ დამნაშავედ ჩამოყალიბება.

სახალხო დამცველის რეკომენდაციაა: საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული არასაპატიმრო აღმკვეთი ღონისძიების ფართოდ გამოყენება, რამდენადაც სახელმწიფოს არავითარი სახსრები არ გააჩნია პატიმრობაში მყოფი პირებისათვის ელემენტარული საყოფაცხოვრებო პირობების შესაქმნელად და პატიმრის შენახვა უმძიმეს ტვირთად აწევება ისევ მის ოჯახს.

სასამართლოს გადაწყვეტილებებში ზოგჯერ ვხვდებით ისეთ შემთხვევებს, როდესაც საქმის მასალებში მოცემულია მოქალაქეთა უფლებების აშკარა დარღვევის ფაქტები, მაგრამ სასამართლო აღნიშნული ფაქტების გათვალისწინებისა და სამართლებრივი შეფასების გარეშე დებულობს გადაწყვეტილებას. შემდგომ ეტაპზე კი გართულებულია მოქალაქის დარღვეული უფლებების აღდგენის პროცედურა, რის გამოც ვერ ხერხდება კანონიერების აღდგენა.

4. სახალხო დამცველის აპარატს საბინაო საკითხთან დაკავშირებით განცხადებით მომართა მოქ. მერი მძელურმა. მის მიერ წარმოდგენილი იქნა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკოტრების საქმეთა პალატის 2000წ. 30 მაისის განჩინება (პალატის შემადგენლობა: თავმჯდომარე მ. ცისკაძე, მოსამართლეები – ქ. გაბელაია და მ. გოგიშვილი). როგორც განჩინებაშია აღნიშნული, ხსენებულმა პალატამ განიხილა მოქ. მ. მძელურის განცხადება ახლად აღმოჩენილი გარემოების გამო ამავე პალატის 1999წ. 24 სექტემბრის განჩინების გაუქმებისა და საქმის წარმოების განახლების შესახებ.

განჩინების თანახმად, ვაკის რ-ის გამგეობამ 1998წ. სარჩელით მიმართა სასამართლოს მოქ. დალი ყავლაშვილის ქ. თბილისში, ი. ჭავჭავაძის №37, 1ა კორპუსში მდებარე ბინიდან გამოსახლების შესახებ იმ საფუძველით, რომ დ. ყავლაშვილმა წარმოადგინა ყალბი ფორმა №1.

ხსენებული ფორმა №1-ის სიყალბე დადგენილია ქ. თბილისის გლდანის რ-ის საგამოძიებო განყოფილების გამომძიებლის მ. მაჭავარიანის მიერ 1998წ. 23 მაისს, მაგრამ სისხლის სამართლის საქმე არ იქნა აღძრული იმის გამო, რომ ყალბი ფორმა №1-ის დამზადების დღიდან პასუხისმგებლობის ხანდაზმულობის ვადები იყო გასული.

მოცემულ შემთხვევაში არსებითი ხასიათისაა ის გარემოება, რომ დოკუმენტის

სიყალბე იქნა დადგენილი, რაც საქმის განმხილველი სასამართლოს მიერ არ იქნა გათვალისწინებული გადაწყვეტილების გამოტანისას. კერძოდ, ქ. თბილისის ვაკის რ-ის სასამართლომ 1998წ. 24 ნოემბრის გადაწყვეტილებით, ვაკის რ-ის გამგეობის სარჩელი სადავო ბინიდან მოქ. დალი ყავლაშვილის ბინიდან გამოსახლების შესახებ ყალბი ფორმა №1-ლის გამოყენებით ბინის მიღების გამო, არ დააკმაყოფილა. სასამართლოს აღნიშნული გადაწყვეტილება ძალაში იქნა დატოვებული ქ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა სასამართლო კოლეგიის 1998წ. 25 დეკემბრის განჩინებით და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატის 1999წ. 24 სექტემბრის განჩინებით.

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო, სამეწარმეო და გაკორტრების საქმეთა პალატამ 2000წ. 30 მაისს გამოიტანა განჩინება, რომელშიც აღნიშნულია: „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 426-ე მუხლის პირველი ნაწილის მოთხოვნაა, რომ განცხადება ახლად აღმოჩენილი გარემოების გამო წარმოების განახლების შესახებ შეტანილი უნდა იქნას ერთი თვის განმავლობაში და ამ ვადის გაგრძელება არ დაიშვება. იმავე მუხლის მეორე ნაწილში აღნიშნულია, რომ ამ ვადის დენა იწყება იმ დღიდან, როცა მხარისათვის ცნობილი გახდა საქმის წარმოების განახლების საფუძვლების არსებობა. მერი მძელურმა საქართველოს უზენაეს სასამართლოში აღნიშნული განცხადება შეიტანა 1999წ. 1-ელ ნოემბერს. როგორც საქმის მასალებით ირკვევა, მერი მძელური საქმის წარმოების განახლების საფუძვლების შესახებ მიუთითებდა საკასაციო საჩივარში 1998წ. 22 დეკემბერს. ამდენად, მ. მძელურისათვის უფრო ადრე იყო ცნობილი საქმის წარმოების განახლების საფუძვლების არსებობა და არ არსებობს განცხადების დაშვების პირობა, რის გამოც მისი განცხადება განუხილველად უნდა იქნას დატოვებული“.

სასამართლომ ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით მოქ. მ. მძელურის განცხადება განუხილველად დატოვა.

ამრიგად, სასამართლოსათვის, საქმის მასალებიდან გამომდინარე, ცნობილი იყო დოკუმენტის სიყალბის ფაქტი, მაგრამ არ გაითვალისწინა იგი გადაწყვეტილების გამოტანისას, ხოლო შემდგომ ეტაპზე აღნიშნული გარემოება (სწორედ იმის გამო, რომ სასამართლოსათვის ცნობილი იყო საკასაციო სტადიაზე საქმის განხილვისას) არ წარმოადგენს საქმის განახლების საფუძველს. როგორც სასამართლოს ანალოგიური გადაწყვეტილებები ადასტურებს, საპროცესო კანონმდებლობაში საქმის წარმოების განახლების საფუძვლების მსგავსი ფორმულირება წარმოადგენს მოსამართლეთა თვითნებობის საფუძველს. ამ შემთხვევაში აღარავინ მსჯელობს ადამიანის უფლებების კონსტიტუციურ პრინციპზე, ევროკონვენციისა და საერთაშორისო პაქტის იმპერატიულ მოთხოვნების შესაბამისობაზე, როდესაც ირღვევა ევროკონვენციის მე-6 და მე-13 მუხლები.

ანალოგიური ხასიათის ბევრი შემთხვევის მოყვანა შეგვიძლია, მაგალითად, მოქ. დარეჯან დათაშვილის საკითხი იგივე საბინაო დავასთან დაკავშირებით, სადაც სასამართლომ არ მიიღო მისი სარჩელი ასევე სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 426-ე მუხლიდან გამომდინარე, მაშინ როდესაც სარჩელი შეტანილი იქნა საპროცესო ვადის დაცვით. ამ საკითხს კიდევ მოუხილვით მოგვიანებით.

5. იგივე სიტუაციაა მოქალაქეების - ჩლაიძის, სარქისიანის, ყირიმელის, ხავთასისა და სხვათა საკითხებზე (იხ. სოციალურ-ეკონომიკური უფლებები, - ჩლაიძე, სარქისიანი, დათაშვილი), ვინაიდან მათი უფლებები ირღვევა არა მხოლოდ ეფექტური სამართლებრივი დაცვის სფეროში, არამედ სხვადასხვა მიმართებით.

მიგვაჩნია, რომ მსგავს შემთხვევებში, როდესაც სასამართლო არ ითვალისწინებს საქმეში არსებულ სათანადო დოკუმენტს, საქმე, ეს იქნება სისხლის თუ სამოქალაქო ხასიათის, კვლავ უნდა გახდეს სასამართლო განსჯის საგანი და შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღების საფუძველი,

რასაც თან უნდა მოჰყვეს გადაწყვეტილების გამომტანი მოსამართლის (მოსამართლეების) პასუხისმგებლობაც, რათა არათუ შემცირდეს, არამედ საერთოდ აღიკვეთოს თვითნებობის გამოვლინება მოსამართლეთა მხრიდან. რა თქმა უნდა, მსგავს შემთხვევებში დაინტერესებულ პირს უფლება აქვს მოითხოვოს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა ასეთ შემთხვევაში, მაგრამ, ეს გართულებულ პროცედურას წარმოადგენს მოსამართლეებთან მიმართებაში და იგი შეიძლება განუხორციელებიც კი იყოს იშვიათი გამონაკლისების გარდა. მოსამართლეთა კონსტიტუციური ხელშეუვალობა და დამოუკიდებლობა ობიექტური მართლმსაჯულებისა და სამართლებრივი სახელმწიფოს უპირითადესი ელემენტია, მაგრამ დამოუკიდებლობის ასეთი ხარისხი არ უნდა მოიცავდეს თვითნებობის, გულგრილობის, დაუდევრობისა და ძალაუფლების გადამეტების ფაქტებს, ყოველივე ეს მიუთითებს მნიშვნელოვან ხარვეზებზე, მდარე ხარისხის სამართალწარმოებაზე და ა. შ. მოსამართლეთა სამართლებრივი კონტროლის, დისციპლინარული დევნისა და პასუხისმგებლობის გართულებული პროცედურები ერთგვარი ჯავშანია მათ მიერ ჩადენილ შეცდომათა და უკანონო ქმედებათა შესანარჩუნებლად და მას მიაქვს ბევრი დრო. გარდა ამისა, ვერავითარ კრიტიკას ვერ უძლებს ჩვენს სამართალში ახლად შემოღებული საკასაციო ინსტანციის შემდეგ საქმის წარმოების განახლების მეტად შეზღუდული და გაუმართავი ინსტიტუტი. მაგ. სამოქალაქო პროცესში საკასაციო განხილვის შემდეგ საქმის წარმოების განახლება შესაძლებელია ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო. მაგრამ ახლად აღმოჩენილი გარემოებების გამო საქმის წარმოების საფუძველები არ წარმოადგენს კანონიერებისა და სამართლიანობის განხორციელების საფუძველს, რადგანაც ნებისმიერი საქმის წარმოების განახლების საფუძველი ახლად აღმოჩენილი გარემოებებია. მაშინ როგორ უნდა შემოწმდეს თვით მართლმსაჯულების განხორციელების კანონიერება, მისი ხარისხი, იმ გარემოებათა ფარგლებში, რაც საქმის ირგვლივ არსებობდა? ან ვინ უნდა შეამოწმოს იგი? ფაქტიურად სამართლიანობის შემოწმება ახალმა საპროცესო კოდექსმა თვით ამ შემოწმების გარეშე დატოვა და მოსამართლე კანონს კი არ დაუმორჩილა, არამედ იგი კანონზე მაღლა დააყენა. საჭიროა ამ ხარვეზის სრულყოფაც. ვფიქრობთ, უნდა გამარტივდეს ეს პროცედურები, თუ გვსურს ამ სფეროში მაინც შევინარჩუნოთ ადამიანის უფლებათა დაცვის მაღალი სტანდარტი.

6. სასამართლოში საქმის ხელახალი აღძვრის წარმოების ინსტიტუტის სისუსტის, მოუქნელობის და კანონმდებლობაში არსებული ამ ხარვეზის ერთ-ერთი თვალსაჩინო მაგალითია ოლგა სუმბათაშვილისა და იგორ ხაპროვის სამოქალაქო საქმე, რომელიც ეხება ქონებრივი მემკვიდრეობის საკითხს.

შევეცდებით, მოკლედ გაგაცნოთ საქმის ანოტაცია, რადგანაც თავად ეს საქმე საკმაოდ დიდი მოცულობისაა:

1991წ. ნოემბერში მათმა მამამ, გრიგოლ ხაპროვმა შეიტანა სარჩელი ქ.თბილისის მთაწმინდის რაიონის სახალხო სასამართლოში, მისი დედის მარია ხაპროვას სიკვდილის შემდეგ დატოვებული მემკვიდრეობის უფლებების დამტკიცების შესახებ, სახელდობრ, ბელინსკის (ამჟამად ჭოველიძის) 45-ში მდებარე სახლზე, რომელიც ნაყიდა მისი ბაბუის, გრიგოლ განჯუმოვის მიერ 1887წ. და სადაც მისი ოჯახი ცხოვრობს დღესაც.

სარჩელის შეტანის მიზეზი იყო სახლის ნახევრის უკანონოდ, ფარულად ყიდვა-გაყიდვის გაფორმების მცდელობა ფალსიფიცირებული მინდობილობისა და ტექტიუროდან წარმოდგენილი ყალბი ცნობის საფუძველზე.

ოლგა სუმბათაშვილი და იგორ ხაპროვი მამის დაღუპვის შემდეგ, გახდნენ უფლებამონაცვლეები მამის მიერ აღძრულ სარჩელზე და განაგრძეს დავა სამემკვიდრეო სახლზე. მათი პროცესუალური მოწინააღმდეგე არის მათივე ყოფილი მღმურის

ოჯახი, რომელიც მოულოდნელად აღმოჩნდა პრეტენდენტი მათ მემკვიდრეობაზე.

1993 წლის 23 აგვისტოს მათი ოჯახი გამოყარეს საკუთარი ბინიდან და უკვე 7 წელია არ არსებობს სასამართლოს გადაწყვეტილება მათი გამოსახლების შესახებ.

ამჟამად ეს დავა დანაწილდა ექვს სამოქალაქო საქმედ, რომელის გადაწყვეტილებები გასაჩივრებულია სხვადასხვა სახით უზენაეს სასამართლოში, მაგრამ ისინი უპასუხოდ რჩება უამრავი დეკემის, განცხადების და დისციპლინური სარჩელის მიუხედავად. მათი მასალები ან იკარგება, ან არ არის რეგისტრირებული.

ჩვენ მივიჩნევთ, რომ განმცხადებლების: ოლგა სუმბათაშვილისა და ივორ ხაპროვის საქმე თავისი შინაარსით შეიცავს საერთაშორისო სამართლის ნორმების, კერძოდ ევროკონვენციის მე-13 მუხლის (უფლება ეფექტურ სამართებრივ დაცვაზე) და მე-6 მუხლის (სამართლიანი სასამართლოს უფლება) დარღვევას, მაგრამ ჩვენს სამოქალაქო-პროცესუალურ კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზის გამო ვერ ხერხდება ამ უფლების მათ მიერ ეფექტური გამოყენება.

7. თქვენს ყურადღებას მივაპყრობ იმ საქმეს, რომელიც რამოდენიმე თვეა იხილება სახალხო დამცველის აპარატში. საქმე ეხება მოქალაქე რობერტ ჭინკორაშვილს, რომელმაც წარმატებით ჩააბარა მოსამართლეთა საატესტაციო გამოცდები და მიეცა მოსამართლის თანამდებობის დასაკავებელ კონკურსში მონაწილეობის უფლება. მიუხედავად იმისა, რომ რ. ჭინკორაშვილმა სამგზის (1999 წლის მაისსა და ნოემბერში და 2000 წლის აპრილში) მიიღო მონაწილეობა კონკურსში, მან საქართველოს იუსტიციის საბჭოს გადაწყვეტილებით ვერც ერთხელ ვერ შეძლო მოსამართლის თანამდებობის დაკავება. თუმცა, სიმართლე მოითხოვს იმის აღნიშვნას, რომ რ. ჭინკორაშვილი აკმაყოფილებდა „საერთო სასამართლოების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის 47-ე მუხლის მე-4 პუნქტისა და საქართველოს პრეზიდენტის 1998 წლის 25 მარტის №176 ბრძანებულების მე-9 მუხლით გათვალისწინებულ ყველა მოთხოვნას და სარგებლობდა თელავის რაიონის მაცხოვრებელთა დიდი მხარდაჭერით.

აღნიშნულთან დაკავშირებით, მ/წ 21 ივლისს შეკითხვის წერილით მივმართეთ საქართველოს იუსტიციის საბჭოს მდივანს – გია ქავთარაძეს, რომელშიც ვთხოვდით იმ მიზეზების განმარტებას, რაც გახდა რობერტ ჭინკორაშვილისათვის მოსამართლედ დანიშვნაზე ჩატარებული კონკურსების უარის თქმის საფუძველი. პასუხად მივიღეთ გ. ქავთარაძის 27 ივლისით დათარიღებული წერილი, რომლის თანახმად „საერთო სასამართლოების შესახებ“ ორგანული კანონისა და საქართველოს პრეზიდენტის 1998 წლის 25 მარტის №176 ბრძანებულებით დამტკიცებული მოსამართლეობის კანდიდატთა შესარჩევი კონკურსის დებულების მოთხოვნათა საფუძველზე, 2000 წლის 14 ივნისს საქართველოს იუსტიციის საბჭოს სხდომაზე ჩატარებული კენჭისყრის შედეგად რ. ჭინკორაშვილმა ვერ მიიღო მოსამართლეობის კანდიდატთა კონკურსში გამარჯვებისათვის საჭირო ხმების საკმარისი რაოდენობა. თუმცა, აღნიშნული გადაწყვეტილების გამოტანის მიზეზები მითითებული არ იყო. ამასთანავე, საქართველოს პრეზიდენტის 1998 წლის №176 ბრძანებულების მე-10 მუხლის მე-7 პუნქტის თანახმად: „იუსტიციის საბჭოს გადაწყვეტილება არ შეიძლება გაპროტესტდეს. კონკურსში მონაწილეს, რომელმაც ვერ გაიმარჯვა კონკურსში, უფლება არა აქვს მოითხოვოს უარის მოტივაცია“.

ჩვენი აზრით, აღნიშნული დებულება აშკარა წინააღმდეგობაშია საქართველოს კონსტიტუციის 24-ე და საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 28-ე მუხლთან, რის გამოც მივმართეთ საქართველოს პრეზიდენტს №176 ბრძანებულების მე-10 მუხლის მე-7 პუნქტის გაუქმებასთან დაკავშირებით.

პრეზიდენტის რეზოლუციის საფუძველზე იუსტიციის საბჭოს მდივანმა წარმოადგინა ახსნა-განმარტებითი წერილი ზემომითითებული ბრძანებულების მე-10 მუხლის მე-7 პუნქტის გაუქმების მიზანშეუწონლობის თაობაზე. ამ უკანასკნელია განცხადებით, იუსტიციის საბჭო გადაწყვეტილებას იღებს თავის წევრთა შინაგანი რწმენის საფუძველზე, რაც არ შეიძლება ცნობილი გახდეს მოსამართლეობის კანდიდატისათვის.

იუსტიციის საბჭო საკითხს სრულიად სხვა პოზიციით მიუდგა. მაშინ, როდესაც ჩვენ ვითხოვდით ბრძანებულების მითითებული პუნქტის გაუქმებას, ვგულისხმობდით, რომ კანდიდატისთვის ცნობილი უნდა ყოფილიყო არა იუსტიციის საბჭოს წევრთა შინაგანი რწმენა, არამედ – მიღებული საერთო გადაწყვეტილების მოტივაცია.

ამ შემთხვევას საერთაშორისო სამართლებრივი კუთხითა და ადამიანის უფლებათა დაცვის თავლსაზრისით აქვს თავისი, სრულიად სპეციფიკური მნიშვნელობა. ჩვენ აღნიშნული ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ გამოტანილი აქტის დისკრეციულ ასპექტს კი არ ვაკონტროლებთ, არამედ განვიხილავთ თვით კონკრეტული შემთხვევის სამართლიანობასა და ადამიანის უფლებათა ფუნდამენტურ საფუძვლად დადებული პრინციპების სწორად გამოყენების ალბათობას, საკითხი ეხება ადამიანის პატივსა და ღირსებას, ჩვენ არც ვფიქრობთ და არც შეგვიძლია ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ წარმოებული პოლიტიკისათვის ხელის შეშლა. იუსტიციის საბჭოს გააჩნია თავისი უფლებამოსილებანი. მაგრამ ამ კონკრეტული კაზუსისათვის შესაძლებელია გამოყენებულ იქნეს საერთაშორისო სამართალში დამკვიდრებული ფრანგული ტერმინი (Etournement de pouvoir, უფლებამოსილების გამოყენება არადანიშნულებისამებრ).

ეს საკითხი 9 ნოემბერს განხილული იქნა იუსტიციის საბჭოს სხდომაზე სახალხო დამცველის მონაწილეობით. საბჭოს ზოგიერთი წევრის მიერ ჩვენი მოსაზრების გაზიარებული იქნა, მაგრამ გადაწყვეტილება პროცედურის შეცვლის შესახებ გაზიარებული არ იქნა. ვფიქრობ, კონკურსში მონაწილე პირი არ უნდა იყოს მოკლებული როგორც ინფორმაციის მიღების, ისე გაპროტესტების საშუალებას. არგუმენტი, რომ მოსამართლეობის კანდიდატს შეუძლია კვლავაც მიიღოს მონაწილეობა კონკურსში, არ ცვლის საქმის ფაქტობრივ ვითარებას. მით უფრო, რომ ჩემთვის მნიშვნელოვანია არა ერთი კერძო შემთხვევა, არამედ შესაძლო უფლებადარღვევების აღკვეთა.

ჩვენ უაღრესად დაინტერესებულები ვართ, რომ სასამართლო პრაქტიკაში დაინერგოს ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების გამოყენება, ევროსტანდარტებთან და საერთაშორისო ნორმებთან შესაბამისობაში იქნას მოყვანილი სასამართლოს საქმიანობა.

თავად უზენაესი სასამართლოდან მიღებული ინფორმაციით, „უზენაესი სასამართლოს სამოსამართლო პრაქტიკის ამჟამინდელი მდგომარეობის მიხედვით უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებებში მოძიებული იქნა მხოლოდ ერთი საქმე, სადაც სასამართლომ უშუალოდ მიუთითა ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის შესაბამისი მუხლის დარღვევაზე. ეს არის უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციული და სხვა კატეგორიის საქმეთა პალატის 2000 წლის 7 აპრილის გადაწყვეტილება (ედუარდ ჩომახიძის საკასაციო საჩივარი ბათუმის მერიის მიმართ), სადაც სასამართლომ (შემადგენლობა ი. ტაბუცაძე, ნ.კლარჯიეშვილი, მ.ვაჩაძე) დააფიქსირა კონვენციის მე-8 მუხლის (საცხოვრებელი ბინის ხელშეუხებლობა) დარღვევა. ამჟამად ჩვენს ხელთ არსებული ინფორმაციის მიხედვით, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლის მოქმედ ნორმებზე სხვა პირდაპირ მითითებებს ადგილი არ ჰქონია.

მიმდინარე წლის 22-23 სექტემბერს უზენაეს სასამართლოში მოსამართლეებისათვის ევროსაბჭოს ეგიდით ჩატარდა სემინარი ადამიანის უფლებებზე. ევროსაბჭოდან მოწვეულმა ექსპერტებმა, ინეტა ზიმელემ და მაიკლ ლობოვმა ისაუბრეს შემდეგ საკითხებზე: ევროპის ადამიანის უფლებათა კონვენცია და მისი გავლენა ევროპის სახელმწიფოთა შიგასახელმწიფოებრივ სამართალზე; ეროვნული სასამართლოების მიერ კონვენციის უშუალოდ გამოყენება. კონვენციის მე-6 მუხლი და მისი ინტერპრეტაცია სტრასბურგის ორგანოების მიერ. სემინარზე განსაკუთრებით გაესვა ხაზი იმ ფაქტს, რომ საჭიროა ამალდდეს მოსამართლეთა ცოდნა ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლისა და განსაკუთრებით,

ევროპის კონვენციაზე და მის პრეცედენტულ სამართალზე მითითება. ერთსულოვნად აღინიშნა ის ფაქტი, რომ ვინაიდან კონვენცია და მისი სამართლებრივი სისტემა საქართველოში უშუალოდ მოქმედებს, სასამართლოში საქმის განხილვისას მხარის მიერ ევროპის ადამიანის უფლებათა კონვენციაზე და მის პრეცედენტულ სამართალზე აპელირების შემთხვევაში სასამართლო ვალდებული იქნება გამოიყენოს შესაბამისი ნორმა ან დაასაბუთოს, რომ ეს ნორმა მოცემულ შემთხვევაზე არ ვრცელდება. სემინარზე განსაკუთრებით გაესვა ხაზი აგრეთვე ევროპის ადამიანის უფლებათა დაცვის სასამართლოს გადაწყვეტილებათა საქართველოში აღსრულების როგორც საკანონმდებლო, ასევე პრაქტიკულ სიძნელეებს და მოწოდებული იქნა წინადადებები მათ გადასაწყვეტად. მსგავსი სასემინარო სამუშაოები მომავალშიც არის დაგეგმილი.

სასამართლოში ფუნქციონირებს ადამიანის უფლებათა დაცვის ცენტრი, რომელსაც ევალუბა, მოსამართლეებს, მათგან მომართვის შემთხვევაში, გაუწიოს კონსულტაცია ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლებრივ საკითხებზე. ცენტრი ამჟამად ძირითადად მუშაობს ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალზე და ევროკონვენციის კომენტარებზე. დაგეგმილია ცენტრის სრულმასშტაბიანი ამოქმედება და სასამართლო სისტემასთან მისი თანამშრომლობის გაზრდა.“ (ციტატის დასასრული).

დღემდე სასამართლო პრაქტიკაში საერთაშორისო დოკუმენტებზე, ან თუნდაც კონსტიტუციაზე დაყრდნობით ადვოკატის მიერ დაყენებული შუამდგომლობა მოსამართლეთა მიერ აღიქმება დემაგოგიად, ხოლო ამ მოტივით გადაწყვეტილების მიღება წარმოუდგენელიც კია. რაც შეეხება ადამიანის უფლებათა დაცვის ცენტრს, დაესვამდი კითხვას: რა სახით უნდა მოახერხოს მან საერთაშორისო ნორმების იმპლემენტაცია, თუკი ნებაყოფლობით არც ერთი მოსამართლე არ მიმართავს? ის, რაც საქართველოსათვის სავალდებულოა შესასრულებლად, არ შეიძლება ეფუძნებოდეს მოსამართლის კეთილ ნებას, – ისწავლოს საერთაშორისო ნორმები და გამოიყენოს ისინი პრაქტიკაში, თუ – არა. არც ერთ მოსამართლეს არ უნდა ესწავლებოდეს, რომ საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლის მეორე ნაწილი პირდაპირ აცხადებს: „საქართველოს კანონმდებლობა შეესაბამება საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებსა და ნორმებს. საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებას, ან შეთანხმებას, თუ იგი არ ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას, აქვს უპირატესი იურიდიული ძალა შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტების მიმართ“. ხოლო ევროპის კონვენცია და საერთაშორისო პაქტები სწორედ ამგვარ შეთანხმებებს წარმოადგენს.

ჩვენი აზრით, მეტად არასახარბიელო სურათია. მართლმსაჯულების ნორმალური ფუნქციონირებისათვის აუცილებელია, ყველა მოსამართლე სრულყოფილად ფლობდეს საერთაშორისო სამართლებრივ ნორმებს და განუხრელად იყენებდეს მათ პრაქტიკაში. აუცილებელია მოსამართლეთათვის შესაბამისი სასწავლო კურსების არსებობა იმ მომენტამდე, ვიდრე ყველა მოსამართლე საქმის განხილვისას ისევე ორგანულად არ გამოიყენებს საერთაშორისო სამართლებრივ ნორმებს, როგორც – შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობას.

• სასჯელაღსრულებითი სისტემა

სასჯელთა აღსრულების დაწესებულებათა შს სამინისტროს დაქვემდებარებიდან იუსტიციის სამინისტროში გადასვლა უდავოდ პროგრესული მოვლენაა ჩვენი ქვეყნის პენიტენციალური სისტემისათვის. ამ აქტით ერთმანეთისაგან გაიმიჯნა სისხლის-სამართლებრივი დევნის, გამოძიებისა და დასჯის კომპეტენციები. ასეთივე იყო ევროსაბჭოსა და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების რეკომენდაციებიც. ვიწრო იურიდიულ-სამართლებრივი გაგებით აქ მთავარ მიღწევად შეიძლება ჩავთვალოთ მხოლოდ უჭლებამოსილებათა გამოიჯნა, მაგრამ ამ აქტს აქვს სხვა ფუნქციური დატვირთვა; ეს წინგადადგმული ნაბიჯია ადამიანის უფლებების დაცვისაკენ, ვინაიდან სისტემა უფრო დემოკრატიული, ნაკლებად გასამხედროებული და ასე ვთქვათ, უფრო „სამოქალაქო“ შეიძლება გამხდარიყო. მაგრამ რეალურად ჯერ კიდევ მნიშვნელოვნად არაფერი შეცვლილა. მთლიანად სისტემა აბსოლუტურად დევრადირებულია, არავისთვის საიდუმლოს არ წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ არსებობს კორუფცია, გაუსაძლისი ყოფითი პრობები, არასრულფასოვანი კვება. ამასთან ერთად, უმწვავეს პრობლემად რჩება წინასწარი პატიმრობის საკნების გადატვირთვა, პატიმრები მორიგეობით იძინებენ უადგილობის გამო, საკნებში უჭაერობაა, დიდია დაავადებათა გავრცელების საშიშროება. სტატისტიკური მონაცემები აღმაშფოთებელია - 40 კაცი ერთ საკანში. ახლა იგივე პრობლემა განვიხილოთ შედარებით სხვა კონტექსტით: პრეზიდენტის ყოველი შეწყალება ჩვენი სახელმწიფოს მიერ გამოვლენილი ჰუმანური აქტია, მას დადებითად აფასებს ჩვენი საზოგადოებაც. ჩვენს პირობებში, როდესაც არ არსებობს მსჯავრდებულთა განთავსების ნორმალური პირობები, უპირანია იმ მსჯავრდებულთა შეწყალება, რომლებიც სასჯელს იხდიან შედარებით მსუბუქი დანაშაულისათვის. ისინი ან უნდა გათავისუფლდნენ, ან შეეფარდოთ სხვა არასაპატიმრო ღონისძიებანი. არ ვგულისხმობ იმას, რომ არ შევიწყალოთ პირები, რომლებიც სასჯელს იხდიან უფრო მძიმე დანაშაულისათვის. ასეთია სახალხო დამცველის პოზიცია, ასეთია პრეზიდენტთან არსებული მსჯავრდებულთა შეწყალების კომისიის პოზიციაც, მაგრამ ხშირად ამის წინააღმდეგია შინაგან საქმეთა სამინისტრო. მათ აქვთ თავიანთი არგუმენტები, მაგრამ აქ ერთი გარემოება უნდა იქნას გათვალისწინებული: სახელმწიფომ ვალდებულებად უნდა აიღოს არამარტო თავის კანონმორჩილ მოქალაქეთა უსაფრთხოება, არამედ მსჯავრდებულ მოქალაქეთა უსაფრთხოება და უზრუნველყოს მათი არსებობის ელემენტარული პირობები მაინც (სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების ევროპის კონვენციის მე-3 მუხლი). სამართლებრივი სახელმწიფო თანაბრად უნდა ზრუნავდეს ადამიანის უფლებების დაცვაზე როგორც ციხის „გარეთ“, ასევე „შიგნით“, მაშინ არის ის ნამდვილად სამართლებრივი. რაც შეეხება მსჯავრდებულთა ფიზიკურ უსაფრთხოებას, ვერც ამ საკითხით იამაყებს ჩვენი პენიტენციალური სისტემა. უსაფრთხოება არ არის უზრუნველყოფილი. ამას თუნდაც პატიმარ სხირტლაძის ყველასათვის ცნობილი მაგალითი ადასტურებს. ამავე დროს, მკვიდრად არის შენარჩუნებული საბჭოთა ციხის ძველი ტრადიცია: ფიზიკური ძალმომრეობა, მათ შორის იძულებითი ჰომოსექსუალური კავშირები გამოიყენება ციხის „შიდა სასჯელის“ სახით.

პენიტენციალური სისტემის მრავალი პრობლემა უკავშირდება იმ გარემოებას, რომ საქართველოში სასამართლოების მიერ თავისუფლების აღკვეთის შეფარდება ხშირად გამოიყენება და შედარებით იშვიათად გამოიყენება სხვა ალტერნატიული სასჯელის სახეები (მაგალითად, გირაოთი გათავისუფლება, პირობითი მსჯავრი, პოლიციის ზედამხედველობის ქვეშ გადაცემა და ა.შ.). ამგვარი პოლიტიკა ხელს უწყობს საზოგადოების კრიმინალიზაციას.

ჩვენს სასამართლოებს ან არ შეუძლიათ ან არ სურთ იმის აღიარება, რომ იმ პირთა მიმართ, რომელთაც დაარღვიეს კანონი (პირველ რიგში, არასრულწლოვნებთან მიმართებაში), ჰუმანური დამოკიდებულება უფრო ნაყოფიერი იქნება დანაშაულებრი-

ობის შემცირების თვალსაზრისით, ვიდრე – პირიქით. უნდა ვადიაროთ, რომ სასამართლოების დასჯადობისკენ მისწრაფება რეალობას წარმოადგენს. მაგალითისათვის რომ შევადაროთ ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოებში გამამართლებელ განაჩენთა რაოდენობა, იგი ჩვეულებრივ სასამართლოთა გამამართლებელ განაჩენებს 7-ჯერ აღემატება. რაზე მეტყველებს აღნიშნული? ნუთუ იმაზე, რომ ყველა ნაფიცი მსაჯული „მოსყიდულია“? სრულიადაც არა. უბრალოდ, ნაფიცი მსაჯულები უფრო მკაცრად აფასებენ გამოძიების მიერ მოპოვებულ მტკიცებულებებს და მხედველობაში არ იღებენ მტკიცებულებებით გაუმაგრებელ სამძებრო ორგანოთა მოსაზრებებს კონკრეტული განსასჯელის დამნაშავეობის თაობაზე. ჩვეულებრივი სასამართლოები, რამდენადაც ეს სამწუხარო არ უნდა იყოს, კვლავაც ინერციით მუშაობენ.

„პატიმრობის შესახებ“ კანონის მე-6 მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ პუნქტის თანახმად, საპყრობილე წარმოადგენს სასჯელადსრულებით დაწესებულებას, ხოლო ამავე კანონის 75-ე მუხლითა და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 52-ე მუხლის საფუძველზე იქ მოთავსდებიან უვადო თავისუფლების აღკვეთითა და საპყრობილეში მოთავსებით სასამართლოს მიერ მისჯილი მსჯავრდებულები. დასახელებული კანონის 85-ე მუხლის საფუძველზე, დაპატიმრებულ პირს, ანუ ბრალდებულს, რომელსაც აღმკვეთი ღონისძიების სახით შეფარდებული აქვს პატიმრობა, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით ამყოფებენ საპყრობილის სპეციალურ საპატიმრო განყოფილებაში.

ქვეყანაში მოქმედი საპატიმროების მუშაობის შესწავლით მივდივართ იმ დასკვნამდე, რომ არც ერთი მათგანი, როგორცაა ქ. თბილისის, ქუთაისის, ბათუმის, ზუგდიდის საპატიმროები, არ არის საპყრობილეს შემადგენელი ნაწილები (განყოფილება), ანუ თითოეული წარმოადგენს სასჯელადსრულებითი დაწესებულებისგან დამოუკიდებელ სტრუქტურულ დანაყოფს (საპატიმროს), რის გამოც მათ არ შეიძლება ეწოდებოდეს საპყრობილე, როგორც ეს ამჟამად ხდება, ანუ არ უნდა გააჩნდეს სასჯელთადსრულებითი დაწესებულების შინაარსობრივი დატვირთვა და მას „პატიმრობის შესახებ“ კანონის 85-ე მუხლის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, უნდა ეწოდებოდეს საპატიმრო. მაგალითისათვის, ქ.თბილისის №1 საპატიმრო, ქუთაისის №2 საპატიმრო, ბათუმის №3 საპატიმრო, ზუგდიდის №4 საპატიმრო და ა.შ.

სასჯელადსრულებითი დაწესებულების სახელწოდებისათვის კანონის შესაბამისი შინაარსობრივი დატვირთვის მინიჭების აუცილებლობა გამოწვეულია მსჯავრდებულის სასჯელადსრულების დაწესებულებაში მოთავსების არსებული წესების დარღვევებითაც. კერძოდ, იუსტიციის მინისტრის 2000 წლის 11 იანვრის №10 ბრძანებით, ჩამოყალიბებულია სასჯელადსრულების დეპარტამენტის მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულება, რაც ეწინააღმდეგება „პატიმრობის შესახებ კანონის“ მე-40 მუხლის მოთხოვნებს, რომლითაც განსაკუთრებულ შემთხვევებში, როცა მსჯავრდებულთა მკურნალობა სასჯელადსრულების დაწესებულების სამკურნალო პუნქტში შეუძლებელია, იგი (მსჯავრდებული და არა პატიმარი) შეიძლება მოთავსდეს, დეპარტამენტის სამკურნალო დაწესებულებაში. ამასთან, კანონში არაფერია ნათქვამი ბრალდებულის საპატიმროში მკურნალობის შესახებ. ნიშანდობლივია ისიც, რომ დღემდე იუსტიციის სამინისტროს არ დაუმტკიცებია მის მიერ კანონის მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ შექმნილი „მსჯავრდებულთა და პატიმართა სამკურნალო დაწესებულების“ დებულება, რომლითაც განსაზღვრული იქნებოდა და გაიმიჯნებოდა ერთმანეთისაგან ამ დაწესებულების თანამშრომელთა უფლება-მოვალეობანი. ყოველივე ამან კი გამოიწვია დასახელებულ დაწესებულებაში განცალკევებით და იზოლირებულად მოთავსების თაობაზე „პატიმრობის შესახებ“ კანონის 22-ე და 24-ე მუხლების მოთხოვნათა დარღვევით იქ ერთდროულად, პატიმართა და მსჯავრდებულთა, მათ შორის უვადო თავისუფლებადკვეთილ პირთა მოთავსება, რაც გახდა მიმდინარე წლის 1 ოქტომბერს გვირაბის გათხრის გზით მათი გაქცევის ერთ-ერთი ხელშემწყობი ფაქტორი. ამ თვალსაზრისით, სრულიად გაუმართლებლად მიგვაჩნდა, და ამჟამადაც მიგვაჩნია,

მსჯავრდებულთა და პატიმართა ერთიანი სამკურნალო დაწესებულების ფუნქციობა.

გარდა ამისა, მსჯავრდებულთა უფლებების ხელყოფად უნდა იქნას მიჩნეული ის გარემოება, რომ სასჯელთაღსრულებითი დეპარტამენტისა და რუსთავის საქალაქო სასამართლოს მიერ დაშვებული ორგანიზაციული და სამართლებრივი ხასიათის დარღვევების შედეგად, გაძლიერებული რეჟიმის 2500-მდე მსჯავრდებულს, კანონმდებლობაში მომხდარი ცვლილებებიდან გამომდინარე, „პატიმრობის შესახებ“ კანონის მოთხოვნების შესაბამისად დღემდე, სასამართლოს გადაწყვეტილებით, არ შეცვლიათ სასჯელთაღსრულებით დაწესებულებებში სასჯელის მოხდის რეჟიმი. აღნიშნული დარღვევებისა და მისგან გამომდინარე მოსალოდნელი მძიმე შედეგების თაობაზე სახალხო დამცველის აპარატიმ გაამახვილა ყურადღება მიმდინარე წლის მარტში იუსტიციის სამინისტროსა და სასჯელაღსრულებითი დაწესებულებების თანამშრომლებთან შეხვედრის დროს. ამავე პრობლემების დროულად გადაწყვეტის მიზნით, მიმდინარე წლის 20 ივლისს გაეგზავნა შესაბამისი რეკომენდაცია საქართველოს იუსტიციის მინისტრს.

ერთ-ერთ ურთულეს პრობლემას, რომელიც შინაგან საქმეთა სამინისტროდან იუსტიციის სამინისტროზე პენიტენციალური სისტემის გადასვლის დროს არ იყო გათვალისწინებული, წარმოადგენს პატიმართა ბადრაგირების საკითხი. მწირი დაფინანსების პირობებში პრაქტიკაში ამ სიტუაციიდან გამოსვლის ორი გზა წარმოიშვა: პირველი, როდესაც მოსამართლეები თავად მიდიან საგამოძიებო იზოლატორებში და იქ ატარებენ სასამართლო პროცესებს, რაც ძალზე იშვიათი მოვლენაა და მეორე, როდესაც განსასჯელის ახლო ნათესავებს აცნობებენ იმ თანხის ოდენობას, რომელიც მათ მსჯავრდებულის ბადრაგირებისათვის უნდა გადაიხადონ (რასაკვირველია, არაოფიციალურად).

რაც შეეხება ციხეში შესვლის შესაძლებლობას, მსჯავრდებულთა ოჯახის წევრებსა და ახლობლებზე თითქმის არ არსებობს ამგვარი შეზღუდვა, მაშინ, როცა ჟურნალისტებსა და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებს შეზღუდული აქვთ ეს უფლება.

წინასწარი დაკავების ადგილებსა და სასჯელაღსრულებით სისტემაში პრობლემების მოგვარების მიზნით აუცილებელია საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა ჩართვა ექსპედიტივების, ბრალდებულისა და მსჯავრდებულის მორალური, სამართლებრივი და სხვაგვარი აღზრდის უზრუნველსაყოფად. გადაუდებელ ამოცანას წარმოადგენს, აგრეთვე, მათი განათლებისა და პროფესიული დონის ამაღლება.

როგორც ბოლო პერიოდის ანალიზი გვიჩვენებს, სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში მსჯავრდებულთა გარკვეული ნაწილი ხშირად მიმართავს პროტესტის უკიდურეს ფორმას – შიმშილობას, რომლის ძირითად მიზეზს წარმოადგენს შესაბამის ინსტანციებში განსახილველად გაგზავნილ მათ საჩივრებზე დაგვიანებული რეაგირება ან საერთოდ პასუხის გაუცემლობა. მსჯავრდებულთა საჩივრები ძირითადად ეხება მათ მიმართ საგამოძიებო ორგანოების მიერ სისხლის სამართლის საქმის არა-ობიექტურად გამოძიებასა და დაუსაბუთებელი განაჩენის გამოტანას.

აღნიშნული საკითხების შესწავლისა და დარეგულირების მიზნით სახალხო დამცველის აპარატისა და სასჯელაღსრულებითი დეპარტამენტის მიერ შემუშავებული იქნა სამუშაო გეგმა, რომლის ძირითად მიზანს წარმოადგენდა სასჯელაღსრულების ადგილების შემოვლა მსჯავრდებულთა ყოფითი პირობების, სამედიცინო დახმარებით უზრუნველყოფისა და მომსახურების შესწავლის მიზნით, აგრეთვე, თუ რამდენადაა გამოყენებული მათზე კანონით გათვალისწინებული შეღავათების დროული გავრცელება და სხვ.

შემოვლის დროს ყურადღება ექცეოდა:

- პატიმართა და მსჯავრდებულთა სოციალურ და საყოფაცხოვრებო კომუნალურ მომსახურებასა და შექმნილ პირობებს;
- საქართველოს პრეზიდენტის 1999 წლის 12 ოქტომბრის №591 ბრძანებულების

მოთხოვნების შესრულებას;

- საქართველოს იუსტიციის მინისტრისა და ჯანმრთელობის და სოციალური დაცვის მინისტრის 1999 წლის 22 დეკემბრის №5/500/ო ერთობლივი ბრძანების ცხოვრებაში რეალიზებას;

- ღონისძიებებს, რომლებიც მსჯავრდებულთა შრომითი დასაქმების გაუმჯობესების მიზნით ტარდება. რა ზომებია მიღებული მსჯავრდებულთა განათლებისა და პროფესიული სწავლების აღდგენის მიზნით და რამდენად უზრუნველყოფილია დაწესებულება სასწავლო ინვენტარით, რამდენად შეესაბამება სამკურნალო ობიექტების მდგომარეობა მოთხოვნებს, როგორცაა – უზრუნველყოფა მედიკამენტებით, მანიპულაციური საშუალებებით და ა.შ;

შემოწმებამ გვიჩვენა, რომ ფაქტობრივად იგნორირებული და შეუსრულებელია საქართველოს პრეზიდენტის 1999 წლის 12 ოქტომბრის №591 ბრძანებულების პირველი ნაწილის „ბ“ პუნქტი:

- საქართველოს ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროსთან ერთად „მსჯავრდებულთა კვების ნორმების, ტანსაცმლისა და სანიტარულ-ჰიგიენური პირობების შესახებ“ ბრძანება.

- საქართველოს განათლების სამინისტროსთან ერთად „მსჯავრდებულთა განათლებისა და პროფესიული სწავლების შესახებ“ ბრძანება (აღნიშნული ნაწილობრივ არ ეხება რუსთავის №1 დაწესებულებას).

იმავე ბრძანებულების მე-2 ნაწილის შემდეგი პუნქტები:

საქართველოს იუსტიციის სამინისტრომ 1999 წლის ფაქტობრივი მდგომარეობიდან გამომდინარე, საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიაწოდოს და ფინანსთა სამინისტრომ 2000 წლის საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის შედგენისას გაითვალისწინოს წინადადებები საქართველოს იუსტიციის სამინისტროსათვის სასჯელაღსრულების ორგანოთა დასაფინანსებლად საბიუჯეტო სახსრების გამოყოფის შესახებ.

- საქართველოს ფინანსთა სამინისტრომ უზრუნველყოს სასჯელაღსრულების ორგანოთა მშენებარე ობიექტების დაფინანსება დადგენილ ხარჯთა ნუსხის შესაბამისად.

იმავე ბრძანებულების მე-3 ნაწილის „ი“ პუნქტი:

საქართველოს ფინანსთა სამინისტრომ საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს წარდგინებით უზრუნველყოს 1999 წლის სახელმწიფოს ბიუჯეტის სახსრებიდან ამ პუნქტის „ბ“ (საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტრომ და იუსტიციის სამინისტრომ 1999 წლის 1 დეკემბრამდე განახორციელონ სპეციალური დაცვის სამსახურის შექმნისა და სასჯელაღსრულების ორგანოების დაცვის საკითხთა ორგანიზაციული უზრუნველყოფა ამ მიზნისათვის არსებული საშტატო რიცხოვნებისა და გამოყოფილი ასიგნებების ფარგლებში, სასჯელაღსრულების ორგანოების დაცვისა და პატიმართა ბადრაგირების ჯეროვანი განხორციელების მოთხოვნათა გათვალისწინებით) და „ე“ (საქართველოს იუსტიციის სამინისტრომ და შინაგან საქმეთა სამინისტრომ 1999 წლის 20 დეკემბრამდე მოამზადონ წინადადებები სასჯელაღსრულების ორგანოთა მოსამსახურეების სპეცდარიცხვის, პირადი საქმეების წარმოების, სამსახურებრივი მოწმობებისა და ფორმის დამზადებისა და გამოყენების შესახებ) ქვეპუნქტებით გათვალისწინებულ ღონისძიებათა განხორციელების პირველადი ხარჯების შეუფერხებელი გამოყოფა.

ამგვარად, არ არის შესრულებული საქართველოს პრეზიდენტის 1999 წლის 12 ოქტომბრის №591 ბრძანებულების პირველი ნაწილის „ბ“, მე-2 ნაწილის „ა“ და „გ“ და მე-3 ნაწილის „ი“ პუნქტები.

შესაბამისად არ არის შესრულებული საქართველოს იუსტიციის მინისტრისა და საქართველოს ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ერთობლივი ბრძანება №5/500/ო - „მსჯავრდებულთა კვების ნორმების, ტანსაცმლისა და სანიტარულ-ჰიგიენური პირობების შესახებ“.

ჯეროვნად არ შესრულებულა საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 1999 წლის 28 დეკემბრის №369 ბრძანება მსჯავრდებულთა სარეაბილიტაციო ცენტრის შესახებ, რომელიც შემოფარგლულია მხოლოდ ცენტრის დებულების მიღებით, ხოლო ადგილებზე ფაქტობრივად არაერთი მუშაობა ამ მხრივ არ ტარდება.

თითქმის მოშლილია და არასრულფასოვნად მიმდინარეობს სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში მსჯავრდებულთა განათლებისა და პროფესიული სწავლების საკითხი, რაც არ შეესაბამება საქართველოს განათლების მინისტრისა და საქართველოს იუსტიციის მინისტრების 1999 წლის 30 დეკემბრის №614/6 ერთობლივ ბრძანებას.

მძიმე ფინანსური პირობების გამო სასჯელაღსრულების თითქმის ყველა დაწესებულების შენობა-ნაგებობა ნგრევის ზღვრამდეა მისული. უკვე დიდი ხანია მათ არ ჩატარებიათ არა თუ კაპიტალური, არამედ მიმდინარე სარემონტო სამუშაოები. თითქმის ყველა დაწესებულება სიგნალიზაციის გარეშეა დარჩენილი, ხოლო მომსახურე პერსონალი თვეების განმავლობაში ვერ იღებს ხელფასს. მსჯავრდებულებს არ გააჩნიათ ელემენტარული საცხოვრებელი პირობები. მათ წლების განმავლობაში არ მიუღიათ ბალიშები, ზეწრები, ლეიბები, საბნები, სპეცტანსაცმელი და სხვა პირველადი მოხმარების საგნები.

ყოველივე ზემოაღნიშნული იწვევს მსჯავრდებულთა შორის მძიმე დაავადებებს, მათ შორის ყველაზე გავრცელებულს – ტუბერკულოზს, რომელიც სასჯელაღსრულების თითქმის ყველა დაწესებულებაშია გავრცელებული.

წლეულს იუსტიციის სამინისტროს მიერ მედიკამენტების შესაძენად გამოყოფილია 15 000 ლარი, მაშინ როცა წინა წლების განმავლობაში მსჯავრდებულთა სამკურნალოდ გამოყოფილი თანხები შეადგენდა ოცჯერ და უფრო მეტს.

ყოველივეს შედეგია ის, რომ წლეულს, 9 თვის განმავლობაში, სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში გარდაიცვალა 48 მსჯავრდებული, აქედან 39 - სხვადასხვა ავადმყოფობით. გასულ წელს გარდაიცვალა 49, აქედან 44 - სხვადასხვა დაავადებით.

ათი წლის წინ სასჯელაღსრულებითი დეპარტამენტის სისტემაში ფუნქციობდა 12 სამრეწველო დაწესებულება, რომელთა მიერ გამოშვებული პროდუქციის მოცულობა 69 მლნ. მანეთს შეადგენდა ინფლაციამდე. დაწესებულებები უშვებდნენ პროდუქციას - როგორც სამრეწველო, ისე საყოფაცხოვრებო დანიშნულების პროდუქციას, რომლის ძირითადი დამკვეთები საბჭოთა კავშირის ყოფილი რესპუბლიკები იყვნენ. ნებაყოფლობით დასაქმებული იყო დაახლოებით 2000 მსჯავრდებული, რაც შრომისუნარიან მსჯავრდებულთა საერთო რაოდენობის თითქმის 40%-ს შეადგენდა.

საბჭოთა კავშირის დაშლასთან ერთად დაირღვა სამეურნეო კავშირებიც, რის შედეგადაც გამოშვებულ პროდუქციაზე მოთხოვნა შეწყდა. ამას დაემატა საქართველოში შექმნილი მძიმე ფინანსური მდგომარეობა, რის გამოც შეუძლებელი გახდა სისტემის შიდა მოხმარებისათვის საჭირო ინვენტარსა და პროდუქციაზე არსებული მოთხოვნების დაკმაყოფილების მიზნით საწარმოებისათვის საჭირო სახსრების გამონახვა. ყოველივე ამან, პრაქტიკულად შეაჩერა სასჯელაღსრულებითი დეპარტამენტის სისტემაში საწარმოთა ფუნქციობა. დამატებით, 1999 წელს თავი იჩინა კიდევ ერთმა პრობლემამ, რაც სახაზინო საწარმოების იურიდიული სტატუსის გარეშე დარჩენას უკავშირდება.

სასჯელაღსრულებით სისტემაში არსებული საწარმოო პოტენციალი, გარდა მსჯავრდებულთა ნებაყოფლობით შრომაში ჩაბმის კეთილშობილური მიზნისა, იძლევა სისტემის ფინანსური უზრუნველყოფის მნიშვნელოვნად ზრდის პერსპექტივას. მნიშვნელოვანია, რომ ეს საწარმოო საშუალებები ძირითადად შენარჩუნებულია. დღეისათვის რეალობას წარმოადგენს ქალთა სამკერვალოს ამოქმედება (შენარჩუნებულია 50-მდე საკერავი მანქანა), ჩაის გადამამუშავება, სამშენებლო ბლოკის საწარმოს ამუშავება, კრამიტის გამოშვება, ხე-ტყის დამამუშავება, ელექტროკარადების, ნაგვის ურნების, საგზაო ნიშნებისა და სასკოლო მერხების დამზადება, სამრეცხაოს ამოქმედება, სადეზინფექციო, ორგანული სასუქის დამზადება, 10 კილოვატამდე მიკროპესების გამოშვება, ტომრების, ხელთათმანების, თბილი ქურთუკების, ბუშლატებისა

და ცელოფნის პარკების დამზადება, ლითონის საამქროებისა და აგურის ქარხნის ამოქმედება. ყოველივე ზემოჩამოთვლილი არ მოითხოვს დიდ კაპიტალდაბანდებებს და უკვე უახლოეს მომავალში შესაძლებელს გახდება უკუგების მიღებასაც.

ჩვენთვის ცნობილია, რომ იუსტიციის სამინისტროს ეკონომიკური დეპარტამენტის მიერ მომზადებულია საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანების პროექტი სასჯელ-აღსრულების დაწესებულებების ტერიტორიაზე საწარმოო ნარჩენებით წლების განმავლობაში დაგროვილი ჯართის რეალიზაციისათვის სათანადო ნებართვის მიღების თაობაზე. ამასთანავე, ეკონომიკური დეპარტამენტის მიერ ამ საწარმოთა ფუნქციონირების მნიშვნელობის, მომავალში სისტემის დაწესებულებათა ფინანსური უზრუნველყოფის ზრდის საქმეში მისი როლის გათვალისწინებით, იუსტიციის მინისტრს წარედგინა წინადადება დეპარტამენტის შემადგენლობაში მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის სამმართველოს წარმოების განყოფილების ბაზაზე მსჯავრდებულთა შრომითი რეაბილიტაციის სამმართველოს შექმნის შესახებ, რაც მიზანშეწონილად მიგვაჩნია. ჩვენი აზრით, აღნიშნული სამმართველო დეპარტამენტის შემადგენლობაში არსებული საშტატო განრიგისა და ხარჯთაღრიცხვის ფარგლებში უნდა მოექცეს.

წლეულს, 19 ივლისს, წერილით მივმართეთ ევროპის საბჭოს ადამიანის უფლებათა დირექტორატს ციხის მშენებლობის დასრულებისათვის დაფინანსების (3 მილიონი აშშ დოლარი) გამოყოფის შუამდგომლობით. შევთავაზეთ წინადადება ერთობლივი პროექტის განხორციელების თაობაზე. ვიმედოვნებთ, რომ საერთაშორისო ორგანიზაციების დახმარებით საქართველოს უახლოეს მომავალში ევროპული სტანდარტების სასჯელაღსრულების დაწესებულება ექნება.

სახალხო დამცველის რეკომენდაციაა: საქართველოს სასჯელაღსრულებითი სისტემა დღესდღეობით მრავალი პრობლემის წინაშე დგას, რომელთა შორის გადაუდებელ მოგვარებს მოითხოვს:

ცუდი სანიტარული პირობები;

ამორტიზებული შენობა-ნაგებობები;

ავეჯის არარსებობა;

მსჯავრდებულთა მწირი კვების რაციონი;

შექმნილი არ არის პირობები პატიმრების დასაქმებისათვის;

სამედიცინო მომსახურების ხარჯების დაუფინანსებლობა (ადგილი აქვს საერთაშორისო ორგანიზაციათა პერიოდულ დახმარებას);

სასჯელაღსრულებითი დაწესებულებების მომსახურე პერსონალს თვეობით არ ეძლევა ხელფასები და სისტემაში გამეფებულია კორუფცია;

იუსტიციის სამინისტროს მიერ მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის არარსებობის გამო სრულყოფილად ვერ ხორციელდება მსჯავრდებულთა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებულ ახალ რეჟიმებზე გადაყვანა;

გავრცელებულია ტუბერკულოზი (სამწუხაროდ, წითელი ჯვრის საერთაშორისო ფედერაციის პროგრამა გათვალისწინებულია მხოლოდ იმ მსჯავრდებულებზე, რომელთაც აღნიშნებათ ტუბერკულოზის მძიმე ფორმები და ისიც გართულებულ სტადიაში).

აქვე მინდა აღვნიშნო, რომ არ ვაპირებ შემოვიფარგლო მხოლოდ რეკომენდაციებით. ისევე, როგორც ციხის მშენებარე ობიექტის შემთხვევაში, მზად ვარ, სახალხო დამცველის ხელთ არსებული საერთაშორისო მექანიზმები და კონტაქტები სრულად ავამოქმედო, რათა იუსტიციის სამინისტროსთან ერთად მნიშვნელოვნად გავაუმჯობესოთ მდგომარეობა სასჯელაღსრულებით სისტემაში. იმედი მაქვს, იუსტიციის სამინისტროც ასევე განწყობილი თანამშრომლობისათვის, ხოლო საერთაშორისო ორგანიზაციები უყურადღებოდ არ დატოვებენ ჩვენს ამ მცდელობას.

• რელიგიის თავისუფლება

რელიგიის თავისუფლება პოლიტიკური უფლებებიდან ერთ-ერთი ძირითადი თავისუფლებაა. რელიგიის თავისუფლებას 1948 წელს მიღებულ „ადამიანის უფლებათა დეკლარაციაში“ ცალკე მუხლი ეძღვნება – „ყოველ ადამიანს აქვს აზროვნების, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლების უფლება“. ეს უფლება მოიცავს როგორც უფლებას, შეიცვალოს რელიგია ან მრწამსი, ასევე უფლებას, იყოს თავისი რელიგიის აღმსარებელი და თავისი მრწამსის მიმდევარი. რა თქმა უნდა, საქართველოს კონსტიტუციაც ვერ აუვლიდა გვერდს ამ თავისუფლებას და კონსტიტუციის მე-19 მუხლში ვკითხულობთ:

1. ყოველ ადამიანს აქვს სიტყვის, აზრის, სინდისის, აღმსარებლობის ან რწმენის თავისუფლება.
 2. დაუშვებელია ადამიანის დევნა სიტყვის, აზრის, აღმსარებლობის ან რწმენის გამო, აგრეთვე მისი იძულება, გამოთქვას თავისი შეხედულება მათ შესახებ.
 3. დაუშვებელია ამ მუხლებში ჩამოთვლილ თავისუფლებათა შეზღუდვა, თუ მათი გამოწვევა არ ღანჯავს სხვათა უფლებებს.
- თუ გავიხსენებთ, როგორი მრავალგვარობით ხასიათდება საქართველოს რელიგიური სპექტრი (ქრისტიანობის თითქმის ყველა მიმართულება, ისლამი, იუდაიზმი და ა.შ.), დავინახავთ, რომ ამით საქართველო განსხვავდება ბევრი მეზობელი ქვეყნისაგან, რომლებიც ძირითადად მონორელიგიურები არიან.

უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის მე-18 მუხლს სულ ათიოდე ადამიანს საქართველოში არავინ აქცევდა ყურადღებას. უფრო მეტიც, რელიგიური წლის ღა აკრძალული იყო და ისჯებოდა კანონით. საბჭოთა კავშირის დაშლის კრძალულ პოსტსაბჭოთა სივრცეში დაიწყო რელიგიის აღორძინება. აქ საუბარია უპირატო ტრადიციულ რელიგიებზე (როგორცაა ქრისტიანობა, იუდაიზმი, ისლამი), ამედ სხვადასხვა რელიგიურ მიმდინარეობებზე (ბაპტისტები, კრიშნაიდები, იელოველები, სახარებისეული ქრისტიანები, ორმოცდაათიანელები და სხვ). მცდარია მოსაზრება იმის შესახებ, თითქოს ამ ჩამონათვალში არსებული რელიგიური ჯგუფები საქართველოში სრულიად ახალ, მანამდე არარსებულ მიმდინარეობებს წარმოადგენენ. ამ მცდარ მოსაზრებას მოჰყვება მცდარი დასკვნაც იმის შესახებ, რომ ეს ახალი მიმდინარეობანი „ვიღაცის მოგზავნილია, რათა დაღუპონ დამოუკიდებელი ქართული ეროვნული სახელმწიფო.“ შემდგომი დასკვნაც მცდარი დაშვების შედეგია: „ბუნებრივია, ახალ სექტებს ახალი მრევლიც ესაჭიროება და ამიტომაც გასაგებია, რომ ამ ახალი მრევლის მოსაპოვებლად ისინი აქტიურად იბრძვიან, ხოლო ისტორიულად ყველაზე გავლენიანი საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია, რომლის „განსაკუთრებული როლი საქართველოს ისტორიაში“ კონსტიტუციითაა აღიარებული (მუხლი 9), ავიწროებს და დევნის მათ“.

დავიწყოთ იქიდან, რომ კრიშნაიდების გარდა, რომელთა გავრცელება 70-იანი წლების მიწურულს მოხდა მთელ მსოფლიოში, ყველა მითითებული მიმდინარეობა (ცეცხლთაყვანისმცემლების, მალაკნების, დუხაბორებისა და სხვათა ჩათვლით) ჯერ კიდევ საბჭოთა პერიოდში არსებობდა საქართველოში. თვით იელოველებიც კი, რომლებიც სულ ახალი შემოსული ჰგონიათ საქართველოში, 12-ათასიან მრევლს ითვლიდა საბჭოთა საქართველოში (იხ. 70-იანი წლების ათეისტური ლიტერატურა). მათ მაშინ ხელისუფლება ცოტა განსხვავებულად – იელოვისტებად მოიხსენიებდა.

შემაშფოთებელია ბოლოდროინდელი ტენდენციები ჩვენს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში: ჩვენს თვალწინ დვივდება შეურიგებლობა და შეუწყნარებლობა განსხვავებული აღმსარებლობის ადამიანების მიმართ. ეს არ ხდებოდა საქართველოში

თვით შუა საუკუნეებშიც კი. ქართველი მართლმადიდებელი შეურიგებელი იყო მხოლოდ მომხდურის მიმართ, რომელიც ძალის გამოყენებით ლამობდა მისი რწმენის შეურაცხყოფასა თუ შეცვლას. მშვიდობიან ვითარებაში ქართველისთვის სრულიად მიუღებელი იყო დაპირისპირება რელიგიური ნიშნით. იცავდა რა თავის რელიგიას, ქართველი ყოველთვის პატივს სცემდა სხვა აღმსარებლობის ხალხს და მის ადათ-წესებს. ბოლოსანს განვითარებული მოვლენები მაფიქრებინებს, რომ მატერიალური სიდუხჭირე და გულგატეხილობა ბევრს (და მათ შორის პოლიტიკოსებსაც), აიძულებს ეძებონ მტრის ხატი. მეტიც: ხშირად მართლმადიდებლობის ქომაგებად ისეთი პიროვნებებიც გვევლინებიან, რომელთა ცხოვრების წესს არაფერი აქვს საერთო მართლმადიდებლობასთან. ვერ ვხედავ პანიკის საფუძველს მართლმადიდებლობის დაკარგვისა და ეროვნულობის წაშლის საფრთხის გამო; საქართველო დღემდე მოიყვანეს მართლმადიდებელმა, კათოლიკე, მაჰმადიანმა ქართველებმა. ქართული სახელმწიფოს მშენებლობაში უდიდესი წვლილი მიუძღვით იუდეველებს და შემთხვევითი არც ის არის, რომ მათ დღესაც ქართველ ებრაელებს ეძახიან. ქართული სახელმწიფოს მშენებლობაში ათეისტებსაც თავიანთი წვლილი აქვთ შეტანილი და სინდისის თავისუფლება მათი – ათეისტების უფლებაა დაცვასაც ითვალისწინებს, მოგვწონს ეს ჩვენ თუ არა. თავისუფლება არ ნიშნავს იმას, რომ ჩვენ ყველანი ერთ აზრსა და ერთ აღმსარებლობას ვქადაგებდეთ. თავისუფლება სხვისი აზრის, შეხედულებების, აღმსარებლობის პატივისცემას ნიშნავს. ეს არ არის ადვილი.

ყოველივე ეს კარგად ესმის ქართულ სამოციქულო ეკლესიას და მიუხედავად ზოგიერთი მცდარი ინფორმაციისა, სწორედ ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია არ სცნობს და არ ეწევა სხვა აღმსარებლობის ჯგუფების დევანს. მათი კრიტიკა სიტყვიერ შეგონებისა და ქადაგების ხასიათს ატარებს, რაც ასევე მათ განუყოფელი კონსტიტუციური უფლებაა და არა დევნისა და შევიწროებისა. განუყოფელი დაჯგუფებების წევრები სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლებს სხვა თანხმობით თუ ხელშეწყობით ასერხებენ. პარლამენტი ყოველთვის მტკივნეულ რეაგირებს, როცა სამართალდამცავები „პოლიტიკურ მინდორზე“ იწყებენ თავისუფიქრობ, ასეთივე მტკივნეული უნდა იყოს რეაქცია, როცა რომელიმე სამართალდამცავი თავს უფლებას აძლევს, ამა თუ იმ რელიგიურ დაჯგუფებას თავისი შეხედულებისამებრ მოექცეს.

არაფერია იმაზე უფრო უპერსპექტივო, ვიდრე უმტკიცო ადამიანს, რომ შენი რელიგია მისას სჯობს, რომ შენი ღმერთი მის ღმერთზე უკეთესი, ძლიერი და კეთილია. რწმენა იმიტომაც არის რწმენა, რომ იგი მსგავს არგუმენტებს არ ცნობს. ათეისტური საზოგადოების მემკვიდრეებისათვის ურთულესი აღმოჩნდა სინდისის თავისუფლებით გამოცდა, როცა აღარავინ დევნის შენს რელიგიას, მაგრამ აღარც შენ გაქვს უფლება, დევნო სხვა ამ ნიშნით. მით უფრო არ შეიძლება ამას ხელი შეუწყონ ოპოზიციურად მოაზროვნე ადამიანებმა; ადამიანის უფლებები ორღესული მახვილივითაა: თუ შენ დღეს დაუშვებ ვინმეს დევნას რელიგიური ან სხვა ნიშნით, მზად იყავი, რომ ხვალ შენ დაგიწყებენ დევნას გამოთქმული შეხედულებების გამო.

უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა წლეულს, 21 სექტემბერს, ქრისტეშობის 2000 წლისთავისადმი მიძღვნილ გელათის მეცნიერებათა აკადემიის სამეცნიერო სესიაზე საქართველოს პრეზიდენტის მიერ წაკითხულ მოხსენებას: „ღვთის წინაშე ჩადენილი ცოდვა მხოლოდ ის კი არ არის, როდესაც პოლიტიკური სისტემა და მისი იდეოლოგია უპირისპირდება რელიგიურ გრძნობასა და ღვთის რწმენას, არამედ ისიც, და არანაკლებ ისიც, როდესაც რელიგიური ადამიანები, ადამიანთა რელიგიური ჯგუფები, რწმენის სხვადასხვაობის გამო უპირისპირდებიან ერთმანეთს, როცა დაპირისპირება სცილდება თეოლოგიურ დავას და საზოგადოებისა და სახელმწიფოსათვის საშიშ და შეურიგებელ კონფრონტაციაში გადადის. ყოველივე ამას არც ღმერთთან, არც რწმენასთან, არც მოყვასის სიყვარულთან და არც მიტევებასთან არაფერი საერთო არა აქვს. ღვთის სახელს ამოფარებული ჩვეულებრივი კრიმინალური

ქმედებაა, ოღონდ, ფარისევლური და, ამდენად, უფრო ამაზრზენი...

საქართველოში ახლა იზრდება თაობები, რომელნიც ყმაწვილობიდანვე რელიგიური იქნებიან, უფრო ტოლერანტულნი, სიყვარულით უფრო სავსე, თავის რწმენაში ურყევი და სხვისი რწმენის პატივისმცემელი, რელიგიურად უფრო განათლებულნი, ბოლოს და ბოლოს. მე ვლაპარაკობ ოცდამეერთე საუკუნის საქართველოს მოქალაქეებზე, თავისუფალი ქვეყნისა და თავისუფალი საზოგადოების თავისუფალ მოქალაქეებზე, რომელნიც თავად გააკეთებენ პიროვნულ და საქვეყნო არჩევანს.

ეს მხოლოდ მცირე ამონარიდია პრეზიდენტის მოხსენებიდან, რომლის თემა და სულისკვეთება სრულიად არ არის შემთხვევითი. ურიგო არ იქნებოდა, სახელისუფლებო სტრუქტურების წარმომადგენლები სერიოზულად ჩაღრმავებოდნენ ამ მოხსენებას.

მაშინ, როცა არც პრეზიდენტი, არც თვით მართლმადიდებელი ეკლესიაც კი არ ცნობს რელიგიურ დაჯგუფებათა დევნას, სრულიად გაუგებარია ზოგიერთი სახელმწიფო მოხელის მხრიდან ამ ბრძოლის დაწყება. მაგალითისათვის, უშიშროების სამინისტროს ერთ-ერთი ხელმძღვანელი ოფიციალურად აცხადებს სექტების გავრცელებას საფრთხედ ეროვნული უშიშროების თვალსაზრისით, ხოლო საბაჟოს მოხელე ტელევიზიით გამოსვლისას ითხოვს კათალიკოს-პატრიარქის თანხმობას იელოველთა დაპატიმრებული ლიტერატურის დახსნაზე, ზოგიერთი სამართალდამცავი კი თავის მოვალეობად მიიჩნევს, „დაიხსნას საზოგადოება სექტების მავნე ზეგავლენისაგან“. ასეთი ფაქტები აღმაშფოთებელია და იმედი გვაქვს, აღარ განმეორდება. მით უფრო, რომ საქართველოში მოქმედი რელიგიური ორგანიზაციების მიზანს სახელმწიფოზე რაიმე ზემოქმედების მოხდენა არ წარმოადგენს, ყოველ შემთხვევაში ჩვენ ამის აშკარა ნიშნებს ვერ ვპოულობთ, ხოლო რაც შეეხება მათ აქტივობას, ის ჰუმანიტარული აქციებია, რაც რა თქმა უნდა არ ეწინააღმდეგება მოქმედ კანონმდებლობას. და, ალბათ უმჯობესია, საკანონმდებლო ორგანოს წარმომადგენლებმა სწორედ საკითხის საკანონმდებლო რეგულაციაზე იფიქრონ, ნაცვლად იმისა, რომ პოლიტიკური დაპირისპირების რანგში გადაჰყავდეთ სინდისის თავისუფლების საკითხი.

რელიგიის სფეროში ადამიანთა უფლებების დარღვევის ნათელი მაგალითია ქ. თბილისში, გლდანის რაიონში მომხდარი ორი ინციდენტი. პირველ შემთხვევაში ბასილ მკალავიშვილმა და მისმა მომხრეებმა (თუ მრევლმა) რელიგიურ ნიადაგზე ცემა-ტყეპა აუტეხეს იელოვას მოწმეთა რელიგიურ ჯგუფს. ამ ფაქტს ფართოდ გამოეხმაურა ქართული მასმედია. როგორც ჩანს, მხოლოდ სამართალდამცავები დარჩნენ გულგრილნი ამ მოვლენის მიმართ. ამის საფუძველს გვაძლევს ის, რომ ჩვენი მონაცემებით, ცოტად თუ ბევრად, სერიოზულად არც ერთი პირი არ არის დასჯილი.

1999 წლის 27-29 მაისს გლდანის რაიონის რამდენიმე კორპუსს შორის ეზოში გამართული იყო სახარებისეულ ქრისტიანთა რელიგიური ჯგუფის მშვიდობიანი სამოქალაქო შეკრება, რომლის მიზანს შეადგენდა მათი რწმენის გავრცელება მოქალაქეთა შორის (რომლის უფლებაც მათ, რა თქმა უნდა, აქვთ). აღნიშნულის გამო 28 მაისს რელიგიური ჯგუფის ხუცესი და მისი მეუღლე დაბარებული იქნენ გლდანის რაიონის პოლიციაში, სადაც მათ დააწერიეს ჩვენება აღმსარებლობის შესახებ და დაკითხეს, ხოლო 29 მაისს კი მშვიდობიანი სამოქალაქო შეკრება დაშალეს ძალის გამოყენებით. საქმეში არსებული მასალები გვაფიქრებინებს, რომ შეკრების დაშლის სერიოზული საფუძველი არ არსებობდა და საქმე გვაქვს მოქალაქეთა რელიგიური თავისუფლების ხელყოფასთან. ამის მსგავს ფაქტებზე სათანადო რეაგირება უნდა მოხდეს. ჩვენ შორსა ვართ იმ აზრიდან, თითქოს სახელმწიფო სისტემატურად არღვევდეს აღმსარებლობის თავისუფლებებს, მაგრამ ზოგჯერ სახელმწიფო მოხელეთა ზედმეტი „რელიგიურობა“ და გულმოდგინება

ხდება საფუძველი ასეთი დარღვევებისა. საქართველოში ბოლო დროს გაიზარდა და იზრდება სხვადასხვა რელიგიურ დაჯგუფებათა მოღვაწეობა, იზრდება მათი სპექტრის რაოდენობაც. საზოგადოება ამ მოვლენებს არაერთგვაროვნად ეკიდება. ამავე დროს კონსტიტუცია აცხადებს „რწმენისა და აღმსარებლობის სრულ თავისუფლებას“. კონსტიტუციის ამ ნორმის დასაცავად, რელიგიისა და სახელმწიფოს, ტრადიციული და სხვა რელიგიების (ან რელიგიურ დაჯგუფებების) ურთიერთობათა მოსაგვარებლად საზოგადოების ერთი ნაწილის აზრით, საჭიროა მიღებული იქნეს კანონი რელიგიის შესახებ, რომელიც დაარეგულირებდა ამ ურთიერთობებს. ზედმეტია იმის თქმა, რომ თუ ასეთი კანონი მიღებული იქნება, იგი უნდა იყოს დემოკრატიული და არ ეწინააღმდეგებოდეს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დამცავ საერთაშორისო დოკუმენტებს.

ჩვენთან შემოსული საჩივრებიდან, რომელიც შეეხებოდა სინდისისა და რწმენის თავისუფლებას, მოვიყვან რამოდენიმე მაგალითს. ეს მაგალითები თავიანთი შინაარსით ერთმანეთისაგან მხოლოდ გარეგნული ფორმით განსვავდება, უბრალოდ, სხვადასხვაა მომჩივანთა რელიგიური აღმსარებლობა, ან სხვადასხვაა უშუალო დისკრიმინაციის გამოვლენილი ფორმა, მაგრამ მათ ერთი საერთო აქვთ – ეს არის რელიგიური აღმსარებლობის, რწმენისა და სინდისის თავისუფლების შეზღუდვისა და დისკრიმინაციის მაგალითები.

წლეულს, აგვისტოს თვეში, „იეჰოვას მოწმეთა კავშირმა“ შემოიტანა განცხადება-საჩივარი, რომელიც შეეხებოდა საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტის მიერ იელოველთა დაპატიმრებული ლიტერატურისა და შემოტანილი ტვირთების გათავისუფლების მოთხოვნას, სადაც ისინი კანონიერად მიუთითებდნენ, რომ ეს იყო საქართველოს კონსტიტუციისა და საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების უხეში დარღვევა. ამის თაობაზე ჩვენ მივმართეთ აღნიშნულ უწყებას, ამ ტვირთების გათავისუფლების მოთხოვნით, რაზედაც მივიღეთ ბატონ გ.გაჩეჩილაძის ბუნდოვანი, მაგრამ ფაქტობრივად უარყოფითი პასუხი, რომ მითითებული ტვირთი კონტროლზეა აყვანილი საბაჟო „აეროპორტისა“ და საბაჟო „ფოთის“ მიერ და ეს ტვირთები დაკავდა იმ მიზნით, რომ მათ არ წარმოუდგენიათ საბაჟო გაფორმებისათვის საჭირო დოკუმენტაცია (აქვე სამართლიანობისათვის უნდა ითქვას, რომ აღნიშნული მოვლენები ვითარდებოდა ბევრად ადრე ბატონი გ.გაჩეჩილაძის დანიშვნამდე საბაჟო დეპარტამენტში და ახლა საკითხი უფრო ინერციულად ვითარდება). გარდა ამისა, პასუხში დასახელებულია მეორე მიზეზიც, რომ თურმე თბილისის საოლქო სასამართლოს გაუუქმებია ქ. თბილისის ისნის რ-ნის სასამართლოს 2000 წლის 29 თებერვლის გადაწყვეტილება და ქ. თბილისის ისნის რაიონის სასამართლოს 1998 წლის 11 ივნისის დადგენილება „პენსილვანიის საგუშაგო კოშკის, ბიბლიისა და ტრაქტატების საზოგადოების წარმომადგენლობის“ რეგისტრაციაში გატარების შესახებ. თუმცა თავის წერილში იგი იქვე დასძენს, რომ მიუხედავად ყველაფრისა, საბაჟო დეპარტამენტი აღიარებს ყოველი ადამიანის სიტყვის, აზრის, სინდისის, აღმსარებლობის, რწმენის თავისუფლებას და მოქმედებს კონსტიტუციისა და კანონის შესაბამისად. სამწუხაროა, მაგრამ ფაქტია, რომ საბაჟო დეპარტამენტის მოქმედებიდან არ ჩანს, არც სინდისის თავისუფლების, როგორც ყოველი მოქალაქის ხელშეუვალი და ბუნებითი უფლების პატივისცემა და არც კონსტიტუციის დაცვის გზით მოქმედება. აქ უფრო ჩანს ტოტალიტარული, ანტიდემოკრატიული, პოსტსაბჭოური გაკვაღული და ნაცადი გზით სიარული.

საქმე ის გახლავთ, რომ უძლიერესი პრობლემა და ყველაზე სუსტი წერტილი ადამიანის უფლებათა დაცვის კონსტიტუციონალურ სისტემაში არის ის, რომ არ არსებობს ამ უფლებათა დაცვის პირდაპირი საერთო სასამართლო პრაქტიკა თავისი პროცესუალური პროცედურით და ეს ყველა ქვეყანაში ასეა, უბრალოდ, ამ უფლებათა დაცვა თითოეული ჩვენთაგანის მართლშეგნებაზე და საზოგადოებაში კარგად ფესვგადგმულ კანონის უზენაესობაზეა დამოკიდებული. ამიტომ ვთვლით, რომ აქ

საქმე გვაქვს ადამიანის უფლების დარღვევასთან და დამრღვევის როლში გვევლინება სახელმწიფო სტრუქტურა. ადამიანის უფლებათა კონსტიტუციონალიზმი ამ შემთხვევაში ისეა გართულებული, რომ ათასგვარი ინსტრუქციებით, ცირკულარებით და ბრძანებებით, სხვადასხვა მაღალჩინოსანთა გადაწყვეტილებებით, საბოლოოდ მთლიანად დეგრადირდება ძირითადი კანონის უმთავრესი შინაარსი და სულისკვეთება და პრაქტიკაში მისგან თითქმის აღარაფერი რჩება.

თითქმის ანალოგიური ხასიათისაა მეორე მაგალითი, რომელიც ეხება თბილისის პოლიციის მიერ კრიშნაიდების 23-28 სექტემბერს 100 ტონა ლიტერატურის ამოღებასა და ჩამორთმევას. ისინი მოითხოვენ ამ უკანონობის აღმოფხვრას. სამწუხაროდ, აქაც იგივე შეიძლება განმეორდეს, ეს ადამიანის უფლებების უხეში დარღვევაა, ამჯერად უკვე პოლიციის მხრიდან.

ყველასათვის ცნობილია, რომ ბოლო 6 თვის მანძილზე იყო შემთხვევები, სხვადასხვა რელიგიური დაჯგუფებების დარბევების, მათი ცემის, შევიწროების ფაქტები. ჩვენ შეიძლება დაგვარად ვცდილობდით ამ პრობლემების დარეგულირებას.

მაგალითისათვის, ამ 6 თვის განმავლობაში დარბევის რამდენიმე კონკრეტული ფაქტის დასახელებაც საკმარისია – იელოველთა კრებების დარბევა ზუგდიდში, მარნეულში, ბაპტიტთა სალოცავის დარბევა თიანეთში, ბასილ მკალავიშვილის ჯგუფის წევრების მიერ 2000 წლის 28 ივლისს და 3 აგვისტოს იეჰოვას მოწმეთა ფიზიკური და მორალური შეურაცხყოფა და სხვა.

საჯაროდ ვაცხადებ, რომ ჩემი შესაძლებლობების ფარგლებში ამიერიდან გამოვიყენებ ყველა რადიკალურ ზომას, რათა ასეთი რეციდივები მინიმუმამდე იქნეს დაყვანილი, თუნდაც თანამდებობის პირებს, ძალოვანებსა და არაძალოვანებს, თანამდებობის დატოვებაც მოუხდეთ. ამავე დროს, სრული კატეგორიულობით ვაცხადებ: სინდისის, რელიგიის და რწმენის თავისუფლების არსებობა ქვეყანაში სრულიადაც არ გულისხმობს აგრესიის, ტერორის, ძალადობისა და ომის, შოვინიზმისა და რასიზმის პროპაგანდას, ანტისახელმწიფოებრივ გამოხდომებს. ასეთი შემთხვევების აღმოფხვრას, პირიქით, – მივესალმებით.

მიზანშეწონილად მიმაჩნია რელიგიის თავისუფლების საკითხებზე ფართომასშტაბიანი დიალოგის წამოწყება საზოგადოების თვალსაჩინო წარმომადგენლების, საპატრიარქოს, სხვადასხვა აღმსარებლობის ადამიანთა, ექსპერტთა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მონაწილეობით, რათა ჩვენ თვითონ განვსაზღვროთ ჩვენი თანაარსებობის პირობები იმ ახალ ვითარებაში, რომელშიც გვიწევს ცხოვრება, მათ შორის, იმ ისტორიულ-კულტურული გამოცდილების გათვალისწინებით, რომელმაც საქართველოს დღემდე შეუნარჩუნა ერთ-ერთი ყველაზე ცივილიზებული და ტოლერანტული ქვეყნის რეპუტაცია. დაუშვებელია, ჩვენ დღეს ნებაყოფლობით ვთქვათ უარი იმ მონაპოვარზე, რომელიც თვით განათლებულმა ევროპამ არც ისე დიდი ხნის წინ დაამკვიდრა.

• კანონმდებლობაში არსებული ხარვეზები

• სისხლისა და სამოქალაქო საპროცესო კოდექსებში არსებული ხარვეზები

საქართველოს ევროპის საბჭოში გაწევრიანებამდე, საერთაშორისო ექსპერტების აღიარებით, ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი დემოკრატიისაკენ გადადგმულ ნაბიჯად იქნა აღიარებული. თუმცა გაწევრიანებიდან რამდენიმე თვის განმავლობაში მასში 300-მდე ცვლილება შევიდა, რამაც კოდექსს დაუკარგა თავისი პირვანდელი სახე. ამასთანავე, საყურადღებოა, რომ პირველი შესწორებების შეტანა დაიწყო ევროსაბჭოში გაწევრიანებიდან ორი კვირის შემდეგ, კანონის ამოქმედებამდე ორი დღით ადრე. ფაქტობრივად, საქართველომ სრულიად ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი მიიღო, რომელშიც განსაკუთრებით დაცვის უფლებები შეიზღუდა.

ძველი რედაქციის მიხედვით „დამცველად დაიშვება უმაღლესი იურიდიული განათლების მქონე პირი, რომელიც ადვოკატია კანონით დადგენილი წესით, პროფესიული კავშირებისა და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების წარმომადგენლები, ამ კავშირებისა და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების წევრთა საქმეებზე, ახლო ნათესავი და სხვა კანონიერი წარმომადგენელი, არასრულწლოვანი, ან შეზღუდულქმედუნარიანი, ან ეჭვმიტანილის, ბრალდებულის, აგრეთვე იმ საპროცესო ქმედუნარო პირის საქმეზე, რომლის მიმართაც წარმოებს საქმე სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიებების გამოსაყენებლად, ეჭვმიტანილისა და ბრალდებულის მიერ მოწვეული სხვა პირები“ (78-ე მუხლის მე-2 ნაწილი), ხოლო ახალი რედაქციით „დამცველად დაიშვება უმაღლესი იურიდიული განათლების მქონე პირი, რომელიც კანონმდებლობის შესაბამისად უფლებამოსილია აწარმოოს საადვოკატო საქმიანობა“. შეზღუდვა თვალნათელია, რასაც ამძიმებს ის გარემოება, რომ საქართველოს პარლამენტმა დღემდე ვერ მიიღო კანონი ადვოკატურის შესახებ.

აღნიშნული ცვლილებით ეჭვმიტანილსა და ბრალდებულს მოესპო შესაძლებლობა, იმ შემთხვევაში, თუ მას არა აქვს საშუალება დაიქირავოს ადვოკატი და არ ენდობა სახაზინო წესით დანიშნულ დამცველს, ისარგებლოს საზოგადოებრივი დამცველის დახმარებით. საზოგადოებრივი დამცველი შეიძლება იყოს არასამთავრობო ორგანიზაციის წარმომადგენელი, ან ნდობით აღჭურვილი პირი, რომელიც დამოუკიდებელია და დაინტერესებულია დაიცვას ეჭვმიტანილისა და ბრალდებულის კანონიერი ინტერესები.

მნიშვნელობანია ის, რომ კოდექსში მიღებული ცვლილებების გამო წინასწარი გამოძიებისას დაშვებული პროცესუალური დარღვევების სასამართლოში გასაჩივრების შეზღუდვამ მეტად გაართულა დაკავებულთა მიმართ დაშვებული სამართალდარღვევების დამტკიცება და დამნაშავეთა დასჯა.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 84-ე „ნ“ პუნქტის თანახმად დამცველის მიერ გასაჩივრების შესაძლებლობა დაშვებულია პროკურორთან, ხოლო ამ უკანასკნელის მიერ საჩივრის უარყოფის შემთხვევაში ზემდგომ პროკურორთან მომკვლევის, მოკვლევის ორგანოს, გამომძიებლის ყველა მოქმედება და დადგენილება, რომლებიც მისი აზრით არღვევენ ეჭვმიტანილისა და დაცვის უფლებას. აღნიშნულიდან გამომდინარეობს, რომ მომკვლევის, გამომძიებლის ან პროკურორის მიერ ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის უფლებების დარღვევის შემთხვევაში სასამართლოს მაგიერ გასაჩივრება უნდა განხორციელდეს ზემდგომ პროკურორთან, რაც კონსტიტუციითა და სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით აღიარებულ შეჯიბრებითობის პრინციპს ეწინააღმდეგება. ამ პრინციპის თანახმად, „სასამართლოს ეკისრება კონტროლი ბრალდებასა და დაცვას შორის“, და რომ „დაწესებულია სასამართლო კონტროლი მომკვლევის, გამომძიებლის, პროკურორის იმ საპროცესო

მოქმედებებისადმი, რომელიც დაკავშირებულია მოქალაქეთა კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების შეზღუდვასთან“ (სსსკ მე-15 მუხლის მე-4 ნაწილი).

სახალხო დამცველის რეკომენდაციაა: დაკავებულ, წინასწარ პატიმრობაში მყოფ ექვემდებარებულ და ბრალდებულ პირებს უნდა ჰქონდეთ უფლება მიმართონ სასამართლოს მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების ნებისმიერ ეტაპზე. პროკურატურა არ უნდა იყოს გამოძიებლის გადაწყვეტილებების გასაჩივრების ერთადერთი ინსტანცია.

საპროცესო კოდექსის 305-ე მუხლის მე-5 ნაწილით გათვალისწინებული დებულება მოწმის მოთხოვნით დაკითხვაზე ადვოკატის დასწრების შესაძლებლობაზე ახალი რედაქციით სრულიად გაუქმდა. ჩვენი აზრით, ეს დაცვის უფლების არსებითი დარღვევაა, რადგან არსებობს საშიშროება, რომ დამცველის გარეშე დარჩენილი მოწმის დაკითხვისას გამოძიებელი და პროკურორი გამოიყენებს რა მოწმის მხრიდან მათი უფლებების არცოდნას, მიიღებს მისთვის სასურველ მტკიცებულებას. აღნიშნული მოქმედება კი მოწმეს შეუძლია გაასაჩივროს არა სასამართლოში, არამედ მხოლოდ პროკურორთან ან ზემდგომ პროკურორთან, ე.ი. იმავე ბრალდების მხარესთან, რომელმაც მტკიცებულება მიიღო ამ გზით. საკანონმდებლო ცვლილება კიდევ ერთ პრობლემას წარმოშობს, რაც უკანასკნელ პერიოდში სამართალდამცავთა პრაქტიკაში დაინერგა. კერძოდ, გამოძიებელმა და პროკურორმა ადვოკატის გარეშე დარჩენილი მოწმის დაკითხვისას შესაძლოა ისარგებლოს პირის გამოუცდელობითა და არაკომპეტენტურობით, დაკითხოს იგი როგორც მოწმე და მიღებული ჩვენება გამოიყენოს მისთვის ბრალდების წასაყენებლად.

სახალხო დამცველის რეკომენდაციაა: აღდგენილი იქნეს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში დაკითხვისას მოწმის მიერ ადვოკატით სარგებლობის უფლება.

უაღრესად მნიშვნელოვანია კონსტიტუციის მე-18 მუხლიდან გამომდინარე სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსთან შესაბამისობის პრობლემატიკა, რომელიც შეეხება წინასწარი პატიმრობის კონკრეტული ვადის ხელოვნურად გაგრძელების პრობლემას.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 162-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, განსაკუთრებულ შემთხვევებში, გამონაკლისის სახით, გამოძიებლის მოტივირებული შუამდგომლობათა და საქართველოს გენერალური პროკურორის თანხმობით, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის მოსამართლეს შეუძლია ბრალდებულის პატიმრობის ვადა გააგრძელოს 9 თვემდე. ამ ვადის გასვლის შემდეგ იგი პატიმრობიდან დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლდეს.

ამავე მუხლის მე-6 ნაწილის თანახმად კი, პატიმრობის, როგორც აღმკვეთი ღონისძიების, ვადის გამოთვლისას ბრალდებულისა და მისი დამცველის მიერ სისხლის სამართლის საქმის მასალების გაცნობის ვადა მხედველობაში არ მიიღება.

მიმაჩნია, რომ დასახელებული იურიდიული ნორმით ირღვევა საქართველოს კონსტიტუციის მე-18 მუხლის მე-6 პუნქტით ბრალდებულისათვის დაწესებული ცხრათვიანი საპატიმრო ვადა, ვინაიდან იგი საშუალებას აძლევს გამოძიებას, დაინტერესების შემთხვევაში დაუსაბუთებლად გააჭიანუროს კანონით პატიმრობისათვის დაწესებულ 9-თვიან ვადაში საგამომძიებლო მოქმედებების ჩატარება. ამასთან ერთად დასახელებული პუნქტი პირდაპირ კავშირშია საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 271-ე მუხლთან, რომლითაც წინასწარი გამოძიება

დამთავრებულად ითვლება მაშინ, როცა პროკურორი სასამართლოში საქმეს გააგზავნის საბრალდებო დასკვნით, ან გამოიტანს დადგენილებას სამედიცინო ხასიათის იძულებითი ღონისძიების გამოყენების, ან საქმის შეწყვეტის შესახებ. აქედან გამომდინარე, აღნიშნული მოქმედებები, აგრეთვე ბრალდებულისა და მისი დამცველისათვის გამოძიების დამთავრების, საქმის გაცნობის დროისა და ადგილის შესახებ წერილობითი ფორმით შეტყობინება, მათ მიერ საქმის მასალების გაცნობის ვადა, რაც გათვალისწინებულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 177-ე, 401-406 და 409-ე მუხლებით, მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული წინასწარი პატიმრობის ვადის გამოთვლისას, რომელიც არ აღემატება 9 თვეს, მითუმეტეს, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 407-ე მუხლის თანახმად, საქმის გაცნობის შემდეგ, გამოძიების შევსების, ახალ მტკიცებულებათა მოპოვების, საგამოძიებო მოქმედებათა ჩატარების, საქმის შეწყვეტის ან სხვა საპროცესო გადაწყვეტილებათა მიღების შესახებ, მხარის შუამდგომლობის საფუძვლიანობის შემთხვევაში, გამოძიებელი ვალდებულია შეავსოს დაშვებული ხარვეზები, რის გამოც საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება უნდა განხორციელდეს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 162-ე მუხლით განსაზღვრულ – მაქსიმუმ 9-თვიან საპატიმრო ვადაში. იმ შემთხვევაში, თუ აღნიშნული ვადა ამოწურულია და ამ ხარვეზების შევსებისათვის დაყენებული შუამდგომლობა დაკმაყოფილებული იქნება გამოძიების მიერ, მისთვის არ რჩება აღნიშნული საგამოძიებო მოქმედებებისათვის კანონით დაწესებული საპატიმრო ვადა, რაც პირს, რომელიც აწარმოებს წინასწარ გამოძიებას, აიძულებს კანონით დაწესებულ 9-თვიან ვადაში დაამთავროს წინასწარი გამოძიება, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მან პატიმრობიდან უნდა გაათავისუფლოს ბრალდებული.

სახალხო დამცველის რეკომენდაცია: აღნიშნული გარემოების გათვალისწინებით, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 162-ე მუხლიდან საჭიროა ამოღებული იქნეს მე-6 პუნქტი, რომლითაც პატიმრობის, როგორც აღმკვეთი ღონისძიების ვადის გამოთვლისას, ბრალდებულისა და მისი დამცველის მიერ სისხლის სამართლის საქმის მასალების გაცნობის ვადა არ მიიღება მხედველობაში.

საინტერესოა, რომ კოდექსში ვერ ნახავთ ზუსტ განსაზღვრებას, თუ რა მომენტიდან შეუძლია დაკავებულს ისარგებლოს ადვოკატის აყვანის უფლებით. ისიც მნიშვნელოვანია, რომ პირველი სამი საათის განმავლობაში იგი ითვლება ე.წ. „წარმოდგენილ პირად“, ხოლო პირველი 12 საათის განმავლობაში იგი ჯერ არ ითვლება ეჭვმიტანილად და, ფაქტობრივად, მოკლებულია ადვოკატის დახმარებას. 12 საათი სრულიად საკმარისი ვადაა იმისათვის, რომ დაკავებულზე მოხდეს ფიზიკური ზემოქმედება და გამოძალული იქნეს აღიარებითი ჩვენებები. გარდა ამისა, სარგებლობენ რა დაკავებულთა სამართლებრივი გაუთვითცნობიერებლობით, მათ გარკვევით არ უმარტავენ მათ სტატუსს.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ვფიქრობ, დაცვის უფლება გარანტირებული უნდა იყოს სამართალდამცავთან მოქალაქის პირველი კონტაქტის მომენტიდან.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 96-ე მუხლში, რომელიც ფაქტობრივად დეფინიციას იძლევა იმისა, თუ ვინ არის და რა სტატუსით სარგებლობს ექსპერტი, ვკითხულობთ – „ექსპერტად შეიძლება დაინიშნოს ნებისმიერი პირი, რომელსაც აქვს სპეციალური ცოდნა, მუშაობს საქსპერტო დაწესებულებაში ან აქვს ლიცენზია“ (სსსკ 96-ე მუხლის მე-2 ნაწილი). ამ დებულების შესაბამისად, საქსპერტო საქმიანობის განხორციელების ერთ-ერთი პირობაა შესაბამისი ლიცენზიის არსებობა. შესაბამისად, კანონმდებლობით უნდა განსაზღვრულიყო ლიცენზიის გაცემის წესი და პირობები. დღეისათვის ერთადერთ ასეთ აქტს წარმოადგენს პრეზიდენტის №564-ე ბრძანებულება,

რომელიც ადგენს სამედიცინო დაწესებულებების საქმიანობის ლიცენზირების წესს. როგორც ამ ბრძანებულების დასახელებიდან ჩანს და შესაბამისად, მისი მე-3 მუხლის მე-3 ნაწილიდან ირკვევა, იგი ვრცელდება მხოლოდ იურიდიულ პირებზე. მაშინ როდესაც საპროცესო კანონმდებლობით შესაბამისი ლიცენზიის არსებობისას ფიზიკურ პირს უფლება აქვს ჩაატაროს ექსპერტიზა, არ არის განსაზღვრული ამ უფლების რეალიზაციისა და მისით სარგებლობის წესი და ფორმა, რაც საშუალებას აძლევს სამართალდამცავ ორგანოებს უარი განაცხადონ კერძო, დამოუკიდებელი ექსპერტების მიერ ჩატარებულ ექსპერტიზაზე, თუკი ეს უკანასკნელი შესაბამისი ლიცენზიის მქონე დაწესებულებებს არ წარმოადგენენ. ამასთანავე, ზემოთხსენებული ბრძანებულების №1 დანართის მე-9 პუნქტის „საექსპერტო სამედიცინო დაწესებულება“ შენიშვნა ცალსახად ადგენს, რომ „საექსპერტო სამედიცინო საქმიანობათა ლიცენზირება მოიცავს მხოლოდ სახელმწიფო დაწესებულებებს 100%-იანი სახელმწიფო წილით“, რაც არასაჯარო იურიდიულ პირებსაც უქმნის შესაბამის პრობლემებს.

სახალხო დამცველის რეკომენდაციაა: განისაზღვროს საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებული როგორც საჯარო, ასევე კერძო, ფიზიკური და იურიდიული პირების მიერ განხორციელებული საექსპერტო საქმიანობის ლიცენზირების წესი და პირობები.

სახალხო დამცველის რეკომენდაციაა: სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსიდან ამოღებული უნდა იქნას მხარის მიერ დანიშნული ალტერნატიული ექსპერტიზის დასკვნის მოკვლევისა და გამოძიების ორგანოებისათვის წარდგენის და საქმეზე დართვის სავალდებულობა. ექსპერტი დამოუკიდებელი პირია, რომელიც მუშაობს კერძო შეკვეთებზე და მასსა და კლიენტს შორის მომსახურების თაობაზე დადებული ხელშეკრულებით განსაზღვრული უნდა იყოს ექსპერტის მხრიდან გაკეთებული დასკვნების საიდუმლოება და კონფიდენციალურობა.

სახალხო დამცველის რეკომენდაციაა: სსსკ 137-ე მუხლის პირველ ნაწილს, რომელშიც ჩამოთვლილია დაკავებულთა და დაპატიმრებულთა განთავსების ადგილის ადმინისტრაციის საპროცესო მოვალეობები, ჩაემატოს პუნქტი – მხარის მიერ დანიშნული ექსპერტის ან შემოწმების მიზნით ექიმის მათ დაქვემდებარებულ დაწესებულებაში შეშვების ვალდებულების თაობაზე. მსგავსი პუნქტი უნდა ჩაიდოს სსსკ 84-ე მუხლში, რომელიც დამცველის უფლებებს განმარტავს, „დაკავებულთა და დაპატიმრებულთა განთავსების ადგილას შეიყვანოს ექსპერტი და ექიმი“.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 594-ე მუხლის I ნაწილის „ა“ პუნქტის თანახმად, ახალადმოჩენილ გარემოებათა გამო განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გადასინჯვის შესახებ საჩივარი შეიტანება საქართველოს გენერალურ პროკურორთან, საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ გამოტანილ და კანონიერ ძალაში შესულ გადაწყვეტილებებზე, ხოლო აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორებთან, შესაბამისად ამ რესპუბლიკების სასამართლოების მიერ გამოტანილ და კანონიერ ძალაში შესულ გადაწყვეტილებებზე.

ამავე კოდექსის 596-ე მუხლის I ნაწილის მოთხოვნათა საფუძველზე, შესაბამისი პროკურორები შეტანილი საჩივრების გამო გამოითხოვენ სისხლის სამართლის საქმეს ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილებას, ხოლო საჩივრის საფუძველიანობის შემთხვევაში აღძრვენ საქმეზე წარმოებას და გამოძიებას ავალებენ პროკურორს

ან გამომძიებელს.

ამასთან ერთად, მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით არ არის გათვალისწინებული ასეთი ხასიათის საჩივრის გამო აღძრული საქმეების წარმოების ვადები, რაც დაინტერესებული ორგანოებისა და თანამდებობის პირების მხრიდან მათი ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში გაჭიანურების გარდა, მთელ რიგ შემთხვევაში იწვევს ამ საქმეში გამავალი პირების მიმართ, სამოქალაქო საქმეთა განხილვის შეჩერების შემთხვევებს, როგორც ამას ადგილი აქვს კონტრაბანდის ბრალდებაში გამართლებულ თ. შაფათაგას მიმართ. ყოველივე ამით კი, უხეშად ირღვევა გამართლებულის, მსჯავრდებულის ან მოქალაქის, კონსტიტუციით გარანტირებული და სამოქალაქო კანონმდებლობით მინიჭებული უფლებები.

სახალხო დამცველის რეკომენდაცია: საჭიროდ მიგვაჩნია საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 596-ე მუხლის I ნაწილს დაემატოს მოთხოვნები ახალდამოწმებულ გარემოებათა საჩივრის გამო აღძრულ საქმეზე წარმოების ვადის 2 თვით განსაზღვრის შესახებ, ხოლო განსაკუთრებულ შემთხვევებში, საქმის მოცულობისა და სირთულის გათვალისწინებით, საქართველოს გენერალურ პროკურორს, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების პროკურორებს მიენიჭოთ უფლება ასეთი ვადების კიდევ ორი თვით გაგრძელების შესახებ.

ყოველივე ზემოთქმული მიუთითებს იმაზე, რომ ხდება უფლების ქმედითი შეზღუდვა, რაც გზას უღობავს ობიექტურ და კვალიფიციურ მართლმსაჯულებას. ზემოთ დასახელებული ცვლილებები არის უკან გადაგმული ნაბიჯი მიმდინარე სამართლებრივ რეფორმებში და არ შეიძლება მათი სათანადო რეაგირების გარეშე დატოვება.

საქართველოს კონსტიტუციის მე-6 მუხლით, აღიარებულია ყველა სხვა სამართლებრივი აქტის უზენაეს კანონთან აუცილებელი შესაბამისობის მოთხოვნა. კონსტიტუციის მე-18 მუხლით ადამიანის თავისუფლება ხელშეუვალია, ხოლო კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში, საგანგებოდ უფლებამოსილი პირის მიერ ამა თუ იმ პირის დაკავების შემთხვევაში, მას დაკავებისთანავე უნდა განემარტოს მისი უფლება – დაკავებისთანავე მოითხოვოს დამცველის დახმარება.

კონსტიტუციის ამ მოთხოვნებს არ ითვალისწინებს საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი. კერძოდ, დაკავების შესახებ კოდექსის XIX თავი, რომელშიც სრულყოფილი სახით არ არის გადმოცემული დაკავებულის უფლებები, სახელდობრ, მისი უფლება, დაკავებისთანავე მოითხოვოს დამცველის დახმარება. დაკავებულის კონსტიტუციური უფლებების დასახელებული შეზღუდვა მთელ რიგ შემთხვევებში იწვევს სამართალდამცავი ორგანოების დაინტერესებული თანამშრომლების მხრიდან მათზე ზეწოლის, ფიზიკური და ფსიქიკური ზემოქმედების შემთხვევებს, რაც მომავალში ხდება დაუსაბუთებელი სასამართლო გადაწყვეტილებების მიღების საფუძველი.

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატში შემოსული განცხადებებისა და საჩივრების განხილვითა და ანალიზით ირკვევა, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო და სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა მთელი მოცულობით ვერ უზრუნველყოფს კონსტიტუციით ადამიანისათვის მინიჭებულ უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვას.

დასახელებული კოდექსები ფაქტობრივად გვერდს უვლიან და რეგულირების გარეშე ტოვებენ მსჯავრდებულისა და სამოქალაქო პროცესში მონაწილე მხარეთა ისეთი დიდი მნიშვნელობის გარემოებებს, როგორცაა მათი უფლებები – გაასაჩივრონ ახალგამოვლენილ გარემოებათა გამო სასამართლოების მიერ დაშვებული შეცდომების შედეგად გამოტანილი სასამართლო გადაწყვეტილებები (განჩინებები,

დადგენილებები).

აღნიშნული საკითხის აქტუალობა განპირობებულია იმითაც, რომ მართლმსაჯულების ორგანოთა საქმიანობაში არც თუ ისე იშვიათად ადგილი აქვს სასამართლოს მიერ დაშვებულ შეცდომათა გამო ისეთი სახის არსებითი ხასიათის დარღვევებს, რომლებიც გათვალისწინებულია საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 563-ე და სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 394 მუხლებით, სხვა გარემოებებით, რომლებიც ამტკიცებენ მსჯავრდებულის უდანაშაულობას ან მის მიერ უფრო მსუბუქი (მძიმე) დანაშაულის ჩადენას, იწვევენ მხარეთა სხვაგვარი ხასიათის პასუხისმგებლობას (სამოქალაქო საქმეთა წარმოებაში) და, რომელთა გამოუყენებლობამ ხელი შეუშალეს საქმის ყოველმხრივ, სრულად და ობიექტურად განხილვას, რითაც გავლენა მოახდინეს საფუძვლიანი და სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღებაზე.

ასეთ შემთხვევებში სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო პროცესში მონაწილე მხარეები, ამჟამად მოქმედი კანონმდებლობით მოკლებულნი არიან შესაძლებლობებს დადგენილ ვადაში გაასაჩივრონ სასამართლოების მიერ მიღებული დაუსაბუთებელი და უსამართლო გადაწყვეტილებები, რაც გარდა იმისა, რომ მათ ართმევს კონსტიტუციით მინიჭებულ უფლებამოსილებებს, შემდგომში, მთელ რიგ შემთხვევებში იწვევს სხვადასხვა სახის გართულებებს, ხოლო საზოგადოებაში ამკვიდრებს მართლმსაჯულებისა და კანონიერებისადმი ინდიფერენტულ, ურწმუნო და უპატივცემლო დამოკიდებულებებს.

უნდა აღინიშნოს, რომ ქვეყანაში ჩატარებული სასამართლო რეფორმის პროცესში გარემოებები, რომლებიც მიუთითებდნენ დაშვებულ სასამართლო შეცდომაზე, რომელმაც თავი იჩინა განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ, განიხილებოდა ახალგამოვლენილ გარემოებად, რაც ქმნიდა სასამართლო გადაწყვეტილების გადასინჯვის საფუძველს. მაგრამ იგი შემდგომში გაურკვეველი მოტივებისა და დასაბუთების გარეშე ამოღებული იქნა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსიდან, ხოლო სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი სასამართლო შეცდომას საერთოდ არ განიხილავდა და არ განიხილავს ამჟამადაც როგორც ახალგამოვლენილ გარემოებებსა და საქმეზე წარმოების განახლების საფუძველს.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის 21-ე მუხლის „ა“ პუნქტის საფუძველზე, საჭიროდ მიმაჩნია საქართველოს პარლამენტს წარედგინოს წინადადებები საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 145-ე მუხლში მე-2 აბზაცის დამატების შესახებ, შემდეგი რედაქციით:

„პირს დაკავებისთანავე განემარტება მისი უფლება, დაკავებისთანავე მოითხოვოს დამცველის დახმარება, რაც უნდა დაკმაყოფილდეს და იგი შეტანილი იქნას დაკავების ოქმში“.

ხოლო, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 593-ე მუხლსა და საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 423 მუხლში შეტანილი იქნეს დამატებები, რაც გაითვალისწინებს სასამართლო გადაწყვეტილებების გაუქმებას მთლიანად ან ნაწილობრივ, თუ დადგენილი იქნება გარემოებები, რომლებიც მიუთითებენ დაშვებულ სასამართლო შეცდომაზე და რომელიც გახდა დაუსაბუთებელი და უკანონო განაჩენის დადგენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების მიღების საფუძველი.

ჩვენ გვაქვს ობიექტური პრეტენზიები შრომით კანონმდებლობასთან დაკავშირებით. საქართველოს შრომის კოდექსის ზოგიერთი მუხლი არ შეესაბამება საქართველოს კონსტიტუციის მოთხოვნას. ამის საფუძველზე, სახალხო დამცველმა აღძრა რამდენიმე სარჩელი საკონსტიტუციო სასამართლოში.

ერთ-ერთი სარჩელი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ - შრომის კოდექსის

207-ე მუხლის შინაარსის შეუსაბამობის გამო საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-9 პუნქტის მოთხოვნებთან – განხილული იქნა საკონსტიტუციო სასამართლოს პირველი კოლეგიის მიერ განმწესრიგებულ სხდომაზე წლეულს, 26 ოქტომბერს, და მიღებული იქნა.

საქართველოს შრომის კანონთა კოდექსის 207-ე მუხლის 1,2,3 პუნქტების მიხედვით სამუშაოდან უკანონოდ დათხოვნილ და წინანდელ სამუშაოზე აღგენილ მუშას ან მოსამსახურეს სასამართლოს გადაწყვეტილებით აუნაზღაურდება იძულებით გაცდენილი დროის ხელფასი დათხოვნის დღიდან, „მაგრამ არა უმეტეს სამი თვისა“ და სხვა შემთხვევაში კი „არა უმეტეს ერთი წლისა“. ეს დისპოზიციები არ შეესაბამება საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის 9-ე პუნქტის შინაარსს, სადაც ვკითხულობთ, რომ „ყველასათვის გარანტირებულია სახელმწიფო და თვითმმართველობის ორგანოთა და მოსამსახურეთაგან უკანონოდ მიყენებული ზარალის სასამართლო წესით სრული ანაზღაურება სახელმწიფო სახსრებიდან.“ საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის მე-9 პუნქტით ვადის დათქმის გარეშე გარანტირებულია ყველასათვის უკანონოდ მიყენებული ზარალის ანაზღაურება. სახელმწიფოს ძირითადი კანონის შესაბამისად მოქალაქე არ შეიძლება შეიზღუდოს განაცდურის ვადით და მას სრულიად უნდა აუნაზღაურდეს უკანონოდ დათხოვნის შედეგად მიყენებული ზარალი.

უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველოს პარლამენტმა ჩვეული ოპერატიულობით მოახდინა რეაგირება ჩვენს სარჩელზე, წლეულს, 21 ნოემბრის პლენარულ სხდომაზე, ცვლილება შეიტანა შრომის კანონთა კოდექსის 207-ე მუხლის პირველ, მეორე და მესამე ნაწილებში, რომლებიდანაც ამოღებული იქნა სიტყვები „მაგრამ არა უმეტეს ერთი წლისა“. საქართველოს პრეზიდენტმა იმავე დღეს ხელი მოაწერა ცვლილებას და იგი გამოქვეყნებისთანავე შევიდა ძალაში. აღნიშნულისაგამო, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს ჩარევა კანონმდებლობის კონსტიტუციასთან შესაბამისობაში მოყვანასთან დაკავშირებით საჭირო აღარ გახდა.

საკონსტიტუციო სასამართლოსთან დაკავშირებით მინდა აღვნიშნო, რომ ჩვენ მივესალმებით იმ საკანონმდებლო ცვლილებებს, რომელიც იგეგმება. მიგვაჩნია, რომ ეს ცვლილებები სასიკეთოდ წაადგება ადამიანის უფლებათა დაცვის მთელ სისტემას, რადგანაც საკონსტიტუციო სასამართლოს დინამიკური და უფრო ეფექტური მუშაობის მაღალი სტანდარტი მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს ადამიანის უფლებათა დაცვის სფეროში საკმაოდ მაღალ სტანდარტს. საკონსტიტუციო სასამართლოს ოთხწლიანი საქმიანობის ანალიზმა გამოავლინა მისი სტრუქტურისა და სამართალწარმოების წესების სრულყოფის აუცილებლობა. სასამართლოში შეტანილ სარჩელთა დიდი უმრავლესობა მოქალაქეთა მიერ არის შეტანილი და ამდენად სასამართლოს კოლეგიის განსჯადია. არსებული სტრუქტურა და სამართალწარმოების წესები საშუალებას არ იძლევა დროულად იქნას განხილული შეტანილი სარჩელები, მაგალითად, სასამართლოს დღემდე არ დაუწყია 40-ზე მეტი სარჩელის განხილვა, რომელთა ნაწილის შეტანიდან წელიწადზე მეტი გავიდა. ამას ჩვენს მიერ ზემონახსენები ფაქტიც ადასტურებს. არ შეიძლება სახალხო დამცველი 2 წელიწადზე მეტი ხნის განმავლობაში ელოდეს თავისი სარჩელის განხილვას, ვინაიდან სახალხო დამცველის მიერ შეტანილი სარჩელი არ არის კერძო ხასიათის და იგი საზოგადოების ინტერესებს გამოხატავს. თითქმის ორწლიანი დაგვიანების მიზეზი კი სარჩელის განსჯადობის საკითხი და განხილვის დიდი ვადებია. „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ ორგანულ კანონში ცვლილებათა შეტანის შესახებ კანონპროექტის დეტალურ განხილვას, რა თქმა უნდა, არ შევუდგები, მაგრამ აღნიშნულ ცვლილებათა პაკეტს ვეთანხმები, და მინდა გამოვყო რამოდენიმე ასპექტი, კერძოდ, კონსტიტუციური სარჩელის ან კონსტიტუციური წარდგინების არსებითად განხილვის ვადა, განხილვის დაწყებიდან 30 კალენდარულ დღეს არ უნდა აღემატებოდეს. განსაკუთრებულ შემთხვევაში საქმის განხილვის

ვადა, არაუმეტეს 30 კალენდარული დღისა, შეიძლება გააგრძელოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმმა.

კონსტიტუციური სარჩელის დაკმაყოფილებამ უნდა გამოიწვიოს არაკონსტიტუციურად ცნობილი ნორმატიული აქტის ან მისი ნაწილის ძალადაკარგულად ცნობა საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოქვეყნების მომენტიდან.

სახალხო დამცველის საქმიანობის სრულყოფილად წარმართვის თვალსაზრისით უაღრესად მნიშვნელოვანია 39-ე მუხლის პირველი პუნქტის ახალი ვარიანტი: საკონსტიტუციო სასამართლოში ნორმატიული აქტების ან მათი ცალკეული ნორმების კონსტიტუციურობის თაობაზე კონსტიტუციური სარჩელის შეტანის უფლება აქვთ საქართველოს სახალხო დამცველსა და მოქალაქეთა საზოგადოებრივ გაერთიანებას, რომლის საქმიანობის სფეროსაც მიეკუთვნება ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვა, თუ ისინი მიიჩნევენ, რომ ამ აქტებით ან მათი ცალკეული ნორმებით დარღვეულია საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავით აღიარებული უფლებანი და თავისუფლებანი, აგრეთვე საქართველოსა და სხვა სახელმწიფოთა ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს, თუ ამით დაირღვა უშუალოდ მოსარჩელის უფლება.

• „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ კანონში შესატან ცვლილებებთან დაკავშირებით

საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ სახალხო დამცველის რეკომენდაციების განხილვისა და მათზე მიღებული გადაწყვეტილებების ანალიზს მივყავართ იმ დასკვნამდე, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო და საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა არ შეიცავს მექანიზმებს, რომელთა მეშვეობითაც რეალიზებული იქნება კონსტიტუციითა და შესაბამისი ორგანული კანონით სახალხო დამცველისათვის მინიჭებული უფლებამოსილებანი.

კონსტიტუციის 43-ე მუხლის საფუძველზე, საქართველოს სახალხო დამცველი უფლებამოსილია მის მიერ გამოვლენილი ადამიანის უფლებათა და თავისუფლების დარღვევის ფაქტების შესახებ შეატყობინოს შესაბამის ორგანოებსა და თანამდებობის პირებს, ამასთან, მისი საქმიანობისათვის დაბრკოლების შექმნა ისჯება კანონით.

„საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის 21-ე მუხლის „ე“ პუნქტით, სახალხო დამცველი უფლებამოსილია რეკომენდაციით მიმართოს შესაბამის სასამართლო ინსტანციას ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერების შემოწმების თაობაზე, თუ შემოწმების შედეგად მიჩნეულია, რომ სასამართლო წარმოების პროცესში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევას შეეძლო არსებითად ემოქმედა სასამართლო გადაწყვეტილების მიღებაზე.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო და საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს რა აღნიშნულ მოთხოვნებს, პროცესუალური რეგულირების მიღმა ტოვებს სახალხო დამცველის რეკომენდაციისა და მისი განხილვის აუცილებლობის საკითხებს, რაც აღნიშნული კანონების მოთხოვნათა შორის შეუსაბამობის გარდა, არცთუ იშვიათად ქმნის საერთო სასამართლოების მხრიდან მათ განხილვაზე უარის თქმის საფუძველს.

სახელდობრ, სერიოზული ხასიათის წინააღმდეგობებს შეიცავს „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის 21-ე მუხლის „ე“ პუნქტისა და საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 594-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მოთხოვნები, რაც გამოიხატება მასში, რომ ორგანული კანონის 21-ე მუხლის „ე“ პუნქტი სახალხო დამცველს ანიჭებს უფლებას რეკომენდაციით მიმართოს შესაბამის სასამართლო ინსტანციას ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერების შემოწმების თაობაზე. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 594-ე მუხლის მე-3 ნაწილი კი გვერდს უვლის რა სახალხო დამცველის უფლებას რეკომენდაციით მიმართოს ახალადმოჩენილ ან ახალგამოვლენილ გარემოებათა გამო შესაბამის სასამართლო ინსტანციას განაჩენის ან სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერების შემოწმების შესახებ, საჩივრის შეტანის უფლებას ანიჭებს მხარეებს და არა რეკომენდაციით მიმართვისა სახალხო დამცველს. ამასთან, ასეთი ხასიათის საჩივრის უფლებას ანიჭებს სხვა დაინტერესებულ პირს (შეიძლება ვიგულისხმოთ სახალხო დამცველი) მხოლოდ მსჯავრდებულის გარდაცვალების შემთხვევაში. კოდექსის ეს მოთხოვნა სახალხო დამცველს ართმევს უფლებამოსილებას ადამიანის უფლებათა დარღვევის აღმოჩენის შემთხვევაში რეკომენდაციით მიმართოს შესაბამის სასამართლო ინსტანციას, როგორც სასამართლო წარმოების პროცესში, ისე მსჯავრდებულის გარდაცვალებისას.

გარკვეული ხასიათის წინააღმდეგობებია აგრეთვე „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის 21-ე მუხლის „ბ“ პუნქტსა და საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 21-ე და 234-ე მუხლებს შორის, რაც გამოიხატება მასში, რომ ორგანული კანონის 21-ე მუხლის „ბ“ პუნქტი სახალხო დამცველს აღჭურავს უფლებამოსილებით ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა აღსადგენად რეკომენდაციები გაუზზავნოს სახელმწიფო ორგანოს, თანამდებობის ან იურიდიულ პირს, რომლის მოქმედებამაც გამოიწვია ადამიანის უფლებათა

დარღვევა, ხოლო სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 21-ე და 234-ე მუხლები კი გვერდს უვლიან რა სახალხო დამცველის რეკომენდაციით გაგზავნის უფლებამოსილების განხორციელების სამართლებრივი რეგულირების საკითხებს, ითვალისწინებენ სამართალწარმოების მონაწილის, აგრეთვე სხვა პირის და ორგანოს (შეიძლება ვიგულისხმოთ სახალხო დამცველი) უფლებებს კანონით დადგენილი წესით მხოლოდ გაასაჩივროს იმ ორგანოს ან თანამდებობის პირის მოქმედება, რომელიც პროცესს აწარმოებს.

ანალოგიური შეუსაბამობით ხასიათდება „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის 21-ე მუხლისა და საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 422-ე და 423-ე მუხლების მოთხოვნები, რომლებითაც ერთი მხრივ, სახალხო დამცველს უფლებამოსილება ენიჭება რეკომენდაციით მიმართოს სასამართლო ინსტანციას ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერების შემოწმების თაობაზე, ხოლო მეორე შემთხვევაში კი კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება შეიძლება ბათილად იქნეს ცნობილი და გასაჩივრდეს ახალდმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების მოტივით მხოლოდ და მხოლოდ დაინტერესებული მხარის განცხადებით.

აღნიშნული მოსაზრების გათვალისწინებით, ვფიქრობთ, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 21-ე, 234-ე, 594-ე მუხლის მე-3 ნაწილი და საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 422-ე და 423-ე მუხლები მოითხოვენ შესაბამისი ცვლილებებისა და დამატებების შეტანას. კერძოდ, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 21-ე მუხლის პირველი ნაწილის ბოლო სიტყვას „აწარმოებს“ უნდა დაემატოს სიტყვები: „ხოლო საქართველოს სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართოს მათი მოქმედების ან გადაწყვეტილების გადასინჯვის შესახებ“ და იგი ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით:

„სისხლის სამართალწარმოების მონაწილემ, აგრეთვე სხვა პირმა და ორგანომ, კანონით დადგენილი წესით შეიძლება გაასაჩივროს იმ ორგანოს ან თანამდებობის პირის მოქმედება და გადაწყვეტილება, რომელიც პროცესს აწარმოებს, ხოლო საქართველოს სახალხო დამცველმა რეკომენდაციით მიმართოს შესაბამის სასამართლო ინსტანციას მათი მოქმედების ან გადაწყვეტილების გადასინჯვის შესახებ“.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 234-ე მუხლს დაემატოს მეორე ნაწილი და იგი ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით:

„საქართველოს სახალხო დამცველი უფლებამოსილია რეკომენდაციით მიმართოს შესაბამის ორგანოს ან თანამდებობის პირს ამ მუხლის პირველ ნაწილში ჩამოთვლილი ორგანოებისა და თანამდებობის პირების მოქმედებებისა და გადაწყვეტილებების კანონიერების შემოწმების თაობაზე“.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 594-ე მუხლის მე-3 ნაწილის მე-6 სტროფის სიტყვას – „მხარეები“ დაემატოს სიტყვები: „ხოლო რეკომენდაციით მიმართვისა საქართველოს სახალხო დამცველს“. ამავე ნაწილის მე-7 სტროფის სიტყვას „შემთხვევაში“ დაემატოს სიტყვები: „საჩივარი შეიტანება“ და იგი უნდა ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით:

„ახალდმოჩენილ და ახალგამოვლენილ გარემოებათა გამო განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების შეტანის შესახებ საჩივრის შეტანის უფლება აქვთ მხარეებს, ხოლო რეკომენდაციით მიმართვისა – საქართველოს სახალხო დამცველს. მსჯავრდებულის გარდაცვალების შემთხვევაში საჩივარი შეიტანება მისი ნათესავის, დამცველის ან სხვა დაინტერესებული პირის მიერ“.

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 422-ე მუხლის პირველი ნაწილის მე-2 სტროფის სიტყვას „განცხადებით“ დაემატოს სიტყვები „სახალხო დამცველის რეკომენდაციით“ და იგი ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით:

„კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება დაინტერესებული მხარის განცხადებით ან საქართველოს სახალხო დამცველის რეკომენდაციით შეიძლება ბათილად

იქნეს ცნობილი, თუ...“

საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 423-ე მუხლის პირველი ნაწილის მე-3 სტროფის სიტყვას “მოთხოვნით“ დაემატოს სიტყვები „აგრეთვე კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების ან განჩინებით დამთავრებული საქმის განახლება ახალ-აღმოჩენილ გარემოებათა გამო დასაშვებია სახალხო დამცველის რეკომენდაციით“ და იგი ჩამოყალიბდეს შემდეგი რედაქციით:

„კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს ახალ-აღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმის წარმოების განახლების მოთხოვნით, აგრეთვე კანონიერ ძალაში შესული გადაწყვეტილების ან განჩინებით დამთავრებული საქმის განახლება ახალაღმოჩენილ გარემოებათა გამო დასაშვებია საქართველოს სახალხო დამცველის რეკომენდაციით, თუ...“

ვინაიდან „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონით არ არის განსაზღვრული საქართველოს სახალხო დამცველის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შემთხვევაში ახალი სახალხო დამცველის არჩევის ვადა, „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის მე-9 მუხლს დაემატოს მესამე პუნქტი: „საქართველოს სახალხო დამცველს უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის შემთხვევაში საქართველოს პარლამენტი ახალ სახალხო დამცველს ირჩევს ვადის შეწყვეტიდან არა უგვიანეს 60 დღისა.“

სოციალურ-ეკონომიკური უფლებები ადამიანის უფლებათა დაცვის სისტემის უმნიშვნელოვანესი სფეროა. მათი სათანადო დაცვა უკვე მიუთითებს ადამიანის უფლებათა მაღალ სტანდარტებზე. სამწუხაროდ, ამ ჰარმონიამდე ჩვენს ქვეყანას ჯერ კიდევ შორი გზა აქვს გასავლელი. მასობრივი უმუშევრობის, გაუცემელი ხელფასებისა და პენსიების, ძალზე დაბალი მატერიალური ანაზღაურების, სოციალურად დაუცველი ათასობით ჩვენი თანამოქალაქის არსობების ფონზე ძნელია ილაპარაკო არა მხოლოდ მაღალ, არამედ უბრალოდ რაიმე სტანდარტებზე. ქვეყნის სოციალ-ეკონომიკური კრიზისი, უპირველეს ყოვლისა, სოციალურ უფლებათა საკითხს ამძიმებს. ხელისუფლებამ უნდა შეიმუშაოს ამ უფლებათა დაცვის გაცილებით ძლიერი მექანიზმები. სერიოზული დარღვევები აღინიშნება ამ ტიპის უფლებათა ყველა სფეროში, ესენია საკუთრება, ჯანდაცვა, განათლება, სოცურუნველყოფა, კულტურული უფლებები, შრომითი უფლებები და სხვა. ეს, პირველ რიგში, განპირობებულია სუსტი სახელმწიფო მართვის ინსტიტუტების არსებობითა და საფინანსო კრიზისით.

საკუთრების უფლება

საერთაშორისო სამართალმა საკუთრება აღიარა არა მხოლოდ სოციალ-ეკონომიკურ უფლებათა ინსტიტუტად, არამედ სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა დაცვის უმნიშვნელოვანეს ინსტრუმენტად. საკუთრება, როგორც სამართლის ინსტიტუტი, ძალზე ფართოა. საკუთრების უფლების სფეროს განეკუთვნება: საწარმოთა, ბინებისა და მიწის პრივატიზაცია და მასთან დაკავშირებული პრობლემატიკა: მეწარმეთა უფლებები, სახელმწიფო სტრუქტურებთან კონფლიქტი, მხარეთა კონფლიქტი, გადასახადები და სხვა. ამ სფეროში მთავარ პრობლემას მაინც წარმოადგენს სახელმწიფო ხელისუფლების მიერ პრივატიზაციის სტრატეგიაში დაშვებული შეცდომები, გაუმართავი სამართლებრივი ბაზა და მკაცრი საგადასახადო სისტემა.

აღსანიშნავია, რომ 1994 წლის 14 ივნისის „საკუთრების უფლების შესახებ“ კანონით კონკრეტულად იყო განსაზღვრული მესაკუთრის ქონების მფლობელობის, სარგებლობის და განკარგვის უფლებამოსილებანი - მოახდინოს თავისი ქონების მიმართ ნებისმიერი მოქმედება, რომელიც კანონს არ ეწინააღმდეგება. აქვე შეეძლო მოეთხოვა თავისი უფლებების ყოველგვარი დარღვევის აღკვეთა. 1997 წლის ნოემბერში ამ კანონმა ძალა დაკარგა სამოქალაქო კოდექსის მიღებასთან დაკავშირებით და ამჟამად საკუთრების ზოგადი პრინციპები დარღვეულირებულია ამ კოდექსით.

საკუთრების უფლების შესახებ კანონის კანონზომიერი გაგრძელება იყო თვით მეწარმეობის შესახებ კანონი, რომელიც განსაზღვრავს იმ რეალურ გზებს, რაც ასე აუცილებელია წარმოება-ორგანიზაციების ეკონომიკური გამოცოცხლებისათვის.

მეწარმეობის კანონთან პირდაპირ კავშირშია ასევე მოქმედი საგადასახადო და საბაჟო კოდექსების ერთობლიობაც.

გამოვეყნებულ კონკრეტულ მაგალითებს:

1. სააქციო საზოგადოება უნივერსალ „თბილისის“ მეთვალყურეთა საბჭოს ხელმძღვანელობის ინფორმაციით ირკვევა, რომ პრივატიზების შედეგად მიღწეულია გარკვეული დადებითი შედეგი; ს/ს სახელმწიფო ბიუჯეტში ყოველთვიურად იხდის ქ. თბილისში არსებული მთელი ბაზრებისა და ბაზრობების მიერ შეტანილი თანხის თითქმის ერთ მეოთხედს. გარდა ამისა, უნივერსალში დასაქმებულია 600-ზე მეტი მუშაკი, რომელთა საშუალო ხელფასი 50 ლარს შეადგენს. ობიექტის იერსახის შესანარჩუნებლად და კომუნალური მომსახურების საჭიროებისათვის ყოველთვიურად იხარჯება სულ ცოტა 25,0 ათასი ლარი. მაგრამ უკვე აშკარად გამოიკვეთა, რომ ყველა განხორციელებული ღონისძიება დროებითია და უპერსპექტივო, რადგანაც დამატებული ღირებულების გადასახადის ნაწილში, საგადასახადო კოდექსის მოთხოვნის საფუძველზე, ვერც ერთი დახურული ტიპის სავაჭრო ობიექტი, მიუხედავად კომფორტისა, ვერავითარ კონკურენციას ვერ გაუწევს გარე მოვაჭრეებს, რადგანაც არათანაბარი, განსხვავებული საგადასახადო პირობებია შექმნილი. კარგად მოგეხსენებათ, რომ დამატებული ღირებულების გადასახადი, როგორც არაპირდაპირი გადასახადი, არის ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე საქონლის, სამუშაოს, მომსახურების, წარმოებისა და მიმოქცევის პროცესში შექმნილი ღირებულების ნაწილის, აგრეთვე შემოტანილი ყველა დასაბეგრი საქონლის ღირებულების ნაწილის ბიუჯეტში სავალდებულო შენატანი და გადახდას ექვემდებარება საქონლის მიწოდების, სამუშაოს შესრულებისა და მომსახურების გაწევის ყველა სტადიაზე. მაგრამ უინტერესო არ უნდა იყოს, თუ რა ვითარება ჩამოყალიბდა ვაჭრობის სფეროს ორ, ურთიერთსაწინააღმდეგო რეჟიმში მომუშავე ობიექტებში.

მეწარმეთა უფლებების დაცვის საქმეში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება საგადასახადო სისტემას, რომელიც ამჟამად ვერ ერგება ქვეყნის განვითარებად ეკონომიკას. დღესდღეობით ყველა აღიარებს, რომ არსებული საგადასახადო სისტემის პირობებში თითქმის ვერც ერთი არაპრივატიზებული (ან სხვა ფორმით გარდაქმნილი) საწარმო ვერ იარსებებს, თუ ყველა გადასახადს გადაიხდის. სახელმწიფომ

განსაკუთრებული დახმარება უნდა გაუწიოს მეწარმეებს და იმ საწარმოებსაც რომლებიც პროდუქციის გამოშვებით არიან დაკავებულნი. პარალელურად, ძირითადი ყურადღება ისეთ რეფორმებს უნდა დაეთმოს, როგორცაა მეწარმეთათვის სამართლიანი საკრედიტო სისტემების შემოღება, მათი პროდუქციის რეალიზაციის ხელშეწყობა (როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის გარეთ) და სხვ.

2. სამწუხაროდ, ერთეული როდია ისეთი ფაქტები, როდესაც უკვე პრივატიზებული ობიექტები სადავო ხდება და საქმე სასამართლომდეც მიდის. ამის დასტურად ავიღოთ თუნდაც ინდივიდუალური მეწარმის, მოქანდაკე **დ. ჩლაიძის** ფაქტი. საქმე ის გახლავთ, რომ ქ. თბილისის საქალაქო საბჭოს აღმასკომის 1986 წლის 11 დეკემბრის განკარგულებისა და კალინინის რაიონის აღმასკომის 1986 წლის 12 ნოემბრის გადაწყვეტილების საფუძველზე, ქ. თბილისის ნ. ნიკოლაძის ჩიხი, №3-ში, გაუქმებული საქვაბე გადაეცა მხატვართა კავშირს, ხოლო 1987 წლის 11 ნოემბერს ხელშეკრულების წესით გადაეცა ამ კავშირის წევრს **დ. ჩლაიძეს** შემოქმედებითი სახელოსნოს მოსაწყობად, რომელიც საქართველოს მინისტრთა კაბინეტის 1992 წლის 1 თებერვლის №107 დადგენილების მოთხოვნათა საფუძველზე პრივატიზებული იქნა და ითვლებოდა მოქ. ჩლაიძის კერძო საკუთრებად, რაც გაფორმდა ნოტარიალური წესით 1992 წლის 13 ოქტომბერს. მეწარმემ პრივატიზაციის შემდეგ გასწია გარკვეული ფინანსური დანახარჯები სახელოსნოს მოსაწყობად და შემდგომში იქ ეწეოდა შემოქმედებით-სამეწარმეო მუშაობას. მაგრამ სახელოსნოს საკუთრებაში მიღებიდან 6 წლის შემდეგ მობინადრეებმა იმ მოტივით, რომ მათ მოისურვეს საქვაბის აღდგენა, სარჩელით მიმართეს სასამართლოს. თბილისის მთაწმინდის რაიონის სასამართლომ ბათილად ჩათვალა განხორციელებული პრივატიზაცია. ამის შემდეგ მოქ. **დ. ჩლაიძის** უფლებები იხილება სასამართლო ხელისუფლების ყველა ინსტანციაში და დღემდე ვერ იქნა მიღწეული მესაკუთრის უფლებების აღდგენა.

აღნიშნული საკითხი ჩვენ მიერ დეტალურად იქნა შესწავლილი და მივედით იმ დასკვნამდე, რომ სასამართლომ უხეშად დაარღვია კანონის მოთხოვნები. კერძოდ, „სახელმწიფო ქონების პრივატიზაციის შესახებ“ 1977 წლის 30 მაისის №743 კანონის მე-11 მუხლის მოთხოვნა, სადაც ხაზგასმითაა მითითებული, რომ პრივატიზებულ სახელმწიფო ქონებასთან დაკავშირებით სადავო საკითხების განხილვის ხანდაზმულობის ვადაა 3 წელი. მოსამართლემ იგნორირება გაუკეთა კანონის მოთხოვნას, თუმცა მისთვის იგი ცნობილი იყო და მოსარჩელემაც ამის თაობაზე გასაჩივრებისას კანონით დადგენილ ვადაში მიუთითა. შექმნილი ვითარების გამო არაერთი წერილობითი რეკომენდაცია გაეგზავნა როგორც სააპელაციო, ასევე საკასაციო სასამართლოებს, თვით უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარეს, ბატონ ლ. ჭანტურიას, მაგრამ მეწარმის კანონიერი უფლებები არ იქნა აღდგენილი. მოქ. ჩლაიძის შემთხვევაში აშკარად დარღვეულია უზენაესი კანონის - კონსტიტუციის 21-ე მუხლის მოთხოვნა და აქედან გამომდინარე, ევროკონვენციის პირველი ოქმის პირველი მუხლის მოთხოვნა საკუთრების დაცვის შესახებ. სასაცილო იქნებოდა, სატირალი რომ არ იყოს - მოქ. ჩლაიძეს 14 წლის წინ მიღებული სახელოსნოს კანონიერებას ედავებიან, როდესაც განსაკუთრებით დიდი ოდენობით სახელმწიფო ქონების დამტაცებლები თავს არხეინად გრძნობენ და მათი საკუთრების კანონიერებას არავენ ხდის სადავოდ.

3. სახალხო დამცველის აპარატში ისწავლება **ქ. თბილისის აგრარული ბაზრების** საკუთრების უფლებებთან დაკავშირებული საკითხი. ირკვევა, რომ 1987 წლამდე საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული ყველა საკოლმეურნეო ბაზარი ითვლებოდა ვაჭრობის სამინისტროს დაქვემდებარებაში. მაგრამ საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტისა და მინისტრთა საბჭოს 1987 წლის 19 მაისის ერთობლივი №301 დადგენილებით ბალანსიდან ბალანსზე, უსასყიდლოდ გადაეცა ცეკავშირის გამგეობას, რაც ვაჭრობის სამინისტროსა და ცეკავშირის გამგეობის კოლეგიის 1987 წლის 21

ავგისტოს დადგენილებით ფაქტობრივი მიღება-ჩაბარების აქტით უნდა განხორციელდებოდეს 1987 წლის 1 აპრილის მდგომარეობით, მაგრამ სინამდვილეში არაა განხორციელებული და არც მიღება-ჩაბარების აქტით გაფორმებულია.

1991 წლის 7 მარტის საქართველოს პრემიერ-მინისტრის თ. სიგუას №131 განკარგულებით, საკოლმეურნეო ბაზრები ცეკავშირის სისტემიდან კვლავ დაუბრუნდა სახელმწიფოს - ვაჭრობის სამინისტროს.

განხორციელებულ ღონისძიებებთან დაკავშირებით იმსჯელა საკონსტიტუციო სასამართლომ და თავისი 1999 წლის 23 თებერვლის გადაწყვეტილებით, ყოფილი პრემიერ-მინისტრის განკარგულება ბათილად იქნა ცნობილი და დაადგინა, რომ გადაცემა არ გავრცელებულიყო იმ ბაზრობებზე, რომლებიც 1999 წლის 23 თებერვლისათვის აქციონირებული და პრივატიზებული იყო კანონით დადგენილი სხვადასხვა ფორმით.

1999 წლის 30 მარტს საქართველოს იუსტიციის მინისტრმა, ბატონმა ლ. ჭანტურამ 1987 წლის 19 მაისის №301 დადგენილების კანონიერების თაობაზე განმარტა, რომ „იუსტიციის სამინისტროს არ გაუტარებია იგი რეგისტრაციაში ნორმატიული აქტების შესახებ კანონით დადგენილი წესით, რადგან თვით აქტი მოკლებული იყო არსებობის სამართლებრივ საფუძველს“, რაც, ჩვენი აზრით, სრულიად მართებული იყო.

უფრო მეტიც, საქართველოს პრეზიდენტმა ბატონმა ე. შევარდნაძემ, 1999 წლის 6 დეკემბრის №647 ბრძანებულებით, ძალადაკარგულად ჩათვალა საქართველოს კ. ც.ს.ა და მინისტრთა საბჭოს 1987 წლის 19 მაისის ცეკავშირზე ბაზრების გადაცემის №301 დადგენილება. ამდენად, ცეკავშირის გამგეობის დღევანდელი მოთხოვნა უკვე პრივატიზებული ბაზრების მათ უწყებაში გადაცემის შესახებ სრულიად უსაფუძველოა და რაიონულ თუ საოლქო სასამართლოს არავითარი საფუძველი არ გააჩნია იმსჯელოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ გამოტანილ გადაწყვეტილებაზე და პრეზიდენტის მიერ უკვე გაუქმებული დადგენილების თაობაზე.

ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მიხედვით აღიარებულია თითოეული ადამიანის უფლება თავისი და თავისი ოჯახის არსებობისათვის, საცხოვრებელი პირობების განუწყვეტლივ გაუმჯობესებისათვის. ამდენად შევეცდებით გავაანალიზოთ ისეთი საკითხები, რომელიც ეხება პირადი საკუთრების უფლებით მოქალაქეთა კუთვნილი სახლების საცხოვრებელი სადგომით სარგებლობის ქირას, კომუნალური მომსახურების გადასახდელს, კომუნალური, კოოპერატიული საბინაო ფონდისა და სხვადასხვა სათავსოების პრივატიზებას და ა.შ.

4. ქ. თბილისში მცხოვრებმა კერძო სახლების მეპატრონეთა წარმომადგენლებმა მოგვმართეს თავიანთი სახლების საკუთრების უფლების დაცვის მოთხოვნით. საქმე ეხება საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 562-ე მუხლისა და „საცხოვრებელი სადგომით სარგებლობისას წარმოშობილი ურთიერთობის შესახებ“ 1998 წლის 25 ივნისში მიღებული კანონის ურთიერთწინააღმდეგობრივ მოთხოვნებს.

საკითხი მეტად აქტუალურია და მოითხოვს ოპტიმალური ვარიანტის შერჩევას, იმდენად, რამდენადაც არ უნდა შეილახოს არც მესაკუთრის და არც დამქირავებლის სოციალური უფლებები, მაშინ როცა სინამდვილეში ადგილი აქვს მოსახლეობის გარკვეული ნაწილის უფლებათა დარღვევის ფაქტებს.

კარგად მოგეხსენებათ, რომ ადრე მოქმედი საბინაო კოდექსის მიხედვით საცხოვრებელი სადგომის მრავალი ფონდი არსებობდა. კერძოდ: ინდივიდუალური, საუწყებო, საერთო საცხოვრებელი, კერძო, კოოპერატიული და კომუნალური. აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონების მონაცემების გარეშე სამოქალაქო კოდექსის მიღების პერიოდისათვის (1997წელი), არაზუსტი მონაცემებით, კომუნალური საცხოვრებელი ფონდი შეადგენდა 282,0 ათას ბინას, საბინაო-სამშენებლო კოოპერატივები – 54,0 ათას ბინას. 1997 წლის ბოლოსათვის კი მთლიანი 466,0

ათასი ბინიდან პრივატიზებული და კერძო საკუთრებაში გადასული იყო 387,0 ათასი ბინა, ე.ი. თითქმის 75 პროცენტი.

ამ მხრივ განსაკუთრებული ადგილი უკავია დედაქალაქს, სადაც კომუნალური სახლების ფონდი მთელი ქვეყნის მასშტაბით არსებულის 2/3-ს შეადგენს და 1998 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით 219129 საცხოვრებელი კომუნალური ბინიდან საკუთრებაში გადაცემული იყო საერთო რაოდენობის 85 პროცენტი. საცხოვრებელი სახლების კერძო საკუთრებაში უსასყიდლოდ გადაცემა განხორციელდა მინისტრთა კაბინეტის 1992 წლის 1 თებერვლის №107 და 1994 წლის 5 აგვისტოს №520 დადგენილებით, ხოლო ამჟამად ბინის საკუთრებაში გადაცემა რეგულირდება მოქმედი სამოქალაქო კოდექსით გათვალისწინებული ნორმებით.

ერთი მხრივ, ეს კარგია, მაგრამ სათქმელია ისიც, რომ მოსახლეობის გარკვეული ნაწილი აღმოჩნდა სირთულეების წინაშე. არიან ადამიანები, რომლებიც 15-20 წლის და უფრო მეტი ხნის განმავლობაში ცხოვრობდნენ მესაკუთრესთან გაფორმებული ხელშეკრულებით, როგორც მდგმურები საცხოვრებლის სარგებლობის უფლებით და პირნათლად ასრულებდნენ აღებულ ვალდებულებებს, მაგრამ არის კონკრეტული ფაქტები, როდესაც სასამართლო ორგანოები აკმაყოფილებენ ძირითადი მესაკუთრის სარჩელს მდგმურის გამოსახლებაზე. ძველი სამოქალაქო კოდექსის 154-ე მუხლით განუსაზღვრელი ვადით დადებული საცხოვრებელი სახლის ქირავნობის ხელშეკრულება შეიძლება მოშლილიყო მესაკუთრის მოთხოვნით, თუ სასამართლო დაადგენდა, რომ სადგომი პირადი სარგებლობისათვის სჭირდებოდა თვით სახლის მესაკუთრეს და მისი ოჯახის წევრებს, და თუ მესაკუთრე სამი თვით ადრე გააფრთხილებდა დამქირავებელს ხელშეკრულების დარღვევის შესახებ, ასეთ შემთხვევაში დამქირავებელი გამოსახლებული უნდა ყოფილიყო სხვა საცხოვრებელი სადგომის მიუცემლად, ამასთანავე მესაკუთრეს უფლება არ ჰქონდა თავის საკუთრებაში არსებული სახლიდან გამოესახლებინა მდგმური, თუ არ დაამტკიცებდა, რომ მას თავისი კერძო სახლი სჭირდებოდა საცხოვრებლად. ეს კანონი დაფუძნებული იყო საქართველოს სსრ კონსტიტუციის პრინციპებზე, რომელიც კერძო საკუთრებას საერთოს არ ცნობდა.

საქართველოს ახალმა კონსტიტუციამ საკუთრება და მემკვიდრეობის უფლება აღიარა და უზრუნველყო. „დაუშვებელია საკუთრების, მისი შექმნის, გასხვისების, ან მემკვიდრეობით მიღების საყოველთაო უფლების გაუქმება. აუცილებელი საზოგადოებრივი საჭიროებისათვის დასაშვებია პირველ პუნქტში აღნიშნულ უფლებათა შეზღუდვა კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით (მუხლი 21). ამ პრინციპმა ასახვა ჰპოვა ორგანულ კანონში „საკუთრების უფლების შესახებ“. საცხოვრებელი სადგომის ქირავნობის შესახებ ახალი სამოქალაქო კოდექსის 562-ე მუხლში კი კონკრეტულად განისაზღვრა, თუ რა უფლებები გააჩნია ძირითად მესაკუთრეს ქირავნობის ხელშეკრულების შეწყვეტისათვის. კერძოდ, როცა დამქირავებელს საცხოვრებელი სადგომი სჭირდება უშუალოდ თვითონ ან ახლო ნათესავებისათვის, როცა დამქირავებელი უარს ამბობს გადაიხადოს დამქირავებლის მიერ შემოთავაზებული გახრდილი ქირა, რომელიც შეესაბამება ბაზარზე არსებული ბინის ქირას და სხვა შემთხვევებში. ამდენად, კოდექსის ამ მუხლმა განამტკიცა მესაკუთრის კონსტიტუციური უფლებები.

ქვეყნის უზენაესი კანონით – კონსტიტუციით და შემდგომში სამოქალაქო კოდექსითაც, საკუთრების უფლების დადასტურების მიუხედავად, 1998 წლის 25 ივნისს გამოდის „საცხოვრებელი სადგომით სარგებლობისას წარმოშობილი ურთიერთობის შესახებ“ კანონი მე-2, მე-5 და სხვა ძირითადი მუხლები. მათი ამოქმედებით აშკარად დარღვეულია საცხოვრებელი სადგომის მესაკუთრის უფლებები.

საქართველოს კანონმდებლობაში გატარებულმა ამ ცვლილებებმა როგორც მოსახლეობაში, ასევე პრაქტიკული და თეორიული იურისპრუდენციის წარმომადგენლებში და თვით საკანონმდებლო ორგანოშიც წარმოშვა ურთიერთ-

საწინააღმდეგო მოსაზრებანი. 1998 წლის 25 ივნისის კანონის წინააღმდეგობა სამოქალაქო კოდექსთან ჩანს თუნდაც ამ კანონის მე-2 მუხლიდან, რომელშიც ნათქვამია, რომ „თუ მხარეებს შორის ურთიერთობა წესრიგდება წერილობითი დოკუმენტით, რომელიც აღიარებს მათ შორის საცხოვრებელი სადგომის ნასყიდობის ხელშეკრულების არსებობას, მაგრამ მისი ფორმა არ შეესაბამება კანონმდებლობით დადგენილ მოთხოვნებს, შემძენი ცნობილი იქნეს მესაკუთრედ“.

ძალზე მწვავედ დგას ქირის გადახდის საკითხი. ამის შესახებ კანონში ვკითხულობთ: „ბინის ქირის ოდენობა ერთ სულზე 12 კვ. მეტრზე ნაკლებ საცხოვრებელ ფართზე თვეში შეადგენს დაუბეგრავი მინიმუმის 1 პროცენტს თითოეულ კვ. მეტრზე, თუ მხარეთა შეთანხმებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული, ხოლო მე-2 პუნქტი აწესებს 3 პროცენტს, თუ ერთ სულზე 12 კვ. მეტრზე მეტი მოდის, მე-3 პუნქტი კი გარკვეული კატეგორიის ადამიანებზე დაუბეგრავი მინიმუმის 10 პროცენტს, ე.ი 0,9 ლარს (მუხლი მე-4)“. გაუგებარია, რა უნდა ვიგულისხმოთ ამ მუხლის 1 პუნქტის განმარტებაში „თუ მხარეთა შეთანხმებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული“? ამავე დროს სულზე კვადრატული მეტრების დაწესება და მისი დაკანონება დაუშვებელია. აქ ელემენტარული კითხვა იბადება: რატომ არ უნდა აქონდეს პიროვნებას იმდენი ოთახი, რამდენიც მას სჭირდება, თუკი ამის ფინანსური საშუალება გააჩნია. ცნობისათვის, 1993 წლის 20 ოქტომბრის მინისტრთა კაბინეტის №751 დადგენილებით გაუქმდა მინისტრთა საბჭოს 1965 წლის №726 დადგენილება „იმ სახლებში ბინის ქირის ზღვრული განაკვეთების დაწესების შესახებ, რომლებიც მოქალაქეებს ეკუთვნით პირადი საკუთრების უფლებით“ და დაადგინა, რომ „პირადი საკუთრების სახლებში ბინის ქირა დააწესონ დამქირავებელთან ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე“. ხოლო ამ ნორმატიული აქტის გაუქმებაზე 1998 წლის 25 ივნისის კანონში არაფერია ნათქვამი, ეს კი იმას ნიშნავს, რომ კანონთან ერთად პარალელურად მუშაობს მინისტრთა კაბინეტის №751 დადგენილებაც, რომელიც გამოდიოდა იმ რეალობიდან, რომ სახელმწიფო გადავიდა საბაზრო ეკონომიკაზე და ამდენად, უსამართლოა ქირის დაწესება-დაკანონება. მით უმეტეს, როცა ბაზარი კარნახობს ფასებს და იგი სამართლიანადაა ასახული სამოქალაქო კოდექსის 562 მუხლის „გ“ პუნქტში, სადაც ნათქვამია, – შეწყდეს ხელშეკრულება თუ „დამქირავებელი უარს ამბობს გადაიხადოს დამქირავებლის მიერ შემოთავაზებული გაზრდილი ქირა, რომელიც შეესაბამება ბაზარზე არსებულ ბინის ქირას“, ხოლო კანონის მე-5 და მე-7 მუხლები აშკარად ეწინააღმდეგება სამოქალაქო კოდექსს და კონსტიტუციას, რამაც დაძაბა ურთიერთობა მდგმურსა და მესაკუთრეს შორის, გახშირდა კონფლიქტური სიტუაციები, მასიური ხასიათი მიეცა ქირის გადაუხდელობას, ბინების მისაკუთრებას. ამავე დროს, გვინდა აღვნიშნოთ ის გარემოებაც, რომ „ნორმატიული აქტების შესახებ“ საქართველოს კანონის თანახმად, 1998 წლის 25 ივნისის კანონს უპირატესი იურიდიული ძალა გააჩნია საქართველოს სამოქალაქო კოდექსზე, ვინაიდან უფრო გვიან არის მიღებული. ამდენად, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში მოქალაქეები ვერ სარგებლობენ კოდექსის 562-ე მუხლით მინიჭებული უფლებებით.

საქართველოს კონსტიტუცია სახელმწიფოს უზენაესი კანონია და ყველა სხვა სამართლებრივი აქტი უნდა შეესაბამებოდეს კონსტიტუციას, რაც ამ კონკრეტულ შემთხვევაში დარღვეულია 1998 წლის 25 ივნისის კანონის ამოქმედებით.

მართალია, დღეს სახელმწიფო აღარ იღებს ვალდებულებას თავისი მოქალაქეების მიმართ საცხოვრებელი ბინებით დაკმაყოფილების საქმეში, მაგრამ, მოსაგვარებელია მოსახლეობის იმ ნაწილის უფლებებიც, რომლებიც წლების განმავლობაში ცხოვრობს ქირავნობის ხელშეკრულებით და სოციალურად დაუცველია.

„საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის უფლებამოსილების ფარგლებში რეკომენდაციის სახით ვთხოვეთ პარლამენტის საკონსტიტუციო, იურიდიულ საკითხთა და კანონიერების განმტკიცების კომიტეტს (ბ-ნი გ. მეფარიშვილი), საკითხის აქტუალობიდან გამომდინარე, კიდევ ერთხელ ექცია

მსჯელობის საგნად „საცხოვრებელი სადგომით სარგებლობისას წარმოშობილი ურთიერთობის შესახებ“ 1998 წლის 25 ივნისის კანონის შესატყვისობა ქვეყნის უზენაესი კანონის – საქართველოს კონსტიტუციის 21-ე მუხლისა და სამოქალაქო კოდექსის მოთხოვნებთან მიმართებაში.

მოყვანილი კოლიზიის ნათელი დადასტურებაა მოქალაქე **დარეჯან დათაშვილის** სასამართლო საქმე, რომელმაც 1997 წელს მემკვიდრეობით მიიღო 6-ოთახიანი ბინა. მას 5 ოთახი გაქირავებული ჰქონდა სხვადასხვა პირებზე, ამ პირებმა მას ქირის გადახდა შეუწყვიტეს. სასამართლო გადაწყვეტილებით ზოგი მოქირავნე გამო-სახლებული იქნა, ზოგმა კი ბრძოლა განაგრძო და ზემოთ ნახსენები კანონის საფუძველზე გამოაცხადეს, რომ ისინი ე.წ. „ატსტუპნოს“ მდგმურები იყვნენ. არადა, ამ კანონის მიღებამდე სასამართლოში ეს მოთხოვნა არსად არ ფიგურირებდა. ჩვენ უზენაეს სასამართლოს მოვთხოვეთ ის ფაქტობრივი მტკიცებულებანი, რომლებიც მოქირავნეების „ატსტუპნოს“ მდგმურის სტატუსს ადასტურებს, მაგრამ პასუხი ჯერ არ ჩანს და როგორც თავად განმცხადებელი აღნიშნავს, ასეთი რამ არ არსებობს.

საკუთრების საკითხში ადამიანის უფლების დარღვევის ერთ-ერთი ნათელი მაგალითია მოქალაქე **ოფელია სარქისიანის** გაცხადება, რომელიც ეხება სადავო ავტოფარეხის თემას, მის საკუთრებაში მყოფი ავტოფარეხი დამოწმებულია სათანადო დოკუმენტაციით (ტექ. ბიუროს ოქმი №40, პრივატიზაცია და ა.შ.). ისნის რაიონის გამგეობის მოადგილის სიღამონიძის სახელით გაცემული 1995 წლის №433 უკანონო, ერთპიროვნული ბრძანების საფუძველზე აღნიშნული საკუთრება ჩამორთმეული და მის მეზობელზე გადაცემული იქნა. ამას მოჰყვა ბევრი დაუსაბუთებელი სასამართლო გადაწყვეტილება და მოხდა საკუთრების ფაქტობრივი ჩამორთმევა. ისნის რაიონის გაგეობის, უზენაესი სასამართლოს, იუსტიციის საბჭოსა და სხვათა სახელზე დაწერილი რეკომენდაციების და წარმოებული დისკუსიების შემდეგ ყინული დაიძრა და აღნიშნული საკითხის განხილვა დაიწყო უზენაეს სასამართლოში. ჩვენ დავასაბუთეთ, რომ 1995 წლის ისნის რაიონის №433 ბრძანება ავტოფარეხის ჩამორთმევის შესახებ არის არა ბრძანება, არამედ ერთპიროვნული გადაწყვეტილება, რომელსაც არ ერთვის გამგეობის სხდომის ოქმი, რის შედეგადაც უხეშად დაირღვა მოქალაქის საკუთრების უფლება, კონკრეტული დამრღვევი კი არის ისნის რაიონის გამგეობის ხელმძღვანელობა, ასევე რეფორმამდელი თბილისის სასამართლო კოლეგიის ის შემადგენლობა, რომლებმაც შეცვალეს ისნის რაიონის სასამართლოს სწორი გადაწყვეტილება და ფაქტობრივად №433 უკანონო ბრძანებაზე დაყრდნობით მოქალაქეს ჩამოართვეს მისი საკუთრება. ადამიანის უფლებათა დარღვევის ეს ფაქტი ტიპური მაგალითია იმისა, თუ რა ძნელია უბრალო ადამიანმა გაუწიოს წინააღმდეგობა უკანონობას და ხელისუფლების წარმომადგენელთა თვითნებობას.

საკუთრების საკითხზე არსებობს სასამართლო გადაწყვეტილებები, რომელიც თავისი შინაარსით იწვევს მხარეთა დავის გაგრძელებას. ასეთ საკითხებში ჩვენ ვცდილობთ ვითამაშოთ მედიატორის როლი, რაც სახალხო დამცველის პირდაპირ მოვალეობას არ შეადგენს, მაგრამ სიტუაცია იმდენად დაძაბულია, რომ იძულებული ვართ ასე ვიმოქმედოთ და მივაღწიოთ მხარეთა შეთანხმებას, რადგან, როგორც წესი, აქ არ ერევა არც სასამართლო და არც სააღმსრულებლო სისტემა. (ასე მაგალითად, **დიცოვეას** საქმე). საერთოდ კი სასამართლოს და იუსტიციის სამინისტროს სააღმსრულებლო დეპარტამენტს უდიდესი ძალისხმევა, პრინციპულობა მოეთხოვებათ ასეთი საკითხების გადაწყვეტაში, ვინაიდან სასამართლო ხელისუფლება გადაწყვეტილების აღსრულების გარეშე არის ფიქცია და ქმნის საზოგადოებაში სამართლებრივი ნიჰილიზმისა და უსამართლობის განცდას. აღსრულების თემა ეხება არა მხოლოდ საკუთრების, არამედ თითქმის ყველა ტიპის სამოქალაქო სამართლებრივ გადაწყვეტილებას და ეს საკითხი, რაღა თქმა უნდა, სცილდება კერძო სამართლის მხარეთა დავის კატეგორიას; იგი, უპირველეს ყოვლისა, ხელისუფლების პრეროგატივაა.

შრომითი უფლებები

სერიოზული დარღვევებია დაფიქსირებული სოციალურ-ეკონომიკურ უფლებათა მეორე დიდი თემის - შრომითი სამართლის საკითხებში. აქაც დამრღვევებად გვევლინებიან სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენლები, რომლებიც არ ასრულებენ შრომით და სხვა კანონმდებლობას, ამტკებენ თავიანთ მოვალეობებს და უშვებენ შეცდომებსაც.

ასე მაგალითად:

5. დაუსაბუთებელი უარყოფითი პასუხია მიღებული მოქ. **ავთანდილ რიჟამაძის** სამსახურში აღდგენის საკითხში ჩვენ მიერ გადაგზავნილ რეკომენდაციაზე, რომელიც ითხოვს საბაჟო დეპარტამენტში თანამდებობაზე აღდგენას. აღმინისტრაცია თვლის, რომ იგი გათავისუფლდა კანონიერად, 1995 წლის №205 ბრძანების საფუძველზე, მაშინ, როდესაც ეს არის არა სამსახურიდან დათხოვნის, არამედ ერთი უწყების შიგნით ერთი ადგილიდან მეორე ადგილზე გადაყვანის ბრძანება, სადაც შავით თეთრზე წერია, რომ „თბილისის საბაჟოს საგუშაგო „რუსთავის“ და სხვათა ქვემოთ ჩამოთვლილი თანამშრომლები 1995 წელს გათავისუფლდნენ თანამდებობიდან ქვემო ქართლის საბაჟოში გადაყვანასთან დაკავშირებით“. ხოლო სახალხო დამცველის არაერთი რეკომენდაცია აღნიშნულ საკითხზე ამ უწყების მიერ გათვალისწინებული არ იქნა. ვთვლი, რომ საბაჟო დეპარტამენტის ხელმძღვანელი რგოლი არღვევს მისივე თანამშრომლის შრომით უფლებებს, რაც შრომითი სამართლის, ქვეყნის კონსტიტუციისა და საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების უხეში დარღვევაა. ასეთი თვითნებობის აღმოფხვრის გარეშე შეუძლებელი იქნება ვილაპარაკოთ ადამიანის უფლებათა დაცვის რაიმე სტანდარტებზე, თუნდაც მცირეზე, მაგრამ დადებით სიდიდეზე, აქ შეიძლება ვილაპარაკოთ ადამიანის უფლებათა დაცვის მხოლოდ უარყოფით, არასტანდარტულ მდგომარეობაზე.

6. განხილვის სტადიაშია მოქ. **გაიოზ ორჯონიკიძის** საქმე, რომელიც წლების მანძილზე მუშაობდა ეკონომიკის სამინისტროში და არსებული კანონმდებლობის გათვალისწინებით, როგორც პოლიტიკური რეპრესიის მსხვერპლის შვილს, სრულიად კანონიერად ჰქონდა უფლება სამუშაოზე უპირატესი დარჩენისა, ჩვენ მიერ მომზადდა რეკომენდაცია და ველით რეაგირებას.

7. დადებითად გადაწყდა **საქენერგოს მუშა-მოსამსახურეთა** განცხადება-საჩივარი. საქენერგოს ხელმძღვანელობამ გაითვალისწინა ჩვენი რეკომენდაცია, აღმინისტრაციამ ისინი სამუშაოზე აღადგინა, რის გამოც მათ მადლობას ვუხდით.

8. ასევე დადებითად გადაწყდა ეროვნული ზარაფხანის თანამშრომლების - **ქეთევან ღვინეფაძისა და ნანა გოგოლაძის** სახელით შემოტანილი კოლექტიური განცხადება, რომლებმაც წლეულს, სექტემბრის პირველ ნახევარში, მოგვმართეს სამსახურში აღდგენის თაობაზე, (სულ მომჩივანი იყო 7 ადამიანი). სახალხო დამცველის უშუალო რეკომენდაციითა და ჩარევით ეს პირები აღდგენილი იქნენ სამსახურში, თუმცა ორი პიროვნების საკითხი ბოლომდე დასარეგულირებელია (საქმე ეხება მათი პირვანდელ თანამდებობებზე დაბრუნებას) და იმედი გვაქვს, რომ ეს პრობლემაც დადებითად გადაწყდება.

9. განსაკუთრებით ყურადსაღებია ის ფაქტები, როცა სამსახურიდან უკანონოდ დათხოვნის გამო მოგვმართავენ ძალოვანი სტრუქტურების თანამშრომლები.

2000 წლის 4 ივლისს სახალხო დამცველის აპარატში შემოვიდა მოქალაქე **ამირან ივანეს ძე აბესაძის** განცხადება, რომელშიც აღნიშნულია, რომ შინაგან საქმეთა სამინისტრო უკვე ორი წელია, არ ასრულებს ქ. თბილისის კრწანისის რაიონის სასამართლოს 1998 წლის 8 ივლისის გადაწყვეტილებას, რომელიც ითვალისწინებს მის აღდგენას ადრე დაკავებულ თანამდებობაზე განაცდური ხელფასის ანაზღაურებით. როგორც საქმის შესწავლით დგინდება, 1995 წლის 24 ოქტომბერს საქართველოს უშიშროების სამინისტროს თბილისის საგამოძიებო განყოფილებამ დააკავა შინაგან

საქმეთა სამინისტროს საპასპორტო-სავიზო ბიუროს მოსახლეობის რეგისტრაციის განყოფილების უფროსი, პოლიციის ვიცე-პოლკოვნიკი - ა. აბესაძე ბრალდება წაყენებული იქნა სსკ 186-ე და მუხლებით, აღმკვეთ ღონისძიებად შეეფარდა წინასწარი პატიმრობა. საბოლოოდ, სისხლის სამართლის საქმე აბესაძის მიმართ გამოძიებამ შეწყვიტა 1998 წლის 20 მარტს სსკ მე-5 მუხლის მე-2 ნაწილით, მის ქმედებაში დანაშაულის არარსებობის გამო.

1998 წლის 14 აპრილს სისხლის სამართლის საქმის შეწყვეტის დადგენილება განმცხადებელმა წარუდგინა შინაგან საქმეთა სამინისტროს და მოითხოვა სრული რეაბილიტაცია, მაგრამ იმავე წლის 19 ივნისის პასუხით მას უარი ეთქვა. ამრიგად, 1995 წლის 27 ოქტომბერს კანონის დარღვევით შინაგან საქმეთა ორგანოებიდან დათხოვნილ აბესაძეს, 1998 წლის 19 ივნისს კვლავ კანონის დარღვევით განუცხადეს უარი რეაბილიტაციაზე. აღნიშნულის გამო, ამირან აბესაძემ მიმართა კრწანისის რ-ის სასამართლოს და მისი გადაწყვეტილებით იგი აღდგენილი იქნა ადრე დაკავებულ თანამდებობაზე. მაგრამ სამინისტრომ არც ეს გადაწყვეტილება შეასრულა. სახალხო დამცველის აპარატმა შინაგან საქმეთა მინისტრს - ბატონ კახა თარგამაძეს გაუგზავნა წერილი ა. აბესაძის რეაბილიტაციის შესახებ, რაზეც მივიღეთ მინისტრის მოადგილის, ბატონ ზ. უროტაძის პასუხი: „რამდენადაც ა. აბესაძის მიერ ადრე დაკავებული თანამდებობა აღარ არსებობს“, მას შესთავაზეს ტოლფასი თანამდებობა. მაგრამ როგორც შინაგან საქმეთა სამინისტროში გაგზავნილ მონაკვეთში ვწერდი, აბესაძის მიერ წარმოდგენილ საპასპორტო-სავიზო და მოსახლეობის რეგისტრაციის ეროვნული ბიუროს საშტატო განრიგში (თან ერთვის საქმეებს, ბრძანება №932, 7/12/96წ.) პირდაპირ არის მითითებული აბესაძის პირვანდელი თანამდებობა - „მოსახლეობის რეგისტრაციის განყოფილება“, განყოფილების უფროსი, პოლიციის ვიცე-პოლკოვნიკი, ერთი საშტატო ერთეული. სწორედ აღნიშნულის გამო იგი არ თანხმდება სხვა ტოლფას თანამდებობას და დღემდე უმუშევარია. სახალხო დამცველის პოზიცია ცალსახაა, შინაგან საქმეთა სამინისტრომ ბატონი ამირან აბესაძე უნდა აღადგინოს პირვანდელ თანამდებობაზე და უნდა აღმოიფხვრას მისი უფლებების სისტემატური დარღვევა.

10. სახალხო დამცველის აპარატს სამსახურიდან უკანონოდ დათხოვნასთან დაკავშირებით მომართა ქ. ჭიათურის კულტურის სახლის დირექტორმა **ოვა ბაქრაძემ**, რომელიც აღნიშნულ თანამდებობაზე მუშაობდა 1987 წლიდან. 1997 წლიდან „ჭიათურმანგანუმის“ უსახსრობის გამო კულტურის სასახლე გადაეცა ქ. ჭიათურის მუნიციპალიტეტს, ხოლო 1998 წლის იანვრიდან შეიქმნა სახაზინო საწარმო და კულტურის სახლს შეეცვალა სახელწოდება „კულტურის, დასვენებისა და ესთეტიკური აღზრდის ცენტრი“, რომლის დირექტორად კვლავ დაინიშნა ბაქრაძე. 1999 წლის 10 ივნისის დადგენილებით, რაიონში არსებულ სახაზინო საწარმოებს შეეცვალათ იურიდიული პირის ფორმა და ამ მოტივით, გამგეობის ბრძანებით, კულტურის სახლი გადაეცა კულტურის განყოფილებას. როგორც ბაქრაძე აღნიშნავს, ამ პერიოდში მოხდა დაპირისპირება ჭიათურის გამგებელს - ბატონ დ. ივანიშვილსა და მას შორის, რაც, როგორც თვითონ წერს, გახდა საფუძველი მისი თანამდებობიდან გათავისუფლებისა. 1999 წლის 30 ნოემბერს იგი გაათავისუფლეს სამსახურიდან აღნიშნული საწარმოს ლიკვიდაციის მოტივით. 1999 წლის დეკემბერში ბაქრაძემ სარჩელი შეიტანა ჭიათურის რაიონის სასამართლოში სამსახურიდან უკანონოდ მოხსნის გამო, მაგრამ აღნიშნული სარჩელი ჭიათურის სასამართლომ არ დააკმაყოფილა, რის გამოც ბაქრაძემ მიმართა ქუთაისის საოლქო სასამართლოს, რომელმაც გააუქმა ჭიათურის სასამართლოს გადაწყვეტილება და ბაქრაძე აღადგინა თანამდებობაზე ხელფასის ანაზღაურებით. მართალია, ბაქრაძის აღდგენა მოხდა თავის პირვანდელ თანამდებობაზე, მაგრამ მხოლოდ ქალაქში დაწერილი ბრძანებით, რადგან მას კულტურის სახლი თავისი ქონებით არ გადააბარეს საკითხის საბოლოო გადაწყვეტამდე, რაშიც გამგებელი, ბატონი დ. ივანიშვილი გულისხმობდა ქუთაისის საოლქო სასამართლოს გადაწყვეტილების გასაჩივრებას უზენაეს სასამართლოში.

საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ უცვლელად დატოვა ქუთაისის საოლქო სასამართლოს გადაწყვეტილება ბაქრაძის პირვანდელ თანამდებობაზე აღდგენის შესახებ ხელფასის ანაზღაურებით. სახალხო დამცველის აპარატიდან ბატონ დავით ივანიშვილს გაეგზავნა რეკომენდაცია სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების თაობაზე. სახალხო დამცველის აპარატის ჩარევის შედეგად განხორციელდა ბაქრაძის თანამდებობაზე აღდგენა.

არ შეიძლება ორიოდ სიტყვით არ შევეხოთ იმ მეანაბრეთა უფლებებს, რომლებმაც მოიძიეს ე.წ. გაკოტრებული მოვალეების ქონება და სასამართლოს გადაწყვეტილების ძალით ცდილობენ თავიანთი უზრუნველსაყოფი მოთხოვნის დაკმაყოფილებას, მაგრამ აქაც ისევ ძირითადი პრობლემა იჩენს თავს - არ ხდება სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულება. განცხადებით მოგემართა გიული ჩხაიძემ, რომელიც არის კომპანია „ქოლორის“ მეანაბრე, იგი ელის მის სასარგებლოდ გამოტანილი სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებას, რომლის თანახმადაც მას უნდა მიეღო კუთვნილი თანხა, მაგრამ ეს ვერ ხერხდება. ასეთივე მდგომარეობაა კორპორაცია „ქოლორის“ სხვა მეანაბრეების შემთხვევაშიც (წარმომადგენელი ნათელა გოდერძე); ანალოგიურია მოქ. გოდერძე დამბაშიძისა და სხვათა განცხადებები. სახალხო დამცველის აპარატის მიერ ეს საქმეები შეისწავლება. სამწუხაროდ, სააღსრულებო დეპარტამენტის წინა ხელმძღვანელობასთან თანამშრომლობამ შედეგი ვერ გამოიღო. ვიმედოვნებთ, ახალი შემადგენლობა დიდი გულისყურით მოეკიდება ამ საქმეებს.

11. ასევე სერიოზული პრობლემა, რომელზეც მინდა მოგახსენოთ, გახლავთ შემდეგი: **მასობრივი უმუშევრობის** პირობებში მოსახლეობა ყველანაირ სამუშაოს უპრეტენზიოდ იღებს. ხშირია შემთხვევები, როცა საწარმოები, სადაც უდიდესი წილი უცხოელ ფიზიკურ თუ იურიდიულ პირებს ეკუთვნით, ისინი უხეშად არღვევენ ჩვენი ქვეყნის მოქალაქეთა კონსტიტუციურ უფლებებს, რაც გამოიხატება არანორმირებულ სამუშაო დროში, არაადეკვატურ (დაბალ) შრომის ანაზღაურებაში, ქალის შრომის დაცვის კანონით გათვალისწინებული ნორმების უგულვებელყოფაში და ა.შ. ისინი სარგებლობენ იმ გარემოებით, რომ ქართველი მუშა ხშირად ყველანაირ მონურ პირობებზე თანხმდება, ოღონდ სამუშაო არ დაკარგოს.

სწორედ ასეთი მდგომარეობაა შპს „კარდიკოში“, რომლის 100% წილის მფლობელი არის საბერძნეთის მოქალაქე და რომელიც აწარმოებს თხილის პროდუქციას (საწარმო მდებარეობს ქ. ზუგდიდში).

აღნიშნული შპს საზოგადოების ერთ-ერთმა მუშამ, მ. სამხარაძემ განცხადებით მოგემართა სამუშაოდან უკანონოდ დათხოვნის თაობაზე.

ჩვენ მიერ მას გაეწია სათანადო კონსულტაცია, ასევე ჩვენ მიერ აღძრული იქნა შუამდგომლობა სასამართლოს წინაშე და იგი აღდგენილი იქნა სამუშაოზე.

მისი განცხადების შესწავლის პროცესში გაირკვა, რომ აღნიშნული საწარმოს დირექტორატი საწარმოს რატომღაც, სრულიად გაუგებარი მოტივებით აცხადებენ ე.წ. „დახურულ საწარმოდ“ (თუმცა იგი მხოლოდ თხილის პროდუქციას ამზადებს). საწარმოში ადმინისტრაციასა და მუშებს შორის დადებული კონტრაქტი არის სრულიად კანონშეუსაბამო და ის არ ითვალისწინებს არც სამუშაო დროს, არც შრომის ანაზღაურებას, არც ადმინისტრაციის ვალდებულებებს მუშაკის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესების ან სხვა შემთხვევაში. ანუ მუშები, რომელთა უმრავლესობა ქალებს შეადგენს, მუშაობენ 10-საათიან სამუშაო ცვლაში, რაც კვირაში შეადგენს 72 საათს, გამოსასვლელი დღის გარეშე. კონტრაქტში არ არის გათვალისწინებული დადგენილი ტარიფი, რის მიხედვითაც უნდა ანაზღაურდეს შრომა და, რაც ყველაზე მეტად აღმაშფოთებელია, მუშაკს სამუშაოზე მიღებისთანავე აწერინებენ განცხადებას სამუშაოდან გათავისუფლებაზე (უთარილოდ, რათა ადმინისტრაციამ უპრობლემოდ შეძლოს ნებისმიერ მომენტში ნებისმიერი მუშის გათავისუფლება.

საყურადღებოა, რომ ამგვარი დარღვევები მხილოდ უცხოელების, ან ერთობლივ

საწარმოებში როდი იჩენს თავს; საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლამ განაპირობა ახალი ურთიერთობები დამქირავებელსა და დაქირავებულს შორის. დამქირავებელს ნებისმიერ მომენტში შეუძლია მისი სამსახურიდან გათავისუფლება ყოველგვარი კომპენსაციის გარეშე. თუკი საქმე სასამართლომდე მიდის, რაც უადრესად იშვიათია, მათ თავიანთი ინტერესების დაცვა ძალიან უჭირთ. აღსანიშნავია, რომ ორივე მხარის ინტერესებშია დამალონ რეალური შემოსავლები, რათა თავი დააღწიონ სხვადასხვა გადასახადებს. ამიტომ, ძალიან ხშირია შემთხვევები, როდესაც რეალური 100-200 ლარის ნაცვლად უწყისებში ნაჩვენებია სახელმწიფოს მიერ დაწესებული მინიმალური დაუბეგრავი ხელფასი (9 ლარი). ცხადია ტოტალური უმუშევრობის ვითარებაში დაქირავებული ყველა ძალით ცდილობს შეინარჩუნოს სამუშაო ადგილი, ამიტომაც იგი ხშირად თანახმაა შრომის არანორმალურ პირობებზე და იტანს ყოველგვარ დამცირებას. იმის გამო, რომ არ ხდება შემოსავლების ლეგალიზაცია, სრულიად გაურკვეველია დაქირავებულთა მომავალიც (შვებულება, ბიულეტენი, პენსია დასხვ.).

რაც შეეხება საბიუჯეტო დაწესებულებებს, მიუხედავად მცირე ხელფასებისა (30-160 ლარი) და თვეობით მისი გაუცემლობისა, ადამიანები ყველანაირად ცდილობენ შეინარჩუნონ ეს სამუშაო უკეთესი მომავლის იმედით. ამას ემატება ისიც, რომ დამოუკიდებელი ბიზნესის წამოწყებას მრავალი ხელშემშლელი პირობა და ბარიერი ახლავს. საბანკო კრედიტი ხელმიუწვდომელია, საპროცენტო განაკვეთი ძალიან მაღალია, ხოლო ოლიგარქების არსებობა დამწყები ბიზნესმენისათვის მეტისმეტად ზრდის რისკის ფაქტორს.

სასამართლო გადაწყვეტილებათა არაღსრულება

არ შეიძლება ცალკე თემად არ გამოვყოთ ჩვენი ქვეყნის სააღმსრულებლო სისტემის მეტად სუსტი და არაეფექტური მუშაობა. ზემოთ ჩამოთვლილი კონკრეტული მაგალითებიდან მნიშვნელოვანი ნაწილი სასამართლო არაღსრულების პრობლემატიკაზე მოდის. კიდევ ერთხელ გავიმეორებ, რომ თუ საქართველოს სააღმსრულებლო სისტემამ და კერძოდ, იუსტიციის სამინისტროს სააღმსრულებლო დეპარტამენტმა არ გაააქტიურა მუშაობა, არ დახვეწა და მოქნილი არ გახადა სამოქმედო პრაქტიკა, მაშინ თითქმის ყველა სასამართლო გადაწყვეტილება ფიქციად იქცევა. არის შემთხვევები, როდესაც გადაწყვეტილების აღსრულებაში პასუხისმგებელ პირებს ხელს ობიექტური მიზეზები უშლის, გარდა ამისა, არის სხვა შემთხვევებიც, განსაკუთრებით შრომითი სამართლის საკითხებში, როდესაც სასამართლო გადაწყვეტილებებს თანამდებობის პირები არ ასრულებენ. ასეთ პრობლემებზე ჩვენ ვმუშაობთ, მაგრამ რა ვუყოთ იმას, როდესაც გადაწყვეტილებები აღსრულებელია უკვე აღმასრულებლების ბრალით, ისინი ძალზე ხშირად იჭრებიან სასამართლო კომპეტენციაში და თავიანთი რეზოლუციებით ფაქტობრივად ცვლიან სასამართლო გადაწყვეტილებას. კონკრეტულ მაგალითად კვლავ მეანაბრების საკითხი გამოდგება, თუმცა ჩვენთან დაფიქსირებულია სხვა შემთხვევებიც. მესმის, რომ ჩვენს სინამდვილეში ძალზე გართულებულია უძრავ და მოძრავ ქონებასთან დაკავშირებული სხვადასხვა ვალდებულებების შესრულების საკითხი, მაგრამ სააღმსრულებლო დეპარტამენტს ამ მხრივ მაინც მართებს გააქტიურება, რადგანაც ხშირია გაკოტრებულ მოვალეთა ფინანსური მომძღავრების შემთხვევები, ხოლო სააღმსრულებლო სისტემა ამას ფაქტობრივად ყურადღებას არ აქცევს. ზოგიერთ შემთხვევაში ჩანს კორუფციის ნიშნებიც, რაზეც ასევე უთითებენ დაზარალებულები, რომლებიც წლების განმავლობაში ვერ ახერხებენ საკუთარი უფლებების აღდგენას. იმედს გამოვთქვამ, იუსტიციის სამინისტრო სათანადო ყურადღებას დაუთმობს ამ საკითხს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მართლმსაჯულებას საერთოდ დაეკარგება აზრი. მართლაცდა, რაღა საჭიროა თუნდაც ყველაზე კანონიერი და სამართლიანი სასამართლო გადაწყვეტილებანი, თუკი მათ აღსრულება არ უწერიათ?

ჯანმრთელობის დაცვა

1995 წ. საქართველოში დაიწყო ჯანდაცვის სისტემის რეფორმის განხორციელება. ამ რეფორმის აუცილებლობა გამოწვეული იყო იმით, რომ სახელმწიფოს აღარ შესწევდა უნარი დაეფინანსებინა საბჭოთა მემკვიდრეობის სახით მიღებული ჯანდაცვის სისტემა.

ჯანდაცვის ეროვნული პოლიტიკის სახელმწიფო პროგრამის შემუშავება 1999 წლის მეორე კვარტალის მიწურულისათვის დასრულდა. მთავრობამ იგი ივლისის ბოლოს დაამტკიცა. ბოლოდროინდელი გამოკვლევების შედეგებით თუ ვიმსჯელებთ, ამ გეგმას მოსახლეობის მხარდაჭერა ჯერ არ მიუღია. მას სინარულით არც ექიმები შეგებებიან. მოსახლეობა უარყოფითად აფასებს სახელმწიფო პოლიტიკას ჯანდაცვის სფეროში. ეს გასაკვირი არც არის. სანამ პროგრამის განხორციელების შედეგი სამედიცინო მომსახურების გაუმჯობესებაში არ გამოიხატება, საქართველოს მოქალაქეებისათვის ფორმალურ ამოცანას ფასი არ ექნება.

ახალი სამედიცინო პროგრამა ითვალისწინებს სამედიცინო მომსახურების უმნიშვნელოვანეს ასპექტებს:

- დედათა და ბავშვთა ჯანმრთელობის გაუმჯობესებას;
- გულსისხლძრღვთა სისტემის დარღვევით გამოწვეული დაავადებებისა და სიკვდილიანობის შემცირებას;
- ონკოლოგიურ დაავადებათა პროფილაქტიკისა და მკურნალობის გაუმჯობესებას;
- ტრავმატიზმის შემცირებას;
- ინფექციური დაავადებების შემცირებას;
- ცხოვრების ჯანსაღი წესის დამკვიდრებას (თამბაქოსა და ალკოჰოლის მოხმარების შემცირებას).

ფასიანი მკურნალობის შემოღებით ექიმსა და პაციენტს შორის დამოკიდებულების რეგულირება და უწინ არაკანონიერად მიჩნეული გადასახადების ლეგალიზებისათვის საკანონმდებლო გარემოს ჩამოყალიბება ერთ-ერთი იმ შედეგთაგანი იყო, რომლის მიღებასაც რეფორმიდან ელოდნენ. სინამდვილეში, ბოლო წლების მანძილზე ჯანდაცვის სისტემის დე-ფაქტო პრივატიზება მოხდა. ჯერჯერობით სექტორის 'ფორმალიზების' მცდელობებს სასურველი შედეგი არ მოჰყოლია. სამედიცინო მომსახურებაზე დახარჯული თანხების მნიშვნელოვანი ნაწილი ფორმალურ მიმოქცევაში არ ხვდება.

რეფორმამ განსაკუთრებით მძიმე დარტყმა ღარიბებსა და სოციალურად დაუცველ ფენას მიაყენა. შედარებით შეძლებულები ახერხებენ სამედიცინო მომსახურების საფასურის გადახდას, ღარიბები და დაუცველები კი ვერა. საშუალო შემოსავლის მქონენიც კი ხშირად ჯანმრთელობის მდგომარეობის უკიდურეს გაუარესებამდე ვერ მიდიან ექიმთან. ექიმთან ეს ვიზიტი ხშირად ძალზე დაგვიანებულია.

ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს ის, რომ არსებული მუნიციპალური დაფინანსების სისტემა მხოლოდ მიმდინარე ხარჯების დაფარვას ახერხებს და კაპიტალური ხარჯებისათვის (რემონტი, მოწყობილობების შეძენა, მშენებლობა, სხვ.) რესურსები არ რჩება. დაფინანსების ამ სისტემით ქალაქის ჯანდაცვის ობიექტების ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესებას უახლოეს მომავალში მაინც არ უნდა ველოდეთ. რესპუბლიკური საავადმყოფოების მსგავსად, მუნიციპალურ დაწესებულებებსაც სასწრაფოდ ესაჭიროება ინვესტიციები მშენებლობისა და აღჭურვილობისათვის. ჯანდაცვის დაფინანსების მუნიციპალურ სისტემას, უბრალოდ, არ ძალუძს ამ ხარჯების დაფინანსება. ექიმები და ექთნები კვლავ სიღარიბის ზღვარზე ნაკლებ ხელფასებს იღებენ. გარდა ამისა, თანხების გადარიცხვა

არარეგულარულად ხდება.

სახალხო დამცველის აპარატში ხშირია განცხადებები, რომლებიც მოქალაქეთა მიერ მკურნალობის ხარჯების დაფარვის შეუძლებლობასა და შესაბამისად ჩვენი აპარატის ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს მიმართ შუამდგომლობას ეხება. სამწუხაროდ, ამ ბოლო პერიოდში იმატა ისეთმა განცხადებებმა, რომლებიც უშუალოდ ექიმთა არაკვალიფიციურობის შედეგებს ეხება. მათგან გამოვყოფდით ორ განცხადებას:

1. წლეულს, 18 აგვისტოს, სახალხო დამცველის აპარატს განცხადებით მომართა მოქალაქე **დალი ცაბუტაშვილი**. საქმის შეწავლით გაირკვა, რომ განმცხადებლის 7 წლის შვილი თენგო ცაბუტაშვილი 16 ივლისს მოთავსებული იქნა ცენტრალური რესპუბლიკური საავადმყოფოს მე-8 სართულზე მდებარე შპს "მოდერნ ოპტიკაში" თვალის ტრავმატარაქტის ოპერაციის გასაკეთებლად. 17 ივლისს ბავშვს გაუკეთდა სისხლის საერთო ანალიზი, რომლის პასუხიც დამაკმაყოფილებელი იყო. ცაბუტაშვილის ინფორმაციით, ოპერაციამდე თენგო გასინჯა ანესთეზიოლოგმა წითლიძემ. იგი შეეცადა ანესთეზიოლოგისთვის აეხსნა, რომ ბუნების ცვალებადობასთან ერთად ბავშვს ხშირად აწუხებდა ჰაერის უკმარისობა, მაგრამ ანესთეზიოლოგი მხოლოდ ბავშვის აღერვიულობით დაინტერესდა. 18 ივლისს ბავშვს ოპერაცია ჩატარდა, რომელმაც დაახლოებით ერთ საათს გასტანა. ოპერაციის დამთავრებიდან რამდენიმე საათში თენგოს ტემპერატურა 41⁰-მდე ავარდა. ცაბუტაშვილის ინფორმაციით, ანესთეზიოლოგი მხოლოდ ამის შემდეგ დაინტერესდა იმ პრეპარატებით, რომლებსაც ბავშვი სამკურნალოდ იყენებდა. თუმცა, დ. წითლიძემაც და ოპერატორმა – პროფესორმა მერაბ დვალმა დააიძვეს დ. ცაბუტაშვილი, რომ ყველაფერი რიგზე იქნებოდა. მიუხედავად ბავშვის მძიმე მდგომარეობისა, მედპერსონალმა გამოიჩინა გულგრილობა და დაუდევრობა, რის შედეგადაც დატრიალდა ტრაგედია, დაიღუპა 7 წლის თენგო ცაბუტაშვილი. უფრო მეტიც, ბავშვის მშობლებსა და ახლობლებს დაუმაღეს მისი გარდაცვალება და გვამი გაკვეთის გარეშე შემურეს, რითაც დაიფარა ყველანაირი კვალი.

რესპუბლიკური საავადმყოფოს მთავარი ექიმის მოვალეობის შემსრულებლის – დავით ქონიაშვილის განცხადებით, თ. ცაბუტაშვილი გენეტიკური დაავადებით, ავთვისებიანი ჰიპერთერმიით იყო შეპყრობილი, რაც მე-19 ქრომოსომის ფუნქციის რღვევის შედეგს წარმოადგენდა. მისივე თქმით, კატარაქტის ოპერაცია იმდენად ხშირი და მარტივია, რომ თითქმის არასდროს იწვევს გართულებებს და არ არის აუცილებელი პაციენტის გენეტიკური გამოკვლევა. ამასთანავე, დადგინდა, რომ ექიმების მიერ არ გახსნილა თენგო ცაბუტაშვილის ავადმყოფობის ისტორია.

აღნიშნულ ფაქტთან დაკავშირებით შეკითხვით მივმართეთ საქართველოს ჯანდაცვის სამინისტროსა და ქ.თბილისის საბურთალოს რაიონის პროკურატურას. მიღებული პასუხით გაირკვა, რომ წლეულს, 21 ივლისს, ჯანმრთელობის დაცვისა და სოცუზრუნველყოფის მინისტრის (ა. ჯორბენაძე) ბრძანებით (№30/მ) შეიქმნა სპეციალისტთა კომისია ზემომითითებული შემთხვევის შესწავლისა და დასკვნის გაკეთების მიზნით. კომისიის დასკვნით, არსებული დოკუმენტაციის საფუძველზე ჩატარებული ქირურგიული ტაქტიკა იყო სწორი და დროული და შემთხვევა მიეკუთვნა იმ ტრაგედიათა რიცხვს, რომელსაც ადგილი აქვს მედიცინაში და რომლის წინასწარ განჭვრეტაც შეუძლებელია. კომისიამ მიიჩნია, რომ საქმე ეხებოდა ანესთეზიის გართულებას ავთვისებიანი ჰიპერთერმიის სახით, რომლის მიზეზიც შეიძლება ყოფილიყო თანდაყოლილი გენეტიკური პათოლოგია, რომელსაც ხშირი გამოვლინება არა აქვს. თუმცა კომისიამ დაუშვა, რომ შესაძლებელი იყო დიაგნოსტიკური შეცდომაც.

კომისიის მიერ აგრეთვე დადგინდა, რომ შპს „მოდერნ ოპტიკის“ ოფთალმოლოგიურ განყოფილებას აქვს ჯანდაცვის სამინისტროს ლიცენზია (№0293, 29.1099წ.), რომლითაც მიცემული აქვს უფლება საქართველოს ტერიტორიაზე განახორციელოს სამედიცინო საქმიანობა, მაგრამ ბავშვთა ოფთალმოლოგია-ქირურგიაზე ლიცენზია გაცემული

არ არის. შესაბამისად, კომისიის დასკვნით თ. ცაბუტაშვილისთვის გაწეული სამედიცინო საქმიანობა იყო არალიცენზირებული ან უბრალოდ რომ ვთქვათ, უკანონო. ამ, ერთი შეხედვით, თითქოს უმნიშვნელო დარღვევამ ტრაგიკული შედეგი მოიტანა.

1. მეორე შემთხვევა უკავშირდება ოპერაციის შედეგად მცირეწლოვანი ბავშვის „ც“ ჰეპატიტით დაავადებას. სახალხო დამცველის აპარატს მომართა მოქალაქე გივი ნიორაძემ, რომლის განცხადებითაც გაირკვა, რომ მის 9 წლის შვილს – ზურაბ ნიორაძეს, 1998 წლის 21 ოქტომბერს ქ. თბილისის №1 კლინიკურ საავადმყოფოსთან არსებულ კომერციულ აბლომინალურ ქირურგიულ კლინიკაში გაუკეთდა ბრმანაწლავის ოპერაცია. ოპერაციის შემდგომ პერიოდში ბავშვს ჩამოუყალიბდა თიაქარი და დღეისათვის საჭიროებს სასწრაფო ქირურგიულ ჩარევას. აღნიშნულს დაემატა ისიც, რომ რამდენიმე ხნის შემდეგ ბავშვს სისხლში „ც“ ჰეპატიტი აღმოაჩნდა.

ჩვენ მიერ დაყენებული იქნა შუამდგომლობა საქართველოს ჯანდაცვისა და სოცუზრუნველყოფის მინისტრის წინაშე ზ. ნიორაძის გამოჯანმრთელების მიზნით საჭირო სამედიცინო ზომების გასატარებლად, რადგან ოჯახს არ შესწევს უნარი დაფაროს ბავშვის ჯანმრთელობისათვის აუცილებელი ხარჯები. ამასთანვე, პირადი კონტროლით შესწავლილი იქნას ბავშვის დაავადების მიზეზი.

2. წლეულს, 15 აგვისტოს, განცხადებით მოგვმართა მოქ. მამუკა ქართველიშვილმა მისი შვილის ჯაბა ქართველიშვილის მიერ სხეულის დაზიანებასთან დაკავშირებით „ეი-ი-ეს თელასიდან“ კომპენსაციის მიღების თაობაზე შუამდგომლობის გაწევის თხოვნით. გაირკვა, რომ წლეულს, 26 იანვარს, 9 წლის ჯ. ქართველიშვილს ამხანაგებთან თამაშის დროს ბურთი შეუგორდა თბილისში, რობაქიძის №7-ში, მდებარე სატრანსფორმატორო ქვესადგურში. ბავშვი შევიდა ბურთის გამოსატანად, შემთხვევით შეეხო იატაკზე დაყრილ ელექტროსადენებს, რის შედეგადაც მიიღო მეოთხე ხარისხის ელექტროკონტაქტური დამწვრობა. აღნიშნულ ფაქტთან დაკავშირებით 17 თებერვალს აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე გათვალისწინებული სსკ 155-ე მუხლით. 18 მაისს იუსტიციის სამინისტროს ექსპერტიზისა და სპეციალურ გამოკვლევათა ცენტრის მიერ ჯაბა ქართველიშვილის სხეულის დაზიანების ფაქტზე დადგინდა, რომ

1. ქ. თბილისში რობაქიძის გამზ. №7-ში არსებული №ა-548 ქვესადგური იმყოფება შპს „გუმბათის“ მფლობელობაში. შპს „გუმბათმა“ 1996 წელს შეწყვიტა აღნიშნული ქვესადგურით სარგებლობა და დატოვა იგი ელექტრომეურნეობაზე მომსახურე პასუხისმგებელი პირის გარეშე. თუმცა იგი ვალდებული იყო ამის შესახებ ეცნობებინა „ეი-ი-ეს-თელასი-სათვის“.
2. მას შემდეგ რაც „ეი-ი-ეს თელასი-სათვის“ ცნობილი გახდებოდა ქვესადგურში ელექტრომეურნეობაზე მომსახურე პირის არარსებობა, თვითონ უნდა დაენიშნა ასეთი პირი, რამდენადაც, თვითონ იღებდა გახარჯული ენერჯის მთლიან საფასურს, რომელშიც ქვესადგურის მომსახურების ღირებულებაც შედის. 1996 წლიდან 2000 წლის თებერვლამდე „თელასი და შემდეგ „ეი-ი-ეს თელასი“ ყოველთვიურად აწარმოებდა ქვესადგურის შიგნით დაყენებული მრიცხველებიდან ანათვლების აღებას. შესაბამისად, „ეი-ი-ეს თელასს“ არ შეიძლება, არ სცოდნოდა ქვესადგურში ელექტრომეურნეობაზე მომსახურე პასუხისმგებელი პირის არარსებობის თაობაზე.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შუამდგომლობით მიემართეთ თელასის ხელმძღვანელს, მაიკლ სქოულის, რათა გაეთვალისწინებინა ჯაბა ქართველიშვილის ჯანმრთელობისა და მისი ოჯახის მძიმე სოციალური მდგომარეობა და პირადად შეხვედროდა დაზარალებულის მამას. სამწუხაროდ, მან არ მიიჩნია საჭიროდ დაზარალებულებთან სასამართლოს გარეშე ამ საკითხის გადაწყვეტა. ნაკლებ სავარაუდოა, რომ იგივე ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ამგვარი ფაქტის შემდეგ,

რომელიმე ენერგოკომპანიას ასეთი ხისტი პოზიცია დაეკავებინა. არადა, ელემენტარული გულგრილობის გამო პატარა ჯაბა ქართველიშვილი სასწაულით გადაურჩა სიკვდილს, გადაიტანა რამდენიმე უმძიმესი ოპერაცია და მისი ჯანმრთელობა დღესაც საფრთხის ქვეშაა.

ქართველიშვილის მაგალითი ნათლად ცხადყოფს, თუ როგორ ზარალდება რიგითი მოქალაქე სხვადასხვა უწყებებს, სახელმწიფო თუ კერძო სტრუქტურებს შორის შეუთანხმებლობის, ხანგრძლივი დავებისა და ქონებრივი საკითხების მოუწესრიგებლობის გამო. აღარაფერს ვამბობ იმ ენერგოკრიზისზე, რომელმაც ზუსტად ამავე მიზეზით გამოიყვანა მდგომარეობიდან მთელი დედაქალაქი. ბავშვი კინაღამ დაიღუპა მხოლოდ იმის გამო, რომ აღნიშნული ქვესადგური უკვე ორი წელია, სადავოა შპს „გუმბათსა“ და „ეი-ი-ეს თელასს“ შორის. ვფიქრობ, სრულიად შეუწყნარებელია ამგვარი ვითარება. დაზარალებული ბავშვისა და მისი მშობლებისათვის სულ ერთია, ვის საკუთრებაშია ქვესადგური, თუკი ბავშვის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა დაუცველია.

აღნიშნული საქმე განიხილა დიდუბის სასამართლომ და ორივე იურიდიულ პირს – შპს „გუმბათსა“ და „ეი-ი-ეს თელასს“ 15-15 000 ლარი დააკისრა ბავშვისათვის ზიანის ასანაზღაურებლად. რამდენადაც ჩემთვის გახდა ცნობილი, თელასი აპირებს ამ გადაწყვეტილების გასაჩივრებას.

ბავშვთა მძიმედ დაშავების რამდენიმე ფაქტი დადასტურდა თბილისში უკანასკნელი ერთი წლის განმავლობაში ქვესადგურების მოუვლელობისა და უხედამხედველობის გამო. თქვენ ყველა მიაქცევდით ყურადღებას „ეი-ი-ეს თელასის“ სოციალურ რეკლამებს ქვესადგურებთან ბურთით მოთამაშე ბავშვისა და თელასის თანამშრომლის მონაწილეობით; „ყველამ ჩვენი საქმე ვაკეთოთ“ – ასე მთავრდება ეს დიდაქტიკური ვიდეო-როლი. ეს რეკლამა ჯაბა ქართველიშვილის დაშავების შემდეგ გაუშვა „ეი-ი-ეს თელასმა“. სამწუხაროდ, იგი ვეღარ დაიცავს უკვე დაშავებულ ბავშვებს. მართლაც, ყველამ თავისი საქმე უნდა აკეთოს და მათ შორის სახელმწიფომაც, რომელიც ვერ ახორციელებს სათანადო ზედამხედველობას, რათა გამოირიცხოს მოქალაქის უფლებათა ამგვარი შემადრწუნებელი დარღვევები.

უკანასკნელ ხანს საზოგადოებაში განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა **აივ ინფექციით (შიდსით) დაავადებულ პირებს**, რისი დამადასტურებელიცაა ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის რეკომენდაციით საქართველოს პარლამენტის მიერ 1995 წლის 21 მარტს „აივ ინფექციის (შიდსის) პროფილაქტიკის შესახებ“ კანონის მიღება.

2000 წლის 20 ოქტომბრის მონაცემებით, საქართველოში რეგისტრირებულია 164 აივ ინფიცირებული პირი, რომელთაგან 140 კაცი და 24 ქალია. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ მოცემული რიცხვი შორსაა რეალობისაგან. სამწუხაროდ, 2000 წელს პირველი ინფიცირებული ახალშობილი იქნა გამოვლენილი საქართველოში.

საზოგადოების დამოკიდებულება აივ ინფექციისა (შიდსი) და ინფიცირებული პირების მიმართ არაერთგვარონია. სხვადასხვა სახელმწიფო სტრუქტურების დამოკიდებულება ამ ინფექციის წინააღმდეგ ბრძოლის კონცეფციის შემუშავებაში. თავდაპირველად ეს კონცეფცია უმრავლეს ქვეყანაში ემყარებოდა მკაცრ ეპიდზედამხედველობას და იძულებითი, გარკვეულწილად დისკრიმინაციული ღონისძიებების გატარებას. ეპიდემიასთან ბრძოლის ასეთი მეთოდი დროებით იძლევა გარკვეულ შედეგს, მაგრამ საბოლოო ჯამში ნაკლებეფექტიანია, და რაც მთავარია, მიუღებელია ეთიკური და ჰუმანური თვალსაზრისით.

თანამედროვე, ცივილიზებული სამყარო თვლის, რომ ამ საშიშ ინფექციასთან ბრძოლის ერთ-ერთი რეალური გზაა ამ დაავადების სამართლებრივი რეგულაცია როგორც სახელმწიფო დონეზე, ასევე მთლიანად – საზოგადოებისა და თავად ინფიცირებული პირების უფლება-მოვალეობებისა და მათთან ურთიერთობის თვალსაზრისით.

კანონი „აივ ინფექციის (შიდსის) პროფილაქტიკის შესახებ“ საწყისი პერიოდისათვის საკმარის პუბლიკაციას იყო, როგორც ზოგადად, ადამიანთა უფლებების დაცვის, ასევე ინფიცირებულთა უფლება-მოვალეობებისა და მათი სოციალური დაცვის თვალსაზრისით. მასში ხაზგასმულია ინფიცირებულთა კონფიდენციალურობის უფლება. მათი სამედიცინო მომსახურება, პროფილაქტიკური და დისპანსერული მეთვალყურეობა ხორციელდება სახელმწიფოს ფინანსური უზრუნველყოფით.

კანონით სავალდებულო გამოკვლევა ეხება მხოლოდ საზღვარგარეთის ქვეყნებიდან ჩამოსულ და უცხოელ მოქალაქეებს (კანონი, თავი III, მუხლი 4), რომელთაც უნდა წარმოადგინონ აივ ინფექციაზე გამოკვლევის დამადასტურებელი სერთიფიკატი. თუმცა კანონის ეს მუხლი იმთავითვე „მკვდარია“, რადგან არ არსებობს მისი განხორციელების ეფექტური მექანიზმები.

მოქმედი კანონის ზემოხსენებული მუხლი ეწინააღმდეგება საერთაშორისო სამართლითა და საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებულ ადამიანის ძირითად უფლებებსა და თავისუფლებებს. სავალდებულო გამოკვლევა აივ ინფექციაზე მსოფლიოს დემოკრატიული საზოგადოების მიერ აღიქმება დისკრიმინაციად და ადამიანის უფლებების უხეშ დარღვევად. ადამიანის უფლებათა დამცველი მრავალრიცხოვანი საერთაშორისო თუ ადგილობრივი ორგანიზაციების უკლებლივ ყველა ექსპერტი თვლის, რომ აივ ინფექციაზე სავალდებულო გამოკვლევა დაშვებულია მხოლოდ დონორებისათვის, ხოლო ყველა სხვა დანარჩენ შემთხვევაში მხარს უჭერენ ნებაყოფლობითი გამოკვლევის პრინციპს განურჩევლად პიროვნების რასის, სქესის, ეროვნული და სოციალური წარმომავლობისა.

სწორედ ამ მიზნით ინფექციური პათოლოგიის, შიდსისა და კლინიკური იმუნოლოგიის სამეცნიერო-პრაქტიკულ ცენტრში მომზადდა ცვლილებათა პაკეტი, რომლის უპირველეს ამოცანას აივ ინფექციით დაავადებულთა უფლებების დაცვა წარმოადგენს. ეს კანონპროექტი ამჟამად პარლამენტის განხილვის საგანს წარმოადგენს.

ერთ-ერთი ცვლილების პროექტი უშუალო კავშირშია სახალხო დამცველის აპარატთან. კერძოდ, ნავარაუდევია იყო კანონის მე-II თავის მე-2 მუხლს დამატებოდა შემდეგი შინაარსის მე-4 პუნქტი: „საქართველოს სახალხო დამცველის ოფისთან იქმნება აივ ინფექციით დაავადებულთა უფლებების დამცავი იურიდიული სამსახური“. აღნიშნული დებულება სახალხო დამცველის მიერ მიზანშეუწონლად იქნა შეფასებული, რაც შემდეგი გარემოებებით იქნა დასაბუთებული:

- იგი პირდაპირ წინააღმდეგობაშია „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის 26-ე მუხლის პირველ პუნქტთან – „საქართველოს სახალხო დამცველის საქმიანობის უზრუნველყოფისათვის იქმნება საქართველოს **სახალხო დამცველის აპარატი, რომლის სტრუქტურას, მუშაობის წესსა და ორგანიზაციას განსაზღვრავს საქართველოს სახალხო დამცველი სამუშაო აპარატის დებულებით**“.
- სახალხო დამცველის აპარატში შემოსული განცხადება და საჩივარი არ იბეგრება სახელმწიფო გადასახადით და სახალხო დამცველის მიერ დაინტერესებულ პირთათვის გაწეული სამსახური უფასოა.
- „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის მე-13 მუხლის საფუძველზე „საქართველოს სახალხო დამცველი განიხილავს საქართველოს მოქალაქეთა, საქართველოში მყოფ უცხოელთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა, არასამთავრობო ორგანიზაციათა განცხადებებსა და საჩივრებს ...“. შესაბამისად, სახალხო დამცველის მიერ გაწეული დახმარება თანაბარია ნებისმიერი ადამიანისათვის, განურჩევლად იმისა, დაავადებულია ის აივ ინფექციით თუ არა.

• სოცურუნველოფა

ადამიანის სოციალური უფლებების დარღვევა საქართველოში ბოლოდროინდელი პერიოდის ყველაზე აქტუალურ თემად იქცა. თვეობით გაუცემელი ხელფასები და პენსიები, მათთან დაკავშირებული გამოსვლები, სახელმწიფოს მიერ ვალად აღიარებული საბანკო შენატანების დაბრუნების მოთხოვნა საქართველოს დღევანდელი ცხოვრების რეალობასა და რაოდენ გასაკვირიც არ უნდა იყოს, უკვე ჩვეულ წესს წარმოადგენს.

გადაუხდელი პენსიების მოცულობა დაუსრულებლად იზრდება. 1998 წლის ბოლოსათვის, გადაუხდელი პენსიების ოფიციალური რაოდენობა 53 მილიონი ლარი (დაახლოებით 26 მილიონი დოლარი) იყო. ამას 1999 წელს კიდევ 24.6 მილიონი ლარი დაემატა. თუმცა, ფინანსთა სამინისტროს ინფორმაციით, დავალიანებამ რამდენადმე იკლო.

საბიუჯეტო ორგანიზაციებში დასაქმებული ადამიანები დაბალი ხელფასების გაზრდის მოთხოვნის სანაცვლოდ, მათ დროულად გაცემის მოთხოვნას აყენებენ.

როგორც უკვე მოგახსენეთ, საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლამ კერძო სექტორში დასაქმებულებიც რეალური დაცვის მექანიზმების გარეშე დატოვა. დამქირავებელს ნებისმიერ მომენტში შეუძლია მისი სამსახურიდან გათავისუფლება ყოველგვარი კომპენსაციის გარეშე. თუკი საქმე სასამართლომდე მიდის, რაც უადრესად იშვიათია, მათ თავიანთი ინტერესების დაცვა ძალიან უჭირთ. ამას ემატება ისიც, რომ რეალური შემოსავლების დაფარვის მიზნით, ხშირია ოფიციალურად გაუფორმებელ თანამშრომელთა დასაქმება, ხოლო გაფორმებული მუშაკების ხელფასები უწყისებში ხელოვნურად მცირდება გადასახადებისათვის თავის არიდების მიზნით.

მოსახლეობის სოციალური უზრუნველყოფისა და დაზღვევის შესაძლებლობანი დიდად არის დამოკიდებული სახელმწიფოს მიერ გადასახადების აკრეფისა და მიღებული რესურსების მართვის შესაძლებლობებზე. არც ძლიერი ფორმალური ეკონომიკა და არც ხელისშემშლელი ცუდი მართვა არ არის ის ფაქტორები, რომლებიც მოსახლეობას სოციალური უზრუნველყოფისა და დაზღვევის მიღებაში დაეხმარება. ძლიერი არაფორმალური ეკონომიკა ხელს უწყობს სახელმწიფოს ისეთი მნიშვნელოვანი რესურსების გაჩანაგებას, რომლებიც საჭიროა სოციალური უზრუნველყოფისა და დასაქმების ფონდების შემოსავლებით უზრუნველსაყოფად, მაშინ, როდესაც არასწორი მართვა, რასაკვირველია, ამცირებს მთავრობის მიერ ისედაც მწირი რესურსების განკარგვის ეფექტურობას.

1. ჩვენ მოგვმართეს პენსიონერების – **ახვლედიანის, სილაგაძისა და კარანაძის მეუღლეებმა**. ეს პენსიონერები იღებდნენ პენსიას გაერთიანებული ქართული ბანკიდან და საზღვარგარეთ წასვლის გამო მათი ოჯახის წევრები მოკლებულნი იყვნენ უფლებას აეღოთ ეს პენსია, ბანკი ითხოვდა პენსიონერთა მინდობილობებს და პირადად გამოცხადებას, ამის გამო ვესაუბრეთ ბანკის ხელმძღვანელობას და რეკომენდაციის სახით დავსვით საკითხი მათ მიერ პენსიების გაცემის თაობაზე, მით უმეტეს, რომ ოჯახებს გააჩნდათ საკმარისი დოკუმენტები. მოლაპარაკებების შედეგად საკითხი დადებითად გადაწყდა.

მაგრამ ეს მცირე წარმატება რა მოსატანია იმ პრობლემებთან შედარებით, რასაც პენსიების, ხელფასებისა და სოციალური დახმარებების გაუცემლობა ჰქვია და რაც სისტემატურ ხასიათს ატარებს. ეს არის არა მხოლოდ ადამიანის სოციალ-ეკონომიკური უფლების დარღვევა, არამედ გაცილებით მეტი, ეს არის საკმაოდ დიდი და უხეში ზეწოლა სიცოცხლის უფლებაზე, რომელიც დაცულია არა მხოლოდ ჩვენი კონსტიტუციით, არამედ საერთაშორისო კონვენციებითა და პაქტებით. სიცოცხლის უფლების დაცვა ყოველი საზოგადოების უპირველეს მოვალეობას უნდა წარმოადგენდეს და ხელისუფლებამ უნდა დაძლიოს ეს უდიდესი ნაკლოვანება.

ქალთა და ბავშვთა უფლებები

ქალთა და ბავშვთა უფლებების დაცვის დაბალი დონე ძირითადად ქვეყანაში შექმნილი მძიმე სოციალურ ეკონომიკურ პირობებითაა გამოწვეული, რაზეც მეტყველებს დედათა და ბავშვთა სიკვდილიანობის მეტად მძიმე სტატისტიკა, სხვადასხვა დაავადების და ინფექციების, მეტად დაბალი შობადობის და სხვა მაჩვენებლები. ასევე დღესაც გადაუჭრელ პრობლემად რჩება სოციალურად დაუცველ, მიუსაფარ ბავშვთა და ქალთა პრობლემები, სახელმწიფომ დაუყონებლივ ყოველი ღონე უნდა იხმაროს მათ დასახმარებლად. გარდა სოციალური თემატიკისა, არის შემთხვევები ქალთა და ბავშვთა მიმართ სასტიკი და არაადამიანური მოპყრობისა, რაც უკვე დაბალი სამართლებრივი კულტურის, ადამიანის უფლებათა დაცვის დაბალი დონის მაჩვენებელია საქართველოში.

საქართველოს პრეზიდენტის მიერ ამ პრობლემებთან დაკავშირებით ორი ბრძანებულება გამოიცა: 1999 წლის აგვისტოში „საქართველოში ქალთა უფლებების განმტკიცების ღონისძიებათა შესახებ“ და 2000 წლის თებერვალში „ქალთა მიმართ ძალადობასთან ბრძოლის 3-წლიანი გეგმა“, რომელიც 2000-2002 წლებს მოიცავს.

ქალის სტატუსი. როგორც წესი, ქალები საშემსრულებლო თანამდებობებს იკავებენ. უაღრესად იშვიათია მათი წამოწევა გადაწყვეტილების მიმღებ თანამდებობზე. დაბალია ქალთა წარმომადგენლობა პარლამენტში, მთავრობაში, მმართველობის ადგილობრივ ორგანოებში. სრულიად საპირისპირო ვითარება შეიქმნა სასამართლო ხელისუფლებაში რეფორმის ჩატარების შემდეგ, სადაც დიდი რაოდენობით ქალი მოსამართლეა. აღნიშნული მიუთითებს იმაზე, რომ საკონკურსო პირობების არსებობისას ქალები უფრო მეტ წამყვან ვაკანსიებს დაიკავებენ, ვიდრე ეს აქამდე ხდებოდა.

საბიუჯეტო ორგანიზაციებში საშტატო შემცირებისას ქალებს უფრო იოლად ათავისუფლებენ, რაც უკავშირდება სტერეოტიპს, რომ ოჯახში კაცია მარჩენალი. თუმცა, ბოლო ათწლეულში ომებმა და კონფლიქტებმა საპირისპირო სიტუაცია შექმნეს – ხშირად სწორედ ქალია ოჯახის ერთადერთი მარჩენალი.

საქართველოში ქალთა ერთი კოლონია ფუნქციობს, რომელიც თბილისშია. კოლონიაში ძალადობის, გაუპატიურებისა და სხვა ზეწოლის ფაქტები არ დაფიქსირებულა.

მიუხედავად იმისა, რომ ამ ბოლო დროს გახშირდა დანაშაულებები ყოფით ნიადაგზე, ინფორმაცია ოჯახური ძალადობის შესახებ არ ვრცელდება. ერთი მხრივ, ეს განპირობებულია მდგრადი სტერეოტიპით – ძალადობის მსხვერპლი ქალი თავად არის გამომწვევი მიზეზი და დამნაშავე; ხოლო მეორე მხრივ იმითაც, რომ ეს თემა ტაბუირებულ თემად რჩება ქართულ საზოგადოებაში. ოჯახური კონფლიქტები წესრიგდება არაფორმალურ დონეზე, ქალი, როგორც წესი, არ ენდობა სამართალდამცავებს, არ ელის მათგან დახმარებას, უფრო კი გართულებებისა და საფრთხის მოლოდინშია.

სახელმწიფოს ძალისხმევა ქალთა სტატუსის გაუმჯობესების მხრივ უაღრესად სუსტია და არ სცილდება დეკლარაციულ განცხადებებს.

უკანასკნელი ორი წლის მანძილზე პერიოდულად აქტუალური ხდება პროსტიტუციის ლეგალიზაციის საკითხი. ამ საკითხზე დაწეებულია საჯარო მსჯელობა, ჰყავს მომხრეებიც და მოწინააღმდეგეებიც. მოწინააღმდეგეთა არგუმენტებია: ა) ახალგაზრდა ქალებისათვის დასაქმების სხვა საშუალებათა არარსებობა სახელმწიფოს მხრიდან; ბ) ქუჩის იაფფასიანი პროსტიტუციის ბაზრის შენარჩუნების აშკარა საფრთხე; გ) არაფორმალური კავშირი პოლიციასთან; დ) ეროვნულ-კულტურული და ზნეობრივი ღირებულებები. ვფიქრობთ, გამოსავალია არა ლეგალიზაციაში, არამედ რეგლამენტაციაში, რომელიც პროცესს კონტროლირებადს გახდის.

ტრეფიკინგი:

საქართველოს მოქალაქეებზე აღნიშნული პრობლემა ძირითადად თავს იჩენს თურქეთში, საბერძნეთსა და არაბთა გაერთიანებულ საემიროებში. მხოლოდ ცალკეული შემთხვევები გამოდის სააშკარაოზე. არ არსებობს ამ პრობლემასთან ბრძოლის გამოკვეთილი სტრატეგია და ტაქტიკა. ხშირად ტრეფიკინგის მსხვერპლის კმაყოფაზეა საქართველოში დარჩენილი ოჯახები. ამიტომაც, ფაქტობრივად არავინ არის დაინტერესებული ასეთი ფაქტების გახმაურებით. ქალები არ არიან ინფორმირებული საზღვარგარეთ გასვლისას რა სამართლებრივ სივრცეში აღმოჩნდებიან და როგორი იქნება მათი უფლებრივი მდგომარეობა. არ ჩანს სახელმწიფოს ძალისხმევა მდგომარეობის გაუმჯობესების მიზნით.

ბავშვთა უფლებები

კანონით გარანტირებულია ცხრაწლიანი უფასო განათლება, თუმცა პრაქტიკა საპირისპიროს მეტყველებს:

- დაწყებითი კლასიდანვე საშუალო სკოლების არასათანადო დაფინანსების გამო სისტემატიურად ხდება მოსწავლეთა მშობლებისაგან ფულის აკრეფა;
- სახელმძღვანელოები საშუალო შემოსავლებთან შედარებით ძვირია;
- საშუალო სკოლების შენობები ამორტიზებულია, ბევრ მათგანში მოუწესრიგებელია ზამთრის სეზონში გათბობა;
- ხდება მოსწავლეთა ჩხრეკა მასწავლებლებისა და პოლიციის მხრიდან.

ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებების დამამთავრებელ (მე-11) კლასებში მოსწავლეთა დასწრება ძალიან დაბალია, რაც განპირობებულია ამ უკანასკნელთა მიერ უმაღლეს სასწავლებლებში მისაღები გამოცდებისთვის ინტენსიური მზადებით.

1999-2000 სასწავლო წლებში საბაზო (9-კლასიანი) საშუალო განათლება მიიღო 61 955 მოსწავლემ. მათგან 51469-მა (83.1%) გააგრძელა სწავლა. საშუალო სკოლებში სწავლა გააგრძელა 41012-მა მოსწავლემ (79.6%), სადამოს სკოლებში – 1490-მა (2.9%), არასახელმწიფო სკოლებში – 818-მა (1.6%), დაწყებით პროფესიული განათლების სასწავლებლებში – 2757-მა (5.1%), სახელმწიფო საშუალო სპეციალურ სასწავლებლებში (ტექნიკუმებში) – 4581-მა (8.9%) და არასახელმწიფო კერძო საშუალო სპეციალურ სასწავლებლებში (ტექნიკუმებში) – 811-მა (1.6%).

• იძულებით აღბილნაცვალი პირები

2000 წლის 1 იანვრიდან შემოსულია იძულებით გადაადგილებულ პირთა (როგორც კოლექტიური, ასევე ინდივიდუალური სახის) 50-მდე განცხადება, რომელთა შესწავლა-განხილვაც გვაძლევს შემდეგი ანალიზის გაკეთების საფუძველს: არც ერთი განცხადება არ ეხება დევნილთა სამოქალაქო-პოლიტიკური უფლებების დარღვევის ფაქტებს, მაგრამ ძალზე მწვავედ იკვეთება სოციალურ-ეკონომიკურ სფეროში არსებული ვითარება. ერთ-ერთ უმთავრეს პრობლემად დევნილებში ისევ და ისევ რჩება განსახლებისა და ელემენტარული საბინაო პირობების მოგვარების საკითხი. თავისთავად ეს არ არის ადვილად გადასაწყვეტი პრობლემა და ჩვენ გვესმის, რომ ხელისუფლებას დღეისათვის, არსებული ვითარებიდან გამომდინარე, მისი სრულფასოვანი გადაწყვეტა არ შეუძლია, მაგრამ არიან ცალკეული მოხელეები, რომლებიც აკრძალული ხერხებით ცდილობენ დევნილთა შევიწროებას. (კონკრეტულად ჩვენ გვქონდა განცხადება, როდესაც სტუდენტალური სამმართველოს უფროსი ცდილობდა ყოველგვარი დასაბუთების გარეშე წაერთმია ოთახები დევნილი ოჯახისათვის, მაგრამ ჩვენი ჩარევის შემდეგ ეს საკითხი მოგვარდა). განსახლების საკითხების გადაწყვეტა ცალკეული მომენტებით არ აგვარებს პრობლემას და საჭიროა მისი სახელმწიფო პროგრამით გადაწყვეტა. ცნობისათვის ავლნიშნავთ იმ გარემოებასაც, რომ ამჟამად საერთაშორისო თვითუზრუნველყოფის ფონდის მიერ შემუშავებულია კომპლექსური პროგრამა დევნილებთან მიმართებაში, რომელშიც ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს განსახლების საკითხებს. ამ პროგრამის სათანადოდ რეალიზება მეტნაკლებად შექმნის პრობლემის გადაწყვეტის წინაპირობას.

შემოსული განცხადებები ეხებოდა დევნილთა ფულადი შემწეობების დარიგების საკითხებსაც. ეს პრობლემა განსაკუთრებით იკვეთება რეგიონებში. მიზეზი კი ალბათ მხოლოდ ქვეყანაში არსებულ ეკონომიკურ ვითარებაში როდი უნდა ვეძებოთ; ადგილებზე ხშირია დარღვევები და, ვფიქრობ, დახმარებათა გაცემის საკითხი უმკაცრეს შესწავლას მოითხოვს.

შესწავლილი განცხადებებიდან გვაქვს მყარი საფუძველი გავაკეთოთ შემდეგი ანალიზი: ისევე როგორც საქართველოს მთელ მოსახლეობაში, ასევე იძულებით გადაადგილებულ პირებშიც ძალიან დაბალია სამართლებრივი დონე. მათ წარმოდგენა არა აქვთ თავიანთ უფლებებზე, არ იცნობენ ნორმატიულ აქტებს, რაც დამატებით პრობლემებს უქმნით დევნილებს. ამ მხრივ სხვადასხვა არასამთავრობო ორგანიზაციები მუშაობენ, მაგრამ ეს არ არის საკმარისი. საჭიროა სპეციალური ბროშურების, ბუკლეტების დაბეჭდვა, ტრენინგების გამართვა, შეხვედრების მოწყობა დევნილებთან. საერთოდ, უნდა ითქვას, რომ ხელისუფლების წარმომადგენლები ერიდებიან ადგილნაცვალ პირებთან შეხვედრასა და დიალოგს, რაც მათ სამართლიან აღშფოთებას იწვევს.

ჩვენი მონაწილეობით ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროში დასრულდა მუშაობა „იძულებით გადაადგილებულ პირთა – დევნილთა შესახებ“ კანონში ცვლილებებისა და შესწორებების შეტანაზე. კანონპროექტი უახლოეს ხანში წარედგინება საქართველოს პარლამენტს განსახილველად.

თავდაცვა

თავდაცვის სფეროში ყველაზე ხშირად ირღვევა ისეთი საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპები და ნორმები, როგორცაა უფლება ფიზიკურ და ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე, სოციალურ უზრუნველყოფაზე და სხვ. ბევრ საჯარისო ნაწილში მკაცრი და არაადამიანური პირობებია. ამას ემატება მოქმედ შეიარაღებულ ძალთა ეკონომიკური მოთხოვნების აშკარა შეუსაბამობა სახელმწიფოს შესაძლებლობასთან. სამხედრო მოსამსახურეთა უმრავლესობის სამართლებრივი განათლების დონე საკმაოდ დაბალია.

თავდაცვის სამინისტროს დაფინანსების დინამიკის ანალიზი ბოლო ხუთი წლის მანძილზე ცხადყოფს, რომ არა მხოლოდ ბიუჯეტით დამტკიცებული გეგმის დინამიკაა უარყოფითი, თვით გამოყოფილი თანხის მიღებაც კი არ არის 100%-იანი.

თუ კვებისათვის ბიუჯეტით გათვალისწინებული თანხა 1996 წელს 11 900 000 ლარს შეადგენდა 100%-იანი ათვისებით, 2000 წლისათვის იგი 8 589 200 ლარამდე მცირედება, ფაქტობრივად მიღებული თანხა კი – 7 127 225 ლარამდე.

თუ მედიკამენტების შესაძენად ბიუჯეტით გამოყოფილი თანხა 1996 წელს 1 600 000 ლარი იყო 100%-იანი ათვისებით, 2000 წლისათვის ეს მაჩვენებელი თანდათან 23 714 ლარამდე დაეცა, ფაქტობრივად მიღებული თანხა კი – 8 100 ლარამდე.

უნიფორმისა და თეთრეულის, მათ შორის საძილე თეთრეულისათვის, თავდაცვის სამინისტრომ 1996 წელს მთლიანად მიიღო ბიუჯეტის მიერ გამოყოფილი 5 600 000 ლარი. ამ თანხამ სისტემატურად იკლო და 2000 წლისათვის სამინისტრომ ბიუჯეტით დამტკიცებული 530 465 ლარიდან რეალურად მხოლოდ 382 772 ლარი მიიღო. მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა ასევე აისახება სამხედრო სამსახურში მყოფი პირების უფლებრივ მდგომარეობაზე, გაუსაძლის პირობებში მყოფი ადამიანი ხშირად სწადის ისეთ ქმედებას, რასაც იურიდიულად დანაშაული ჰქვია (მაგ. დეზერტირობა, უდისციპლინობა და სხვა), მაგრამ ეს გამოწვეულია სრულიად რეალური მოტივით: სახელმწიფო ვერ უზრუნველყოფს არმიას საარსებო მინიმუმით.

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატმა ბოლო ორი თვის განმავლობაში საკუთარი ინიციატივითა და მიღებულ ოპერატიულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით განახორციელა საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში (თავდაცვის სამინისტრო, შინაგანი ჯარი, საზღვრის დაცვის დეპარტამენტი) ჯარისკაცთა და წვევამდელთა ჯანმრთელობის მდგომარეობის არსებული სიტუაციის შესწავლა და ანალიზი. ჩვენი გაუფრთხილებელი ვიზიტების, სხვადასხვა სახელმწიფო უწყებებისგან და არა-სამთავრობო ორგანიზაციებისგან მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე გამოიკვეთა შემდეგი სახის სურათი:

1997-99 წლებში საქართველოს ცენტრალურ გამწვევ კომისიასთან არსებული მუდმივმოქმედი სამხედრო-სამედიცინო საექსპერტო კომისიის (თავმჯდომარე ლ. კვახაძე) მიერ საქართველოს ყველა რეგიონის რაიონებისა და ქალაქების კომისარიატების სამედიცინო კომისიების მუშაობის შემოწმების შედეგად გამოვლინდა, რომ რაიონების სამხედრო კომისარიატები ხშირ შემთხვევაში ვერ აკომპლექტებენ სამედიცინო კომისიებს სათანადო სპეციალისტებით. ქალაქებისა და რაიონების სამხედრო კომისარიატები ვერ ახერხებენ წვევამდელთა გამოკვლევას, რაც განპირობებულია არა მარტო მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის უქონლობით, არამედ გამოკვლევის ჩატარებაზე სამედიცინო დაწესებულებების უარით აუნაზღაურებლობის გამო.

განსაკუთრებით საგანგაშოა იმ სამხედროთა ბედი, რომელთაც მიუხედავად იმისა, რომ ბრტყელტერფიანობა აწუხებთ, ზოგიერთ შემთხვევაში კი აღენიშნებათ ერთი ფეხის კიდურის სიმოკლე მეორესთან შედარებით, მაინც იწვევენ შეიარაღებულ ძალებში.

ამ მხრივ ყურადსადეობია სახალხო დამცველის აპარატში შემოსული მოქალაქე ნუგზარ ჩადუნელის (ბორჯომის რაიონი) განცხადება მისი შვილის, ყოფილი ჯარისკაცის, **რამაზ ჩადუნელის** თაობაზე, რომელიც 1997-1998 წლებში მსახურობდა ქუთაისის ტერიტორიაზე მდებარე სამხედრო ნაწილში, და რო-მელსაც დეზერტირობისათვის მიესაჯა სამი წლით თავისუფლების აღკვეთა. განმცხადებლის აზრით, აღნიშნული სასჯელი უკანონოა, რადგან ავადმყოფობის გამო მისი შვილი თავიდანვე არ ექვემდებარებოდა სამხედრო სამსახურში გაწვევას. ბორჯომის რაიონის კომისარიატმა თავის დროზე უხეშად დაარღვია რამაზ ჩადუნელის ჯანმრთელობის უფლება. კერძოდ, ეკონომიურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის მე-12 მუხლი, სადაც ნათქვამია, რომ ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ თითოეული ადამიანის უფლებას ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობის უმაღლეს შესაძლო სტანდარტებზე და მათ უნდა მიიღონ ყველა აუცილებელი ზომა ამ უფლების სრული რეალიზაციისათვის, მათ შორის ეპიდემიური, ენდემური, პროფესიული და სხვა დაავადებების თავიდან ასაცილებლად, სამკურნალოდ და შესამოწმებლად. ბორჯომის კომისარიატმა არა მარტო საერთაშორისო ნორმა დაარღვია, არამედ ჩაიდინა უკანონობაც. აღნიშნული გახდა სამხედრო სამსახურის მოხდის პერიოდში ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესების მიზეზი, რაზედაც რ. ჩადუნელმა არაერთხელ მიმართა ნაწილის ხელმძღვანელობას, თუმცა – უშედეგოდ. სწორედ უყურადღებობა გახდა რ. ჩადუნელისაგან წელიწადნახევარი მსახურობის შემდეგ ნაწილის იძულებითი დატოვების მიზეზი. აღნიშნული საკითხის შესწავლის პროცესში მოძიებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით, ჩვენთვის ცნობილი გახდა, რომ რ. ჩადუნელი ერთი წლის ასაკიდან მკურნალობდა სურამის ტრავმატოლოგიურ საავადმყოფოში მენჯ-ბარძაყის თანდაყოლილი ამოვარდნილობის გამო, რაც დასტურდება სურამის ტრავმატოლოგიური საავადმყოფოს მთავარი ექიმის (ნ. მჭედლიძის) მიერ გაცემული ცნობით. ამავე ცნობის მიხედვით, მიუხედავად მკურნალობისა, ქვედა კიდურების სიგრძეებს შორის სხვაობა მაინც დარჩა 4-5 სანტიმეტრი. ასევე მითითებულია, რომ არ შეიძლება რ. ჩადუნელის ფიზიკური დატვირთვა, ესაჭიროება განტვირთვა, ფიზიოლოგიური მკურნალობა შემდგომში ოპერაციული ჩარევით. აღნიშნული ცნობის შესახებ ოფიციალურად ეცნობა ქუთაისის საოლქო სასამართლოს, რესპუბლიკის და მთავარ სამხედრო პროკურატურებს და შესაბამისად ეთხოვა მათ რ. ჩადუნელის საქმის გადასინჯვა ხსენებული ცნობის საფუძველზე.

პარალელურად, სურამის ტრავმატოლოგიური საავადმყოფოს მთავარი ექიმისგან მიღებული ცნობები გაეგზავნა თავდაცვის სამინისტროს სამედიცინო სამმართველოს უფროსის მ/შ (ა. ბურჯანაძეს), რომლისგანაც მიღებული პასუხის (№511-გ) თანახმად, რამაზ ჩადუნელის სამხედრო სავალდებულო სამსახურში ვარგისიანობის განსაზღვრა შეუძლებელია მისი ცენტრალური სამხედრო-სამედიცინო საქსპერტო კომისიაზე წარმოდგენის გარეშე. შესაბამისად, ჩვენ მიერ წლეულს, 2 ნოემბერს, 'საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ' ორგანული კანონის მე-18 მუხლის 'დ' პუნქტის საფუძველზე წერილი გაეგზავნა თავდაცვის სამინისტროს სამედიცინო სამმართველოს უფროსის მ/შ რ. ჩადუნელისთვის ექსპერტიზის ჩატარებისა და დასკვნის დაუყოვნებლივ ჩვენთვის გადმოგზავნის რეკომენდაციით.

როგორც ჩვენთვის წლეულს, 2 ნოემბერს, გახდა ცნობილი, საქართველოს მთავარმა სამხედრო პროკურატურამ საქართველოს პრეზიდენტის 17 ივლისის №310 ბრძანებულების საფუძველზე, რომელიც სამხედრო სადისციპლინო ნაწილის გაუქმებას ეხება, შუამდგომლობით მიმართა ქუთაისის საქალაქო

სასამართლოს რ. ჩადუნელისთვის თავისუფლების აღკვეთის ერთწლიანი პირობითი მსჯავრით შეცვლის თაობაზე, რაც სასამართლოს მიერ დაკმა-ყოფილებული იქნა – რ. ჩადუნელი გათავისუფლებული იქნა პატიმრობიდან.

ჩვენი აზრით, მსგავსი ქმედება წარმოადგენს აშკარა უკანონობას, რადგან რ. ჩადუნელისათვის პირობითი მსჯავრის დაკისრება მისი ბრალეულობის დადასტურებასა და ნასამართლობას წარმოადგენს. ჩვენი პირდაპირი მოთხოვნაა რ. ჩადუნელის სრულყოფილი რეაბილიტაცია, რაც, უპირველეს ყოვლისა, მისი სამხედრო სამსახურში კანონსაწინააღმდეგოდ გაწვევითაა განპირობებული.

შეიარაღებულ ძალებში ჯარისკაცთა ჯანმრთელობის მდგომარეობა შეშფოთებას იწვევს, რაც განპირობებულია ისეთი დაავადებების ხშირი გამოვლინებით, როგორცაა ტუბერკულოზი, ოლიგროფრენია, კუჭისა და თორმეტგოჯა ნაწლავის წყლულოვანი დაავადებები. ხშირია შემთხვევები, როდესაც შეიარაღებულ ძალებში გაწვევიდან რამდენიმე თვის გასვლის შემდეგ ჯარისკაცებს გამოუვლინდებათ სხვადასხვა სახის დაავადებები.

შექმნილი ვითარებიდან გამომდინარე, „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის 21-ე მუხლის „ბ“ პუნქტის საფუძველზე რეკომენდაცია გაეგზავნა საქართველოს პრეზიდენტს ეროვნულ უშიშროების საბჭოს მიერ შემდეგი საკითხების განხილვისა და გადაწყვეტილების მიღების მიზნით:

- განხორციელდეს თავდაცვის სამინისტროს ხაზით ჯარისკაცთა ჯანმრთელობის მასობრივი და სრულყოფილი გამოკვლევა.
- ცხოვრებაში იქნას გატარებული ჯანდაცვის მინისტრის №451-ო-11.09.97წ. და თავდაცვის მინისტრის №329-17.09.97წ. ერთობლივი ბრძანება „საქართველოს სამხედრო ძალების რიგებიდან ჯანმრთელობის მდგომარეობით სამხედრო მოსამსახურეთა ვადაზე ადრე დათხოვნის შემთხვევების შესწავლის შესახებ“.
- ქალაქებისა და რაიონების სამხედრო კომისარიატებში გამწვევ სამედიცინო კომისიაში დაინიშნოს ექიმ-სპეციალისტი (მუდმივი საშტატო ერთეულით), რამაც უნდა გააუმჯობესოს სამედიცინო კომისიების მუშაობა.
- შეტანილი იქნას შემდეგი შესწორებები საქართველოს თავდაცვის მინისტრის №360 ბრძანებაში „საქართველოს სამხედრო ძალებში სამხედრო-საექიმო ექსპერტიზის ჩატარების წესის შესახებ“:

ა) ქვემოთ ჩამოთვლილ მუხლებს ნაცვლად კატეგორიისა – „ვარგისია სამხედრო სამსახურისათვის უმნიშვნელო შეზღუდვით“, შეესაბამებოდეს – „შეზღუდულად ვარგისია (არა ვარგისია) სამხედრო სამსახურისათვის“;

ბ) მუხლი 33^ბ – თვალის კაკლის მამოძრავებელი კუნთების მყარი დამბლა დიპლოპიის გარეშე, შეუღლებული სიელმე, ბინოკულარული მხედველობის გარეშე;

გ) მუხლი 39^ბ – მყარი და მნიშვნელოვნად გამოსატული მგრძნობელობა ვესტიბულარულ გაღიზიანებებზე;

დ) მუხლი 55^ბ – პაროდონტიტი, საშუალო ხარისხის გენერალიზირებული პაროდონტიზი, სტომატიტები, გინგივიტები და პირის ღრუს, სანერწყვე ჯირკვლებისა და ენის სხვა დაავადებები, რომლებიც არ ექვემდებარებიან მკურნალობას;

ე) მუხლი 73^ა – ყველა სახის ჰიპოსპადია, ყველა მონარქიზმის შემთხვევა. ყველა სახის კრიპტორხიზმს მიეცეს ორჯერ გადავადება საოპერაციოდ. იმ შემთხვევაში, თუ ოპერაცია არ გაიკეთა, მიეცეს შეზღუდული ვარგისობის (არა ვარგისობის) კატეგორია სამხედრო სამსახურისათვის.

- ნებისმიერი ხასიათის ერთჯერადი შეტევების (ეპილეფსიური რეაქცია) შემთხვევებში, ან სუსტად გამოსატულ და იშვიათად აღმოცენებად მცირე შეტევების, კრუნჩხვების გარეშე პაროქსიზმების ან გუნებაგანწყობის სპეციფიკური მოშლილობის დროს, სამხედრო სამსახურის ვარგისიანობის კატეგორიის საკითხი გადაწყდეს სამედიცინო ფორმა №27-ის წარმოდგენის

საფუძველზე სტაციონარული გამოკვლევის გარეშე.

- ბოლო ორ პუნქტში ჩამოთვლილ დაავადებათა არსებობის, აგრეთვე ტუბერკულოზის გამოვლენის შემთხვევაში, სამხედრო მოსამსახურეებს შეეფარდოს დემობილიზაცია.

აღნიშნული რეკომენდაცია პრეზიდენტის რეზოლუციით უკვე გადაეგზავნა უშიშროების საბჭოს მდივანს ბატონ ნუგზარ საჯიას სხდომაზე განსახილველად კონკრეტულ გადაწყვეტილებათა მიღების მოთხოვნით. ვიმედოვნებთ, უახლოეს ხანებში ჩვენ მიერ დასმული საკითხები დადებითად გადაწყდება.

დაუფინანსებლობის პირობებში სამხედროები თვითონ ცდილობენ სხვადასხვა გზით სოციალური პრობლემების გადაჭრას. ნაწილი ჯარისკაცებისა გარკვეული საფასურის გადახდის შედეგად (საშუალოდ თვეში 100 ლარი) „შინ იხდის სამხედრო სამსახურს“, ხოლო დანარჩენები ციხეში მოხვედრის შიშით და არა სამშობლოს წინაშე ვალდებულების გრძნობით იმყოფებიან სამხედრო ნაწილებში.

გადაუწყვეტელ პრობლემად რჩება დეზერტირობა. მიუხედავად ორი ამნისტიისა, ამნისტირებული ჯარისკაცები არ დაბრუნებულან სამხედრო ნაწილებში იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ იქ დახვდათ იგივე პირობები, რასაც გამოექცნენ. დეზერტირობის გამომწვევ მიზეზებს განეკუთვნება:

- არასრულფასოვანი კვება;
- ამუნიცია (წელიწადში ერთ ჯარისკაცზე უნდა იხარჯებოდეს 174 აშშ დოლარი. ეს რომ სრულდებოდეს, არ იქნებოდა ჯარისკაცთა შორის გახშირებული კონფლიქტები ტანსაცმლის გამო);
- ანტისანიტარია (ნაცვლად კვირაში ერთხელ თეთრეულის შეცვლისა, ეს მხოლოდ სამ თვეში ერთხელ კეთდება, ჯარისკაცებს, უკეთეს შემთხვევაში, თვეში ერთხელ აბანავებენ).

არ ამოქმედებულა ალტერნატიული სამსახურის შესახებ კანონი, რისი მიზეზიც არის ის, რომ იგი არ იყო ადაპტირებული საქართველოს სინამდვილესთან. ამ კანონის უმოქმედობა სერიოზულ უკმაყოფილებას იწვევს როგორც მოსახლეობის, ისე საერთაშორისო ორგანიზაციათა მხრიდან.

სახალხო დამცველის რეკომენდაციაა: საქართველოს შეიარაღებულ ძალებში ადამიანის უფლებათა დაცვის მიზნით მიზანშეწონილია შემდეგი ხასიათის ღონისძიებათა გატარება:

- თავდაცვის სამინისტროსა და შეიარაღებული ძალების სხვა ხელმძღვანელმა უწყებებმა გაითვალისწინონ დასავლეთის დემოკრატიული ქვეყნების საჯარისო ფორმირებებში ადამიანის უფლებათა იმპლემენტაციის პრაქტიკა;
- ადამიანის უფლებათა სფეროში სამხედრო მოსამსახურეთა განათლების დონის ასამაღლებლად ძირითად საერთაშორისო დოკუმენტთა და საქართველოს კონსტიტუციითა და კანონმდებლობით გარანტირებულ უფლებათა შესახებ მცირე კრებულის მომზადება და ჯარისკაცებში უფასოდ გავრცელება;
- თავდაცვის სამინისტრომ ხელი შეუწყოს სამხედრო სფეროში მოღვაწე არასამთავრობო ორგანიზაციებს ჯარისკაცთა უფლებების დაცვისა და განათლების დონის ამაღლების მიზნით წარმოებულ საქმიანობაში.

• განათლება

განათლების სისტემა ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი სახელმწიფო სტრუქტურაა, რომელსაც ხელისუფლება აფინანსებს. ეს დაფინანსება უბრალოდ სახელმწიფო „ხარჯების“ კატეგორიას კი არ განეკუთვნება, არამედ საშუალო და გრძელვადიანი ინვესტიციაცაა, რომელიც ადამიანურ კაპიტალში იდება. მრავალი გამოკვლევა თუ ანგარიში ადასტურებს მჭიდრო ურთიერთკავშირს მოსახლეობის განათლების დონესა და ეკონომიკურ ზრდას შორის.

საქართველოს განათლების სისტემა იმ მცირერიცხოვან სექტორთა რიგს მიეკუთვნება, რომელიც სამოქალაქო ომებისა და სოციალური მღელვარების პერიოდში განადგურებას გადაურჩა. იგი ძალზე მძიმე ვითარებაშიც თავის უმთავრეს ფუნქციას ასრულებდა. მიუხედავად იმისა, რომ განათლების დონე საგრძნობლად დაეცა, დღეს, სექტორის მხოლოდ ერთი ნაწილის – პროფესიულ-ტექნიკური განათლების წილობრივი მოცულობაა შემცირებული საბჭოურთან შედარებით. ეს, ძირითადად, გამოწვეულია იმით, რომ ფუნქციადაკარგული საწარმოები ვეღარ აფინანსებენ ამ ტიპის სასწავლებლებს, ხოლო მოსახლეობა მათ, ტრადიციულად, არაპრესტიჟულ ინსტიტუტებად მიიჩნევს. განათლება და ცოდნა, განსაკუთრებით კი უნივერსიტეტის დიპლომი, კვლავ ღირებულ აქტივად და გამორჩეული სოციალური სტატუსის გარანტიად ითვლება. უმაღლეს განათლებაზე მოთხოვნილება იზრდება.

1997 წლის 27 ივლისის „განათლების შესახებ“ კანონის თანახმად, სასკოლო განათლების სისტემა (უმაღლესის გარდა) 12 საფეხურისგან (12 წელი) შედგება. პირველი ექვსი საფეხური მოიცავს დაწყებით განათლებას, 7-9 საფეხურები – საბაზისოს, ხოლო 10-12 – უმაღლეს საშუალო განათლებას. პირველი ცხრა საფეხური უფასოა (ყოველ შემთხვევაში, ფორმალურად), ბოლო ორი საფეხური კი ფასიანია.

სკოლებს მიეცათ უფლება თავისუფალი ფართი ისეთ ფირმებს მიაქირაონ, რომელთა საქმიანობა არ ეწინააღმდეგება სკოლის ძირითად ფუნქციას და ამ თანხის ნაწილი საკუთარი საჭიროებებისათვის მოიხმარონ. ასეთი პრაქტიკა გამოიყენება მხოლოდ დიდი ქალაქების სკოლებში, სადაც გასაქირავებელი ფართის ნაკლებობაა. და მაინც, აღურიცხავი, არაფორმალური გადასახადები საკმაოდ ხშირად გვხვდება.

არასპეციალიზებულ სასკოლო პროგრამაში გაკვირვებას „სამართლის საფუძვლებში“ საათების ნაკლებობა იწვევს. ეს ის სფეროა, რომელშიც საქართველოს ახალგაზრდობა არ არის შესაფერისად მომზადებული. დღეს, როდესაც ქვეყანა ახალი სოციალური სისტემის ჩამოყალიბებას, სამართლის ახლებურად გააზრებას ცდილობს, ამ საგანს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება. ფაქტობრივად „სამართლის საფუძვლებს“ ეთმობა იმდენივე დრო, რამდენიც ასტრონომიას და გაცილებით ნაკლები, ვიდრე ხაზვას.

რაც შეეხება ადამიანის უფლებების სწავლებას სკოლებში, ამ მხრივ საკვალალო მდგომარეობაა შექმნილი. მე-4 კლასში ისწავლება ბავშვთა უფლებების კონვენცია, ხოლო მე-9 და მე-11 კლასებში ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია. შესაბამისი კადრების არარსებობის პირობებში, აღნიშნული დისციპლინა სკოლებში ქართულის, ფიზიკის, მათემატიკისა და ისტორიის მასწავლებლებს მიჰყავთ, რომლებიც თვითონ არ არიან ბოლომდე გარკვეული სასწავლო პროგრამით გათვალისწინებულ საერთაშორისო დოკუმენტებში.

არსებული სიტუაციის გამოსწორების მიზნით 1998 წლიდან ქ. თბილისის განათლების სამმართველოს მიერ დაიწყო UNICE -ის გრანტით დაფინანსებული პროექტის – „ბავშვის უფლებათა კონვენციის“ განხორციელება, რომლის ფარგლებშიც იმავე წელს მომზადდა და გამოიცა მეთოდური სახელმძღვანელო მე-4 კლასის პედაგოგებისათვის, ხოლო 1999 წლის სექტემბერში თბილისის ყველა სკოლის მე-4 კლასის მასწავლებელმა გაიარა შესაბამისი გადამზადება ამ სახელმძღვანელოს მიხედვით. ამ სფეროში მასწავლებელთა ცოდნის გაღრმავების მიზნით UNICEF-მა

2000 წლის ივნისში კიდევ ერთი გადასამზადებელი კურსი დააფინანსა, რომელიც, სამწუხაროდ, ქალაქის განათლების სამმართველოში წარმოშობილი შიდაუწყებრივი დაპირისპირების შედეგად ჩაიშალა.

აღნიშნულ ფაქტთან დაკავშირებით, წლეულს, 20 ივნისს, სახალხო დამცველის აპარატს განცხადებით მომართა ადამიანის უფლებათა კავკასიის დირექტორატმა (არასამთავრობო ორგანიზაცია), რომელიც ეხებოდა ქ. თბილისის განათლების სამმართველოს უფროსის მოვალეობის შემსრულებლის – ვლადიმერ სანაძის უკანონო ქმედებებს.

საქმის შესწავლის შედეგად გაირკვა, რომ 1998 წლის აპრილში საქართველოს განათლების სამინისტროს ინიციატივით UNICEF-სა და თბილისის განათლების სამმართველოს შორის გაფორმდა საგრანტო ხელშეკრულება ზოგადსაგანმანათლებლო სასწავლო დაწესებულებებში „ბავშვის უფლებათა კონვენციის“ სწავლების პროგრამის განხორციელების მიზნით, რომელსაც UNICEF-ის მხრიდან ხელს აწერდა პანო გარტნერი, ხოლო განათლების სამმართველოს მხრიდან სამმართველოს უფროსის მოადგილე – ნიკო სოსელია.

1999 წლის ივნისიდან, მას შემდეგ, რაც განათლების სამინისტრომ და UNICEF-მა დადებითად შეაფასეს პროექტის მიმდინარეობა, განათლების სამმართველოს კოლეგიამ მიიღო გადაწყვეტილება თბილისის ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებში აღნიშნული საგნის დანერგვისა და UNICEF-თან საქმიანი ურთიერთობების ხელმძღვანელად და პასუხისმგებელ პირად დამტკიცებულიყო ნ. სოსელია.

პროექტის ფარგლებში შეიქმნა „ბავშვის უფლებათა კონვენციის“ სწავლებისათვის დამხმარე მეთოდური სახელმძღვანელო, გადამზადდა თბილისის ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლების IV კლასის პედაგოგები. 2000 წლის ივნისიდან დაიწყო პროექტის II ეტაპის განხორციელება, რაც ყველასათვის მოულოდნელად, მიუღებელი აღმოჩნდა თბილისის განათლების სამმართველოს უფროსის მოვალეობის შემსრულებლის ვ. სანაძისათვის. მან პროექტის დირექტორი ნ. სოსელია დაადანაშაულა უფლებამოსილების გადაჭარბებაში და გაათავისუფლა სამმართველოს უფროსის მოადგილის თანამდებობიდან. ამასთანავე, სიტყვიერი განკარგულებით შეწყვიტა გადამზადების კურსების მიმდინარეობა (მოიწვია იმ სკოლების დირექტორები, სადაც თრენინგ-კურსები ტარდებოდა, და უბრძანა, არ შეეშვათ სკოლაში ლექტორები და მასწავლებლები).

ნ. სოსელიასთან საუბრისას გამოირკვა, რომ დაპირისპირება ვ. სანაძესა და მას შორის წლეულს, 13 მარტიდან, დაიწყო, როდესაც მან საქართველოს პარლამენტის განათლების, მეცნიერებისა და ტექნოლოგიების ქვეკომიტეტში ჩატარებულ სხდომაზე კრიტიკული შენიშვნები გააკეთა განათლების დარგში წლების მანძილზე დაგროვილ პრობლემებსა და „განათლების შესახებ“ კანონის მოთხოვნათა შეუსრულებლობასთან დაკავშირებით. იმავე სხდომაზე სიტყვით გამოვიდა თბილისის 123-ე საშუალო სკოლის დირექტორი – კარლო ბარდაველიძე (UNICEF-ის პროექტის ერთ-ერთი მონაწილე), რომელიც შეეხო ვ. სანაძის სამსახურებრივ შეუთავსებლობას (1999 წლის ივნისიდან 2000 წლის ივლისამდე მას ერთდროულად ეკავა განათლების მინისტრის მოადგილისა და ქ. თბილისის განათლების სამმართველოს უფროსის მოვალეობის შემსრულებლის თანამდებობები, რითაც დაირღვა „საჯარო სამსახურის შესახებ“ კანონის 64-ე მუხლი) და მისი საქმიანობის ზოგიერთი მხარის უკანონობას (თბილისის განათლების სამმართველოში უწყებრივი დაქვემდებარების საკონტროლო-სარევიზიო სამსახურის არსებობა, სკოლების საფინანსო-საბიუჯეტო საქმიანობის შემოწმება და მაგარი ინვენტარით საშუალო სკოლების მომარაგებასთან დაკავშირებული ტენდერის საკითხები).

აღნიშნული პერიოდიდან მოყოლებული, ვ. სანაძემ ნ. სოსელიას მიმართ დაიწყო სისტემატიური ფსიქოლოგიური ზეწოლა სამსახურიდან მოხსნის არაერთგზისი მუქარით, რის შედეგადაც ამ უკანასკნელს განუვითარდა მიოკარდის მწვავე ინფარქტი

და მოთავსებული იქნა სტაციონარში. სამსახურში დაბრუნების შემდეგაც, ვ. სანაძე აგრძელებდა ნ. სოსელიას ყოველმხრივ შევიწროებას, რაც საბოლოო ჯამში ჩაშლილ პროექტსა და მისი სამსახურიდან გათავისუფლებაში აისახა. გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ სამსახურიდან გათავისუფლების მომენტისათვის ნ. სოსელია სტაციონარულ მკურნალობაზე (ბიულეტენზე) იმყოფებოდა.

ვ. სანაძის ზემოქმედებით დარღვევებთან დაკავშირებით სახალხო დამცველის აპარატში მომზადდა და წლეულს, 28 ივნისს, გაიგზავნა რეკომენდაცია (№78/07-2/57) განათლების მინისტრის ალექსანდრე კარტოზიას სახელზე. განათლების სამინისტროს დღემდე არ გამოუგზავნია შესაბამისი პასუხი, რითაც დაირღვა „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის 24-ე მუხლი, რომლის თანახმად „სახელმწიფო ორგანო, თანამდებობის ან იურიდიული პირი, რომელიც მიიღებს საქართველოს სახალხო დამცველის რეკომენდაციებს ან წინადადებებს, ვალდებულია ერთი თვის ვადაში განიხილოს და წერილობით აცნობოს საქართველოს სახალხო დამცველს განხილვის შედეგები“.

აღსანიშნავია, რომ განათლების სამინისტრო, წარმოადგენს ყველაზე ურჩ სახელმწიფო უწყებას სახალხო დამცველის აპარატთან საქმიანობის თვალსაზრისით, განსხვავებით საქართველოს პრეზიდენტისაგან, რომლის მისამართითაც აპარატიდან გაგზავნილ შუამდგომლობებსა თუ რეკომენდაციებს ყოველთვის დაუყოვნებელი რეაგირება მოჰყვება. თავად პრეზიდენტი არ სარგებლობს კანონში მითითებული ერთთვიანი ვადით – მისგან პასუხი მეორე-მესამე დღეს, როგორც წესი, უკვე მიღებული გვაქვს.

ასე მაგალითად, წლეულს, 5 ოქტომბერს, სახალხო დამცველის აპარატს განცხადებით მომართა საქართველოს განათლების მუშაკთა პროფესიული კავშირის თავმჯდომარემ – ქნმა მანანა კობახიძემ საქართველოს სამ რაიონში (მარტვილში, მესტიასა და თიანეთში) გაუცემელი ხელფასების გამო მასწავლებელთა მიმდინარე გაფიცვის თაობაზე. იმავე დღეს ჩვენ მიერ მომზადდა და შესაბამისი ინფორმაცია მიეწოდა საქართველოს პრეზიდენტს, რომლის 7 ოქტომბრის რეზოლუციის (№330/9) შედეგად მარტვილის რაიონში საქართველოს განათლების მინისტრის – ბ-ნ ა. კარტოზიასა და სამეგრელო-ზემო სვანეთში პრეზიდენტის რწმუნებულის – ბ-ნ ბ. ჯიქიას ჩასვლა და სიტუაციის ადგილზე გარკვევა, ხოლო ფინანსთა სამინისტროდან ნაწილი დავალიანების სასწრაფო გადარიცხვა მოჰყვა. ამავე დროს უაღრესად საინტერესოა პრეზიდენტისა და სახალხო დამცველის სახელზე მიღებული ფინანსთა მინისტრის 20 ოქტომბრის წერილი, რომელშიც იგი უთითებს: „მიმდინარე წლის 9 თვეში ადგილობრივი ბიუჯეტებისათვის გათვალისწინებული იყო 24030 ათასი ლარი, 15 ოქტომბრის მდგომარეობით ფაქტობრივად გადარიცხულია 23888 ათასი ლარი, რაც განსაზღვრულის 99 პროცენტს შეადგენს. რაც შეეხება წერილში აღნიშნულ რაიონებს: მარტვილის რაიონს მიმდინარე წლის 9 თვეში ეკუთვნოდა 549 ათასი ლარი, ფაქტობრივად დაფინანსებულია 502 ათასი ლარით (91%-ით), თიანეთის რაიონის 9 თვის ტრანსფერი შეადგენდა 441 ათას ლარს, ფაქტობრივმა ხარჯმა შეადგინა 431 ათასი ლარი (98%), მესტიის რაიონის 9 თვის ტრანსფერი შეადგენდა 700 ათას ლარს, ფაქტობრივმა ხარჯმა შეადგინა 409 ათასი ლარი (78%), ცენტრალური ბიუჯეტის შემოსავლების მდგომარეობიდან გამომდინარე, ადგილობრივი ბიუჯეტების ტრანსფერების დაფინანსება შეადგენს შესაძლებლობის მაქსიმუმს.“ საყურადღებოა, რომ სულ რამდენიმე დღეში, 29 ოქტომბერს, განათლების მუშაკთა პროფკავშირის აქტივთან შეხვედრისას ფინანსთა მინისტრმა კატეგორიულად უარყო მისსავე წერილში მოყვანილი ციფრები და აღნიშნა, რომ ტრანსფერების ფაქტობრივი დაფინანსება არ აღემატება 61-65%-ს. საინტერესოა, რომელი ინფორმაცია იყო სწორი – პრეზიდენტისა და სახალხო დამცველისათვის წერილობით მიწოდებული, თუ პროფკავშირისათვის – ზეპირსიტყვიერი? ნებისმიერ შემთხვევაში განზრახული მაქვს საკითხის ბოლომდე შესწავლა; თუკი ცენტრალური ბიუჯეტიდან პედაგოგთა

ხელფასები სრულად არის გადარიცხული, მაშინ როგორ ხდება, რომ ადგილებზე თვეობით არ გაიცემა ხელფასი, ხოლო თუკი თანხები არ ჩარიცხულა, ვინ აძლევს თავს უფლებას, მცდარი ინფორმაცია მიაწოდოს სახალხო დამცველს, პრეზიდენტზე რომ აღარაფერი ვთქვათ? განზრახული მქონდა, რომ თუკი შესწავლის შედეგად გამოიკვეთებოდა დანაშაულის ნიშნები, მიმემართა გენერალურ პროკურორისათვის, სისხლის სამართლის საქმის აღძვრისა და შესაბამისი თანამდებობის პირთა პასუხისმგებლობის დასმის მიზნით, მაგრამ სულ ცოტა ხნის წინ ხაზინიდან გადარიცხული დიდი თანხების გამო ხაზინის უფროსის დაპატიმრებამ პროცესი დააჩქარა; მიმემართა გენერალურ პროკურორს, ენერგეტიკის სფეროს გარდა, დაინტერესდეს რაიონებში გადარიცხული ტრანსფერების ბედიტაც.

სახალხო დამცველის აპარატში შემოვიდა პედაგოგთა ღირსების დაცვის ასოციაციის საკოორდინაციო საბჭოს აღმასრულებელი მდივნის, გიორგი ამაშუკელის განცხადება, რომელშიც აღნიშნულია, რომ წლეულს, ივნისის თვეში, ბაღდათის რაიონში მასწავლებელთა მიმართ ადგილი ჰქონდა მართლსაწინააღმდეგო ქმედებებს რაიონის გამგებლის გიორგი ამირანაშვილისა და პოლიციის უფროსის გურამ ჩხეიძის მხრიდან. აღნიშნულ ფაქტს ესწრებოდა აშშ-ის მასწავლებელთა თავისუფალი პროფკავშირების ლიდერი პატრისია დედსლოუ. ასოციაციის განცხადებით, რაიონის გამგებელი და პოლიციის უფროსი თავიანთი თვითნებობით შეეცადნენ ქუთაისიდან ბაღდათის რაიონში სემინარის ჩასატარებლად მიმავალი პედაგოგების შეჩერებას. მიუხედავად წინააღმდეგობისა ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენელთა მხრიდან, პედაგოგებმა შეძლეს დასახული სემინარის ჩატარება, მაგრამ დაბრუნებისას მათ ანალოგიური პრობლემა შეექმნათ. ინციდენტი გაშუქებული იყო საინფორმაციო საშუალებებით. მომხდარ ფაქტთან დაკავშირებით ოფიციალური წერილი გაეგზავნა საქართველოს პრეზიდენტის რწმუნებულს იმერეთის მხარეში თ. შაშიაშვილს, რომელიც ოპერატიულად გამოგვეხმაურა და გვაცნობა, რომ მომხდართან დაკავშირებით უკვე შექმნილია არასამთავრობო ორგანიზაციათა და ჟურნალისტთა ერთობლივი კომისია, რომელიც მუშაობს ინციდენტის ობიექტური შეფასებისათვის და, რომ მომხდარს იძიებს სამხარეო პროკურატურა. აღსანიშნავია ისიც, რომ პედაგოგთა ღირსების დაცვის ასოციაციამ არ ისარგებლა უფლებით, მიმემართა სასამართლოსათვის, რაც, ალბათ, ყველაზე სწორი და ლოგიკური გზა იქნებოდა მომხდარის სამართლებრივი შეფასებისა და დამნაშავე პირთა დასჯის თვალსაზრისით.

წლეულს, 21 ივლისს, სახალხო დამცველს განცხადებით მომართა განათლების მუშაკთა თავისუფალი პროფესიული კავშირის „ერთობის“ თავმჯდომარემ – დ. ცერცვაძემ, რომელიც ითხოვდა ქ. თბილისის №4, 114 და 119 საშუალო სკოლების შენობების ავარიულობის შემსწავლელ კომისიაში „ერთობის“ წარმომადგენლების ჩართვის შუამდგომლობის დაყენებას ქალაქის მერის წინაშე. საქმის შესწავლით გაირკვა, რომ ზემომითითებულ სკოლებს ავარიულობის მიზეზით ემუქრებოდა დახურვა, რაც მათში დასაქმებულ პედაგოგთა უმუშევრობასა და სწავლის პროცესის შეჩერებას გამოიწვევდა.

სახალხო დამცველის აპარატში მომზადდა და ქალაქის მერის სახელზე გადაიგზავნა შესაბამისი რეკომენდაცია, რის საფუძველზე „ერთობის“ წევრები ქ. თბილისის განათლების მთავარი სამმართველოს მიერ 31 ივლისის ბრძანებით (№72) დაშვებული იქნენ კომისიის წევრებად. კომისიის მუშაობის შედეგად არც ერთი სკოლა არ იქნა მიხნეული ავარიულად. დამატებით, ქალაქის მერიამ გამოიხინა კეთილი ნება და გამოყო ფინანსები ზემომითითებული საშუალო სკოლების გასარემონტებლად.

სახალხო დამცველის აპარატის მიერ შესწავლილი იქნა ქ. რუსთავის მე-8 საშუალო სკოლის პედაგოგებისა და ამავე სკოლის მოსწავლეთა მშობლების კოლექტიური განცხადება, რომელიც ეხებოდა ქ. რუსთავის განათლების განყოფილების ბრძანებით რუსულენოვანი მოსახლეობის უფლებათა დარღვევის ფაქტებს. სახეზე იყო ამ სკოლის

რუსული სექტორის ფაქტობრივი გაუქმება, თუმცა ეს სკოლა ემსახურებოდა მოსახლეობის ხუთ მიკრორაიონს და კლასის 30 ბავშვამდე შეუვსებლობა არ უნდა გამხდარიყო მისი გაუქმების საბაბი. იმის გამო, რომ მდგომარეობა ამ მხრივ ძალზე გართულდა, ჩვენ, არაერთი რეკომენდაციით მივმართეთ პირველ რიგში ქ.რუსთავის მერს, ბატონ ლაშა მინდელს და თვით განათლების მინისტრს, ბატონ ა.კარტოზიას, მაგრამ ამოდ, თურმე რუსთავის საკრებულოს წლევანდელი წლის 3 მაისის გადაწყვეტილებით, ქალაქის საშუალო სკოლების ერთი ფინანსური კლასის დატვირთვის ნორმატივი ბიუჯეტით განისაზღვრა 30 მოსწავლით და როგორც ქალაქის მერი გვაუწყებს, რუსთავის მწირი შემოსავლები აღარ იძლეოდა ასეთი კლასის შენარჩუნების საშუალებას. ქალაქის ხელმძღვანელების მიერ გადაწყდა, რომ დემოგრაფიული მონაცემების საფუძველზე გადანაწილებულიყო დაუტვირთავი კლასების მოსწავლეთა კონტიგენტი სხვა სკოლებში. განათლების მინისტრის აზრით კი - არსებული კონტიგენტის, მოსწავლეების, მათი მშობლების, პედაგოგიური კოლექტივის მოთხოვნისა და იმის გათვალისწინებით, რომ რუსთავის მე-8 საშუალო სკოლა განთავსებულია ქალაქის ცენტრალური ადგილიდან მოშორებით, განათლების რუსული სექტორის გაუქმება დაუშვებლად იქნა მიჩნეული. მიუხედავად ამისა, სკოლის პედაგოგების განმარტებით, გაუქმდა რუსული სექტორი და ამით კიდევ ერთხელ დადასტურდა ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს დამოკიდებულება, თუ როგორ ზრუნავს ფინანსების მიზიდვას მომავალი ახალგაზრდა თაობის აღზრდისათვის, რამდენადაც ჩვენთვის ცნობილია, მომავალი წლის ბიუჯეტის პროექტი კიდევ უფრო მწირი იქნება და ყველაზე ადვილი გამოსავალი იქნება, ალბათ, თუკი სკოლებს დავხურავთ. საქმისადმი ასეთი დამოკიდებულებით ნამდვილად ვერ მივალწევთ მოსწავლე-ახალგაზრდობის განათლების გადრმავებას. ქვეყნის კონსტიტუციის 35-ე მუხლის მიხედვით, ყველას აქვს განათლების მიღებისა და მისი ფორმის არჩევის უფლება და სახელმწიფო თავის ხარჯზე უზრუნველყოფს საბაზო განათლებას, მხარს უჭერს საგანმანათლებლო დაწესებულებებს კანონით დადგენილი წესით. მაგრამ ნათელია, თუ როგორ იცავს კანონის ამ მოთხოვნას ქ. რუსთავის საკრებულო, ქალაქის მერიის საფინანსო უწყება, განათლების განყოფილება და თვით ქვემო ქართლის სასკოლო ოლქის სამმართველო. ჩვენი რეკომენდაცია ცალსახაა: აღნიშნულ სკოლაში რუსული სექტორის აღდგენით უნდა გამოსწორდეს არსებული სიტუაცია, ვინაიდან მხოლოდ ამ საშუალებით დავიცავთ სკოლასთან დაკავშირებულ ამ ადამიანთა კონსტიტუციით მინიჭებულ უფლებებს.

აგრეთვე შემოვდივარ რეკომენდაციით, განათლების მინისტრს მიეთითოს სისტემაში არსებულ დარღვევებზე, მათ შორის, „სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის მოთხოვნების შეუსრულებლობაზე და მიეცეს ვადა მათ გამოსასწორებლად.

• საქართველოს ურთიერთობები

41

2000 წლის ივნისის თვიდან საქმიანი შეხვედრები შედგა საქართველოს სახალხო დამცველსა და საქართველოში აკრედიტებულ უცხო სახელმწიფოებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების დიპლომატიურ წარმომადგენლებს შორის (ამერიკის შეერთებული შტატები, ისრაელი, თურქეთი, ჩინეთი, საბერძნეთი, გერმანია). შეხვედრებში დიპლომატიის წარმომადგენლებმა გამოხატეს თავიანთი მხარდაჭერა და მზადყოფნა თანამშრომლობისათვის.

გაეროს განვითარების პროგრამის დახმარებით მოხერხდა სახალხო დამცველის თანამშრომლების შევადგენა და გერმანიაში მივლინება სპეცკურსებზე საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილების გაზიარებისა და მისი საქართველოს პრაქტიკაში დანერგვის მიზნით.

გაეროს განვითარების პროგრამის დახმარებით ინტერნეტულ ქსელში ჩართვამ, გააფართოვა ინფორმაციის მოპოვების საშუალება. უზრუნველყოფილია უცხოელ ექსპერტებთან საქმიანი კონტაქტები. მოცემულ პერიოდში წარმატებით გრძელდებოდა საგანმანათლებლო ბუკლეტებზე მუშაობა, დაიდო ხელშეკრულება გერმანიის საელჩოსთან. უკვე დაიბეჭდა პირველი საინფორმაციო ბუკლეტი, რომელსაც თან ახლავს კონვერტები სახალხო დამცველის სახელზე განცხადებების გადმოსაგზავნად, რაც რეგიონებში მოსახლეობას გაუადვილებს ჩვენდამი მომართვას.

გაეროს განვითარების პროგრამის ხელშეწყობით აპარატის თანამშრომლებმა გაიარეს კომპიუტერისა და ინგლისური ენის შემსწავლელი კურსები. დაარსდა ადამიანის უფლებათა ბიბლიოთეკა – საინფორმაციო-სადოკუმენტაციო ცენტრი, რომელიც ხელმისაწვდომია როგორც აპარატის თანამშრომლებისათვის, ასევე – ნებისმიერი დაინტერესებული პირისათვის. საერთოდ, რომ არა გაეროს განვითარების პროგრამის მიერ სახალხო დამცველის აპარატის მხარდაჭერა და ფინანსური უზრუნველყოფა, ძნელი წარმოსადგენი იქნებოდა, როგორ მოვახერხებდით ფაქტობრივი საბიუჯეტო დაუფინანსებლობის პირობებში ჩვენი უფლებამოსილების განხორციელებას.

წლებიანდელი წლის ოქტომბრის დასასრულს სახალხო დამცველის აპარატში გაეროს განვითარების პროგრამის, რაულ ვალენბერგის ინსტიტუტისა (ლუნდი, შვედეთი) და ევროპის საბჭოს მხარდაჭერით სახალხო დამცველის, პარლამენტის ადამიანის უფლებათა დაცვის კომიტეტის აპარატის თანამშრომლებისა და ადამიანის უფლებათა სფეროში საქართველოში მოღვაწე არასამთავრობო ორგანიზაციის წარმომადგენლებისათვის მოეწყო ერთკვირიანი სემინარი ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სტანდარტების შესახებ.

საქართველოში გერმანიის საელჩოს დახმარებით უკვე გამოიცა საინფორმაციო ბუკლეტი სახალხო დამცველის უფლებამოსილებასა და მასთან მიმართვის წესზე. ბუკლეტს თან ერთვის მარკიანი კონვერტები, რაც რეგიონების მოსახლეობას გაუადვილებს ჩვენთან მომართვას. მადლობას ვუხდით გერმანიის ელჩს და ვიმედოვნებთ, რომ ჩვენი თანამშრომლობა კვლავაც გაგრძელდება.

ასევე უდიდესი მადლიერებით მინდა მოვიხსენიო გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესი კომისრის ოფისი (ჟენევა), შვედეთის საერთაშორისო განვითარების სააგენტო, პოლანდიის მთავრობა, დანიის ადამიანის უფლებათა ცენტრი, გერმანიის მთავრობა, რომელთა მხარდაჭერითა და უშუალო მონაწილეობით ხორციელდება ერთობლივი პროექტები.

გარდა საერთაშორისო კონტაქტებისა, საერთაშორისო ურთიერთობების სამსახური აგრეთვე მუშაობს იმ განცხადებებზე, რომლებიც საზღვარგარეთ მყოფი ჩვენი თანამოქალაქეების უფლებათა დარღვევას ეხება. მათგან

აღსანიშნავია რამოდენიმე.

მოქ. ნ. მარგიშვილის განცხადებაში (№495. 1.09.00) საუბარია იმის თაობაზე, რომ მისი ვაჟი - დ. მუხიგულაშვილი 1998 წლის 8 ოქტომბერს გაემგზავრა ამერიკის შეერთებულ შტატებში, ხოლო იმავე წლის 16 ოქტომბერს დაკავებული იქნა ქ. ფილადელფიაში ბოროტი ხულიგნობისა და საეიზო რეჟიმის დარღვევის ბრალდებით (რადგან დაკარგული ჰქონდა პირადობის დამადასტურებელი საბუთი). დ. მუხიგულაშვილი საპატიმროდან სასამართლოში წაიყვანეს 1999 წლის 8 ივლისს. სასამართლო პროცესზე მას არ დაუმტკიცდა ხულიგნობის ბრალი. ამის შემდეგ იგი გადაყვანილი იქნა სამედიცინო სამსახურში, სადაც დაჰყო 10 თვე. 2000 წლის 15 ივნისს დ. მუხიგულაშვილი დეპორტირებული იქნა საქართველოში.

მოქ. ნ. მარგიშვილი თავის განცხადებაში აღნიშნავს, რომ მისი ვაჟის მიმართ არასწორად იქნა გამოყენებული დაკავების ვადები და დეპორტაციის შემდეგ იგი საქართველოში ჩამოვიდა ფსიქიკურად დაავადებული, რაც დაადასტურა მ. ასათიანის სახ. ფსიქიატრიის ს/კ ინსტიტუტის დირექტორმა (დ. მუხიგულაშვილი მოთავსებული იქნა კლინიკაში 2000 წლის 15 ივნისს დიაგნოზით - შიზოფრენია, პარანოიდული ფორმა). აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ დ. მუხიგულაშვილი აშშ-ში გამგზავრებამდე არ იმყოფებოდა აღრიცხვაზე ქალაქის ფსიქიატრიულ დისპანსერში.

ამერიკის შეერთებულ შტატებში საქართველოს საელჩოს ვიცე-კონსული, ქ-ნი ქ. გოგოლაშვილი ადასტურებს განცხადებაში მოყვანილ ფაქტებს, თუმცა არ აღნიშნავს დ. მუხიგულაშვილის უფლებების დარღვევის ფაქტებს. ქ. გოგოლაშვილი სასამართლო პროცესის დაწყების გაჭიანურებას ხსნის იმით, რომ წინასწარი პატიმრობის იზოლატორში დ. მუხიგულაშვილი მიიყვანეს ძლიერ შეშინებული და მან სცადა თვითმკვლელობა, რის შემდეგაც გადაყვანილი იქნა ციხის საავადმყოფოში და სრულიად გამოჯანმრთელდა. აღნიშნული მდგომარეობიდან გამომდინარე, ჩვენ ხელმეორედ დაუეკავშირდით საქართველოს საელჩოს აშშ-ში, რათა მათი მეშვეობით გავარკვიოთ, წარმოადგენს თუ არა აშშ-ში დ. მუხიგულაშვილის მიმართ გამოყენებული ვადები მისი უფლებების დარღვევას.

ანალოგიურ სირთულეებს წავაწყდით მოქალაქეების - გ. და მ. აბაიშვილების განცხადებასთან დაკავშირებით. განცხადებაში აღნიშნულია, რომ 1994-1997წლებში ჰოლანდიაში ყოფნის პერიოდში, შეეძინათ ვაჟი - ჯონ აბაიშვილი, რომელიც ექიმების ხელშეწყობით მოტაცებული იქნა დენ ბოსხის საავადმყოფოდან იუსტიციის სამინისტროს ბავშვთა დაცვის საბჭოს მიერ. განმცხადებლები აღნიშნავენ, რომ გატაცება მოხდა მათგან ფარულად მოწყობილი სასამართლო პროცესის გადაწყვეტილების საფუძველზე. სასამართლოს ექიმების მიერ ყალბი დოკუმენტების შედგენის შედეგად, აბაიშვილები სცნეს შეურაცხადად და მათი შვილი გადასცეს ოჯახზე ზედამხედველობის სამსახურის წარმომადგენელს. მუხედავად მათი არაერთგზის მიმართვისა ჰოლანდიის ხელისუფლების, პარლამენტისა და სასამართლო ორგანოებისადმი, მეუღლეები, უხეში ძალის გამოყენებისა და უფლებების დარღვევით, ხელბორკილებით გადაიყვანეს სხვადასხვა ქალაქებში. გიორგი აბაიშვილი მოათავსეს ციხეში Militar Penitentiair Centrum leuwersluis-ში. ბევრი ტანჯვის შემდეგ, 1997 წელს, სპეციალური თვითმფრინავით და პოლიციელთა თანხლებით მეუღლეები დეპორტირებული იქნენ საქართველოში. ისინი ითხოვენ მათი შვილის, ჯონ აბაიშვილის, კანონიერ მშობლებთან დაბრუნებაში დახმარებას.

ბენელუქსის ქვეყნებში საქართველოს საელჩოს დროებითი რწმუნებულის, დესპანის - თ. გამცემლიძის ინფორმაციის თანახმად, საქართველოს კონსული ბენელუქსის ქვეყნებში - ზ. ერისთავი, ტელეფონით ესაუბრა ნიდერლანდების ქ. დენ ბოსხის ოჯახზე ზედამხედველობის დაწესებულების თანამშრომელს - ჰანს ნიიპელს. ჰ. ნიიპელის სიტყვიერი განმარტებით, ჯონ აბაიშვილის მშობლები, ბ-ნი გიორგი აბაიშვილი და ქ-ნი მედეა შარაშენიძე, ცდილობდნენ ბავშვის ნიდერლანდებში

დაბადების ფაქტი გამოყენებინათ ქვეყანაში დარჩენის ნებართვის მისაღებად. ამავე ინფორმაციის თანახმად, ბავშვი მშობლების მიერ საავადმყოფოში იქნა დატოვებული და მის დაბრუნებაზე არაერთხელ განაცხადეს უარი. საბოლოოდ, სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე, გ. აბაიშვილსა და მ. შარაშენიძეს ჩამოერთვათ მშობლის უფლება ჯონ აბაიშვილზე. მიღებული ინფორმაციის გადამოწმებისა და აღნიშნული საკითხის დეტალურად შესწავლისათვის საელჩოს საკონსულო დეპარტამენტმა წერილობით მიმართა ნიდერლანდების იუსტიციის სამინისტროს იმიგრაციისა და ნატურალიზაციის სამსახურს, რომლისგანაც მიღებული ოფიციალური პასუხი მოგვცემს ჭეშმარიტების დადგენის საშუალებას.

სამწუხარო რეალობას წარმოადგენს საქართველოს ფარგლებს გარეთ საქართველოს მოქალაქეთა მიერ სასჯელის მოხდა სხვადასხვა დანაშაულისათვის. ყველაზე მეტად ამ მხრივ გამოირჩევა თურქეთის რესპუბლიკა, სადაც იმყოფება 15 მოქალაქე (ართვინის ციხე). აღნიშნული ინფორმაცია ჩვენს მიერ მიღებული იქნა თურქეთის რესპუბლიკაში საქართველოს გენერალური კონსულის – ბ-ნ გიორგი ჯანჯღავასგან. აღსანიშნავია, რომ 15 მოქალაქიდან 14 აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის მკვიდრია და მხოლოდ ერთია თბილისიდან. გენერალური კონსულის ინფორმაციით, გასული წლის ოქტომბერში თურქეთის ციხეებში მოხდა პატიმართა აჯანყება, რამაც გამოიწვია სისხლისღვრა და მსხვერპლი. წლეულს, 27 ოქტომბერს, კი პატიმრებმა მძევლად აიყვანეს ციხის თანამშრომლები. საქართველოს მოქალაქეებს აჯანყებაში მონაწილეობა არ მიუღიათ. მათი მდგომარეობა ძალზე მძიმეა, რაზეც საქართველოს გენერალურმა საკონსულომ არაერთხელ მიმართა გუბერნატორს.

მდგომარეობას ართულებს ის ფაქტი, რომ საქართველოს სხვადასხვა ქვეყნებთან დადებული არა აქვს ხელშეკრულება, რომლის ძალითაც განხორციელდება ჩვენი მოქალაქეების საქართველოს სასჯელადსრულებით დაწესებულებებში გადმოყვანა დარჩენილი სასჯელის მოხდის მიზნით.

მსგავსი სიტუაციის თაობაზე სახალხო დამცველის აპარატს მომართეს მოქალაქეებმა ზაირა ჯიშკარიანი და ლიანა სამინავამ მათი შვილების ბადრი ჯიშკარიანისა და ზაზა სამინავას უკრაინაში თავისუფლების მოხდასთან დაკავშირებით. მათი განცხადებით, ორივე ახალგაზრდა ძალიან მძიმე პირობებში იხდის სასჯელს და გვთხოვენ, გვეშუამდგომლა უკრაინის ომბუდსმენის წინაშე მათი საკითხის კონტროლზე აყვანისა და მსჯავრდებულთა საქართველოში გადმოყვანის თაობაზე. ჩვენ მიერ აღნიშნული თხოვნა დაკმაყოფილებული იქნა და წლეულს, ოქტომბერში, შესაბამისი წერილი გაეგზავნა უკრაინის ომბუდსმენს. უკრაინის ომბუდსმენმა უკვე მიმართა უკრაინის გენერალურ პროკურორს და კონტროლზე აიყვანა ქართველი პატიმრების საკითხი.

• სახალხო დამცველის აპარატში მოსალოდნელი რეორგანიზაცია

საქართველოს სახალხო დამცველის თითქმის სამწლიანმა საქმიანობამ თავისი საქმიანობის გარკვეული ნაკლოვანებები გამოავლინა, რაც უპირველეს ყოვლისა, აპარატის სტრუქტურაში არსებულ ხარვეზებს უკავშირდება. დღეისათვის მოქმედი სტრუქტურა, რომელიც სამი დეპარტამენტისგან (სამოქალაქო-პოლიტიკურ უფლებათა, სოციალურ-ეკონომიკურ უფლებათა და ადმინისტრაციული) შედგება, არ შეესაბამება არსებულ მოთხოვნებს. შეიქმნა საჭიროება უფრო მობილური, ნაკლებად ბიუროკრატიული აპარატის სტრუქტურის შექმნისა, რომელიც ხელს შეუწყობს მოქალაქეთა პრობლემების უფრო სწრაფად და ეფექტურად გადაწყვეტას.

რეორგანიზაციის ევროპული სტანდარტების თვალსაზრისით განხორციელების მიზნით, გაეროს განვითარების პროგრამის ფინანსური მხარდაჭერითა და სახალხო დამცველის აპარატის მოწვევით წლეულს, აგვისტოში, საქართველოში იმყოფებოდა დანიის ადამიანის უფლებათა ცენტრის ექსპერტი – ბ-ნი თომას ტრიერი. ერთკვირიანი ვიზიტის პერიოდში ექსპერტი გაეცნო სახალხო დამცველის აპარატის სტრუქტურას, შინაგანაწესს, მიმდინარე საქმიანობას, შეხვდა აპარატის ყველა დეპარტამენტისა და სამსახურის ხელმძღვანელს, შეისწავლა აპარატის მიერ საჩივრებისა და განცხადებების შესწავლისა და რეაგირების დამკვიდრებული პრაქტიკა და წარმოადგინა თავისი შენიშვნები აპარატის შემდგომი განვითარებისა და საქმიანობის სრულყოფის მიზნით. ექსპერტის მიერ შემოთავაზებული აპარატის ახალი სტრუქტურა, რაც მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების ომბუდსმენის სამსახურებშია აპრობირებული, განხილული იქნა აპარატის თანამშრომლებთან მოწყობილ პრეზენტაციაზე. აღსანიშნავია, რომ წარმოდგენილმა პროექტმა, უმნიშვნელო ცვლილებების გათვალისწინებით, აპარატის თანამშრომლების მოწონება და მხარდაჭერა დაიმსახურა. აქვე განსაკუთრებული მადლიერებით უნდა აღვნიშნო, რომ ჯერ კიდევ ბ-ნი ტრიერის ჩამოსვლამდე და ჩემს არჩევამდე ხანგრძლივად და ნაყოფიერად იმუშავეს სახალხო დამცველის აპარატის სტრუქტურის დახვეწის საკითხებზე გაეროს განვითარების პროგრამის პროექტის მთავარმა ტექნიკურმა მრჩეველმა ბატონმა ბილ ჩეპმენმა და პოლონეთის ომბუდსმენის აპარატის თანამშრომელმა ანჯეი მალანოვსკიმ.

დანიელი ექსპერტის მიერ შემოთავაზებული სტრუქტურით ნავარაუდევია შემდეგი დეპარტამენტებისა და ქვედანაყოფების შექმნა: საჩივრებისა და წერილების შემსწავლელი დეპარტამენტი, სტრატეგიის დეპარტამენტი, საინფორმაციო დეპარტამენტი, ადმინისტრაციული დეპარტამენტი. გარდა ამისა, უნდა ჩამოყალიბდეს სწრაფი რეაგირების ჯგუფი, რომელიც საჩივრებისა და წერილების შემსწავლელი დეპარტამენტისაგან დამოუკიდებლად იარსებებს. მისი მთავარი ამოცანაა სწრაფი რეაგირების განხორციელება ადამიანის უფლებათა დარღვევებზე თავისუფლების აღკვეთის სხვადასხვა ადგილებში (პირველ რიგში, წინასწარი დაკავების ადგილებში). ამ საკითხზე ქვემოთ უფრო დეტალურად შევხერდები.

1. საჩივრებისა და წერილების შემსწავლელი დეპარტამენტი

საჩივრებისა და განცხადებების შემსწავლელი დეპარტამენტი ალბათ ყველაზე მნიშვნელოვანი დეპარტამენტია, გამომდინარე იქიდან, რომ საზოგადოება სახალხო დამცველის საქმიანობას შეაფასებს მისი შესაძლებლობის მიხედვით, წარმატებით გადაჭრას საჩივრებსა და განცხადებებში დასმული საკითხები. საჩივრებისა და წერილების შემსწავლელი დეპარტამენტის საქმიანობაში შედის ყველაფერი ის, რაც საქმის წარმოებას უკავშირდება – დაწყებული განცხადებისა და საჩივრის მიღებიდან, შესწავლის შედეგად მომზადებული დასკვნის ჩათვლით. საჩივრებისა და წერილების შემსწავლელ დეპარტამენტში გაერთიანდება 4 განყოფილება.

საჩივრებისა და განცხადებების მიმღები განყოფილება

განყოფილებამ უნდა შეამოწმოს როგორც ფოსტით და ტელეფონით მიღებული, ასევე სასჯელაღსრულებითი დაწესებულების ადმინისტრაციის მიერ მოწოდებული და სახალხო დამცველის აპარატში მოსული მოქალაქის საჩივრები და განცხადებები. განყოფილებას უნდა შეეძლოს წინასწარი გამოძიების ჩატარება მთელი საჭირო ინფორმაციის შეგროვების ან განცხადების დასაშვებობის დადგენის მიზნით. განყოფილებაში დაკავებულ თანამშრომლებს უნდა გააჩნდეთ კარგი იურიდიული განათლება. განყოფილებას უნდა ჰქონდეს სათანადო რაოდენობის კომპიუტერული ტექნიკა და ჰყავდეს სათანადო რაოდენობის თანამშრომლები.

საგამოძიებო (საქმის შემსწავლელი) განყოფილება

საგამოძიებო განყოფილება ძირითადად იურისტებით უნდა დაკომპლექტდეს. შემსრულებლები შეიძლება პასუხისმგებელი იყვნენ კონკრეტული სფეროების მიხედვით. რეკომენდებულია სფეროების განსაზღვრა სახალხო დამცველის აპარატში შემომავალი საჩივრებისა და განცხადებების ბუნების გათვალისწინებით. თუმცა, საჭიროების შემთხვევაში შემსრულებლები უფლებამოსილი იქნებიან გაცდნენ თავიანთ სფეროს. ასეთ შემთხვევაში ექსპერტი შემსრულებელი რეზოლუციით განსაზღვრული შემსრულებლის მრჩეველი შეიძლება გახდეს.

კანცელარია

კანცელარია დაექვემდებარება საჩივრებისა და წერილების შემსწავლელ დეპარტამენტს. კანცელარიის მთავარი ამოცანა ფოსტით მიღებული საჩივრებისა და განცხადებების რეგისტრაციითა და მათი შესაბამისი დეპარტამენტების მიხედვით განაწილებით უნდა განისაზღვროს. კანცელარია ორი ქვეგანყოფილებისგან იქნება შემდგარი – რეგისტრაციის ქვეგანყოფილება და მონიტორინგის განმახორციელებელი, საბუთების შემნახველი, არქივირებისა და სტატისტიკის ქვეგანყოფილება.

რეგიონალური წარმომადგენლები (რწმუნებულები)

რეგიონალურმა რწმუნებულებმა ხელი უნდა შეუწყონ ადგილობრივ დონეზე მოქნილი საქმის წარმოების არსებობას. ისინი აერთიანებენ რამდენიმე ისეთ ფუნქციას, როგორცაა რეგისტრაცია, დახარისხება და საქმის შესწავლა. მათ უნდა გააჩნდეთ ძალიან კარგი სამართლებრივი ცოდნა და საგამოძიებო პრაქტიკა. ყოველი გადაწყვეტილება განცხადების უარყოფის შესახებ ტელეფონის ან სხვა საშუალების მეშვეობით განხილული უნდა იქნას სახალხო დამცველის მოადგილესთან. ამგვარი საუბარი ოფიციალური ოქმის სახით უნდა გაფორმდეს.

2. სტრატეგიის დეპარტამენტი

სტრატეგიის დეპარტამენტმა უნდა მოამზადოს საპარლამენტო ანგარიშები და სპეციალური მოხსენებები, შენიშვნები კანონმდებლობაზე, შეიმუშაოს სტრატეგიული გეგმა, ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული პროგრამა ამ სფეროში მოღვაწე არასამთავრობო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით.

3. საზოგადოებასთან ურთიერთობის დეპარტამენტი

ამ დეპარტამენტის ფუნქციაა საზოგადოების ინფორმირება, განათლება ადამიანის უფლებების დაცვის სფეროში, სპეციალური ბიბლიოთეკისა და ინტერნეტის ვებ-საიტის სისტემატური განახლება, მუშაობა მასმედიასთან, საერთაშორისო ურთიერთობების მოწესრიგება, ადგილობრივი და საერთაშორისო პროექტების მომზადება და განხორციელება.

4. ადმინისტრაციული დეპარტამენტი

მასში გაერთიანდება სამეურნეო და ტექნიკური უზრუნველყოფის განყოფილება, კადრების განყოფილება, საბუღალტრო განყოფილება და ტექნიკური აღჭურვილობის განყოფილება. სამეურნეო და ტექნიკური უზრუნველყოფის განყოფილების საქმიანობა უკავშირდება შენობის ექსპლუატაციას, უსაფრთხოებას, ტექნიკის შესყიდვას და ა.შ. ფინანსური განყოფილება პასუხისმგებელი იქნება ყველა ფინანსურ საკითხზე, მოამზადებს ფინანსურ ანგარიშებს და ა.შ. რეკომენდებულია ფინანსური საკითხების გამჭვირვალობა და ფინანსური ანგარიშის ჩართვა სახალხო დამცველის 6 თვის ანგარიშებში.

• **სწრაფი რეაბირების ჯგუფი**

• **სიტუაციის მიმოხილვა**

საქართველოს კონსტიტუციის 43-ე მუხლითა და 1996 წლის ორგანული კანონით „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ განსაზღვრული სახალხო დამცველის ინსტიტუტის უფლებამოსილებები რეალური გარანტია ქვეყანაში საყოველთაოდ აღიარებული ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების უზრუნველსაყოფად. ეს ინსტიტუტი დღეს საქართველოში კანონის ფარგლებში მოქმედი ის ერთადერთი ინსტიტუტია, რომელიც რაიმე სახის დამატებითი კანონქვემდებარე აქტებისა და ნებართვების გარეშე უფლებამოსილია ჩაერიოს წინასწარი დაკავებისას ადამიანის უფლებების ნებისმიერი ფორმით დარღვევების აღმოსაფხვრელად.

სახალხო დამცველი ამოწმებს დაკავების, წინასწარი პატიმრობისა და თავისუფლების შეზღუდვის სხვა ადგილებში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობას. პირადად ხედება და ესაუბრება დაკავებულებს, წინასწარ პატიმრობაში მყოფთ და მსჯავრდებულებს; ამოწმებს აღნიშნულ დაწესებულებაში მათი ყოფნის დამადასტურებელ დოკუმენტაციას (კანონი სახალხო დამცველის შესახებ; მუხლი 19)

კანონით მინიჭებული უფლებამოსილებით სახალხო დამცველის მოქმედების დამოუკიდებლობა მაქსიმუმამდეა აყვანილი, დამოკიდებულება სხვა უწყებებზე კი – მინიმუმალურია. და, რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, **სახალხო დამცველის საქმიანობისათვის დაბრკოლებათა შექმნა ისჯება კანონით. (ორგანული კანონის მე-5 მუხლი, ადმინისტრაციული სამართალდარღვევათა კოდექსის 173-4 და 238 მუხლის მე-17 აბზაცი, სისხლის სამართლის კოდექსის 206-7, 206-8, 206-9 მუხლები)**

სახალხო დამცველის შესახებ კანონის 13 მუხლის მიხედვით, საქართველოს სახალხო დამცველი განიხილავს საქართველოს მოქალაქეთა, საქართველოში მყოფ უცხოელთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა, არასამთავრობო ორგანიზაციათა განცხადებებსა და საჩივრებს. ამასთან ერთად, მუხლი 16 (1,2)-ით განსაზღვრულია, რომ სახალხო დამცველის სახელზე შეტანილი განცხადება და საჩივარი არ იბეგრება სახელმწიფო გადასახადით. ამასთანავე, სახალხო დამცველის მიერ დაინტერესებული პირისათვის გაწეული სამსახური უფასოა. თუ ამას დავამატებთ, რომ მუხლი 12-ით სახალხო დამცველი დამოუკიდებლად ამოწმებს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობას, მათი დარღვევის ფაქტებს, როგორც მიღებული განცხადებისა და საჩივრის საფუძველზე, ასევე საკუთარი ინიციატივით, სრულიად გასაგებია, რომ სახალხო დამცველს აქვს შესაძლებლობა რეალურად აღმოაჩინოს საკუთარი ინიციატივით ადამიანის უფლებათა დარღვევის ფაქტები და იზრუნოს მათ აღმოფხვრაზე.

რაც შეეხება ძალისმიერი სტრუქტურების მიერ ტაბუდადებულ და განსაკუთრებით „დაფასებულ“ წინასწარი დაკავების საკნებს, სახალხო დამცველი საქართველოში ის ერთადერთი სახელმწიფო მოხელეა, ვინც კანონის ფარგლებში უფლებამოსილია „დაუბრკოლებლად შევიდეს სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ნებისმიერ ორგანოში, საწარმოში, ორგანიზაციაში და დაწესებულებაში, მათ შორის სამხედრო ქვედანაყოფში, დაკავების, წინასწარი პატიმრობისა და თავისუფლების შეზღუდვის სხვა ადგილებში“ (მუხლი 18ა).

სახალხო დამცველს კანონით ენიჭება უფლება **აღჭურვის სპეციალური რწმუნებით აპარატის თანამშრომლები (მუხლი 27 – 1)**. ამგვარი რწმუნებებით აღჭურვილ პირს კანონი მოქმედების სრულ თავისუფლებას აძლევს ადამიანის

უფლებების შესასწავლად. იგი უფლებამოსილია:

- მოსთხოვოს და მიიღოს სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების, სახელმწიფო და არასახელმწიფო საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებებისაგან, აგრეთვე, თანამდებობისა და იურიდიულ პირთაგან შემოწმებისათვის აუცილებელი ყველა ცნობა, საბუთი და სხვა მასალა (მუხლი 18, „ბ“ პუნქტი)
- მიიღოს ახსნა-განმარტება გამოსაკვლევ საკითხებზე ნებისმიერი თანამდებობის პირისაგან (მუხლი 18, „გ“ პუნქტი)
- სახელმწიფო ან არასახელმწიფო დაწესებულებების მეშვეობით ჩაატაროს საექსპერტო გამოკვლევები და მოამზადოს დასკვნები. მოიწვიოს სპეციალისტები საექსპერტო და საკონსულტაციო სამუშაოთა შესასრულებლად (მუხლი 18, „დ“ პუნქტი)

ადამიანის უფლებების აღმოჩენილი დარღვევების აღმოსაფხვრელად სახალხო დამცველი იყენებს ზემოქმედების მთელ რიგ მექანიზმებს:

- ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა აღსადგენად რეკომენდაციები გაუზზავნოს იმ სახელმწიფო ორგანოს, თანამდებობის ან იურიდიულ პირს, რომლის მოქმედებამაც გამოიწვია ადამიანის უფლებათა დარღვევა (მუხლი 21, „ბ“ პუნქტი)
- დანაშაულის ნიშნების გამოვლენის შემთხვევაში მის ხელთ არსებული მასალები გადასცეს შესაბამის ორგანოებს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის რეკომენდაციით (მუხლი 21, „გ“ პუნქტი);
- შეიტანოს წინადადებები შესაბამის ორგანოებში იმ პირთა დისციპლინარული ან ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობის შესახებ, რომელთა მოქმედებამაც გამოიწვია ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევა (მუხლი 21, „დ“ პუნქტი).

გარდა ამისა, სახალხო დამცველი უფლებამოსილია აცნობოს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დარღვევასთან დაკავშირებით ჩატარებული შემოწმების შედეგები (მუხლი 21 ე), და გამოიყენოს რეაგირების კიდევ უფრო ძლიერი და ქმედითი საშუალებები:

- შემოწმების შედეგების საფუძველზე მიღებული გადაწყვეტილებები გამოაქვეყნოს სპეციალურ მოხსენებებსა და ანგარიშებში (მუხლი 21, „ზ“ პუნქტი);
- სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტს წარუდგენს ანგარიშს ქვეყანაში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ (მუხლი 22, 1 პუნქტი);
- საქართველოს სახალხო დამცველის საანგარიშო ყოველწლიურ მოხსენებაში მითითებული უნდა იყოს სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ის ორგანოები, თანამდებობის და იურიდიული პირები, რომლებიც არღვევდნენ ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს, არ ითვალისწინებდნენ სახალხო დამცველის რეკომენდაციებს ამ უფლებების აღდგენის ღონისძიებათა შესახებ (მუხლი 22, 2 პუნქტი).

სახალხო დამცველის აპარატში შემოსული განცხადებების ანალიზის შედეგად აღმოჩნდა, რომ წინასწარი დაკავებისა და თავისუფლების აღკვეთის ადგილები დღეს საქართველოში ადამიანის უფლებების დარღვევის სფეროში ერთ-ერთ წამყვან ადგილზე დგას. თავად საზოგადოებისათვის ეს ადგილები ინფორმაციის თვალსაზრისით ყველაზე მიუწვდომელი აღმოჩნდა.

სწრაფი რეაგირების ჯგუფმა უნდა განახორციელოს გაუფრთხილებელი ვიზიტები წინასწარი დაკავების ადგილებში, რაც მოიცავს თბილისის ყველა განყოფილებასა და ქვეგანყოფილებას და ამასთანავე, რეაგირება უნდა მოახდენოს შემოსულ ზარებზე. გრაფიკი უნდა შედგეს იმ პრინციპით, რომ თითოეულ ქვეგანყოფილებაში ჯგუფის ვიზიტი არ უნდა მოხდეს არა უმეტეს 72 საათის შუალედისა, რაც შესაძლებლობას მოგვცემს მოვიცვათ თითქმის ყველა წინასწარ პატიმრობაში მყოფი პირი. ჯგუფის შემადგენლობაში მყოფი იურისტები სიტუაციის შესწავლის შემდეგ ადამიანის უფლებების შესაძლო დარღვევების შემთხვევაში მოახდენენ ოპერატიულ რეაგირებას, გამოიძახებენ დაზარალებულის არჩევით ან მის საკუთარ ან დაზარალებულთან შეთანხმებით პროექტის ფარგლებში წინასწარ შერჩეულ ადვოკატებსა და ექიმ-ექსპერტებს. ადვოკატების უფასო დახმარება შემოიფარგლება 72 საათით (წინასწარი დაკავების პერიოდით). საჭიროების შემთხვევაში იურისტები მოგროვებულ ოპერატიულ მასალებს გადასცემენ სახალხო დამცველის აპარატის თანამშრომლებს შემდგომი რეაგირებისა და რეკომენდაციების მოსამზადებლად. ასეთივე ინფორმაცია უნდა მიეწოდოს შსს-სა და გენერალურ პროკურატურას შემდგომი რეაგირებისათვის. რეაგირების შედეგები უნდა ეცნობოს სახალხო დამცველის აპარატს. ჯგუფი ოპერატიულ ინფორმაციას მიაწვდის მასმედიის საშუალებებსა და ადამიანის უფლებების სფეროში მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციებს.

პროექტის ეფექტურობის გაზრდის მიზნით, მიზანშეწონილია შსს-ს შევთავაზოთ კურატორთა შერჩევა, რომლებთანაც მუდმივ კავშირში იქნება სწრაფი რეაგირების ჯგუფი.

სწრაფი რეაგირების ჯგუფის მუშაობის დაწყებას წინ უნდა უძღოდეს საზოგადოების ფართო **საინფორმაციო კამპანიის** ჩატარება, რომელიც თავისთავად ითვალისწინებს სამ მიზნობრივ ჯგუფს: საზოგადოების ფართო ფენებს, ჟურნალისტებს და ძალოვანი სტრუქტურების თანამშრომლებს.

საზოგადოების ინფორმირებულობის კამპანიის ფარგლებში საზოგადოების ფართო ფენებსა და ჟურნალისტებს უნდა მიეწოდოს ინფორმაცია სწრაფი რეაგირების ჯგუფის არსებობის, მოქმედებათა შესაძლებლობებისა და უფლებამოვალეობების, საკონტაქტო ტელეფონებისა და პიროვნებების შესახებ.

საზოგადოების ინფორმირებულობის კამპანიის ფარგლებში ძალოვანი სტრუქტურების თანამშრომლებს უნდა მიეწოდოს ინფორმაცია სწრაფი რეაგირების ჯგუფის მუშაობის, უფლებამოვალეობების შესახებ, აგრეთვე საკუთრივ პოლიციის მოხელეების უფლებამოვალეობებისა და ინფორმაციის საჯაროობის შესახებ.

საინფორმაციო კამპანია სასურველია იყოს მრავალმხრივი და მის განსახორციელებლად შერჩეული იყოს მედიის ის საშუალებები, რომლებიც მოიცავენ საზოგადოების მაქსიმალურად ფართო ფენებს.

გათვალისწინებულია შემდეგი სახის საქმიანობანი:

- მარტივ, გასაგებ ენაზე მომზადებული ბუკლეტის მომზადება და გავრცელება პროექტით გათვალისწინებული საქმიანობებისა და დაკავებულთა კანონით გათვალისწინებული უფლებების შესახებ;
- საზოგადოების წინასწარ შერჩეულ მიზნობრივ ჯგუფებთან განმარტებითი შეხვედრების ორგანიზება;
- ჟურნალისტებისათვის განმარტებითი შეხვედრების ორგანიზება;
- ძალოვანი სტრუქტურების თანამშრომლებთან განმარტებითი შეხვედრების ორგანიზება;
- მოპოვებული ოპერატიული მასალების გამოყენებით მედიის თანამშრომლებისათვის მასალების მომზადება და მათი განთავსების უზრუნველყოფა;
- კონკრეტული დარღვევების საჯარო განხილვებისა და პრესკონფერენციების ორგანიზება ჟურნალისტებისა და არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმო-

მადგენლების მონაწილეობით;

- ცენტრალურ ტელეკომპანიაში – I არხზე (ხელმისაწვდომია საქართველოს ყველა რეგიონისათვის) ათწუთიანი რეგულარული გადაცემის გაკეთება პროფესიონალი ადვოკატებისა და სახალხო დამცველის აპარატის თანამშრომლების მონაწილეობით კონკრეტული რჩევების მიცემის მიზნით წინასწარ შერჩეული და ღია ეთერში შემოსულ კითხვებზე პასუხის გაცემა, კონკრეტული სიტუაციების შესახებ საინფორმაციო სიუჟეტების მომზადება;
- ვიდეო-კლიპის მომზადება პროექტის საქმიანობების შესახებ და განთავსება სხვადასხვა ტელეკომპანიებში სოციალური რეკლამის სტასუსით;
- პერიოდულად ვიდეო და საგაზეთო მასალების მომზადება და განთავსება მასმედიის საშუალებებში პროექტის მიმდინარეობის შესახებ;
- პერიოდული საცნობარო ხასიათის ბიულეტენის კომპიუტერული ვერსიის გამოცემა პროექტის მიმდინარეობისა და სწრაფი რეაგირების ჯგუფის საქმიანობების შესახებ და მისი განთავსება.

აუცილებელია შერჩეულ ადვოკატთა, ექიმ-ექსპერტთა და სწრაფი რეაგირების ჯგუფის წევრებისათვის *ტრენინგის* მოწოდება ქცევის წესებსა და საკანონმდებლო საკითხებზე.

კონკრეტული ადამიანის უფლებების დარღვევების შემთხვევების შესახებ საჭიროა მოეწიოს *საჯარო მოსმენები და პრესკონფერენციები* მოწვეული ჟურნალისტების ძალისმიერი სტრუქტურების მაღალჩინოსანთა და არასამთავრობო ორგანიზაციების მონაწილეობით. ეს შესაძლებლობას მოგვცემს არა მხოლოდ გამოვაკლინოთ ადამიანის უფლებების დარღვევების ფაქტები და აღმოვფხვრათ ისინი, არამედ საზოგადოებისა და მედიის ინფორმირებით, ადამიანის უფლებათა დამრღვევების – კონკრეტული სახელმწიფო მოხელეების დასახელებით, შევქმნათ მათ საწინააღმდეგოდ საზოგადოებრივი აზრი.

სახალხო დამცველის აპარატის არსებობის მანძილზე არ მოხერხდა წინასწარი დაკავების ადგილებში სრულყოფილი და სისტემატური მონიტორინგის განხორციელება. ეს არც არის გასაკვირი; აპარატს ჯერ კიდევ ბატონ სანდრო კავსაძის დროინდელი ადამიანის უფლებათა კომიტეტის 15 წლის ორი ამორტიზებული მანქანა ჰყავს, რომლითაც გადაადგილება შეუძლებელია, სხვა რაიმე დანიშნულება კი, ვფიქრობთ, სამსახურებრივ მანქანას არცა აქვს. რაც შეეხება დაფინანსებას, აპარატს წელიწადზე მეტია, არ მიუღია საწვავის, ქაღალდის, კარტრიჯის, ფოსტის და სხვა აუცილებელი ხარჯები.

საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატის შესანახი ხარჯები დამოკიდებულია სახელმწიფო ბიუჯეტში გათვალისწინებულ დაფინანსებაზე და არ გააჩნია სხვა საშემოსავლო წყაროები.

ზემოაღნიშნულთან დაკავშირებით წლეულს, აგვისტოს თვეში, ფინანსთა სამინისტროს მოთხოვნით, შემუშავებული იყო სახალხო დამცველის და მისი აპარატის 2001 წლის ბიუჯეტის პროექტი, სადაც გათვალისწინებული იყო აუცილებელი დაფინანსება გაერო-ს, ეუთო-ს და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების ექსპერტების რეკომენდაციების შესაბამისად.

ჩვენი მოთხოვნით, 2001 წლის ბიუჯეტის დაფინანსებამ 1187,4 ათასი ლარი შეადგინა.

აღნიშნულ თანხაში შევიდა იმ აუცილებელი ღონისძიების დაფინანსება, როგორც არის სტრუქტურული ცვლილებები, მოსამსახურეთა ანაზღაურება, გასული წლების დავალიანებების დაფარვა და აგრეთვე შენობის იჯარის და კომუნალური მომსახურების გადახდა (1998 წლიდან 2000 წლის 30 სექტემბრამდე, აღნიშნული ხარჯებისაგან აპარატი მწერალთა კავშირთან დადებული ხელშეკრულების თანახმად გათავისუფლებული იყო).

ფინანსთა სამინისტროს მიერ წარმოდგენილი პროექტით სახალხო დამცველის და მისი აპარატის დაფინანსება წარდგენილ მოთხოვნათა 16% შეადგენს, რაც ვერ დაფარავს მინიმალურ აუცილებელ ხარჯებს. მაგალითად ფინანსთა სამინისტრო პროექტის მუხლში „სხვა საქონელი და მომსახურება“, ხარჯები შეადგენს 70,3 ათას ლარს, რომლის 70% (48,0 ათ. ლარი) მოდის მარტო შენობაში დაკავებული ფართის არენდის გადასახადზე. გათვალისწინებული არ არის კომუნალური ხარჯები (ელ. ენერჯის, წყლის, გათბობის), კანონით გათვალისწინებული სავალდებულო ხანძარსაწინააღმდეგო დაზღვევის, სახანძრო დაცვის და სიგნალიზაციის ხარჯები. არენდის ხარჯების დაფარვის შემდეგ დარჩენილი თანხა 22,3 ათ. ლარით უნდა დაიფაროს კავშირგაბმულობის, საკანცელარიო, საფოსტო, პერიოდული ლიტერატურის, დასუფთავების, ტექნიკის შენახვის და შეძენის ხარჯები.

პროექტით გათვალისწინებული ტრანსპორტის შენახვის ხარჯები (5,0 ათ. ლარი) ვერ დააკმაყოფილებს ერთი ავტომანქანის შენახვას, მითუმეტეს, რომ აპარატის ავტომანქანები მოძველებულია (15 წლის წინათ გამოშვებული). სახალხო დამცველის აპარატს ნორმალური ფუნქციონისათვის მინიმუმ 3 ავტომანქანა ესაჭიროება, მათ შორის ერთი სწრაფი რეაგირების ჯგუფისათვის.

ანალოგიური მდგომარეობაა მუშა-მოსამსახურეთა შრომის ანაზღაურების დაფინანსების თაობაზე. ჩვენი მოთხოვნა 60 საშტატო ერთეულზე (48 ძირითადი თანამშრომელი და 12 დამხმარე ტექნიკური პერსონალი – დამლაგებელი, შენობის დარაჯი და სხვა) შეადგენს, პრემიების და დახმარების გარეშე 223,2 ათას ლარს, ხოლო ფინანსთა სამინისტროს პროექტის მიხედვით გათვალისწინებულია 44 ძირითადი საშტატო ერთეული 56,0 ათასი ლარის დაფინანსებით.

ამგვარი მდგომარეობა იწვევს კვალიფიციური კადრების დენადობას და დაგეგმილი სტრუქტურული ცვლილებების განხორციელებას ხელს შეუშლის, მითუმეტეს, რომ გაერო-ს და ეუთო-ს რეკომენდაციებით სახალხო დამცველის და აპარატის თანამშრომელთა შრომის ანაზღაურება გათანაბრებული უნდა იყოს საკონსტიტუციო ან უზენაესი სასამართლოს თანამშრომელთა შრომის ანაზღაურებასთან.

ამასთან ერთად, მეორე წელია ხორციელდება გაეროს განვითარების

პროგრამის მიერ დაფინანსებული პროექტი, ფაქტობრივად რომლის ხარჯზეც მოხერხდა სახალხო დამცველის აპარატის უზრუნველყოფა კომპიუტერული ტექნიკით, ლიტერატურით, ინტერნეტში ჩართვა და შიდა ქსელის შექმნა, აპარატის მუშაკთა კვალიფიკაციის ამაღლება და ა.შ. ფაქტობრივად, შეიძლება ითქვას, რომ აპარატის მწირი ხელფასების არასრული დაფინანსების გარდა, ბიუჯეტს არაფრით შეუწუხებია თავი სახალხო დამცველის საქმიანობის უზრუნველსაყოფად.

სახალხო დამცველის ინსტიტუტის ამგვარი დაფინანსება წინა წლებშიც იწვევდა საერთაშორისო ორგანიზაციების მხრიდან შეშფოთებას და გაუგებრობას. მით უმეტეს, რომ სხვა სახელისუფლებო სტრუქტურებთან შედარებით, რომელთა ხარჯები აშკარად გაბერლია, ეს ინსტიტუტი არ იქნებოდა ისე რთული დასაფინანსებელი, როგორც ეს ერთი შეხედვით ჩანს. მართლაც, კვარტალში 10000 ლარის გამოყოფა „დაუძლეველ“ ამოცანად იქცა ფინანსთა სამინისტროსათვის. ამიტომ ხშირია შემთხვევები, როცა საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლები გვეკითხებიან: „როგორ ფიქრობთ, საქართველოს ხელისუფლებას მართლაც სჭირდება სახალხო დამცველის ინსტიტუტი, თუ იგი დემოკრატიულობის ფასადის შექმნას ემსახურება?“ გულსატკენია ამის მოსმენა და პასუხიც ჩვენი მხრიდან ყოველთვის ადეკვატურია, მაგრამ ვერსად წაუვალთ ფაქტს: ამ არცთუ ძვირი დემოკრატიული ინსტიტუტის შენახვას სახელმწიფო ვერა და ვერ ახერხებს.

ერთიც საკითხავია: ასეთი დაფინანსებით, უფრო სწორად კი დაუფინანსებლობით რამდენად მოსალოდნელია სახალხო დამცველის მიერ ადამიანის უფლებათა დარღვევის აღმოფხვრა იმ უწყებათა წიაღში, რომელთა დაფინანსებაც ათეულობით მილიონს შეადგენს და მაინც ეცოტავენბათ? შორს ვარ იმ აზრისაგან, რომ ძალოვანები არ დაფინანსდნენ; ქვეყანას სჭირდება ძლიერი ჯარიც, ძლიერი პოლიციაც და ძლიერი უშიშროებაც, მაგრამ სწორედ ეს ძლიერი უწყებები მოითხოვს უმკაცრეს კონტროლს ადამიანის უფლებათა დაცვის თვალსაზრისით. თუ ხელისუფლება არ გადახედავს თავის დამოკიდებულებას ამ საკითხისადმი, ვშიშობ, რომ სერიოზული პრობლემები შეგვექმნება.

წლეულს, 5 ივლისს, გაეროს ადამიანის უფლებათა უმაღლესმა კომისარმა, ქალბატონმა მერი რობინსონმა წერილით მიმართა საქართველოს პრეზიდენტს. მან კმაყოფილება გამოთქვა სახალხო დამცველის არჩევასთან დაკავშირებით და აღნიშნა:

დიდ მნიშვნელობას ვანიჭებ დამოუკიდებელ სახელმწიფო ინსტიტუტებს, რომლებიც დიდ როლს თამაშობენ ადამიანის უფლებათა უზრუნველყოფისა და დაცვის საქმეში. მე მოგიწოდებთ აღმოუჩინოთ სათანადო მხრდაჭერა სახალხო დამცველის აპარატს, რათა ამ უკანასკნელმა თავისი შესაძლებლობების ფარგლებში იმოქმედოს, როგორც ადამიანის უფლებების უზრუნველყოფისა და დაცვის ეფექტურმა მექანიზმმა.

სამწუხაროდ, წარმოდგენილი ბიუჯეტის პროექტი ვერანაირად ვერ ასახავს სახალხო დამცველის აპარატის მხარდაჭერას.

ჩვენ ვცხოვრობთ ისეთი ისტორიული ზღვარის მიჯნაზე, როდესაც საზოგადოების სხვადასხვა ფენაში, მათ შორის ყველაზე ინტელექტუალურშიც, ადამიანის უფლებები ათქვეფილია სხვადასხვა მეტასამართლებრივ კატეგორიებში: მაგალითად, როგორცაა პოლიტიკა, იდეოლოგია, ეკონომიკა ან უბრალოდ ყოფა, პირადი ურთიერთობები. დაბალი სამართლებრივი კულტურის, ადამიანის უფლებების, როგორც ადამიანის ბუნებითი და აბსოლუტური უფლების აღქმის დეფიციტი ბადებს ქრონიკული დაუკმაყოფილებლობის გრძნობას და ეს გრძნობა მოიცავს თვით სახალხო დამცველის, მისი აპარატის მუშაობასაც და, საერთოდ, ადამიანის უფლებათა სისტემისა და სტანდარტების რეალურ მდგომარეობას. ჩვენი საზოგადოების ის წარმომადგენლები, რომელთაც ეკისრებათ უდიდესი პასუხისმგებლობა ამ საკითხში, რასაც ადამიანის უფლებები ჰქვია, მთელი სერიოზულობით უნდა მოეკიდონ მათ დაცვას, რადგანაც საერთაშორისო სამართლითა და ჩვენი ქვეყნის შიდა კანონ-მდებლობით გარანტირებული ადამიანის უფლებები არის ის მაჩვენებელი, რომლის მიხედვითაც ფასდება თითოეული საზოგადოების ცივილიზაციისა და კულტურის ხარისხი. ადამიანის უფლებები თავისი ფენომენით აბსოლუტურად წმინდაა, იგი სამოქმედო ძალას თავის თავშივე პოულობს. ამიტომ იგი მაღლა დგას ყოველი მატერიალური სამართლის ნორმაზე, სახელმწიფო მოხელეთა, თანამდებობის პირთა ყოველ გადაწყვეტილებაზე. ნებისმიერი კონკრეტული საქმე, სადაც ჩანს ადამიანის უფლებათა დარღვევა, ნებისმიერი მატერიალური კანონი, რომელშიც ლოგიკურად ჩადებულია ადამიანის უფლებათა დარღვევის მექანიზმი და ყოველი გადაწყვეტილება, რომელიც ზღუდავს ადამიანის უფლებებს, ამაზრზენია თანამედროვე, კულტურული ადამიანისათვის.

ჩამოთვლილი კონკრეტული შემთხვევებით ადვილად ვრწმუნდებით, რომ ჩვენთან კვლავ იმდენად დაბალი დონეა, რომ ადამიანის უფლებები ჰგავს მიულწეველ, მარადიულ ჰორიზონტზე მანათობელ შუქს, რომელსაც ვერა და ვერ უახლოვდები. სიცოცხლის უფლება, თავისუფლებისა და პირადი ხელშეუხებლობის უფლება, ეფექტური სამართლებრივი დაცვის უფლება, აზრის გამოთქმის თავისუფლება, შეკრებებისა და ასოციაციების თავისუფლება, სამართლიანი სასამართლოს უფლება, ადამიანის უფლება, მოითხოვოს თავისი ღირსებისა და რეპუტაციის დაცვა, საკუთრებისა და შრომის უფლება, სინდისისა და რწმენის თავისუფლება, - აი, ის ძირითადი და ფუნდამენტური უფლებები, რომლის დაცვასაც მოითხოვს კონსტიტუცია, საერთაშორისო პაქტები და კონვენციები. სამწუხაროდ, საქართველოში ეს უფლებები ირღვევა იმ ადამიანების მიერ, ვისაც უპირველესად ევალება მათი დაცვა. მათთვის ეს უფლებები ჯერაც ფარატიხა ქაღალდად რჩება; ძირითადად თანამდებობის პირები და ძალოვანი უწყების წარმომადგენლები თავიანთ ინსტრუქციებს, ბრძანებებს და თავიანთი უფროსების დირექტივებს სცემენ პატივს. ამ შემთხვევაში ეს მხოლოდ ჩვენი ქვეყნის პრობლემას არ წარმოადგენს, მაგრამ ადამიანის უფლებათა დაცვის ჩამოყალიბებული სისტემა განვითარებულ, დემოკრატიულ ქვეყნებში შესაძლებელს ხდის თავიდან იქნას აცილებული მასობრივ დარღვევათა ფაქტები. იქ ყოველ ფაქტს მოჰყვება ისეთი ძლიერი სკანდალი როგორც სახელმწიფო ხელისუფალთა, ასევე მთლიანად საზოგადოების მხრიდან, რომ მოხელეს აღარ უღირს ამ უფლებათა დაღვევა. ჩვენში კი ეს დარღვევები ზოგჯერ ცინიკურ ხასიათს ატარებს, თავად დამრღვევები კი ხშირად დაუსჯელიც რჩებიან. შინაგან საქმეთა სამინისტროს მდებრივი შვილისეული სპეცნაზელებისათვის, ქ. თბილისის შინაგან საქმეთა სამმართველოსა და ბევრი რაიონის შს სამმარ-თველოსათვის, ბორჯომის რაიონის მსგავსი კომისარიატისთვის, რომელსაც 5 სანტიმეტრით მოკლე ფეხი ადამიანის ნორმალური სტანდარტი „ჰგონია“, სახელმწიფო

მოხელეთათვის, რომელთაც ერთი ხელის მოსმით, უბოდიშოდ, შეუძლიათ ჩამოართვან საკუთრება ერთ პირს და გადასცენ იგი მეორეს და ამას საქმის ოპერატიულად გადაწყვეტა „უწოდონ“, სასამართლოსათვის, რომელიც ამართლებს ასეთ გადაწყვეტილებებს, პროკურატურისათვის, რომელიც ყოველი მცირე დანაშაულისათვის აღმკვეთ ღონისძიებად მხოლოდ პატიმრობას ითხოვს, პროკურატურის ისეთი გამომძიებლებისათვის, რომლებიც აშკარა წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის ფაქტებს დანაშაულის ნიშნების არარსებობას უწოდებენ, – ამ კატეგორიის ადამიანებისათვის ისევე უცხო რჩება კანონიერება და ადამიანის უფლებები, როგორც იმ ავადსახსენებელ ეპოქაში, როცა საბჭოთა ხელისუფლების განცხადებით, „ადამიანის უფლებები არ ირღვეოდა“.

ჩვენს ანგარიშში შევეცადეთ რაც შეიძლება დეტალურად გაგვეანალიზებინა ადამიანის უფლებათა დაცვის რეალური მდგომარეობა. ადამიანის უფლებათა დარღვევის ხშირი შემთხვევები მართლაც იძლევა იმის საფუძველს, რომ სერიოზულად დაგფიქრდეთ ამ სფეროში შექმნილი მდგომარეობის გამო. არა იმიტომ, რომ ვინმე დაგვსჯის, ან დაგვამუნათებს, არამედ იმიტომ, რომ ჩვენს ქვეყანაში, ჩვენივე მოქალაქე თავს უპირველესად ადამიანად გრძნობდეს და არა სახელმწიფოს დანამატად. იმიტომ, რომ უპირველესად ჩვენ, და უკვე შემდგომ ევროპას სჭირდება ცივილიზებული, კულტურული, თანამედროვე საქართველო. იმიტომაც, რომ ჩვენ ჩვენი მოქალაქეების უფლება სხვის დასანახად კი არ უნდა დავიცვათ, მას გარანტირებული უნდა ჰქონდეს ის უფლებები, ურომლისოდაც ადამიანი ვერ დარჩება ადამიანად. კარგად მესმის, რომ ეს ურთულესი ამოცანაა იმ ქვეყნისათვის, რომელიც ტოტალიტარული რეჟიმიდან მხოლოდ გუშინწინ გამოვიდა, და თანაც უმძიმესი დანაკარგებით. მჯერა, რომ ჩვენ ერთიანი ძალისხმევით შევძლებთ ამ პრობლემების დაძლევას; მხოლოდ სახალხო დამცველი, ან სხვა უფლებადამცველები ვერ იქნებიან ამ სფეროს მომწესრიგებელნი, ამას საზოგადოებისა და ხელისუფლების ერთსულოვნება და საერთო ძალისხმევა ესაჭიროება.

ანგარიშში მოყვანილი ფაქტები, სულ ცოტა, რამდენიმე მაღალი თანამდებობის პირის პასუხისმგებლობის საკითხის აღძვრის საფუძველს იძლევა. ჩემი ამ პირველი მოხსენებისას ამისგან მხოლოდ იმიტომ ვიკავებ თავს, რომ, ჯერ მხოლოდ ოთხი თვეა, რაც შევუდექი საქმიანობას, მაგრამ, პრობლემების მიუხედავად, უკვე გამოიკვეთა ზოგიერთი სასიკეთო ტენდენცია და მიმაჩნია, ამ პირებს უნდა მიეცეთ მდგომარეობის გამოსწორების შანსი. ამასთანავე, ჩემ მიერ ანგარიშში დასმული საკითხები უნდა გადაწყვიტონ სწორედ დამრღვევმა სტრუქტურებმა, რათა კანონის უზენაესობა სრულად იქნას განხორციელებული. და მესამე: მომდევნო ჩემი ანგარიში მარტში უნდა წარმოვადგინო პარლამენტის წინაშე. თუკი მდგომარეობა რადიკალურად არ გამოსწორდა, ცხადია, ამ პირთა პირადი პასუხისმგებლობის საკითხი ჩემ მიერ პრინციპულად იქნება დასმული.

არ მინდა მოხსენების დასრულება პესიმისტურ ნოტაზე; გასაგები მიზეზების გამო სახალხო დამცველის მოხსენება უხვად შეიცავს ნეგატიურ ინფორმაციას, მაგრამ სულაც არა ვარ განწყობილი უიმედოდ. განვლილმა ოთხმა თვემ ნათლად მაჩვენა, რომ მკაცრი მომთხოვნელობის პირობებში თვით ძალოვანთა დამოკიდებულებაც მკვეთრად იცვლება ადამიანის უფლებების მიმართ. ჩვენი არაერთი რეკომენდაცია იქნა გაზიარებული, შეიცვალა მიდგომა სახალხო დამცველის აპარატისადმი, მეტი სიფრთხილე და ყურადღება იგრძნობა იმ საკითხებისადმი, რომელთაც ვაყენებთ. განსაკუთრებით მინდა ხაზი გავუსვა საქართველოს პრეზიდენტის დამოკიდებულებას ადამიანის უფლებათა დარღვევის ფაქტების მიმართ.

როგორც უკვე მოგახსენეთ, ჯერ არ ყოფილა შემთხვევა, რომ ჩემ მიერ დასმულ საკითხზე რეაგირებას სამ დღეზე მეტი დაეყოვნებინოს, რაც, ცხადია მაგალითის ძალას იძენს ადმინისტრაციული ხელისუფლების ნებისმიერი წარმომადგენლისათვის. პრეზიდენტის სწორედ ამგვარი დამოკიდებულება მაძლევს იმედს, რომ ჩვენ ერთობლივად შევძლებთ მდგომარეობის უკეთესობისაკენ შეცვლას.

48

წინა 6 თვის ანგარიშიდან იმ საქმეთა მოკლე მიმოხილვა, რომელზედაც მუშაობა არ იყო დამთავრებული

1. ჩვენს აპარატში იხილებოდა მსჯავრდებულ რომან ღვიტიძის განხილვა, რომელიც აღნიშნავდა რომ იმყოფებოდა უკანონო პატიმრობაში, ღვიტიძეს 1996 წელს ადიგენის სასამართლოში მსჯავრი დაედო სსკ 152 მუხლით 12 წლით თავისუფლების აღკვეთით.

აპარატის მიერ შესწავლილი იქნა 4 ტომისაგან შემდგარი საქმე. აღნიშნული საქმის შესასწავლად მოწვეული იქნა ექსპერტი, ადვოკატი ნ. ილურიძე და რეკომენდაციით მიმართეთ სასამართლოს ახალადმოჩენილ გარემოებათა გამო. ამ პერიოდის მანძილზე უზენაეს სასამართლოში საქმე იხილებოდა. ჩვენი შუამდგომლობა გათვალისწინებული იქნა, მას უზენაესმა სასამართლომ აკმარა მოხდილი სასჯელი და იგი სასამართლო დარბაზიდანვე გათავისუფლდა.

2. ვაკის რაიონის ყოფილმა მოსამართლემ ვლადიმერ წერეთელმა ჩააბარა მოსამართლეთა საკვალიფიკაციო გამოცდები, მაგრამ წერილობითი გამოცდის დროს მიიღო 15 ქულა, მინიმალური შეფასება იყო 20 ქულა. ვლადიმერ წერეთელმა სასამართლოში გაასაჩივრა გამოცდის შედეგი. ჩუღურეთის რაიონის სასამართლომ შეამოწმა რა გამოსაცდელის ნაშრომი, გამოკითხა ის სწავლული მეცნიერები, რომლებმაც გაასწორეს ნაშრომი და მიიღო გადაწყვეტილება, რომ ვლ. წერეთლის ნაშრომი უნდა შეფასებულიყო არა 15 ქულით, არამედ 24 ქულით, რაც საკმარისი იყო კონკურსში გასასვლელად. იუსტიციის საბჭომ ჩუღურეთის რაიონის გადაწყვეტილება გაასაჩივრა ზემდგომ სასამართლოებში.

სახალხო დამცველის მიერ გაგზავნილი რეკომენდაცია განიხილა იუსტიციის საბჭომ და ვლ. წერეთელი დაინიშნა გლდანი-ნაძალადევის რაიონის მოსამართლედ.

3. გოჩა ჯიქიას საქმე კვლავაც შეჩერებულია ეჭვიტანილ გიორგაძის მიმალვის გამო. გამოცხადებულია ძებნა გიორგაძეზე. ვფიქრობ, ჯიქიას საქმე აღმაშფოთებელი მაგალითია იმისა, თუ როგორ ილახება რიგითი მოქალაქის უფლება მაღალჩინოსანთა გულგრილობისა და დანაშაულებრივი უმოქმედობის გამო. პარლამენტის ჩარევამ ამ საკითხში იმედი ჩამისახა, რომ იგი მკვდარი წერტილიდან დაიძვრებოდა, მაგრამ შედეგი ჯერაც არ ჩანს.

4. მოქ. ობოლაძის სიკვდილის ფაქტზე (იპოვეს მეტროს ლიანდაგებთან გარდაცვალებიდან ერთი კვირის შემდეგ) ნაძალადევის პროკურატურაში აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე, რომლის წარმოება ამჟამად კვლავ შეჩერებულია დამნაშავე პირთა დაუდგენლობის მოტივით. გამოძიება იხრება იმ ვერსიისაკენ, რომ ეს იყო უბედური შემთხვევა.

5. დარეჯან ბაინდურაშვილის განცხადებისა და ჩვენი მიმართვის საფუძველზე გენერალურმა პროკურატურამ შეამოწმა სისხლის სამართლის საქმე მ. რაზმაძის ბრალდებისა გამო, რომელიც აღძრული იყო თადლითობის მუხლით და დაზარალებული იყო ბაინდურაშვილი, მაგრამ საქმის შეწყვეტის დადგენილება ძალაში დარჩა. ამჟამად ბაინდურაშვილმა საჩივარი შეიტანა ვაკე-საბურთალოს სასამართლოში პროკურატურის დადგენილების გაუქმების მიზნით,

სახალხო დამცველის მიმართვის საფუძველზე სასამართლომ საპატიოდ ჩათვალა დ. ბაინდურაშვილის მიერ საქმის შეწყვეტის დადგენილების გასაჩივრების ვადის გაშვება და ბაინდურაშვილს უფლება მისცა სასამართლოში გაასაჩივროს დადგენილება საქმის შეწყვეტის შესახებ.

6. სახალხო დამცველის მოვალეობის შემსრულებელი თავისი ინიციატივით სწავლობდა 1999 წლის 14 ნოემბერს განმეორებითი საპარლამენტო არჩევნების დროს ნაძალადევის რაიონში რ. პეტრიაშვილის გარდაცვალების ფაქტზე აღძრული სისხლის სამართლის საქმის გამოძიების შეჩერების კანონიერებას. ამჟამადაც საქმე შეჩერებულია დანაშაულის ჩადენაში დამნაშავე პირის დაუდგენლობის მოტივით,

არადა აშკარაა, რომ საქმის გამოძიება (გამომძიებელი გილიგაშვილი) თავიდანვე მიმდინარეობდა ზერელედ და არაობიექტურად. საქმის გამოძიების შეჩერების მიუხედავად გამოძიება გვარწმუნებს, რომ მიმდინარეობს ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობა დამნაშავე პირთა დასაკავებლად.

7. დედოფლისწყაროს რაიონის მკვიდრი, I ჯგუფის ინვალიდი, **ელბერტ ნატროშვილი** გამოიძახეს პოლიციის განყოფილებაში. იმ პერიოდისათვის იგი მუშაობდა ფერმაში, სადაც მოხდა მსხვილფეხა რქოსანი საქონლის დატაცება. სწორედ ეს გახდა მისი პოლიციაში გამოძახების მიზეზი. რამდენიმე თვის შემდეგ ნატროშვილის თავგატეხილი, ხელებშეკრული და ცელოფანში გახვეული გვამი იპოვეს მდ. ალაზანში. ამ ფაქტთან დაკავშირებით აღძრულია სისხლის სამართლის საქმე 105-ე მუხლით. მიმდინარეობს გამოძიება.

8. 1998-2000 წლებში სახალხო დამცველის აპარატს არაერთხელ მომართეს მოქალაქეებმა **ლ. ხავთასმა და დ. კიკნაძემ**, მათი დარღვეული უფლებების აღდგენის მოთხოვნით.

საბჭოთა სისტემის რღვევის შემდეგ მასში არსებული თითქმის ყველა სტრუქტურის უკანონო ქმედება რაღაც ფორმით მაინც გამოაშკარავდა, გამონაკლისია მხოლოდ ფსიქიატრია, რომელიც შეუვალ სფეროდ დარჩა და მოქალაქეების: ი. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გერმანული ენის კათედრის დოცენტის, კოლეგებისა და სტუდენტების მიერ პატივცემული ადამიანის, ლეილა ხავთასისა და ელმავლის ყოფილი მემანქანის, მეორე ჯგუფის ინვალიდის, დავით კიკნაძის ისტორიებით თუ ვიმსჯელებთ, სახეზეა ექიმ-ფსიქიატრების მხრიდან კანონდარღვევის ფაქტები, როცა ჯანმრთელ ადამიანებს იძულებით ათავსებდნენ ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში.

იმისათვის, რომ გაკეთდეს სამართლებრივი დასკვნა, საჭიროა საკითხის განხილვა და საკომიტეტო მოსმენა ჯანდაცვის მინისტრისა და საქმეებში ჩართული ფსიქიატრების მოწვევით. თუმცა ეს საკითხი წინასწარ მომზადდა ჯანდაცვისა და სოციალურ საკითხთა საკომიტეტო სხდომაზე (სხდომა მიეძღვნა ა.ჯორბენაძის ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის კანდიდატურის განხილვას), მაგრამ განმცხადებელთა აზრით, მათი უფლებები კიდევ ერთხელ შეილახა. ქ-ნი ლეილა ხავთასი მიუთითებს, რომ შეგნებულად იქნა მიჩქმალული ფსიქიატრიის პიროვნების წინააღმდეგ დანაშაულებრივად გამოყენების ფაქტები, კერძოდ, ის პროცესუალური დარღვევები, რაც უძღოდა წინ ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში ლ.ხავთასის წინასწარი შეცნობით მოთავსებას და მასზე არაკანონიერად შექმნილ დოკუმენტაციაზე დაყრდნობით მის ფსიქიკურ ავადმყოფად გამოაცხადებას.

როგორც საქმის მასალებიდან ირკვევა, მოქ. ლ. ხავთასის საბინაო საქმეში 7 წლის წინ ჩაერთო ფსიქიატრია (1993 წლის 5 ივლისს), რასაც მოჰყვა ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში მისი იძულებით მოთავსების მცდელობა და ბინიდან გამოგდება. ამიტომ მისი ე.წ. „საბინაო საქმე“ დიდი ხანია გაცდა სამოქალაქო საქმეს და იქცა ადამიანის უფლებათა დარღვევის შემზარავ მაგალითად, რაზედაც სახალხო დამცველმა მრავალჯერ (5-ჯერ) მოსთხოვა ჯანდაცვის მინისტრს, ბატონ ა. ჯორბენაძეს, კონკრეტულ კითხვებზე კონკრეტული პასუხის გაცემა, კერძოდ, თუ რამდენად კანონიერი იყო მოქ. ლ. ხავთასის ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში იძულების წესით მოთავსება სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დასკვნისა და სასამართლო დადგენილების გარეშე, ან რომელი ნორმატიული აქტის საფუძველზე განხორციელდა ეს ფაქტი და სოციალურად რა საშიში ქმედება იქნა ჩადენილი ლ. ხავთასის მხრიდან. მაგრამ მინისტრს დღემდე არ მოუწოდებია არც ერთი საჭირო ცნობა, საბუთი და ინფორმაცია მის ირგვლივ, არადა ეს ევალება მას „საქართველოს სახალხო დამცველის შესახებ“ ორგანული კანონის მე-18 და 23-ე მუხლების „ბ“, „გ“, 1, 2, 3 პუნქტების თანახმად. ზემოხსენებულ საკომიტეტო სხდომაზე მან განაცხადა, რომ თითქოს საქმეში არსებობს

ლ. ხავთასის ფსიქიკურად არაჯანსაღი მდგომარეობის დამადასტურებელი საბუთი, სინამდვილეში ფსიქიატრებმა (ფსიქიატრიის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტისა და ფსიქიატრთა საზოგადოების წარმომადგენლებმა) ჩაატარეს ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში ლ. ხავთასის იძულებით მოთავსების ფაქტზე შექმნილი დოკუმენტაციის ანალიზი, რაც სრულებით არ იყო სახალხო დამცველის მოთხოვნა. მათ ჯერ უნდა გაერკვიათ, ჰქონდათ თუ არა ფსიქიატრიული დაწესებულებებს ამ დოკუმენტაციის შექმნის უფლება და შემდგომ ემსჯელათ მათზე.

მოქ. ლ. ხავთასმა არაერთხელ მიმართა ამ საკითხთან დაკავშირებით ჯანდაცვის სამინისტროს მთავარ ფსიქიატრს თ. სილაგაძეს, ფსიქიატრიის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის დირექტორსა და ფსიქიატრთა საზოგადოების თავმჯდომარეს გ. ნანეიშვილს, თსსუ-ის ფსიქიატრიისა და სამედიცინო ფსიქოლოგიის კათედრის დოცენტს ზ. ბერიას, რომლებიც აცხადებენ, რომ ლ. ხავთასი მოათავსეს არა ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში წინასწარი შეცნობით, არამედ ფსიქო-ნევროლოგიურ დისპანსერში, რაც სიმართლეს არ შეესაბამება.

ყოფილი სახალხო დამცველი, დავით სალარიძე, ფსიქიატრებს სწორედ იმას ედავებოდა, თუ რამდენად კანონიერი იყო იძულების წესით ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში ლ. ხავთასის მოთავსება, როცა არ არსებობდა სასამართლო ფსიქიატრიული ექსპერტიზის დასკვნა და სასამართლოს დადგენილება. ფსიქიატრებმა ამ კითხვას პასუხი არ გასცეს და ისინი დღემდე გვერდს უვლიან სიმართლეს. მათ არ სურთ აღიარონ ლ. ხავთასის მიმართ ჩადენილი უკანონო ქმედებები, მიუხედავად იმისა, რომ თბილისის ფსიქო-ნევროლოგიური დისპანსერის საექიმო კომისიამ ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში ლ. ხავთასის იძულების წესით გამოკვლევისა და მკურნალობის შესახებ გადაწყვეტილება მიიღო კანონის უხეში დარღვევით. ისინი ამტკიცებენ, რომ საქართველოში იმ პერიოდში მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად (საკავშირო ჯანდაცვის სამინისტროს 1988 წლის 21 მარტის №225 ბრძანება) ნათესავეებისა და მეზობლების განაცხადი შეიძლებოდა პირის ფსიქიკურ ჯანმრთელობაში ეჭვის შეტანის საფუძველად მიჩნეულიყო, ხოლო არაფერს ამბობენ იმასთან დაკავშირებით, თუ რით იყო ნათესავეებისა თუ მეზობლების განაცხადი დადასტურებული, ანუ არსებობდა თუ არა ოფიციალური ორგანოს მიერ შედგენილი აქტები იმის თაობაზე, რომ პირმა ზიანი მიაყენა საკუთარ თავს ან მის ირგვლივ მყოფ ადამიანებს და ჩაიდინა სოციალურად საშიში ქმედება. ასეთი ფაქტები ლ. ხავთასის საქმეში არ მოიპოვება.

პასუხი არ გაეცა ასევე თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის რექტორისა და პროფესორ-მასწავლებლების არაერთ მიმართვას, რომელიც გაეგზავნა ქვეყნის პრეზიდენტს, პარლამენტის თავმჯდომარეს, პარლამენტის შესაბამის კომიტეტების თავმჯდომარეებს იმ ძალმომრეობისა და შეურაცხყოფის წინააღმდეგ, რომლის ადრესატი ლ. ხავთასთან ერთად თსუ-ც გახდა (თსუ-ს პროფესორ-მასწავლებლებმა, უნივერსიტეტის პრესტიჟის წინააღმდეგ მიმართულ შეურაცხყოფად მიიღეს დოცენტის ასე ხელაღებითა და ზერეღედ ფსიქიკურ ავადმყოფად გამოცხადება). ამიტომაც მოვითხოვთ, რომ ყველა დაინტერესებული მხარის მონაწილეობით საქმე განხილული იქნას და გაირკვეს რეალური ჭეშმარიტება.

მეორე ფაქტი მოქ. დ. კიკნაძის დარღვეულ უფლებასთან დაკავშირებით 1999 წლის 26 თებერვალს სახალხო დამცველის რეკომენდაციით ეცნობა 1995-99 წწ. მოწვევის პარლამენტის ადამიანის უფლებათა დაცვის კომიტეტის თავმჯდომარეს, ბატონ კ. კოკოევს, შემდგომში 1999 წლის 22 დეკემბერს, ქალბატონ ე. თევდორაძეს იმ დანაშაულებრივ ქმედებებზე, რომელსაც ადგილი ჰქონდა სამედიცინო დარგის მუშაკების, მათ შორის ექიმ-ფსიქიატრების მხრიდან დ. კიკნაძის ოჯახთან მიმართებაში, მაგრამ ისინი დღემდე რეაგირების გარეშეა დატოვებული. დღემდე არ მომხდარა ფსიქიატრიული დაწესებულების მიერ ფსიქიკურ ავადმყოფად არაკანონიერად შერაცხული პიროვნებების რეაბილიტაცია.

9. სახალხო დამცველის აპარატში 1998 წლიდან ისწავლება მოქ. ლამარა სამანიშვილის შრომითი დავის საქმე.

ქალბატონი ლ. სამანიშვილი დღიდან სკოლის გახსნისა, 1967 წლიდან, მუშაობდა მასწავლებლად ქ. თბილისის სმენადაქვეითებულ ბავშვთა სკოლა-ინტერნატში მეთოდისტ-დეფექტოლოგად. იგი ავტორია ამავე სკოლის მოსწავლე-კონტიგენტისათვის შექმნილი სპეციალური სახელმძღვანელოსი, რომელიც სარგებლობაშია 1997 წლიდან. 1991 წლის 24 ივნისს, სკოლის დირექტორის ბრძანებით, ლ. სამანიშვილი გათავისუფლებული იქნა სამსახურიდან.

აღნიშნული საკითხი განიხილა ქ. თბილისის ვაკის რაიონის სასამართლომ და 1992 წლის 12 თებერვლის გადაწყვეტილებით სამსახურიდან განთავისუფლების ბრძანება მიიჩნია კანონზომიერად, მაგრამ ქ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს პრეზიდიუმის 1993 წლის 28 ოქტომბრის დადგენილებით იგი უარყოფილი იქნა და ჩათვალა, რომ საქმე განხილული იყო ზერელებად, არსებითი მნიშვნელობის მქონე გარემოებათა ყოველმხრივ, სრულად და ობიექტურად გამოკვლევის გარეშე. ამიტომაც სასამართლო გადაწყვეტილება გაუქმდა და საქმე ხელახალი განხილვისათვის დაუბრუნდა იმავე რაიონის სასამართლოს. ამ პერიოდში, საქმის დამატებით განხილვამდე, სკოლა-ინტერნატის დირექტორმა 1993 წლის 3 თებერვლის ბრძანებით შეცვალა მისი წინანდელი, 1991 წლის 24 ივნისს გამოცემული ბრძანება და ამჯერად ქ-ნი ლ. სამანიშვილის გათავისუფლება დაკვალიფიცირდა ჯანმრთელობის გაუარესების მოტივით, თითქოს იგი დაავადებულია „შიზოფრენიით, შუბისმაგვარი ფორმა – პერიოდული გამწვავებით“, რის გამოც მას აეკრძალა პედაგოგიური მოღვაწეობა.

ქ-ნმა ლ. სამანიშვილმა თავისი უფლებების აღსადგენად არაერთხელ მიმართა სასამართლოს დახმარებისათვის, მაგრამ ამაოდ. მან მიმართა ასევე განათლების სამინისტროსაც და კადრების მთავარი სამმართველოს განყოფილების უფროსის ქ-ნ მ. უკლებას 1999 წლის 18 დეკემბრისა და განათლების იურიდიულ საკითხთა კოორდინატორის, ქ-ნი ლ. ჭიკაშვილის დასკვნებით სკოლა-ინტერნატის დირექტორის ქმედება ჩაითვალა კანონსაწინააღმდეგოდ.

ქ-ნი ლ. სამანიშვილი განმარტავს, რომ ვაკის რაიონის აღნიშნული საქმის მოსამართლე გაგუას მოთხოვნით, იგი მიიტყუეს ასათიანის ქუჩაზე ფსიქიატრიულ პოლიკლინიკაში და იქ მისი ვიზუალური დათვალიერებით, 1993 წლის 27 დეკემბერს, ფსიქიატრ სილაგაძისა და პოლიკლინიკის უფროსის შარაშიძის ხელმოწერით შედგა №50 ცნობა მისი ფსიქიკური დაავადების თაობაზე. მოქ. ლ. სამანიშვილის მიმართ ჩადენილი ქმედება აშკარად კანონსაწინააღმდეგოა, რადგანაც კანონის დადგენილი წესის მიხედვით საექიმო კომისიაზე გასვლისათვის საჭირო იყო პაციენტის წერილობითი თანხმობა, ან სასამართლო გადაწყვეტილება იძულებითი სამედიცინო ექსპერტიზის ჩატარებაზე და ისიც, თუ პიროვნება აგრესიული იყო და საფრთხეს უქმნიდა საკუთარ ჯანმრთელობას ან ჩასდიოდა საზოგადოებისათვის საშიშ ქმედებას (მუხლი 9). ასეთი მტკიცებულებანი კი საქმეში არ არსებობს.

ფსიქიატრ სილაგაძისა და პოლიკლინიკის უფროსის შარაშიძის გადაწყვეტილება, ქ-ნი ლ. სამანიშვილისათვის მიუღებელი აღმოჩნდა და მან თხოვნით მიმართა პარლამენტის ჯანმრთელობის დაცვის სოციალურ საკითხთა კომიტეტს შუამდგომლობისათვის, რათა მომხდარიყო მისი სამედიცინო გასინჯვა და მართლაც კომიტეტის მოთხოვნით, სამანიშვილი გატარდა საექიმო კომისიაზე სამეცნიერო კვლევით ინსტიტუტში. 1997 წლის 14 აპრილს №65 გაცემული დასკვნით დასტურდება, რომ იგი სრულიად ჯანმრთელია და 1975 წელს გადატანილი ფსიქოზური ეპიზოდის შეფასება მოხდა გადაჭარბებული დიაგნოზით, ანუ ადგილი ჰქონდა ჰიპერდიაგნოსტიკას. კომისია გულმოდგინე კლინიკო-ფსიქიატრიული კვლევისა და გამოსაკვლევი პირის ცხოვრების ისტორიის გაცნობის შედეგად მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ ქ-ნ ლ. სამანიშვილს სულიერი დაავადების ნიშნები არ აღენიშნება და არც წარსულში აღენიშნებოდა. ამ დასკვნას ხელს აწერენ მედიცინის დოქტორი

მუშაკები: რ. მესხი, ვ. კაშია, ნ. სავანელი, ნ. კუტალია. საექიმო კომისიის ეს დასკვნაც ეცნობა სასამართლოს, მაგრამ ვაკის რაიონის მოსამართლე მეზონიამ, მითითებული დასკვნები ურთიერთგამომრიცხავად ჩათვალა და მიიჩნია, რომ ქნი ლ. სამანიშვილი დამატებით უნდა გატარებულიყო სამედიცინო ექსპერტიზაზე სტაციონარული კვლევისათვის, რამაც, ჩვენი აზრით, შელახა სამანიშვილის ღირსება და უფლება, რადგანაც ეს გადაწყვეტილება მიღებული იქნა „ფსიქიატრიის შესახებ“ კანონის უგულვებელყოფით და საქმეში არ მოიპოვება გადაუდებელი მდგომარეობის კრიტერიუმების არსებობა (მუხლი 6-6).

აღნიშნულთან დაკავშირებით სახალხო დამცველის აპარატიდან არაერთხელ დაისვა საკითხი საქართველოს ჯანდაცვის, სოცუზრუნველყოფისა და დასაქმების სამინისტროს მთავარი ფსიქიატრის ბ-ნ თ. სილაგაძის წინაშე, რომ მოეწოდებინათ ყველა საბუთი, რომელიც ეხებოდა საქმეში არსებულ მტკიცებულებებს ქნი ლ. სამანიშვილის ჯანმრთელობასთან დაკავშირებით, მაგრამ იგი ვერ იქნა წარმოდგენილი. მიუხედავად ამისა, თ. სილაგაძე იზიარებს ფსიქიატრიის სამედიცინო-კვლევითი ინსტიტუტის დირექტორის, ბატონ გ. ნანეიშვილის მოსაზრებას, რომ მოქალაქე ლ.სამანიშვილის ჯანმრთელობის საბოლოოდ დასადგენად საჭიროა დაინიშნოს ამბოლატორიული ფსიქიატრიული ექსპერტიზა, რასაც არ ეთანხმება ლ. სამანიშვილი და ამის უფლება მას კანონით გააჩნია, იგი უნდობლობას უცხადებს მთავარ ფსიქიატრს, ბატონ თ. სილაგაძეს, როგორც დაინტერესებულ პირს, რომელსაც არ სურს მის მიერ დაშვებული შეცდომის აღმოფხვრა.

აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ „ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ“ 1995 წლის მარტის კანონით მკაფიოდაა განსაზღვრული და დაცული პაციენტის ძირითადი უფლებები და გარანტიები. კერძოდ, პაციენტი სარგებლობს ყველა იმ კონსტიტუციური უფლებით, რომლითაც ქვეყნის სხვა მოქალაქენი. იგი გარანტირებულია არჩევნებში მონაწილეობის უფლებით, უფლებით, – დამოუკიდებლად ეწეოდეს სამეურნეო საქმიანობას, გააჩნია უფლება ისარგებლოს ყველა სახის სოციალური დაცვით და ეწეოდეს ნორმალურ შრომით საქმიანობას ნებისმიერ თანამდებობაზე, თუკი ცნობილი არ არის არაქმედითუნარიანად. არაქმედითუნარიანად ცნობა კი დასაშვებია მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილებით. სამანიშვილის არაქმედითუნარიანობა კი არ არის დადასტურებული არანაირი საბუთით. უფრო მეტიც, საქმეში არ არსებობს მტკიცებულებები მის დანაშაულებრივ ქმედებებზე.

10. საქართველოს სახალხო დამცველს არაერთი განცხადებით მომართა ლ. ბიტვარდამ. იგი მოითხოვს წლევეანდელი წლის 20 ივნისის განცხადების პასუხს, რომელიც ეხება უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის, ვ. ხრუსტალისა და მის სამოქალაქო საქმესთან დაკავშირებულ ცრუ მოწმეთა პასუხისგების საკითხს. ჩვენც არაერთხელ მივმართეთ შუამდგომლობით უზენაეს სასამართლოს ამ განცხადებებთან დაკავშირებით. წლეულს, 15 სექტემბერს, მივიღეთ უზენაესი სასამართლოს განზოგადების განყოფილების უფროსის, ლ. გოგელიას წერილი, რომელიც ეხება სრულიად სხვა საკითხს. ჩვენთვის ცნობილია, რომ სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობით არ არის გათვალისწინებული კანონიერ ძალაში მყოფი გადაწყვეტილების კანონიერების შემოწმება ზედამხედველობითი საჩივრის საფუძველზე, მაგრამ განმცხადებელი დაჟინებით მოითხოვს კონკრეტულ პასუხს, – იქნება თუ არა განხილული აღნიშნული პირების პასუხისმგებლობის საკითხი.

სამწუხაროდ, მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობით არ არის გათვალისწინებული კანონიერ ძალაში მყოფი გადაწყვეტილების შემოწმება ზედამხედველობის საჩივრის საფუძველზე, რის გამოც მოქალაქე ლ. ბიტვარდას განცხადებები უზენაესი სასამართლოს მიერ აღარ განიხილება. ამ საკანონმდებლო ხარვეზის ირგვლივ ზემოთ უკვე გვქონდა საუბარი.

სახალხო დამცველის აპარატის საქმიანობის 2000წ. 6 თვის

სტატისტიკური ცნობარი		რ-ბა	%
1.	შემოსული განცხადებებისა და მომართვების რაოდენობა - - -	867	
2.	შემოსული განცხადებების რაოდენობა -	-333	38.4
	- თბილისიდან -	-237	71.2
	მათ შორის:		
	- სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა დაცვის დეპარტამენტის ხაზით	117	35.1
	- სოციალურ-ეკონომიკურ უფლებათა დაცვის დეპარტამენტის ხაზით - - -	115	34.5
	- ადმინისტრაციულ საქმეთა დეპარტამენტის ხაზით - - - - - - - - - - - - - -	49	14.7
	- სხვა დანარჩენი -	-52	15.6
3.	განცხადებები შინაარსის მიხედვით		
	სასამართლოს გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებით - - - - - - - - - - - - - -	56	16.8
	- შინაგან საქმეთა ორგანოებთან დაკავშირებით - - - - - - - - - - - - - - - - -	55	16.5
	- პროკურატურის ორგანოები -	17	5.1
	- პენიტენციურ სისტემასთან დაკავშირებით - - - - - - - - - - - - - - - - - - -	62	18.6
	- შრომის სამართლის საკითხი -	24	7.2
	- საბინაო საკითხი -	59	17.7
	- სოციალური უზრუნველყოფის საკითხი -	45	13.5
	- ლტოლვილთა და იძულებით გადაადგილებულ პირთა საკითხი - - - - - - - - - -	8	2.4
	- სხვადასხვა -	-63	18.9
4.	გადმოგზავნილია სხვადასხვა უწყებიდან	4	1.2
5.	სახალხო დამცველის აპარატში მიღებაზე მოსულთა რაოდენობა	534	61.6
6.	შესწავლილი განცხადებებიდან		
	- აყვანილია კონტროლზე -	86	25.8
	- გადაწყვეტილია დადებითად -	9	2.7
	- დახურული საქმეები -	-135	0.0
7.	გადაგზავნილია განსახილველად ქვემდებარეობისამებრ - - - - - - - - - - - - - -	88	26.4
8.	სახალხო დამცველის მიერ შესწავლილი საკითხების		
	შედეგად გადაგზავნილია რეკომენდაციები -	40	
	- გადაწყვეტილია დადებითად -	9	2.7

52

სახალხო დამცველის აპარატის საქმიანობის 2000წ.
ივლისის, აგვისტოს, სექტემბრისა და ოქტომბრის თვის

სტატისტიკური ცნობარი

	რ-ბა	%
1. შემოსული განცხადებებისა და მომართვების რაოდენობა - - -	1481	
2. შემოსული განცხადებების რაოდენობა - - - - -	716	48.3
- თბილისიდან - - - - -	-485	67.7
მათ შორის:		
- სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა დაცვის დეპარტამენტის ხაზით	257	35.9
- სოციალურ-ეკონომიკურ უფლებათა დაცვის დეპარტამენტის ხაზით -- - -	194	27.1
- ადმინისტრაციულ საქმეთა დეპარტამენტის ხაზით - - - - -	151	21.1
- სხვა დანარჩენი - - - - -	-116	16.2
3. განცხადებები შინაარსის მიხედვით		
სასამართლოს გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებით - - - - -	79	11.0
- შინაგან საქმეთა ორგანოებთან დაკავშირებით - - - - -	72	10.1
- პროკურატურის ორგანოები - - - - -	46	6.4
- პენიტენციურ სისტემასთან დაკავშირებით - - - - -	137	19.1
- შრომის სამართლის საკითხი - - - - -	89	12.4
- საბინაო საკითხი - - - - -	113	15.8
- სოციალური უზრუნველყოფის საკითხი - - - - -	146	20.4
- ღტლვილთა და იძულებით გადაადგილებულ პირთა საკითხი - - - - -	4	0.6
- სხვადასხვა - - - - -	110	15.4
4. გადმოგზავნილია სხვადასხვა უწყებიდან	13	1.8
5. სახალხო დამცველის აპარატში მიღებაზე მოსულთა რაოდენობა	765	51.7
6. შესწავლილი განცხადებებიდან		
- აყვანილია კონტროლზე - - - - -	163	22.8
- გადაწყვეტილია დადებითად - - - - -	22	3.1
- დახურული საქმეები - - - - -	-333	47.2
7. გადაგზავნილია განსახილველად ქვემდებარეობისამებრ - - - - -	236	33.0
8. სახალხო დამცველის მიერ შესწავლილი საკითხების		
შედეგად გადაგზავნილია რეკომენდაციები - - - - -	67	11.0
- გადაწყვეტილია დადებითად - - - - -	22	34.3